

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ A SFINTEI MITROPOLII A UNGRO-VLAHIEI

9

SEPTEMBRIE

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ A SFINTEI MITROPOLII A UNGRO-VLAHIEI

APARE LUNAR SUB CONDUCEREA UNUI COMITET DE REDACȚIE

9

SEPTEMBRIE 1958

CUPRINSUL

INDRUMARI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pagina

Predici:

Prof. Ioan I. Bria, La Duminica XIX-a după Rusalii	812
Protos. Iustinian Dalea, La Cuvioasa Maica noastră Parascheva	815
Pr. Prof. Ioan G. Coman, La Sfântul Andrei Criteanul	817
Pr. Prof. Ene Braniște, La Sfântul Dimitrie Basarabov	819
Pr. Const. Petrescu, Despre Sfânta Duminică	823

PAGINI DIN SFINȚII PĂRINȚI

Fericitul Teodoret al Cirului, Explicația Epistolei către Romani, cap. IV, traducere din grecește de Preotul Olimp N. Căciulă	825
---	-----

ARTICOLE ȘI STUDII

Dan Simonescu, Tirgoviștea, centru cultural tipografic (1508-1830)	829
Pr. Ioan N. Dărvărescu, Din trecutul Bisericii Domnești a Curții Vechi	845

ANIVERSARI

Pr. Prof. Alexandru Severin, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii, la 80 de ani	863
--	-----

COMEMORARI

Pr. Gabriel Cocora, 250 de ani de la păstorirea episcopului Damaschin la Buzău	868
--	-----

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

Teodor N. Manolache, Aspecte noi în lupta pentru apărarea păcii	873
---	-----

CONTINUARE ÎN PAGINA A 2-a

Redacția și Ad-ția : Sectorul Social-Cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Raionul Nicolae Bălcescu.

VIAȚA BISERICESCA ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

Arhiepiscopia Bucureștilor

Asistent, Prăznuirea hramului Schitului Sfânta Maria din Techirghiol	879
Prof. Teodor M. Popescu, Hram și spor de lucru la biserica Sfânta Maria din București	881
Cronicar, O pioasă comemorare	883
Observator, Licențiatii Institutului Teologic Universitar, sesiunea iunie, 1958, din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor	884
Observator, Examenul de capacitate preotească	884

Episcopia Buzăului

Pr. M. M. Negulescu, Sfințiri și înnoiri de biserici	885
Gheorghe Alexe, Bucurii duhovnicești	888

CRONICA

Cronicar muzical, Festivalul și Concursul internațional «George Enescu»	891
Diac. M. Chiriță, Cronică cinematografică	895
Asistent, †. Preotul Vasile Hadarag	896

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Gheorghe Alexe, Prezentare de cărți și reviste — Paul Peeters: Orient et Byzance	897
Daniela Bratu, Gh. Batakiev, St. Maslev, D. Anghelov: Izvoare culese pentru istoria Bizanțului	899
C. Bărbulescu, Jack Lindsay: Byzantium into Europe. The Story of Byzantium as the First Europe	900
Magistrand V. Hristov și Prof. Ilie Georgescu, Jurnal bisericesc, organul Patriarhiei Ortodoxe Bulgare	902
D. B., Despre vechea literatură creștină	905
Magistrand V. Hristov și Prof. I. Bria, Insemnări din teologia bulgară contemporană	907
Lector, Revista revistelor: — Congresul internațional de Orientalistică; — Documentele de la Vadi Murabba'at; — Despre manuscrisele de la Marea Moartă; — Catedrala Sfânta Sofia din Kiev	912

OFICIALE, ADMINISTRATIVE

Arhiepiscopia Bucureștilor, Mișcarea personalului și parohii vacante	915
---	-----

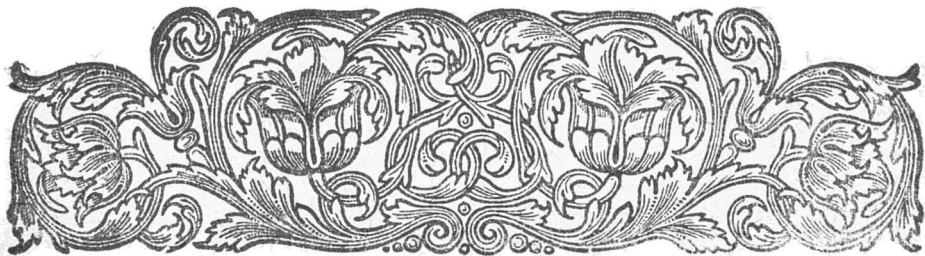
COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte: P. F. JUSTINIAN, Mitropolitul Ungro-Vlahiei și Patriarhul României.

Vice-Președinți: P. S. ANTIM, Episcopul Buzăului
P. S. CHESARIE, Episcopul Dunării de Jos.

Membri: P. S. THEOCTIST, Episcop Vicar; P. C. Pr. AL. IONESCU, Vicar al Mitropoliei; P. C. Pr. M. BOGOIU, Vicarul Eparhiei Buzăului; P. C. Arhim. IERONIM MOTOC, Vicarul Eparhiei Dunării de Jos.

Redactor responsabil: P. C. Pr. Stan C. Dimancea, consilier administrativ al Mitropoliei.

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

PREDICI

LA DUMINICA XIX după Rusalii

Cuvîntul Domnului nostru Iisus Hristos este călăuză adevărată a sufletului creștin dornic de mîntuire. Acest Cuvînt se desprinde din toate paginile Sfintelor Evanghelii pe care le ascultăm cu evlavie la fiecare Sfîntă Liturghie. Din fiecare cuvînt al Sfîntei Scripturi se revarsă odată cu puterea harului, îndemnul continuu pentru o viață cît mai curată și mai îmbunătățită.

Domnul nostru Iisus Hristos s-a întrupat pentru noi oamenii, nu numai ca să ne împace cu Dumnezeu Tatăl, dar și pentru a ne arăta adevărata cale care duce către Dumnezeu și către semenii noștri oamenii. Căci aceasta este taina fericirii creștine: a fi împăcat cu Dumnezeu și cu semenii noștri, cheia acestei taine fiind dragostea. De aceea Mîntuitorul a avut grijă să lase moștenire creștinilor Evanghelia Sa, în inima căruia stă porunca iubirii, ca un îndreptar dumnezeiesc în viața morală de toate zilele, dîndu-ne prin aceasta să înțelegem că legătura noastră cu Dumnezeu depinde de calitatea acestei vieți pămîntești, de felul cum ne manifestăm față de semenii noștri.

Evanghelia de azi ne vorbește despre atitudinea pe care trebuie să o aibă creștinii față de semenii lor în această viață pămîntească. Ea începe cu una din marile reguli ale religiei noastre, căreia i-au dat ascultare toți cei ce s-au botezat în numele Domnului nostru Iisus Hristos. Ea este următoarea: „Și precum voiți să vă faceți vouă oamenii, faceți-le și voi asemenea“ (Luca 6, 31). Desigur nu poate exista o altă învățătură morală mai înaltă decît aceasta, căci a face altuia ceea ce ai dori ca el să-ți facă totdeauna, înseamnă a depăși iubirea ta de sine printr-o dragoste, care după cuvintele Sfîntului Apostol Pavel „nu caută ale sale“. În această poruncă nu este vorba de a face altora ceea ce-ți fac ei, căci Mîntuitorul nu a zis: ceea ce vă fac vouă oamenii aceia faceți-le și voi, ci de a da oamenilor ceea ce ai voi să-ți facă ei. Vă aduceți aminte că în Predica de pe Munte Mîntuitorul amintește de legea pe care o practicau iudeii în vremea aceea, și anume de legea talionului (Matei 5, 38). Principiul acestei legi era: „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte“, adică a face altuia ceea ce el îți face. De pildă, dacă cineva te lovește, lovește-l și tu. Dar Mîntuitorul arată că în Biserica Sa această lege are un înțeles cu totul nou și acest înțeles este cuprins în Evanghelia de azi: să faceți oamenilor ceea ce voiți ca ei să vă facă vouă. Cu aceasta El schimbă legea talionului cu aspra ei comportare în relațiile cu semenii și ne arată că

viața creștinilor trebuie să se conducă după noua lege creștină care n-are în vedere dreptatea omenească plină de egoism și interes, ci se bazează pe dreptatea divină împlinită cu iubire. Să răspunzi cuiva, nu cu ceea ce el îți dă, ci cu ceea ce el ar trebui să-ți dea. În aceasta constă superioritatea principiilor morale creștine și a vieții creștinilor. Fariseii și cărturarii iubeau numai pe cei ce îi iubeau pe ei și dădeau cu împrumut doar celor ce le întorceau împrumutul. Creștinii însă nu pot să urmeze pilda lor. Mîntuitorul spune clar: „De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult de cît a cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în împărăția lui Dumnezeu“ (Matei 5, 20). De aceea el se întreabă: „Căci de iubiți pe cei ce vă iubesc, ce mulțumire aveți? Că și păcătoșii același lucru fac. Și dacă dați cu împrumut celor de la care nădăjduiți să luați înapoi, ce mulțumire aveți? Că și păcătoșii dau cu împrumut păcătoșilor, ca să primească înapoi întocmai“ (Luca 6, 32-35.) Așadar, creștinul are altă mulțumire și altă satisfacție decît fariseul. Mulțumirea lui vine din aceea că dincolo de dușman poate să vadă un prieten către care se îndreaptă cu iubire și căldură sufletească. Mai mult, el știe că în sufletul oricărui creștin stă ascuns Domnul Hristos și că iubind sau ajutînd pe aproapele său, adoră pe însuși Mîntuitorul.

Iubirea dumnezeiească desăvîrșește dreptatea omenească, de aceea și creștinii trebuie să se comporte după această iubire și nu după satisfacțiile egoismului. Ei sînt chemați la o nouă viață, la viața în Hristos care iubește făptura Tatălui său și se roagă pentru întreaga lume. Chemarea sublimă pe care ne-o face Hristos în Evanghelia sa se cuprinde în cuvintele: „Fiți desăvîriși precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvîrșit“. În această chemare se cuprinde de fapt scopul vieții noastre: desăvîrșirea, asemănarea cu Dumnezeu, viața veșnică. Hristos mereu ne invită să fim asemenea cu Dumnezeu: „Fiți milostivi, spune el în Evanghelia de azi, precum și Tatăl vostru este milostiv“ (Luca 6, 36). Dar cum putem realiza această asemănare dumnezeiească în viața noastră pămîntească?

Pentru a duce la împlinire această chemare divină nu există alt mijloc decît a urma poruncile iubirii dumnezeiești. Dumnezeu este bun, căci „El face să răsară soarele peste răi și peste buni și trimite ploaie peste drepti și peste nedrepti“. De aceea creștinii, care sînt fiii lui prin har, trebuie să sădească în firea și viața lor însușirile Tatălui lor cel ceresc. Trebuie să fim buni fiindcă Tatăl nostru este bun, trebuie să iubim fiindcă El însuși ne-a iubit și ne iubește. Astfel creștinii care au primit înfierea dumnezeiească au datoria să-și impodobească sufletul cu virtuțile Părintelui ceresc făcîndu-se tot mai asemenea cu El. În felul acesta repetăm un fapt dumnezeiesc pe care însuși Dumnezeu l-a realizat.

Sfîntul Apostol Pavel ne-a învățat că ceea ce facem în viața aceasta nu trebuie să facem ca pentru oameni, ci ca pentru Dumnezeu. Orice faceți, să faceți din toată inima, zice el, ca pentru Dumnezeu, nu ca pentru oameni. Dumnezeu este binefăcătorul nostru căci El ne-a răscumpărat din moarte, de aceea noi sîntem ai Lui și nu ai noștri. Mai mult, Hristos ne-a făcut un cu El prin aceeași moarte și înviere. Noi am murit împreună cu Hristos și am înviat împreună cu Hristos, de aceea și viața noastră trebuie s-o trăim împreună cu Hristos. Trăiește pentru Hristos, trăiește împreună cu Hristos, iată unul din îndemnurile Sfîntului Apostol Pavel. Căci, „niciunul din voi zice Apostolul, nu mai trăiește pentru sine și niciunul din noi nu moare pentru sine. Căci dacă trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim pentru Domnul murim. Deci fie că trăim, fie că murim, noi sîntem ai Domnului“ (Rom. 14, 7-8).

Dar a trăi împreună cu Hristos, înseamnă a trăi împreună cu aproapele tău. Trăiește împreună cu semenii tăi, bucură-te și suferă împreună cu ei, iată alt îndemn al Sfîntului Apostol Pavel: „Bucurați-vă cu cei ce se bucură, plîngeți cu cei ce plîng“.

Creștinul Bisericii noastre trebuie să știe că de felul cum rezolvă această problemă a comuniunii cu semenii în viața de aici, depinde felul comuniunii lui cu Dumnezeu în cealaltă viață. Căci deși faptele omenești sînt îndreptate spre oameni în primul rînd, totuși ele au o direcție spre Dumnezeu și influențează nu numai legăturile cu cei din jurul nostru, ci și legătura nevăzută cu Dumnezeu. De aceea, creștinul, privind spre cer, va căuta să desăvîrșească cît mai mult viața sa morală, știind că modul existenței sale suprapămîntești depinde de felul vieții sale pămîntești. Așadar, creștinul nu neglijează aspectul actual al vieții sale, ci dimpotrivă îl cultivă căutînd să-i dea o formă cît mai desăvîrșită din punct de vedere religios creștin.

Dragostea lui Dumnezeu a fost turnată în inimile creștinilor prin Sfîntul Duh la Botez. Din această cauză, tot ce facem trebuie făcut din iubire și nu din interes. Să nu datorăm, sfătuește Sfîntul Apostol Pavel, nimănui nimic, decît să vă iubiți unii pe alții. Singura datorie pe care trebuie chiar s-o căutăm permanent este iubirea. Cel ce iubește se simte întotdeauna îndatorat și satisfăcut în același timp, fiindcă iubirea mereu vrea să dea și niciodată nu cere recompensă. Iubirea nu se achită "niciodată", fiindcă ea n-are preț și nici limită. Cel ce iubește nu poate să socotească pe cineva vrăjmaș, deoarece dragostea lui „nu pune la socoteală răul“ și „nu caută folosul său“. Cel ce iubește nu ține seama de dușmănia aproapelui său, fiindcă iubirea lui este „îndelung răbdătoare“ și „plină de bunătate“. De aceea cine dă, să dea cu inimă largă, cine face milostenie s-o facă cu bucurie. Nimeni să nu caute folosul său ci fiecare să caute folosul altuia. „Să nu întoarceți altuia rău pentru rău“ și „nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul prin bine“, ne îndeamnă Sfîntul Apostol Pavel.

*

Dorința Mîntuitorului este ca toți creștinii să fie desăvîrșiți după modelul Tatălui lor cel ceresc. Pentru aceasta noi avem la îndemînă o lege desăvîrșită, Evanghelia, și o putere desăvîrșită, harul dumnezeiesc primit prin Sfintele Taine ale Bisericii. Dar ca să realizăm desăvîrșirea vieții noastre duhovnicești, nu este de ajuns numai acestea, ci ne trebuie și o voință desăvîrșită cu care să producem fapte desăvîrșite. Știm că, creștinii sînt născuți din nou din sămînța Cuvîntului lui Dumnezeu și ei așteaptă un cer nou și un pămînt nou în care va locui neprihănirea. Dar pentru ca să înviem spre această lume nouă, trebuie să ducem o viață nouă, de sfințenie, chiar în această lume. Hristos ne-a lăsat o pildă de desăvîrșire pe care trebuie s-o urmăm toți chiar aici, în această viață. El este un exemplu de sfințenie viu, pe care trebuie să-l realizeze fiecare creștin prin exemplul său. Mai mult, el este însăși viața nouă în care trebuie să trăim chiar de acum. Așadar, ca să ne învrednicim de Viața lui Hristos cea veșnică, trebuie să ne facem vrednici încă din viața de aici. Ca să desăvîrșim legătura noastră cu Dumnezeu, trebuie să desăvîrșim relațiile cu semenii noștri și aceasta nu se poate întîmpla decît dacă la temelie lor așezăm iubirea, căci noi nu putem iubi pe Dumnezeu cel nevăzut dacă nu iubim pe aproapele nostru cel văzut. Evanghelia de azi ne chiamă să ne golim inima de iubirea de sine ca să o umplem cu căldura și razele iubirii dumnezeiești. Prin aceasta noi imităm pe însuși Mîntuitorul care a iubit întreaga lume și a iertat pe cei ce L-au răstignit. Așadar, chemarea noastră este să trăim după modelul Hristos: „Fiți sfinți, zice Sfîntul Apostol Petru, pentru că Cel ce v-a chemat este Sfînt“. Amin.

*IOAN I. BRIA
Profesor al Seminarului din Buzău*

LA CUVIOASA MAICA NOASTRĂ PARASCHEVA (14 octombrie)

«Scumpă este înaintea Domnului, moartea cuvioșilor Lui».

Prăznuim astăzi pomenirea Prea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva, ale cărei sfinte moaște se află de mai bine de 300 de ani în țara noastră, în capitala Moldovei.

Prăznuim stîlpărea cuvioșiei, porumbița evlaviei, îngerul cel pămîntesc, care din văile acestei lumi a răsărit ca crinul, răspîndind parfumul sfințeniei, pentru că a urmat lui Hristos pe calea feciorelnică a Pururea Fecioarei Maria, Maica Domnului. Mireasă a lui Hristos și fiică a Fecioarei, Sfînta maica noastră Parascheva a pricinuit praznic de triumf al virtuților, arătîndu-se mai strălucitoare și mai tare de cît diamantul, pentru că a murit lumii, încă în viață fiind, și a trăit lui Dumnezeu, încă printre oameni viețuind.

Au trecut mai bine de nouă veacuri de cînd într-un sat din sud-estul Bulgariei de azi, numit Epivota, în provincia Traciei — cum se numea pe la anul 1000 țara ei — s-a născut din părinți cu bună stare și de neam ales, o fetiță căreia ei i-au pus numele creștinesc de Parascheva. Încă din frageda pruncie, această fiică a dovedit un suflet nobil și cu totul deosebit prin minunata ei înclinare spre evlavie și adîncă simțire de iubire și de milă față de cei săraci. Nu împlinise încă vîrsta de 10 ani și inimia ei sfîntă era plină de duioșie pentru suferințele aproapelui. Acolo unde cei mari, înveliți în griji și bogățiile lor, nu simțeau nimic, Sfînta Parascheva vedea și simțea cu o vie compătimire tot frigul pe care-l producea într-un trup flămînd și gol, foamea, frigul și mizeria sărăciei. De aceea, de multe ori, mergînd cu mama ei la biserică și văzînd săraci lipsiți de îmbrăcăminte și tremurînd de frig, ea își dezbrăca hainele ei, schimbîndu-le cu zdrențele copiilor și oamenilor săraci pe care-i întîlnea în cale. Purtarea aceasta, desigur, i-a atras nenumărate certuri și pedepse, care — pînă la urmă — s-au transformat în bătăi, dar sfînta, pe toate acestea nu le lua în seamă și le răbda cu seninătatea omului care știa că nu putea face altfel și altcum. În sufletul ei de aur nu se oglindea decît iubirea: mila și compătimirea față de cei lipsiți și mizeria în care ea vedea limpede și simțea viu pe Hristos, Marele Sărac înfrățit cu suferința și sărăcia noastră. Și cînd aripioarele îngerescii sale ființe i-au crescut îndeajuns, atunci în sufletul ei a răsunat chemarea dulce și pătrunzătoare a Mîntuitorului Hristos: «Veniți la Mine; vino după Mine» și fiica Epivotului. a plecat spre zările de lumină, pe urmele pașilor lui Hristos, spre Ierusalim. Trece prin Constantinopol, capitala întregii Biserici Ortodoxe, presărată cu biserici și chipuri de sfinți, în mijlocul căreia tronează marea biserică a Sfîntei Sofia și sufletul copilei crește, doritor de și mai multă dăruire pentru împlinirea căreia ea se face călugăriță într-o mînăstire de maici din cetățuia Heracleei. Cinci ani petrece ea în acea mînăstire, punînd în mirare pe toți prin aspra ei nevoiță de post, de rugăciune, de priveghere, de smerenie și de chinuire, umblînd în zdrențe și dormind pe jos, nedînd ochilor și trupului său dormitare, ca fecioarele înțelepte, care-și împodobeau candelile lor, sîrguindu-se întru așteptarea mirelui. Dorul ei mare de Hristos o cheamă și la Ierusalim, unde — după ce a umblat în toate sfintele locuri, sărufînd urmele prea curate ale Dumnezeiescului nostru Mîntuitor, s-a sălășluit într-o mînăstire de călugărițe, pe valea Iordanului, unde a trăit 25 de ani, viață de înfrinare și de lepădare de sine, așa cum cu 500 de ani înaintea ei a dus cuvioasa Maria

Egipteanca. Simțindu-și obștescul sfârșit, la porunca Dumnezeiescului său Mire, Sfânta Parascheva se întoarce în Epivota, trăind pe lângă biserica Sfinții Apostoli de acolo, neștiută și necunoscută de nimeni, păstrând în inima ei taina travestirii și a înstrăinării sale pentru Hristos. Aci, după doi ani, și-a dat obștescul sfârșit, plînsă doar de săracii pe care-i slujea cu grija și mîngîierea rugăciunilor ei.

Abia a murit și iată că lumina harului aprinsă în trupul ei ca într-o candelă, a început să lumineze, descoperind în chip minunat buna mireasmă și faceri de minuni. Pentru aceasta, credincioșii au luat sfintele ei moaște și le-au așezat într-o biserică zidită în cinstea ei, devenind acolo izvor nesecat de tămăduiri a orbilor, a șchiopilor și a tot felul de bolnavi și suferinzi, iar săracii cu care atît de mult s-a înfrățit în suferința lor, au fost ocrotiți și după moartea ei, căci cei tămăduiți de ea își arătau recunoștința spre acești amăriți ai soartei.

În 1230, țarul Bulgariei a dus moaștele ei sfinte în Mitropolia Tîrnovei, unde, vreme de 150 de ani au făcut numeroase minuni, iar în 1393, fiind luate de turci, au fost răscumpărate de marele domn al Țării Romînești, Mircea cel Bătrîn. Reluate de turci, au ajuns în Serbia, la Belgrad și iară s-au răscumpărat de Patriarhia ecumenică, fiind depuse în Catedrala Sfintei Patriarhii pînă în 1641, cînd evlaviosul domn al Moldovei, Vasile Lupu, le-a răscumpărat, așezîndu-le în frumoasa biserică a Sfinților Trei Ierarhi, iar de acolo — în zilele noastre — au fost trecute în Catedrala Sfintei Mitropolii a Iașilor, unde se află și azi.

Numai amintind de rîvna cu care această sfință femeie a nesocotit despărțirile pentru a urma pe calea pașilor lui Iisus, sufletul nostru se umple de admirație sfîntă, iar dacă medităm puțin mai adînc, descoperim în toate aceste strădăni, un curaj de nebănuît, o hotărîre de nezduncinat, o jertfă ce se poate asemăna doar cu spinii care încununau fruntea acestei fecioare, odrăslind din sîngele albei sale măcenicii, petale de trandafiri în cununa de virtuți a Bisericii lui Hristos, cu atît mai mult ne umplu de admirație călătoriile ei după moarte, cînd la Tîrnovo, cînd în Țara Romînească, cînd în Serbia, cînd la Epol, pînă ce — în sfârșit, ca și cum dorința ei mare ar fi fost să se sălășuiască pentru totdeauna lângă inimile blinde ale credincioșilor din Moldova, pline de evlavie și credință.

O minune s-a întimplat în noaptea de 16-17 decembrie 1888, cînd, arzînd paraclisul în care se aflau moaștele Sfintei Parascheva și arzînd și racla lor, pînă ce s-a topit și argintul cu care era ferecată, iar moaștele ei nu au ars, rămînînd neatînse, cu toate că focul le învăluisse, mistuînd tot învelișul lor! Puterea harului ceresc le-a păzit, ca oarecînd pe cei trei tineri în cuptorul cel cu foc din Vavilon și tot aceeași putere lucrează tămăduiri de tot felul și grabnic ajutor, tuturor celor ce cu credință cer ajutorul lui Dumnezeu, prin mijlocirea Cuvioasei Parascheva. Și cine poate număra și expune minunile de vindecare, de sprijin și de ajutor, de mîngîiere și folos de tot felul, ce izvorăsc ca dintr-un izvor al Dumnezeirii, din racla sfintelor moaște ale Cuvioasei Parascheva? Acestea se trăiesc și se simt de fiecare în parte, de către toți cei care au buzele arse de dogoarea suferinței se apropie de moaștele Sfintei Parascheva. Și toate acestea, pentru că minunat este Domnul între sfinții Săi!

De aceea, iubiți credincioși, văzînd cu ochii sufletului în istoria trecutului o ființă atît de deosebită ca Sfînta Parascheva și în istoria prezentului sfintele ei moaște făcătoare de minuni, sufletul nostru se umple de sărbătorească simțire, ori de cîte ori pomenim numele ei, care a devenit atît de sfinț și de prețuit de noi

Ea s-a făcut pe sine Vinerea Mare, pătimire și răstignire a patimilor, dimpreună cu Hristos, Mirele său ceresc, și prin răstignirea ei de albă cuvioșie și nevinovăție, ea a primit intrarea la izvorul vieții lui Dumnezeu, de la care acum, prin sfințele ei moaște, se revarsă mireme din mireasma jertfei lui Hristos, din sfințenia Lui.

Puținul omenesc jertfit total în legătură cu jertfa lui Hristos și în asemănare cu ea a biruit în trupul Cuvioasei Parashceva marginile firii noastre omenești, făcînd-o părtașe vieții dumnezeiești, care se descoperă acum prin neputrezirea corpului ei și prin mireasma ce o răspîndește și prin minuni, iar în ziua învierii de obște va descoperi aceasta în lumina strălucirii, despre care citim în Apocalipsă că vor străluci cei ce nu și-au întinat hainele lor cu nimic necurat.

Ea, prin viața ei curată și prin împărțășirea cu Hristos în cel mai înalt grad de trăire necurmată cu Hristos, a dobîndit harul Lui și Hristos este acum purtătorul moaștelor ei. De aceea nu ne mai îndoim că Hristos este Acela care lucrează prin ele minunile și binecuvîntările harului Său, tuturor celor ce se apropie cu credință și cu pietate de ele. Nesticăcîjuna moaștelor ei se explică prin puterea pururea vie și nevestejită a vieții lui Dumnezeu, ce o transmite ca o întinerire, făcînd din sfințele ei moaște, ramură înflorită pentru încălzirea și încredințarea credinței noastre. Pentru aceasta, veniți, iubiți credincioși, cu inimile cuprinse de fiorul evlaviei, să lăudăm pe Dumnezeu cel minunat întru sfinții Săi, care a proslăvit și prin Sfînta Cuvioasă Maica Parashceva, firea noastră omenească, împărțășind-o Darului Său, celui dumnezeiesc și proslăvind pe cel care a proslăvit-o pe ea, să-i strige ei întru cucernicie: „...Bucură-te trandafir neatins de viermele trufiei, răsădit în grădina raiului celui de sus! Bucură-te mijlocitoarea noastră către Dumnezeu... Bucură-te a celor flămînzi și goi, îmbrăcăminte și hrană! Bucură-te porumbiță cuvîntătoare și înțeleaptă fecioară! Bucură-te Sfîntă Parashcevo, mult folositoare!“

Protos. JUSTINIAN DALEA

LA SFÎNTUL ANDREI CRITEANUL (17 octombrie)

«Andrei, cinstite și părinte, de trei ori ferice păstorul Critului, nu înceta rugîndu-te pentru cei ce te laudă!»

Astăzi, Biserica prăznuiește pe Sfîntul Andrei Criteanul, după ce în cursul acestei luni, ea a prăznuit pe: Sfîntul Roman Melodul — la 1 octombrie — și Sfîntul Cosma Melodul — la 14 octombrie. Între Roman Melodul — autor a peste 1000 de imne, dintre care unele de o frumusețe neîntrecută, în cinstea Mîntuitorului și Sfîntei Fecioare Maria, alcătuitor al aceluși minunat condac „Fecioara astăzi“ — și între Sfîntul Ioan Damaschinul, se așează Sfîntul Andrei Criteanul. Credincioșii îi cunosc numele mai ales din prima și a cincea săptămîină a Postului Mare, cînd se citește prea frumosul său canon de pocăință.

Sfîntul Andrei Criteanul se naște pe la anul 660, în orașul Damasc, patria Sfîntului Ioan Damaschinul. La vîrsta de 14-15 ani, e adus de părinții săi la mînăstirea Sfîntului Mormînt, la Ierusalim. Episcopul Teodor, vicar patriarhal al scaunului apostolic de la Ierusalim, îl primi în numărul clericilor și-l trimise în anul 685 la Constantinopol, spre a prezenta împăratului Constantin Pogonat, adeziunea — fără rezerve — a Bisericii de la Ierusalim, la

hotărîrea Sinodului VI Ecumenic, cu privire la erezia monotelită, adică credința greșită că în Mintuitorul e o singură voință, nu două voințe, potrivit celor două firi: omenească și dumnezeiească. Se pare că la început, nici Sfîntul Andrei nu era prea bine lămurit în privința acestei erezii. Tînărul Andrei rămase la Constantinopol, unde a fost hirotonit diacon și i s-a încredințat conducerea unui cămin de bătrîni și unui orfelinat. Spre anul 700, el a ajuns episcop de Gortina, capitala Cretei, de unde și supranumele de „Cretanul“ sau „al Critului“. La 712 a luat parte la o consfătuire la Constantinopol, care urmărea — din ordinul împăratului Vardan — scoaterea la suprafață a monotelismului; dar curînd el a revenit la credința cea dreaptă. A luptat contra prigonitorilor de icoane, sub Leon Isaurul, apărînd închinarea la sfintele icoane. A adormit întru Domnul la 4 iulie, anul 740.

În cei 80 de ani ai vieții sale, Sfîntul Andrei a luat parte la mișcările teologice ale timpului, a făcut diferite ascultări, s-a ridicat din treaptă în treaptă pe scara dregătoriiilor bisericești, pînă la rangul de mitropolit al Cretei, unde păstoriseră înaintea lui, printre alții, Tit, pus aci episcop, de Sfîntul Pavel, Filip, care a scris contra lui Marcion, Sfîntul Epifaniu, mare luptător contra ereticilor de tot felul.

Sfîntul Andrei Criteanul e o comoară de vorbire, cugetare și poezie. Ni s-au păstrat de la el, 24 de predici, rostite la diferite sărbători ale Domnului, sau ale anumitor sfinți, ca: Tăierea capului Sfîntului Ioan Botezătorul, Lazăr cel a patra zi înviat, Sfîntul Apostol Tit, Sfîntul Gheorghe, Sfîntul Nicolae, Sfîntul Vasile cel Mare, și alții. De o rară evlavie și frumusețe sînt cele 8 predici în cinstea Maicii Domnului: 4 la Nașterea Sfintei Fecioare, 1 la Buna-Vestire, 3 la Adormirea Maicii Domnului.

Sfîntul Andrei a scris și imne bisericești, numite Canoane, în care se cîntă frămîntările și zbuciumul sufletului omenesc, prins în diferite patimi și dorind să se descătușeze de lanțul răului. Între aceste imne, trebuie să însemnăm Canonul cel mare — vestită plîngere a sufletului — alcătuită din 250 de strofe, și care se citește în prima și a cincea săptămîină din Postul Mare.

Sfîntul Andrei preamărește puterea lui Dumnezeu, care a făcut cerul și pămîntul și care ne-a dat libertatea cugetului și a faptelor, adică chipul Lui. Noi ne-am pogorît însă în tîna păcatului și am stricat chipul Lui cel curat ca roua și strălucitor ca soarele. Dumnezeu, în dragostea și mila Lui, a trimis pe însuși Fiul Său să ne mîntuiască din moarte. Aceasta a făcut-o prin nașterea Fiului dumnezeiesc din Sfînta Fecioară Maria.

Sfînta Fecioară este *ofranda* care aduce bucuria mîntuirii tuturor, este *năstrapa de aur* a aromamelor cu adevărat duhovnicești, în care se află parfumul duhovnicesc, Hristos; Ea este *cort nefăcut de mînă omenească*, ci făcut de Dumnezeu și în care o singură dată, la sfîrșitul veacurilor, a intrat numai Dumnezeu și primul Arhieru; Ea este a doua *catapeteasmă* a sfințelor, este *candelabru* cu 7 lumini, este *fițil nestins* al luminii care luminează toate, este *altar* pe care se aduce, în chip tainic, jertfa vie: Mielul Hristos, este *masă* dumnezeiască a inițierii celei mai presus de minte, este *masă* pe care se jertfește piinea cea din ceruri: Hristos; Ea e *bunul* întregului cult tainic, este *scăparea* creștinilor, este *pcarta* cerurilor.

Dragostea și supracinstirea pe care Sfîntul Andrei le arată Sfintei Fecioare Maria sînt strîns legate de suspinul pocăinței pe care sufletul și trupul trebuie să-l arate pentru păcatele pe care omul le face de-lungul întregii sale vieți.

Pofta trupului s-a prefăcut în poftă a duhului omenesc, bolnăvind partea cea mai prețioasă a ființei umane: chipul lui Dumnezeu. Pofta dezmierdării strică frumusețea minții. Frumusețea sufletului se întunecă cu dulcele pofti

și mintea se face de țărână: „Ruptu-mi-am acum veșmintul cel dintii, carele mi l-a țesut mie Ziditorul din început, și pentru aceasta zac acum gol. Imbrăcatu-m-am în haină ruptă pe care mi-a țesut-o mie șarpele cu sfățuire și mă rușinez“. Veșmintul cel dintii era veșmînt de slavă; cel de al doilea e veșmîntul neascultării. Ne va da oare Dumnezeu haina cea dintii, haina curăției și a nevinovăției, haina încrederii și a dragostei întregi față de Dumnezeu? Pentru a fi vrednici de această haină trebuie să ne curățim ființa cu lacrămile pocăinței și ale hotărîrii de a nu mai greși, de a nu mai păcătui.

Dacă pentru fiecare latură a vieții de aici, noi facem atîtea pregătiri, cîte și ce fel de pregătiri trebuie să facem pentru viața cea veșnică? Pentru fiecare cucerire, mică sau mare, se cere pregătiri, unele foarte anevoioase și îndelungate; ce pregătiri trebuie făcute sufletului pentru urcușul său către vistierile vieții veșnice? Creștinismul e o neîntreruptă încordare a sufletului pentru a birui răul și spre a semăna binele și fericirea oamenilor.

Te laudăm, Sfinte Andrei al Critului, că — asemenea Sfîntului Apostol Pavel — ai plins cu lacrimi amare păcatele tale și păcatele fraților tăi, oamenii. Prin cuvintele tale, înaripate și prin dulcele tău glas, ridici sufletele și trupurile noastre din tîna păcatului și le așezi sub omoforul lui Hristos.

Te laudăm că ne-ai învățat să veghem asupra vieții noastre și să fim oricînd gata de drumul cel mare. Pregătește-ne și nouă acest drum, prin rugăciunile tale.

Sfinte Andrei, cinstite și de trei ori fericite, păstorul Critului, roagă-te pentru cei ce te laudă. Amin!

Pr. Prof. IOAN G. COMAN

LA SFÎNTUL DIMITRIE BASARABOV

«Lăudați pre Domnul întru Sfinții Lui»...

Prăznuim astăzi pomenirea cea de peste an a Sfîntului Dimitrie cel Nou sau Basarabov, ale cărui sfinte moaște odihnesc aici în Catedrala Patriarhiei noastre. Cine a fost acest sfînt? Cînd și cum a trăit? Ce fapte de seamă a făcut, pentru a fi cinstit astăzi de milioanele de credincioși de pe întinsul țării noastre și al Bulgariei vecine? Răspunsul îl vom avea dacă vom asculta istoria vieții lui, din care vom desprinde și învățătura cea de folos pentru sufletele noastre.

De mult, acum vreo 6-7 sute de ani în urmă, pe vremea cînd Romîni și Bulgarii alcătuiau o singură împărăție, într-un sat mic și sărac de dincolo de Dunăre, numit Basarabov, trăia un tînăr cu numele de Dimitrie. Era fiul unor părinți sărmani, dar încă de mic strălucea prin smerenia, curăția sufletească, nevinovăția, bunătatea și blîndețea lui. Crescînd cu anii, s-a făcut păzitor de vite: păzea pe cîmp vitele satului, ducîndu-le la pășune. În liniștea cîmpului, pe malurile înverzite ale rîului Lom care curgea pe acolo, tînărul Dimitrie se gîndea des la Dumnezeu, Făcătorul a toate, și la cuvintele Sfintei Evanghelii pe care le auzea citindu-se Duminica în biserica satului. Avea un suflet blînd, delicat și plin de gingașe simțiri. Era bun și milostiv și cu oamenii și cu vitele pe care le păzea. Nu le suduia, nu le bătea niciodată. Ca un bun păstor, le ducea totdeauna la pășunea cea mai grasă și la apa cea mai limpede, mîinîndu-le din urmă cu vorbe blînde. Dacă vreuna se răzlețea din turmă, o readucea înapoi cu dragoste și răbdare. Aducea uneori în sat și vitele rătăcite ale altora, care nu-i fuseseră încredințate spre pază.

Umblînd însă odată cu vitele prin iarba deasă a cîmpului a călcat cu piciorul, din neabăgare de seamă, un cuib de păsărele, strivind pușorii dintr-însul. Atît de mîhnit a rămas tînarul Dimitrie pentru moartea acestor nevinovate făpturi ale lui Dumnezeu, încît a hotărît să pedepsească piciorul vinovat pentru omorul fără voie: trei ani l-a ținut desculț, iarna și vara, tirîndu-l prin arșița verii și zăpada iernii, prin buruieni și colțuri de stînci și făcîndu-l să singereze adesea din cauza rănilor, prin bătăturilor. Mai tîrziu, dorind să se desăvîrșescă pe sine în viața cea după Dumnezeu, a lăsat îndeletnicirea de păzitor de vite și, căutînd singurătatea, s-a retras la o minăstire ce era într-o peșteră, pe malurile de piatră ale rîului Lom, nu departe de satul Basarabov. Acolo s-a desăvîrșit și s-a sfințit prin ascultare și smerenie în toate și și-a strunit corpul prin postirea îndelungată și aspră, prin rugăciune neîntreruptă și prin nesomnul privegherii. Pentru aceasta, s-a învrednicit încă din viață, de darul facerii de minuni. Între altele, Dumnezeu i-a hărăzit să-și cunoască dinainte sfîrșitul vieții. Iar apropiindu-se clipa în care trebuia să-și dea sfîntul său suflet, Sfîntul a ieșit din minăș ire, s-a dus și-a așezat trudu-i trup între două pietre dintr-o scorbură de pe malul stîncos al rîului Lom și acolo și-a dat sfîrșitul.

A rămas acolo trupul sfințit al Sfîntului — între cele două pietre — multă vreme, neștiut de nimeni, Dar, umflîndu-se odată rîul din cauza ploilor multe, apa lui s-a revărsat peste maluri; valurile înfuriate s-au înălțat pînă la cele două pietre de pe stîncă pe care odihnea trupul sfîntului, și luîndu-le în curgerea lor, le-a prăvălit pînă jos în albia rîului, cu trup cu tot. Și iarăși a rămas acolo osemintele sfîntului, multă vreme, ascunse sub apa rîului care curgea peste ele. De albe și curate ce erau, deoarece fuseseră înzestrate cu darul neputrezirii, ele străluceau în lumina soarelui, ca aurul. În locul acela, oamenii din sat vedeau adesea jucînd o vîlvătaie de lumină și credeau că acolo se află o comoară. Dar fiind voia lui Dumnezeu ca ele să nu rămînă multă vreme tănuite, sfîntul s-a arătat în vis unei copile din satul Basarabov, care pătimea de epilepsie, și i-a arătat locul unde se aflau, spunîndu-i: „Dacă vei spune părinților tăi și mă vor scoate de aici, eu te voi tămădui“. Și fata a spus părinților săi, iar aceștia luînd oameni din sat și preoți, au venit cu lumini și au scos moaștele sfîntului din apă. Și străluceau acestea ca aurul și ca mîrgăritarele. Iar ei cunoscînd că sînt ale unui sfînt și că într-însele sălășluiește puterea lui Dumnezeu, le-au luat cu multă cinste, și ducîndu-le, le-au așezat în bisericuța din satul lor, ca pe o comoară scumpă.

Și ducîndu-se vestea despre ele, au început a veni oameni mulți din toate părțile și de pe cele două maluri ale Dunării, ca să se închine moaștelor sfîntului. Insuși domnul de pe atunci al Țării Romînești a trimis bani și meșteri de au făcut în satul Basarabov o biserică mai mare și mai frumoasă decît cea dinainte, și au așezat într-însa moaștele sfîntului. Și multe minuni au făcut ele cît au stat acolo, tămăduind pe mulți bolnavi și alinînd multe suferințe. Unele din ele au fost însemnate în scris, de oameni pricepuți, care le-au văzut, și ele pot fi citite în cărțile noastre bisericesti. Voi pomeni numai cîteva din ele acum. Astfel, fata aceea, care suferea de epilepsie și căreia i s-a arătat sfîntul, s-a tămăduit de boala cumplită de care zăcea, îndată ce moaștele sfîntului au fost scoase din apă. Un iubitor de Dumnezeu, episcop al Preslavului, cu numele de Ioanichie, căzînd într-o boală foarte grea, încît nu putea fi purtat decît pe o targă, și neputîndu-se vindeca de fel, a fost adus de patru inși în biserică Sfîntului Dimitrie și l-au pus cu așternutul lui, lîngă sicriul cu moaștele sfîntului. Și slujindu-se Sfînta Liturghie pentru el, după trei ceasuri s-a sculat sănătos și umbla pe picioarele sale, lăudînd pe Dumnezeu și mulțumind sfîntului.

Iar între anii de la Hristos 1769 și 1774, iscîndu-se război între Ruși și Turci, care stăpîneau pe atunci și țara vecină a bulgarilor, generalul rus

Petru Salticov a trecut Dunărea și a cucerit de la turci mai multe sate românești și bulgărești de pe cele două maluri ale Dunării, între care și Basarabov. Generalul a luat atunci, ca pradă de război, și moaștele sfântului, voind să le ducă în Rusia. Dar, întâmplându-se pe lângă el un binecredincios român cu multă trecere, numit Hagi Dimitrie, l-a rugat pe general să lase rominilor sfintele moaște, ca răsplată a ajutorului pe care ei îl dăduseră armatelor rusești, și ca despăgubire pentru stricăciunile suferite de satele românești din pricina războiului. Și îndurându-se conducătorul oștilor rusești, a dat sfintele moaște rominilor, care, cu multă bucurie le-au adus și le-au așezat cu cinste în biserica Sfintei Mitropolii din București, Catedrala Patriarhală de astăzi, în care stau pînă acum.

Așa au ajuns moaștele Sfintului Dimitrie Basarabov, cu voia lui Dumnezeu și a Sfintului în țara noastră, adăogîndu-se la cele aduse de mai înainte pe meleagurile românești (Sfinta Filoftea, de la Argeș, Sfintul Ioan cel Nou, de la Suceava, Sfinta Parascheva, de la Iași). De atunci — 1775 —, Mitropolia Țării Românești — și-a avut pe patronul și ocrotitorul său, a cărui pomenire o săvîrșim astăzi. La racla lui au îngenuchiat, de aproape două sute de ani, șiruri de strămoși și credincioși ai noștri, căutînd la el ajutor, alinare de necazuri și suferințe, izbăvire din nevoi; așa cum căutăm și noi astăzi. Și nu numai odată și-a arătat sfintul puterea și mila sa.

Pe la sfîrșitul secolului trecut, o fată s-a vindecat de paralizie, după îndelungate rugăciuni lîngă racla cu moaștele sfântului. Căci în aceste sfinte moaște sălășluiește sfințenia și puterea pe care Dumnezeu le-a hărăzit sfântului, încă pe cînd era în viață și care dau osemintelor sale darul neputezirii și al nestricăciunii. De aceea, ele sînt pentru noi izvor pururea curgător de daruri minunate, de sfințenie, de binecuvîntare, de ajutor și vindecare mai presus de fire, din care sorb cu folos, toți cei ce aleargă la el cu credință.

Care este taina acestor puteri minunate? Cum se explică mărirea cu care sînt încununăți sfinții în ceruri și cu care sînt cinstiți pe pămînt? Ce minune a făcut dintr-un umil păzitor de vite, nebăgat în seamă de nimeni, unul dintre sfinții cei mai cinstiți în aceste părți? Cu Sfintul Dimitrie cel Nou s-a întîmplat cu adevărat cele ce a spus odinioară Sfintul Apostol Pavel: că Dumnezeu a ales pe cele slabe ale lumii ca să biruiască pe cele tari, a ales pe cele de jos ale lumii, ca să rușineze pe cele de cinste. Sfintul Dimitrie a fost un simplu păzitor de vite, un umil păstor, așa cum fusese odinioară și David însuși, înainte de a ajunge împărat, și sfintul prooroc Amos și Sfintul Simion Stîlpnicul, înainte de a se retrage în pustie și Sfintul Martir Sozont (la 7 septembrie). Ori, ce putea fi mai disprețuit și mai nebăgat în seamă, în lumea de atunci, decît un păzitor de vite? Dar în sufletul acestui umil păzitor de vite sălășluiau atîtea alese însușiri și virtuți, care au făcut din el, vas ales al lui Dumnezeu. Care erau acestea? Le-ați auzit, încă din istorisirea vieții lui; erau, mai ales, smerenia, simplitatea și nevinovăția inimii bunătața și mila față de toate făpturile lui Dumnezeu, iubirea față de oameni și de viețuitoarele lipsite de grai și de apărare. Nu și-a iertat toată viața greșala de a fi curmat fără voie viața scurtă a unor sărmani pușori de pasăre. Cît respect față de viață, de cel mai mare bun pe care l-a dat Dumnezeu făpturilor Sale celor mai mici și mai neînsemnate, cîtă delicată simțire și gingășie în sufletul acestui simplu păzitor de vite! Iată doar una din trăsăturile firii lui, care a făcut din el unul dintre sfinții bineplăcuți lui Dumnezeu. Ce frumoasă lecție ne dă sfintul prin aceasta, nouă, celor care adesea ne purtăm atît de sălbatic, nu numai cu animalele, dar ofensăm, jignim și adesea rănim de moarte sufletele semenilor noștri, prin cuvinte și purtări aspre și nesăbuite, lipsite de atenție, de delicateță și de iubire!

„Smerit, fără de răutate, blînd și fără vicleșug, pașnic (lin) fiind, părinte, mai presus de om, cu adevărat, în trup stricăcios fără stricăciune, locaș vrednic lui Dumnezeu te-ai făcut, luînd de la Dînsul daruri de tîmăduiri și nouă izvo-rîndu-le“; așa zugrăvește chipul sufletesc al Sfîntului Dimitrie cel Nou, una din cîntările sfintei slujbe de astăzi (Mineiul Oct., ziua 27, stihira 3 de la Laude. Comp. și stihira 4 de la „Doamne strigat-am și stihira 1 de la Litie, ibidem). Bunătate, blîndețe, compătîmire și iubire nesfîrșită față de toți oamenii și față de toate făpturile lui Dumnezeu sînt virtuțile care au ridicat pe un umil păzitor de vite pe treptele sfințeniei și au făcut din el un sfînt încununat cu slavă în ceruri și cinstit de milioane de credincioși pe pămînt. Căci ele sînt rupte de-a dreptul din ființa lui Dumnezeu însuși; pe ele se întemeiază armonia și pacea dintru început a Paradisului în care trăiau primii oameni, înainte de a fi căzut în păcat și numai pe ele se va reconstrui pe pămînt, în viața noastră și a popoarelor, pacea, buna înțelegere și armonia dintru început, turburată de păcat, de ură și de vrăjmășie dintre oameni.

Aceasta este mai ales lecția pe care ne-o dă Dumnezeu prin viața mi-nunată a sfîntului pe care-l prăznuim astăzi. A fost ca și sfîntul apusean Francisc din Assisi, un sfînt al smereniei, al bunătății și al milostivirii, virtuți care au fost totdeauna în mare cinste la binecredincioșii romîni și prin care a strălucit și un alt sfînt al nostru, născut între noi: Sfîntul Ierarh Calinic, episcopul Rîmniceului și al Noului Severin, ale cărui sfinte moaște odihnesc în sfînta mînăstire Cernica. Poate și de aceea este Sfîntul Dimitrie cel Nou atît de mult un sfînt „al nostru“, un sfînt atît de mult cinstit și iubit.

Cinstiți închinători, care ați alergat astăzi din toate colțurile pămîntului romînesc, ca să luați parte la sîrbătorirea sfîntului nostru scump, dacă vreți să audceți Sfîntului Dimitrie cinstire vrednică și bineplăcută lui însuși și lui Dumnezeu, care l-a preamărit pre dînsul, străduiți-vă să vă asemenați lui, împodobindu-vă sufletul cu aceleași virtuți prin care a strălucit el: smerenie desăvîrșită, dragoste nesfîrșită față de Dumnezeu și de oameni, bunătate și blîndețe. Să facem din inimile și din faptele noastre izvor necurmat de mîngîiere, de căldură și de mulțumire pentru toți cei din jurul nostru, înecînd răutatea noastră și a altora în noianul iubirii noastre. O rază din lumina lui Dumnezeu, o pîrticică din pacea și armonia divină a cerului în care sălășluiesc sfinții se va cobori atunci și în colțul nostru de viață și-l va lumina, arzînd toată necurăția, toată urîtenia păcatelor și toată nefericirea.

Așa să ne apropiem apoi, cu credință și evlavie, de racla sfințitelor moaște ale sfîntului sîrbătorit astăzi și să fim încredințați că ne vom întoarce, mai îndreptați, mai ușurați, mai întăriți, mai mîngîiați. Mina ocrotitoare a sfîntului, care a mîngîiat în viață toiagul păstoresc, se va coborî nevăzută, și asupra capetelor noastre, ne va mîngîia dulce frunțile.

Cu inimi și glasuri curate, să zicem deci, Sfîntului Dimitrie: „Bucură-te, odrasla cea minunată a Basarabovului! Bucură-te, podoaba sihaștrilor și lauda cuvioșilor! Bucură-te, chip al smereniei și al blîndeții! Bucură-te, ocrotitorule puternic al cetății noastre de scaun! Bucură-te, prea cuvioase Părintele nostru Dimitrie!“ (Comp. Icosul din slujba Sfîntului). Dumnezeu, pentru rugăciunile sfîntului să ajute tuturor cu marea Sa iubire și îndurare, să ocrotească pe cei ce cu vrednicie poartă cinstitul nume de Dimitrie, pe toți cei ce i se roagă cu credință pe tot poporul romînesc cel dreptcredincios, care cinstește astăzi pomenirea cea de peste an a Sfîntului Dimitrie cel Nou. Amin!

Preot Profesor ENE BRANIȘTE

DESPRE SFÎNTA DUMINICĂ

Sărbători, sunt acele zile din cursul anului bisericesc închinare fie anumitor fapte din Istoria sfântă, fie cinstirii lui Dumnezeu sau a unora dintre sfinți. Ele sînt orînduite de sfînta noastră Biserică pentru ca să dăm odihnă trupului și totodată să ne îngrijim în mod deosebit de cele ale sufletului. În calendarul bisericesc, aceste zile sînt scrise cu roșu și au o cruce roșie înainte, pentru ca să le putem deosebi ușor de celelalte zile. Printre aceste sărbători din cursul anului, noi, creștinii, avem o zi de odihnă și sărbătoare în fiecare săptămîină, și anume sfînta duminică, sau ziua Domnului.

Vă voi arăta pentru ce serbăm sfînta duminică. Încă de la începutul lumii a fost stabilită o zi de odihnă săptămîinală. „Și a binecuvîntat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că într-însa S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut și le-a pus în rînduială“ (Facere, II, 3). Dar nu se specifică lămurit în Sfînta Scriptură, care anume dintre zilele săptămîinii este acea zi, pentru că la început popoarele lumii nu aveau nume pentru zilele săptămîinii, așa cum le avem noi astăzi.

Abia după ce Moisi a scos pe evrei din robia Egiptului și le-a dat legea primită de la Dumnezeu pe muntele Sinai, vedem că le poruncește în mod expres să serbeze ca zi de odihnă săptămîinală, sîmbăta, ca aducere aminte de ieșirea lor din robia Egiptului, căci acesta era faptul cel mai de seamă din istoria lor națională: „Și-ți adu aminte Israel că ai fost rob în pămîntul Egiptean și te-a scos Domnul Dumnezeuul tău cu mîină tare și cu braț înalt; pentru aceasta, ți-a poruncit ție Domnul Dumnezeu să păzești ziua sîmbetei“ (Deuteronom V, 15).

Putem spune că sîmbăta sau Sabatul este o sărbătoare națională a evreilor, pentru că este ziua în care ei au scăpat din robia Egiptului. Și dacă la evrei faptul cel mai de seamă din istoria lor națională era ieșirea din Egipt, în amintirea căruia Moisi le poruncise să păzească ca zi de odihnă săptămîinală sîmbăta, apoi la noi, faptul cel mai de seamă din istoria creștinismului este Învierea Domnului, căci, după cum spune Sfîntul Apostol Pavel: „Dacă n-a înviat Hristos, zădarnică este propovăduirea noastră, zădarnică este credința noastră“ (I Corinteni, XX, 14).

De aceea noi, creștinii, serbăm ca zi de odihnă săptămîinală sfînta duminică, pentru că — după cum mărturisesc Sfinții Evangheliști — este ziua în care a înviat Domnul. (Matei XXVIII, 1-2; Marcu XVI, 1-7; Luca XXIV, 1 și Ioan XX, 1).

Zicem despre sfînta duminică că este una sau prima a sîmbetelor, pentru motivul că evreii numeau Sabat sau sîmbătă, atît ziua a șaptea, cît și întreaga săptămîină; iar zilele săptămîinii le socoteau în felul următor; prima zi după sîmbătă, adică duminica, o numeau întîia sau una a sîmbetelor; a doua zi după sîmbătă, sau luna, o numeau a doua a sîmbetelor, și așa mai departe. Deci, oriunde citim în Sfînta Scriptură sau în cărțile bisericești: „Intr-una a sîmbetelor“, sau „Una a sîmbetelor“, trebuie să înțelegem că este vorba despre sfînta duminică, după cum cîntăm și la slujba Învierii: „Această numită și sfîntă zi, una a sîmbetelor împărăteasă și Doamnă...“

Pentru noi, creștinii, ziua de odihnă și sărbătoare săptămîinală este „Una a sîmbetelor“, adică sfînta duminică, deoarece această zi a fost sfințită de Domnul sîmbetei, Iisus, prin Înviere, izbăvind neamul omenesc din robia diavolului. În această zi, noi ne aducem aminte și de creația lumii, pentru că Învierea lui Iisus Hristos este începutul unei noi creații, a omului celui nou, izbăvit din robia păcatului, aducerea omenirii în starea de sfințenie în care o crease Dumnezeu la început.

Tot Duminică S-a arătat Domnul a opta zi după Inviere, Sfinților Săi Apostoli, cind era de față și Toma (Ioan, XX, 26). Tot duminică s-a pogorit Sfântul Duh asupra Sfinților Apostoli (Faptele Apostolilor, II, 1-4). In timpul Sfinților Apostoli se serba regulat ca zi de odihnă și sărbătoare săptăminală duminica, prin adunări și rugăciuni, împreunate cu săvîrșirea Sfintei Euharistii și cu felurite fapte de milostenie (Faptele Apostolilor XX, 7; I Corinteni, XVI, 2 și Apocalipsa, I, 10). Așisderea făceau și bărbații apostolici sau učenicii Sfinților Apostoli, dintre care Sfîntul Ignatie Teologul, episcop al Antiohiei († 107) scrie: „Acea care au viețuit după rînduiala cea veche, adică evreii, au venit la nădejdea cea nouă și nu mai țin sîmbăta, ci-și întocmesc viața potrivit zilei Domnului“ Iar Sfîntul Justin Martirul (†155), de asemenea scrie: „Duminica ne adunăm cu toții la un loc, pentru că aceasta este ziua în care Dumnezeu, la zidirea lumii, a despărțit lumina de întuneric și în care Mîntuitorul a înviat din morți“. Asemenea mărturii mai găsim la o mulțime de Sfinți Părinți bisericești din veacurile II-IV, ca: Tertulian, Sfîntul Irineu, Origen, Sfîntul Ambrozie, Sfîntul Ioan Gură de Aur, și alții.

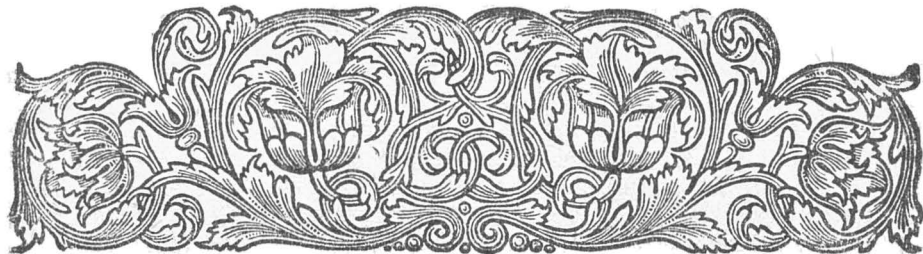
De aceea, odată cu sfîrșitul persecuțiilor și recunoașterea creștinismului de către împăratul Constantin cel Mare (313) duminica a fost consfințită de stat ca zi de odihnă, chiar și pentru necreștini, rămînînd astfel pînă astăzi la toate popoarele creștine, ca zi săptăminală de repaus sau odihnă.

Acum, după ce v-am adus aceste mărturii din Sfînta Scriptură, de la Sfinții Părinți și din tradiția Bisericii, cred că v-ați lămurit asupra temei ce ne-am propus s-o dezvoltăm și ați văzut că serbăm sfînta duminică ca zi de odihnă săptăminală întru slăvirea Invierii Domnului, care e faptul cel mai însemnat din istoria creștinismului. In această zi, după cum ați văzut, ne aducem aminte și de creația lumii, pentru că Invierea lui Hristos este începutul unei noi creații a omului celui nou. Duminica a fost sfințită de Domnul nostru Iisus Hristos prin Inviere și prin arătările Sale după Inviere. Duminica este ziua în care s-a pogorit Duhul Sfînt și care a fost sărbătorită ca zi de odihnă săptăminală, prin săvîrșirea Sfintei Liturghii și prin fapte bineplăcute lui Dumnezeu, din timpul Sfinților Apostoli și pînă în zilele noastre.

Intr-un cuvînt, pe scurt, putem spune că sfînta duminică este ziua de odihnă și sărbătoarea săptăminală a creștinilor, închinată în deosebi slăvirii Invierii Domnului. Ea este ziua de bucurie în care prăznuim zidirea omului de către Dumnezeu Tatăl, răscumpărarea lui prin Dumnezeu-Fiul și sfințirea lui prin Dumnezeu-Sfîntul Duh.

Să serbăm deci și să cinstim sfînta duminică, așa cum au sărbătorit-o Sfinții Apostoli și urmașii lor, așa cum ne învață sfînta noastră Biserică Ortodoxă și așa cum am apucat din moși strămoși, de la părinții noștri, care în această zi mergeau în casa Domnului să se roage, participînd la sfînta Liturghie și săvîrșind fapte bineplăcute înaintea lui Dumnezeu,

Pr. CONST. PETRESCU
parohia Odobești
raionul Titu

PAGINI DIN SFINȚII PĂRINȚI

FERICITUL TEODORET AL CIRULUI, EXPLICAȚIA EPISTOLEI CĂTRE ROMANI

CAPITOLUL IV

1. *«Ce vom zice, deci, că a găsit Avraam, părintele nostru, după trup?»*. Cu alte cuvinte, am auzit, oare, de vreo dreptate a lui Avraam, care să se fi realizat prin faptele lui, mai înainte ca el să creadă în Dumnezeu? Dacă adaugă cuvintele *«după trup»*, face aceasta pentru că faptele le îndeplinim întotdeauna prin trup.

2. *«Dacă Avraam s-a îndreptat din fapte, are cuvînt de laudă; dar nu înainte lui Dumnezeu»*. Îndeplinirea faptelor bune încununează pe CEI care le săvîrșesc, dar nu arată iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Credința le face însă lămurite pe amîndouă: și dispoziția față de Dumnezeu a celui ce crede, și iubirea de oameni a lui Dumnezeu; pentru că primind credința el declară victorios pe cel ce a dobîndit-o. Lucrul acesta îl încredințează cu mărturia Scripturii.

3. *«Căci ce spune Scriptura? Și Avraam a crezut lui Dumnezeu și i s-a socotit lui întru dreptate»*. Căci nu trăind după lege fericitul Avraam a ajuns la mărturisirea dumnezeiască, ci crezînd Celui ce l-a chemat a cules cu aceasta bogăția dreptății.

4. *«Iar plata celui ce lucrează nu i se socotește ca dar, ci ca datorie»*. Lucrătorul dreptății cere plată; dreptatea cea din credință, însă, este un dar al Dumnezeului tuturor. Acest lucru ni-l arată și în cele ce urmează:

5. *«Celui ce nu lucrează, însă, ci crede în Cel ce îndreptează pe cel nelegiuit, credința lui i se socotește ca dreptate»*. Astfel, arătînd prin patriarhul Avraam că credința este mai veche decît legea, aduce apoi iarăși o nouă mărturie vrednică de crezare, pe profetul și împăratul David, către care Dumnezeuul tuturor a reînnoit făgăduințele făcute mai înainte lui Avraam. Căci, după cum a făgăduit patriarhului Avraam, că în sămînța lui va binecuvînta toate neamurile, tot astfel a grăit și către dumnezeiescul David; *«Odată am jurat în casa Mea cea sfîntă că nu voi minți lui David; sămînța lui va rămîne în veac și tronul lui va fi ca soarele înaintea mea și ca luna care rămîne de-*

săvârșită în veac și martorul este credincios în cer» (Psalm 88, 36). Și iarăși : «Pune-voi asupra mării mîna lui și asupra rîurilor dreapta lui» (Ps. 88,25). Deasemenea, «Și se vor închina Lui toți împărații pămîntului, toate neamurile îi vor sluji Lui». (Psalm 72, 11) și altele de felul acestora. Dar, deoarece a arătat că fericitul Avraam a dobîndit dreptatea prin credință, iar Avraam a trăit mai înainte de lege, în chip necesar a arătat pe David, care a trăit sub lege, mărturisind și el harul, căci zice :

6. «După cum și David fericește pe omul căruia Dumnezeu îi socotește dreptatea, fără de fapte» :

7. «Fericii aceia cărora li s-au iertat fărădelegile și ale căror păcate au fost acoperite».

8. «Fericit bărbatul al cărui păcat nu-l va socoti Domnul». Legea zice el, a adus pedepsirea celor ce păcătuiesc, iar profetul fericește pe aceia care primesc iertarea păcatelor. De aici este lămurit că el ne fericește pe noi și arată de mai înainte darurile harului. Și el mai spune că harul stă înaintea tuturor, adăugînd sub formă de întrebare :

9. «Deci fericirea aceasta este numai pentru tăierea împrejur, sau și pentru netăierea împrejur?» După care aduce din nou vorba despre patriarhul Avraam.

«Căci zicem că credința i s-a socotit lui Avraam întru dreptate».

10. «Deci, cum i s-a socotit? Fiind în tăierea împrejur, sau în netăierea împrejur. Nu în tăierea împrejur, ci în netăierea împrejur». Cu aceasta a arătat credința mai veche nu numai decît legea, ci chiar și decît tăierea împrejur, și că mai înainte de tăierea împrejur, patriarhul Avraam a primit mărturia credinței. Dar la ce mai avea nevoie de tăierea împrejur, de vreme ce primise îndreptarea din credință? Lucrul acesta ni-l arată lămurit în cele ce urmează :

11. «Și a luat semnul tăierii împrejur, ca pe o pecete a dreptății credinței celei din netăierea împrejur». Tăierea împrejur nu este DREPTATE, ci o mărturie a dreptății, o pecete și un semn al credinței, pe care a arătat-o mai înainte de tăierea împrejur.

«Ca el să fie părintele tuturor celor ce cred, prin netăierea împrejur, pentru ca să li se socotească și lor dreptatea».

12. «Și părintele tăierii împrejur». Aici trebuie să subliniem în chip deosebit ceea ce zice apostolul. Căci el arată pe patriarh mai întii ca părinte al acelor care găsindu-se în netăiere împrejur au crezut; fiindcă și el a adus darul credinței lui Dumnezeu pe cînd se găsea încă netăiat împrejur, iar după aceasta îl arată ca părinte și al iudeilor, ca unii care s-au făcut părtași lui prin tăierea împrejur. Același lucru îl învață și mai lămurit prin cele ce urmează.

«Dar nu numai al celor din tăierea împrejur, ci și al celor care calcă pe urmele credinței pe care o avea părintele nostru Avraam, pe cînd se găsea în netăierea împrejur. Dacă cineva dintre neamuri ar fi și cu toate că nu a primit tăierea împrejur, ar călca pe urmele credinței aceleia a patriarhului, de care a dat dovadă mai înainte de tăierea împrejur, nu va fi îndepărtat de la înrudirea cu acesta. Căci Dumnezeul tuturor, cunoscînd de mai înainte, că Dumnezeu, pe deo parte va aduna un singur popor atît dintre iudei cît și dintre neamuri, iar pe de altă parte, că el va da lor mîntuirea prin credință, a arătat de mai înainte amîndouă acestea în patriarhul Avraam. Astfel spunînd despre el că a dobîndit dreptatea mai înainte de tăierea

împrejur și că chiar după tăierea împrejur nu a trăit după legea mozaică, ci a rămas mai departe sub călăuzirea credinței, l-a numit părinte al neamurilor; pentru ca privind la el și iudeii și elinii, cei dinții să nu rîvnească numai la tăierea lui împrejur și cei din urmă să nu rîvnească numai la netăierea lor împrejur, ci și unii și alții să rîvnească la credința lui. Căci Sfînta Scriptură nu a numit dreptate nici tăierea împrejur și nici netăierea împrejur, ci credința. Astfel, arătînd că credința este mai veche și mai cinstită, înfățișează legea ca ceva mai vechi decît legea. Căci datorită acesteia s-au făcut făgăduințele lui Avraam. Iar aceste făgăduințe au constatat în aceea că i-a zis că întru sămînța lui se vor binecuvînta toate neamurile. Și făgăduința aceasta a luat sfîrșit prin Stăpînul Hristos.

13. *«Căci Avraam și sămînța lui nu au primit prin lege făgăduința că vor moșteni pămîntul, ci prin dreptatea credinței»*. Avraam crezînd în Dumnezeu a primit făgăduința că întru el se vor binecuvînta neamurile, iar nu trăind după legea mozaică.

14. *«Iar dacă moștenitorii sînt din lege, credința este zadarnică, iar făgăduința este desființată»*. Dacă cei ce au trăit sub lege dobîndesc bunătățile făgăduite, atunci în zadar a mai crezut Avraam în Dumnezeu și făgăduințele făcute lui de către Dumnezeu sînt minciноase, iar nu adevărate.

15. *«Căci legea pricinuieste mînie»*. Legea are în firea ei să pedepsească pe cei ce o calcă. Apostolul numește aici *«mînie»* pedeapsa.

«Dar unde nu este lege nu este nici călcare de lege». Legea pedepsește pe cei ce o calcă; păzirea și călcarea legii sînt în strînsă legătură cu legea: unii, îngrijindu-se de o viață virtuoasă aleg să păzească legea; iar alții prin nepăsare se obișnuiesc să o calce, fără nici un fel de teamă.

16. *«Pentru aceasta, din credință, ca să fie după har, încît făgăduința să fie temeinică la toată sămînța, nu numai la cea din lege, ci și la cea din credința lui Avraam, care este părintele nostru al tuturor»*. Cu aceasta apostolul a potolit îngîmfarea iudeilor, numind *«sămînța lui Avraam»* pe toți aceia care au urmat credința lui, chiar dacă în ceace privește neamul, aceștia erau de alt neam. Iar dacă legea pedepsește pe cei ce o calcă, iar harul dăruiește iertarea păcatelor, acesta este acela care confirmă făgăduința lui Dumnezeu care dăruiește neamurilor binecuvîntarea. Și, intrucît el a numit pe Avraam părinte al iudeilor și al neamurilor, întărește acest lucru cu o mărturie scripturistică și zice:

17. *«Precum este scris: Pusu-te-am pe tine părinte a multor neamuri»*. Apoi sprijină această mărturie printr-un exemplu:

«Înainte lui Dumnezeu în care a crezut, Care înviază pe cei morți și Care chiamă la ființă cele ce nu sînt». După cum Dumnezeu este Făcătorul tuturor și după cum Dumnezeu este purtătorul de grijă al tuturor, tot astfel El a pus și pe Avraam părinte al tuturor, nu numai al iudeilor, ci și al tuturor celor ce cred. Mai departe arată deasemenea cît de mare a fost credința lui Avraam.

18. *«Care, mai presus de nădejde a crezut în nădejde, că va fi părinte al multor neamuri, după aceea ce s-a zis: Așa va fi sămînța ta»*.

19. *«Și fără să slăbească în credință, deși a înțeles că trupul lui era de acum amorțit, fiind aproape de o sută de ani, și amorțirea pîntecelui Sareis»*. Căci văzînd că soția lui este stearpă și că amîndoi se găsesc sub slăbiciunea bătrîneții și că, după socotința omenească

nu mai are nici o nădejde ca să aibă copii și nemai avînd nici un exemplu din trecut care să-l poată călăuzi la aceasta, el a primit în chip credincios făgăduința dumnezeiască. «*Mai presus de nădejde*» înseamnă astfel împotriva oricărei nădejdi omenești. «*In nădejde*» înseamnă în nădejdea făgăduinței lui Dumnezeu.

20. «*El nu a șovăit, din cauza necredinței în făgăduința lui Dumnezeu, ci s-a întărit în credință, dînd slavă lui Dumnezeu*» :

21. «*Binecunoscînd că ceea ce făgăduiește este în stare să și împlinească*», el nu a ținut seamă de slăbiciunea firii, ci a crezut fără șovăială în Făcătorul acesteia.

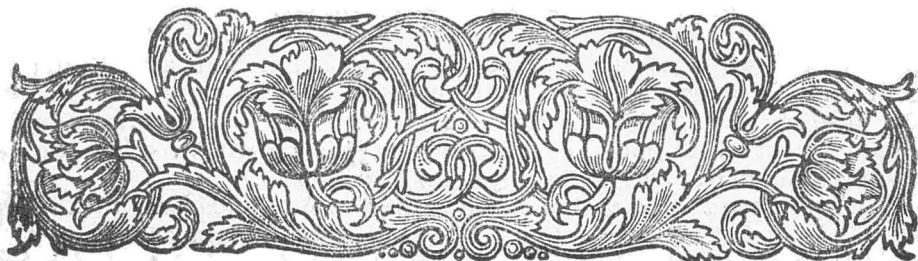
22. «*De aceea i s-a socotit lui întru dreptate*». Adică credința. În felul acesta arătînd că credința a fost în floare atît la cei de sub lege, cît și la cei de mai înainte de lege, trece să vorbească departe despre tema care îl interesa.

23. «*Și nu s-a scris numai pentru el, că i s-a socotit credința întru dreptate*.»

24. «*Ci și pentru noi, căroră urmează să ni se socotească, pentru că am crezut în Cel ce a înviat din morți pe Domnul nostru Iisus*». Patriarhul văzînd pîntecele cel amortit al soției sale, a crezut că este ușor lui Dumnezeu să împlinească făgăduința pe care i-a dat-o. Tot astfel și noi, auzînd pe iudei că numesc mort pe Stăpînul nostru, credem că El a înviat: Să culegem, așadar, și noi roadele credinței și să secerăm dreptatea care rezultă din aceasta. Căci Dumnezeu Stăpînul nu a lăsat în zadar nescrise cele pe care le-a făcut lui Avraam; ci ca noi luînd cunoștință de ele, să arătăm aceeași credință. Cuvintele «*Cel ce a înviat pe Domnul nostru Iisus*» le-a grăit cu privire la omenirea din Domnul. Căci în trupul în care a pătimit, în el a și înviat și pătimirea a fost a trupului, iar nu a Dumnezeirii celei nepătimitoare.

25. «*Care s-a dat pentru păcatele noastre și a înviat pentru dreptatea noastră*». El a răbdat pătimirea pentru păcatele noastre, ca să achite datoria noastră și pentru ca învierea Lui să realizeze învierea comună a tuturor. Prin aceasta noi dobîndim și foloasele îndreptării și îngropați fiind împreună cu ele în Botez, dobîndim iertarea păcatelor. În felul acesta arătînd puterea credinței și dînd pe față darurile harului, el trece să vorbească mai departe dîndu-ne îndemnuri și rugîndu-ne să ne îngrijim de săvîrșirea virtuții. Deci, deoarece el a spus că legea a încetat de îndată ce s-a arătat credința și a dovedit că patriarhul Avraam a dobîndit dreptate din credință, pentru că din aceasta, cei ce trăiesc în chip ușuratec să nu scoată vreun motiv care să-i determine să neglijeze săvîrșirea virtuții, susținînd că credința singură este suficientă pentru mîntuire, în chip necesar el trece să arate mai departe însemnătatea vieții morale pentru credincioși.

Preotul OLIMP N. CĂCIULĂ

ARTICOLE ȘI STUDII

TÎRGOVIȘTEA, CENTRU CULTURAL TIPOGRAFIC (1508-1830)

Anul 1958, cînd se termină lucrările de restaurare ale Mînăstirii Dealu de lîngă Tîrgoviște, este anul aniversărilor acestui sfînt locaș.

Radu cel Mare, ctitorul mînăstirii, a murit în aprilie 1508, fiind înmormîntat în incinta ei. În noiembrie 1508, se împărțeau gratis preoților din țară, exemplare din *Liturghierul* slav, pe care-l tipărise ieromonahul Macarie, sîrb de origine, poate chiar în tipografia mînăstirii. Zic «poate», pentru că ochiul unui iscusit tehnician în ale tiparului a descoperit în *Liturghier*, atîta artă grafică, atîta măiestrie tehnică, încît este înclinat a crede că imprimarea lui nu s-a putut face decît într-o officină cu o tradiție mai veche tipografică, anume în vestitele ateliere tipografice ale lui Torresano († 1529) și ale ginerelei său, Aldo Manuzio († 1513), din Veneția.¹

Să admitem că studiul lui V. Molin va fi convingător și va dezvăliu adevărul curat, și totuși, în 1958, se împlinesc 450 de ani de la imprimarea primei cărți adresate romînilor pentru nevoile lor cultural-bisericești. Radu cel Mare (septembrie 1495-aprilie 1508) a însărcinat pe ieromonahul Macarie să tipărească *Liturghierul*. În acest scop i s-a predat, desigur, un manuscris alcătuit la noi în țară, scris în limba slavă, cu litere unciale care imitau tiparul, împodobit cu frontispicii colorate, cu majuscule bogat ornate. Macarie mare artist în arta tiparului — pe care o învățase chiar în atelierele venețiene ale lui Torresano-Manuzio, a executat sarcina sa cu cea mai desăvîrșită artă; terminarea tipăririi *Liturghierului* a avut loc în noiembrie 1508, în primele luni ale domniei lui Mihnea Vodă, zis «cel Rău».

Inițiativa lui Radu cel Mare de a da romînilor o carte de slujbă bisericească tipărită, în locul celor manuscrise care circulau pînă atunci, corespunde măsurilor generale luate de el pentru organizarea statului feudal centralist și a Bisericii Romîne. Patriarhul Nifon, scos

1. VIRGIL MOLIN. *Tipăriturile lui Macarie*, în *Prima sesiune științifică de bibliologie și documentare*, București, 15-16 decembrie 1955. Comunicări și discuții. Editura Academiei R. P. R. 1957, pag. 264-266 (rezumatul unui studiu mai întins).

de domnitor din captivitate și adus în Țara Românească, pentru înfăptuirea acestor reforme, ne spune clar (prin pana biografului său) în ce stare se afla Biserica noastră în primii ani ai sec. XVI: «Iară sfântul (Nifon) află turma neplecată și neascultătoare și biserica izvrătită și cu obiciaiure rele și nesocotite. Și chiemă pre toți egumenii de la toate mănăstirile țării Ungrovlahii și tot clirosul bisericii și făcu săbor mare de împreună cu domnul și cu toți boierii, cu preoții și cu mirenii și slobozi izvoare de învățătură limpede și necurmat».² Intre alte învățături și orînduiri date de Nifon, a fost — ne spune biograful său — și tocirea dumnezeieștilor slujbe. Astfel, *Liturghierul* din 1508, *Octoihul* din 1510 și *Evangheliile* din 1512 nu fac decît să pună în practică, *sub forma tipăririi*, tocmai dorința clasei conducătoare politice (domnul, boierii) și bisericești (mitropolitul), de a se tocmi unitar și pe întinsul întregii țări, cea mai mare și mai esențială parte din slujbele bisericești zilnice și duminicale. Este cert că tiparul asigură, mai mult decît manuscrisele, larga circulație a cărților.

Țirgoviștea, capitala de atunci a Țării Românești, a fost centrul renașterii noastre culturale de la începutul sec. XVI; din chiliile Mănăstirii Dealu, cea sfințită la 4 iulie 1502, cu «1000 de liude» (clerici) — cum scrie în inscripția bisericii — au pornit directivele reformelor feudale politice, culturale și bisericești, îndrumătorii lor fiind Nifon și Radu cel Mare.³ Intr-o rugăciune imprimată în *Liturghier* și semnalată cu indicația să se rostească «la litie, cînd vrei» (adică la nevoie), sînt dezvăluite dorințele clasei stăpînitoare feudale de atunci. Aceste dorințe oglindesc interesele acestei clase și starea de neliniște care cuprindea țara, din cauza luptelor interne dintre partidele boierești și din cauza amenințărilor din afară.⁴

Această primă etapă din mișcarea cultural-bisericească de la Mănăstirea Dealu a fost un bun început, pentru că el a dat imbold unor noi și lăudabile acțiuni de progres cultural. Neagoe Basarab (ianuarie 1512-septembrie 1521), abia sfințise minunata mănăstire de la Argeș (15 august 1517), cînd, în 1518, începu zidirea unei biserici la Țirgoviște, cu hramul Înălțării Domnului, «mare și frumoasă, cu 8 turle și tot rotunde, cum se satură ochii tuturor de vederea ei».⁵ Biserica fu sfințită, deși neterminată definitiv, la 17 mai 1520, cu mare pompă.^{6a} Prima grijă a lui Neagoe, după sfințire, a fost de a muta sediul Mitropoliei țării de la Argeș, la Țirgoviște, în 1520 și rămase scaunul Mitropoliei țării nestrămutat la Țirgoviște, pînă în 1668. Însemnătatea politică și culturală a Țirgoviștei crescuseră neîncetat prin această mutare; cele două puteri conducătoare feudale, cea politică (domnia) și cea bisericească (mitropolia), se apropiau una de alta, pentru o mai strînsă colaborare și pentru o mai grabnică înfăptuire a țelurilor lor comune. Noua mitropolie a țării devine cer-

2. TIT SIMEDREA, *Viața și traiul Sfîntului Nifon, patriarhul Constantinopolului*. Introducere și text, București, 19 7, pag. 8-9.

3. Pr. NICOLAE ȘERBĂNESCU *Mănăstirea Dealu*, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXII (febr.-martie 1954), p. 283-305.

4. P. P. PANAITESCU, *450 de ani de la prima tipăritură în Țara Românească, în Călușa bibliotecarului*, XI (1958), nr. 7 (iulie), p. 23

5. *Cronica veche a țării: Letopisețul cantacuzinesc, 1290-1688*. Publicat și adnotat de N. Simache și Tr. Cristescu, Buzău 1942, pag. 97.

6. VIRGILIU N. DRĂGHICEANU, *Mitropolia Țirgoviștei, Note istorice și arheologice*, cu 18 ilustrații și planuri, București, 1933, pag. 5.

trul cultural al țării. Prima ei sarcină în acest sens, semnalată de izvoarele istorice, a fost de a aduna în jurul ei, operele scrise în țară. Astfel, cronica domniei lui Neagoe Basarab, încadrată în «Viața Sfântului Nifon», a fost predată ținerii mitropoliei, spre păstrare — fi-rește — și spre răspîndirea ei în lumea cititorilor. Cronica domniei, care tratează și despre multe ctitorii ale lui Neagoe, «sînt scrise mai pre largu la o carte ce au făcut <Neagoe> în viața lui și audat-o să fie stătătoare la sfînta mitropolie din Tîrgoviște». ⁶ În sec. XVII, biserica mitropoliei din Tîrgoviște a devenit — cum vom vedea — un activ centru tipografic și cultural pentru întreaga țară și chiar pen-tru Răsăritul ortodox.

Însă în secolul XVI, mînăstirea Dealu continuă să joace rolul prin-cipal în promovarea culturii bisericești, ca o puternică tradiție moș-tenită de la Nifon și Radu cel Mare.

Bibliografia rom nească veche ⁷ înregistrează noi cărți bisericești tipărite la Tîrgoviște, între 1545-1547: un *Molitvenic slav*, incert ca dată și loc, alt *Molitvenic slav* din 1545, cu indicația precisă a locu-lui de imprimare: «În cetatea de scaun Tîrgoviște» ⁸ și un *Apostol*, a cărui imprimare s-a terminat la 18 martie 1547, «în capitala Tîr-goviște». ⁹ Din această din urmă carte s-au tras exemplare și pentru Moldova; acestea au titulatura următoare: «Autocratul domn a toată țara Moldovei, Io Iliășco voievod și mama lui, binecinstitoarea doamnă Elena despotarița și fiii ei, Io Ștefan voievod, Io Constantin voievod, fiii răposatului Petre voievod (Rareș) și lui fie-i veșnică pomeneire». ¹⁰

Aceste publicații au alte litere mai mici și mai urite și alt fel de imprimare (nu așa de ordonată și curată) decît cărțile macariene, de origină venețiană. Ele s-au tipărit — se crede cu materiale tipo-grafice aduse în țară din Serbia. Se crede așa, pentru că în ele sînt menționați doi meșteri tipografi, despre care știm sigur că sînt sîrbi și au tipărit cărți în Serbia. Aceștia sînt: călugărul Moisi și Dimi-trie Liubavici. Am arătat în altă parte, ¹¹ că Moisi, ierodiaconul care «s-a trudit la această scriere (*Molitvenicul* din 1545) cu matricele lui D. Liubavici», ¹² a fost elevul oficinelor tipografice din Veneția. El era de fel din Budiml, de lîngă mînăstirea Șudicov și trecuse și pe la mînăstirea Decian din Macedonia. Dimitrie Liubavici era nepotul lui Bojidar Vucovici. ¹³ Ambii, Moisi și Liubavici, s-au refugiat de frica turcilor, la Tîrgoviște, unde au activat în atelierul tipografic de la Dealu, din îndemnul «marelui voievod Petru» (Radu Paisie,

6. Vechea cronică a țării în varianta publicată de STOICA NICOLAESCU. *Letopisețul Țării Romînești*, în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, XI (1910), partea I, pg 118-119.

7. Autorii acestei opere: I. BIANU, N. HODOȘ și DAN SIMONESCU, au tipă-rit-o în 4 volume, între 1903-1944. O cităm cu abreviația: B.R.V.

8. B.R.V., I, 27

9. B.R.V., I, 30

10. B.R.V., IV, 167 (după P. P. PANAITESCU, *Octoiul lui Macarie*, București, 1939, pg. 25, nota 1).

11. DAN SIMONESCU, *Un Octoih al lui Bojidar Vucovici la noi și legăturile acestuia cu tipografia romînească*, în *Revista istorică romînă*, III (1933), pg. 226-233.

12. B.R.V., I, 27

13. Bojidar Vucovici a fost un voievod muntenegrean refugiat de prigoana turcilor în Veneția. Aici a cumpărat material tipografic și a tipărit, între anii 1519-19 Ianuarie 1538, mai multe cărți bisericești în limba slavă. Dintre aceste cărți, unele au ajuns pînă la noi, mai ales în regiunea Banatului, folosindu-le preoții în slujbele lor. Înțlălele *Boj* ale numelui lui au fost imprimate pe cărțile tipărite la Tîrgoviște,

1535-1545) și al mitropoliților Varlaam și Anania. Ei au transmis meșteșugul lor unor ucenici români, Petru și Oprea, amintiți în *Apostolul* din 1547. Oprea a avut, la rîndul lui, ucenic în ale tipografiei, pe Coresi. În prima carte coresiană tipărită, *Octoihul slav* (Brașov, 1557; vezi B. R. V., IV, pg. 3-6), meșterii tipografi sînt amintiți în ordinea vechimei: «...eu robul lui Hristos, Oprea logofătul și diaconul Coresi ne-am trudit cu aceasta și am tipărit aceste cărți».

Cu activitatea tipografică a lui Coresi, Tîrgoviștea intră într-o nouă etapă de dezvoltare a literaturii noastre bisericești; însă pentru caracterizarea activității acestei etape, avem puține izvoare sigure, care totuși pot confirma ipoteza ce vom susține, și anume: Coresi a imprimat la Tîrgoviște (cred că în tipografia reorganizată de la Mînăstirea Dealu, mai multe cărți bisericești slave (cunoaștem nouă). Intr-adevăr, prima carte în care Coresi însuși spune că își are origina în Tîrgoviște, este *Evangheliarul* romînesc tipărit în 1560-1561, la Brașov: «scris-am eu diaconul Coresi ot *Tîrgoviște* și Tudor diiacu». ¹⁴ Afirmația a fost, într-o bună măsură, confirmată de cercetări genealogice ulterioare. ¹⁵ Afară de origina lui tîrgovișteană, menționăm că în 1558 apare cartea slavă *Triod-Penticostar*, imprimată, cum se afirmă în epilogul ei, «în cetatea de scaun Tîrgoviște». ¹⁶ Cartea are un format în folio, mareț. Efectul este impresionabil prin siguranța și rigurozitatea tiparului și ornamentației. Ca gravură, *Triodul-Penticostar* de la Tîrgoviște (1558), continuă vechea tradiție romînească cu frontispicii florale, cu vignete, adăogînd și ornamentații lineare (încadrări de pagini) de compoziție tipografică. Însă, în această carte apar, pentru prima dată, *gravurile în ciclu*, ca în cărțile germane și olandeze din același secol («Die grosse Passion»). Este vorba de 11 gravuri săpate în lemn, fiecare umplînd o pagină întregă, reprezentînd scene din viața și patimile Mîntuitorului. ¹⁷ Admirînd aceste minunate xilogravuri coresiene, simți o emoție adîncă produsă de pitorescul și naivitatea scenelor — uneori populară, cum e de pildă scena Învierii Domnului, care are elemente din coborîrea Lui în iad, ca în evanghelia apocrifă atribuită lui Nicodim. În reprezentarea figurilor găsim uneori un realism pronunțat sau o grație a gesturilor, puțin obișnuite în iconografia hieratică ortodoxă (Arătarea lui Hristos înaintea Mariei). Decorul îl formează obișnuit, munți înalți așezați în terase, ca în picturile medievale italiene; alteori, casele și palatele de o arhitectură orientală ciudată. Literele inițiale sînt mărite, împodobite cu ornamentații florale foarte fine și rînduite simetric. Totul este încadrat într-un patruleter, pe fond negru, sugerînd de

ca —————
 —————
 ca un de recunoștință, pentru că cu materiale tipografice rămase de la el și aduse la noi de nepotul D. Liubavici, se tipărise mai multe cărți pe pămîntul țării noastre. Rîvna de a tipări cărți bisericești, care-i mîngiau sufletul chinuit de asuprirea «neamului creștinesc» de către turci, a lăsat-o moștenire și fiului său, Vincențiu. Cărțile tipărite cu cheltuiala lui Vincențiu Vucovici au avut și ele, circulație prin Banat.

14. B.R.V., I. 45: «ot Tîrgovoște», poate arăta locul de origine sau locul unde lucrase ca tipograf.

15. ST. NICOLAESCU, *Diaconul Coresi și familia sa*, București, 1909.

16. B.R.V., IV, 169

17. Iată ciclul întreg al scenelor; Răstignirea pe cruce, Inmormîntarea, Învieria, Arătarea lui Christos înaintea Mariei, Vindecarea paralticului, Christos în templu între învățătorii legii, Christos cu Samariteanca la puț, Înălțarea Domnului (toate acestea reproduse în B. R. V., I, 34-41), Pipăirea lui Toma necredinciosul, Vindecarea orbului și Coborîrea Sfintului Duș.

aproape modelul acestor inițiale în arta Renașterii italiene.¹⁸ Urmează imprimarea altor cărți slave: *Sbornic* (1569) *Psaltiri* (1574, 1576, 1577), *Octoihuri* (1574 și 1575), *Triod* (1578) și *Tetraevanghelul* (1583).¹⁹ Toate aceste cărți nu au mențiunea locului de tipărire, dar amintesc toate că apar sub auspiciile domnilor și mitropoliților Țării Românești, pe care-i și amintește. Pomenirea numelor acestora nu are alt rost decât fiind tipărite în capitala țării, adică la Tîrgoviște. Ele nu puteau fi tipărite la Brașov, pentru că în cărțile tipărite la Brașov se amintește numele oficialităților brașovene (sași, maghiari, clerici romîni). Apoi, Brașovul, cu curente de religioasă popularitate (calvinismul, luteranismul), a dat la iveală cărți tipărite în limba romînă. Coresi argumentează că tipărește în romînește, invocînd pasaje din Sfînta Scriptură, în favoarea folosirii limbilor naționale în cărțile și slujbele bisericesti: «în sfînta besereacă mai bine e a grăi cinci cuvinte cu înțeles decît 10 mie de cuvinte neînțelese în limbă striină» (B. R. V. I, 45; compară cu Epistola I a Sfîntului Apostol Pavel către Corinteni, XIV, 19). Cine ar fi putut cere lui Coresi să tipărească în limba slavă? În orice caz, cred că nu oficialitățile din Brașov, unde el tipărea din îndemnul și cu sprijinul material al reformatorilor sași și unguri! Tipărirea cărților bisericesti în limba slavă nu se putea face decît la Tîrgoviște, unde se menținea încă puternică, vechea tradiție slavă. În frontispiciile cărților slave coresiene figurează, de altfel, stema Țării Romînești. Trebuie să ne închipuim că diaconul Coresi, în perioada 1558-1583, n-a stat permanent în Tîrgoviște, dar că aici venea și supraveghea prin ucenicii lui, amintiți de altfel,²⁰ munca de tipărire. Domnul cel mai des amintit de Coresi în cărțile lui slave este «Io Alexandru voevod», domnul Țării Romînești dintre 14 iunie 1568 — septembrie 1577. Amintirea acestui domn în legătură cu sporirea activității tipografice, corespunde cu unele documente care inserează că acest domn, la 11 iunie 1573, a trimis la Brașov «un popă» pentru tranșarea unor chestiuni de tipografie; trimisul domnitorului a trebuit să șadă în Brașov, timp de 45 de zile, pentru a termina chestiunile, pe cheltuiala Cetății Brașovului²¹. La 12 decembrie 1573, mitropolitul Țării Romînești trimite și el un diacon, om al lui, la Brașov, tot pentru chestiuni de tipografie²². Gh. Barițiu, care folosește primul aceste prețioase știri, presupune — nu fără temei — că diaconul Coresi era trimisul domnului și al mitropolitului. De aceea, rîvna domnitorilor și a ierarhilor Bisericii, pentru sporirea culturii și literaturii bisericesti, se vedește în epilogurile cărților. Cărțile tipărite întăreau, desigur, prestigiul lor în fața popoarelor ortodoxe și consolidau puterea lor feudală în interiorul țării. Iată un sigur exemplu: „eu, deci, robul lui Christos Io Alexandru, voievodul întregii țări a Ungrovlahiei..., am cunoscut și am înțeles domnia mea împutșinarea și raritatea în țara domniei

18. DAN SIMONESCU, *Le vieux livre roumain*, Bucarest, 1947, pg. 13-14 (extras din revista *Arcades*, nr. 3-4 (1947)).

19. Vezi *Anexa* care urmează acestui studiu, nr. 7-15, cărți apărute între 1558- 1683.

20. «Cu 10 ucenici ai mei» (1558); «cu 8 ucenici» (1574 și 1575); «cu 5 ucenici» (1578); «cu Mănăila tipograf» (1583).

21. DR. E. TRAUSCHENFELS, *Sächsischer Hausfreund Kronstädter Zustände zur Zeit der Herrschaft Stefan Bathoris in Siebenbürgen*. Kronstadt, 1874 (apud G. Barițiu, *Catehismul calvinesc impus clerului și poporului romînesc...*, Sibiu, 1879 pg. 99)

22. G. BARIȚIU, op. cit. pg. 99

mele, a cărții mai sus numite *Octoih* (1574) și din dragoste către lucru am dorit și m-am sfătuit cu părintele... mitropolit Kir Evtimie al întregii Țări-Românești și am tipărit această carte de suflet folositoare *Octoih*, ca să fie în dar și în cinste și spre lauda sfințelor bisericilor...».²³ Tetraevanghelul din 1583 pare a fi ultima carte din perioada coresiană, tipărită la Țirgoviște. De la această dată, pînă la 1635, a încetat orice activitate tipografică. Literele și teacurile tipografiei de la Mînăstirea Dealu se deterioraseră. Luptele romînilor cu turcii, cu ungurii, apoi luptele interne duse de boierimea autohtonă împotriva boierimii levantine au împiedicat continuarea vechilor tradiții culturale în Țara Românească. Abia al patrulea deceniu din sec. XVII aduce în dezvoltarea literaturii romîne o renaștere înviorătoare prin intensificarea relațiilor politice și culturale dintre Țara Românească și Rusia (Ucraina). Această intensificare a relațiilor romîno-ucrainiene are în Țara Românească două urmări imediate: a. — introducerea obștejției în viața noastră monastică; b. — aducerea tipografiei în țară. Mînăstirea din Cîmpulungul Muscelului, abia reparată de Matei Basarab, primește cinul obștejției, (adică «frații toți la unul» — spune documentul),²⁴ așa cum ea se aplica în mînăstirile Lavrei Pecerska din Kiev. În 1635, tot la mînăstirea Cîmpulung se instalează tipografie nouă, menită a tipări cărți, nu numai pentru romîni, dar și pentru alte popoare creștine din Balcani, care aparțineau «slăvitului dialect slavon». ²⁵ Simultan cu tipografia de la Cîmpulung se mai tipăresc cărți la mînăstirea Govora, iar în 1644, tipografia de la Govora se mută la Mînăstirea Dealu. Astfel, *Evanghelia învățătoare* din anul 1644 începe a se tipări la Govora, dar tipărirea ei se termină la Mînăstirea Dealu.²⁶ Reinstalată în chiliile mînăstirii, tipografia editează an de an, pînă în 1650, mai multe cărți. Important este că fiecare dintre acestea ridică probleme noi în activitatea culturală a vremii; apar noi idei politice, realități sociale și bisericesti noi se reflectă în fiecare din ele. Iată cîteva observații privitoare la baza materială a activității tipografice de la Dealu.

Litera nouă a cărților tipărite la Țirgoviște în perioada 1644-1650 (vezi anexa, nr. 16-21) este mică, tăiată subțire și fină în înfățișarea ei.²⁷ Numele tipografilor arată aceiași meșteri mai vechi, mutați însă de la Govora la Țirgoviște; Proca Stanciovici (1644) sau Stanciulovici (1647); «Radul, feciorul lui Stoicăi ot grad Țirgoviște» (1644) devine în *Imitația lui Christos* (1647): Radu Staicovici; Tudor Dimitrievici sîrbul și «Stănilă, feciorul Ivanul Simei ot Mala Ocna» (1644), care în 1647 (*Imitația*) este numit «micul Ivanovici». În *Triodul Pentecostar*, 1648-1649, alături de cunoscutul Proca Stanciovici, croitorul din Ocnele Mari, ajuns tipograf, apare și «Ioan ieromonahul... din Bosnia, din locul Kamengrad, din mînăstirea Gomionîța». Afară de Radu al Stoicăi și Stănilă al lui Ivan Sima, ceilalți sînt străini; sîrbi (Stanciovicii — căci au mai fost, pe lîngă Procop, și Preda și Radu —

23. B.R.V., I, pg. 60

24. Documentul, din 10 aprilie 1647, este publicat de DAN SIMONESCU, *Viața literară și culturală a Mînăstirii Cîmpulung (Muscel) în trecut*. Cîmpulung, 1926, pg. 63-68.

25. DAN SIMONESCU și DAMIAN P. BOGDAN, *Inceputurile culturale ale domniei lui Matei Basarab*. București, 1939, pg. 8.

26. B.R.V., I, pg. 144

27. În B.R.V., IV, pg. 196-200 am reprodus în copii fotografice mai multe pagini din *Imitatio Christi* (1647)

Ioan din Kamengrad) și ruteni (Dimitrievici — Teodor și Lupin). La Tîrgoviște, sau mai bine zis, la Mînăstirea Dealu, era un centru pravoslavnic care activa pentru toți creștinii din Balcani. Meșterii ucrainieni (ruteni) dețineau întietatea în ce privește meșteșugul tipografic. Limba cărților slave ale epocii este slava-rusă (cu excepția *Triodului-Penticostar*, care este slavo-sîrba). Ornamentația cărților imită de aproape gravurile din cărțile ucrainiene tipărite la Stryatin și Kiev.²⁸ Tipografia de la Mînăstirea Dealu este a domnului; acesta e proprietarul, el hotărăște asupra cărților ce trebuie să apară; ele se tipăresc cu învoiala, adesea, chiar cu cheltuiala lui. În titlul cărții slave *Imitația lui Hristos*, se amintește că banii pentru imprimare i-a dat însăși doamna Elena, soția lui Matei Basarab, care a mai suportat cheltuielile de imprimare și la *Triodul-Penticostar* din 1649. Mai cheltuiau pentru imprimarea cărților; mitropolitul țării, slujitori ai Bisericii (de ex. ierodiaconul Mihailă, pentru Pogribania preoților, 1650) sau însăși mînăstirea, prin egumenul ei (Mînăstirea Dealu, prin egumenul ei, arhimandritul Ioan, dă bani pentru imprimarea *Slujebnicului* din 1646). Tipografia fiind un privilegiu feudal al domnului, se și numește «domnească»: «Cartea despre *Imitația lui Christos*... fu scoasă la lumină din tipografia lor (Matei Basarab și doamna Elena) domnească, care se afla în mînăstirea Dealului».²⁹ Mînăstirea Dealu, mare centru tipografic și cultural, era asemuită cu o mare lavră de tip ucrainian și în două din cărțile imprimate, ea se și numește «Lavră»: «Tipăritu-s-au întru dumnezeiasca Lavra ce se chiamă Monastirea Deal, care iaste hramul sfîntul Nicolae».³⁰ Clericul Paul din Alep, care a vizitat țările romînești între anii 1653-1658, scrie în jurnalul său de călătorie, că mînăstirea din Deal era pe atunci asemănătoare cu mînăstirea din Curtea de Argeș, avea cupole acoperite cu mozaic, era înconjurată cu ziduri de piatră, ornate cu marmoră.³¹ Tipăriturile de la Dealu și apoi cele din «cetatea de scaun» Tîrgoviște, oglindesc nu numai realități materiale în legătură cu vechea noastră cultură; mai mult de cît atît, ele cuprind știri privitoare la ideologia feudală a vremii. Această ideologie era dirijată la curtea lui Matei Basarab de Udriște Năsturel (1597-1659) și chiar de sora lui, Elena, (1598-august 1653), soția domnitorului. Udriște sau Uriil, făcuse la Kiev³² studii superioare de limba și literatura latină. Deși bogatul conac al Năstureștilor, «un palat fără egal în lume»,³³ era la moșia lor din Fierăști (sat la confluența Dîmboviței cu Argeșul), Udriște sta permanent la Tîrgoviște, studia, scria prefețe și versuri la cărțile care se imprimbau, primea vizitatorii străini ai țării, întreținea cu ei convorbiri teologice³⁴ și literare, traducea din latinește și slavonește cărți celebre

28. GABRIEL STREMPPEL, *Sprîjinul acordat de Rusia țiparului romînesc, în secolul al XVII-lea, în Studii și cercetări de bibliologie*, I (1955), pg. 24-25.

29. B.R.V., I, pg. 159

30. *Evanghelia învățătoare*, 1644 (B.R.V., I, 144). A doua carte este *Slujebnicul*, 1646, tipărit cu îngrijirea lui Ioan, «arhimandritul aceleiași mal sus numite lavre din Deal» (B.R.V., I, 154).

31. EMILIA CIORAN. *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în țările romîne*, București, 1900, pg. 149-150.

32. N. IORGA, *Doamna Elina a Țării Romînești ca patroană literară*, în *Analele Acad. Rom. ist.*, s. III, t. XIII, (1932) p. 62

33. EMILIA CIORAN, *op. cit.* pg. 211

34. De pildă, convorbirea cu fratele Rafael Levakovici din Ordinul Minorităților, despre simbolul credinței; convorbire cu Varlaam, mitropolitul Moldovei, despre calvinism; convorbirea cu teologul rus Arsenie Suharov.

în evul mediu. Pe cât se putea atunci, era la curent cu noile publicații apărute, luînd poziție critică față de conținutul lor, mai ales cînd acest conținut era potrivit credinței ortodoxe. Udriște este cel care a dat mitropolitului Varlaam al Moldovei, *Catehismul calvinesc*, tipărit la Alba-Iulia în 1640 (opera lui Csulai György). Sînt cunoscute împrejurările în care Varlaam a publicat la Tîrgoviște, — cred că la tipografia Mînăstirii Dealu,³⁵ — violenta sa polemică: «Cartea care se cheamă Răspunsul împotriva catehismului calvinesc».³⁶ Cert este că lupta comună a lui Udriște și Varlaam pentru păstrarea tradiției ortodoxe a avut ca rezultat o prietenie bazată pe respect și admirație reciprocă între cei doi romîni. Însăși doamna țării, Elena, soția lui Matei Basarab, a închinat *Cartea despre Imitarea lui Christos*, tipărită în 1647 la Mînăstirea Dealu, mitropolitului Varlaam. Udriște se adresează într-o caldă prefață lui Varlaam, vorbindu-i despre «anii copilăriei», despre «limba rîmlenească sau latinească, nouă vădit înrudită», pe care o învăța «noaptea și ziua, fără încetare». În această limbă a citit — scrie Udriște — *Imitatio Christi*. Dar continuă că a cerut «ca această mică floare de aur să fie înfățișată lumii în limba slavonă, așa cum a mai fost tradusă în alte limbi orientale și occidentale».³⁷ Aceste citate arată că la Tîrgoviște, datorită lui Udriște Năsturel și doamnei Elena, se frămîntau idei religioase și literare pe un plan mai vast, comparativ și cu alte țări creștine. «Alegerea operei «De imitatione Christi» pentru traducerea în limba slavonă și pentru editarea ei (de către doamna Elena), spre povățuirea creștinilor ortodocși ai Bisericii răsăritene dovedește că ea (Doamna Elena) știa să deosebească în cărțile religioase ale Bisericii apusene ceea ce este general creștin de ceea ce este catolic».³⁸ Elena doamna a imprimat cu banii propii, cartea slavonă *Triodul și Pentecostarul* (Tîrgoviște, 1649). Cartea se adresa tuturor creștinilor ortodocși, dar în special sîrbilor. Știm aceasta, pentru că volumul redă vechile litere paleoslave **Ѧ** și **Ѧ** prin **€** și **Ю**, ca în textele slavo-sîrbe (ceea ce se menționează în însuși titlul cărții).³⁹ Deci «tipăritura de la 1649 a doamnei e în legătură cu un mare plan al lui Matei (Basarab) de a da cărți de slujbă întregii lumi slave din preajma lui» — spune atît de bine N. Iorga.⁴⁰

«Cartea despre Imitarea lui Hristos» este ultima în care apare indicată tipografia domnească de la mînăstirea Dealu (1647), iar *Mystirio*, apărută în 1651, este prima carte care anunță noua instalare a tipografiei în încăperile mitropoliei: «tipărite (taina Botezului și a Sfîntului Mir) întru cinstita Casă a Înălțării Domnului nostru

35. Argumentele în sprijinul acestei convingeri le-am expus în B.R.V., IV, 190-192.

36. O analiză bună a cărții, pentru a-i scoate în evidență valoarea ei dogmatică, a publicat N. I. CHITESCU, *Trei sute de ani de la Răspunsul lui Varlaam la Catehismul calvinesc, 1645-1945*, București, 1945. Acum Biblioteca Academiei R.P.R. are exemplare din această carte. Vezi B.R.V., IV, pg. 190-194.

37. B.R.V., IV, pg. 197.

38. B. P. HAȘDEU, *O indicație bibliografică* (despre Imitarea lui Christos), Studiu scris în rusește, tradus de E. Dvoicenco și publicat în *Revista istorică*, XVIII (1932), pg. 327.

39. B.R.V., I, pg. 171. ILIE BĂRBULESCU, *Fonetica alfabetului cirilic în textele romîne din veacul XVI și XVIII*, București, 1914, pg. 157-158 și 191-193.

40. N. IORGA, *Doamna Elena a Țării Romînești ca patroană literară* (loc. cit pg. 64).

Iisus Hristos»,⁴¹ (hramul bisericii). Tocmai se terminase reparațiile mitropoliei din banii lui Matei Basarab și ai doamnei Elina. Această mare instituție bisericească este înfățișată de Paul de Alep ca «un scump edificiu, întreg de piatră, în care intri prin porți mari, în fața cărora e prea frumoasa biserică, ce nu-și are pereche în aceste regiuni, afară numai de biserica mitropolitană a cazacilor, amîndouă fiind zidite după modelul Sfintei Sofii: înalte, vaste, sprijinite pe mai multe coloane, foarte impozante... Biserica e înconjurată de grădini cu trandafiri și cu frumoase straturi de diferite flori».

Ștefan, mitropolitul Țării Romînești, începe cu toată rîvna, încălzit de un puternic patriotism, o lăudabilă muncă de ridicare culturală și profesională a slujitorilor Bisericii. Într-o prefață, spune că: «asupra aceștii țărișoare» s-a abătut «împutarea batjocoririlor»; «hulnicii dă leage» (fină aluzie la calvini) acuză preoțimea noastră că nu știe sluji Sfintele Taine, că «am uitat cinurile, socotealele, obrășirile, chipurile, nemeririle și toate rînduialele și tipicurile». Mitropolitul însuși confirmă că, într-adevăr, «vedem atîta neștiință a bogați preoți ai țării», din cauză că slujeau unii într-un fel, alții într-altfel. Desigur această lipsă de unitate în oficierea slujbelor avea loc, pentru că preoții nu înțelegeau indicațiile tipiconale scrise slavonește. De aceea, mitropolitul Ștefan ia hotărîrea tipăririi celor trei cărți de slujbă, (*Pobrigania preoților*, *Mystirio* și *Tîrnosania bisericilor*, 1650-1652) în slavonește, dar cu tipicurile traduse în limba romînă, pentru a fi înțelese de toți, pentru a proceda toți la fel în desfășurarea ceremoniilor bisericești.⁴² Mitropolitul își dă seama de importanța acestor metode noi de a prezenta bilingve cărțile de slujbă bisericească și exprimă nădejdea că a făcut operă «foarte de treabă Neamului nostru, Țării-Rumînești» și binecuvîntează poporul «cu sănătate și cu pace într-această arepă de țărișoară umbrită supt puternica dreaptă a lu Dumnezău» (B. R. V. I, 183).

Un monument important, ridicat de tipografie mitropoliei din Tîrgoviște, este pravila feudală *Indreptarea legii* (1652). Partea întîia a ei conține mijloace barbare de penalizare a celor vinovați, în special pedepsirea iobagilor. Această parte este, în fond, legiferarea înăsprii situației iobagilor în relațiile lor cu marii feudali. Partea a doua a pravilei are însă conținut de drept canonic: istoria Bisericii răsăritului, a sinoadelor ecumenice, a soboarelor apostolești. Importanța ei crește prin prezența a o mulțime de fapte culturale: despre alfabetul slav, definiția gramaticii, reședința patriarhilor, mitropoliților și episcopilor ortodocși, nomenclatura dregătoriilor și atribuțiile lor și — ceea ce este mai de preț — un tratat de epistolografie, un fel de manual cu modele de corespondență protocolară între aristocrația ierarhică clericală și cea laică. Nu lipsesc din *Indreptarea legii* nici articole care combat superstițiile, de ex. credința în strigoi, vîrcolaci. Altele oglindesc stări și moravuri sociale feudale: «preotul va vrăciui, va tăia vinele», ceea ce arată că preotul îndeplinea pe atunci și din sarcinile medicului.

După anul 1652 nu mai întîlnim cărți tipărite la Tîrgoviște, timp de peste cinci decenii. În acest interval de timp se înființează în Țara Romînească noi tipografii: la București (1678), la Buzău (1691),

41. B.R.V., I, pg. 178

42. Vezi prefetele în B.R.V., I, pg. 181 și 205-206

la Snagov (1696), la Rîmnicul Vilcii (1705). Tîrgoviștea, în anul 1668, încetează de a mai fi sediul Mitropoliei Ungro-Vlahiei, care se mută la București. Încă de pe vremea lui Mircea Ciobanul (1545-1553), domnii țării ședeau o bună parte a anului la București. În aceste condiții viața culturală a Tîrgoviștei decade. Însăși frumoasa mitropolie se ruinase, zugrăveala i se stricase, încît domnitorul Constantin Brîncoveanu luă măsuri pentru repararea edificiilor din jur, a pardoselii, a zugrăvelii, iar la 30 septembrie 1707, lucrările de restaurare fură terminate.⁴³ În 1708 fu instalată pe lângă mitropolia din Tîrgoviște o nouă tipografie, de data aceasta mai bogată decît cea din vremea lui Matei Basarab, pentru că avea secție de limba grecească, precum și alta de limbă romînească. Mentorul culturii și literaturii religioase din această perioadă a fost mitropolitul țării, Antim Ivireanu. Activitatea editorial-tipografică a fost bogată și s-a desfășurat pînă în 1715, ieșind de sub prelele tipografice numeroase și importante cărți grecești și romînești (vezi anexa nr. 25-43).

Mestierii tipografi care au strălucit în această vreme sînt: Mitrofan Gregoras, Gheorghe Radovici, ieromonahul Filothei. Operele tipărite la Tîrgoviște între 1709-1715 sînt importante pentru studiul ideologiei societății feudale de la începutul sec. XVIII. Acum se continuă intens alcătuirea și publicarea cărților de slujbă bisericească: *Serviciul bisericesc* întreg (1709), *Molitvenice* (1708-1712, 1713, acesta după originalul grecesc tipărit în 1691, de N. Glychis, la Veneția), *Psaltire* (1710), *Catavasiere* (1713, 1714), *Octoih* (1712, primul tipărit în romînește), *Rugăciuni* (1712, cu cheltuiala unui mirean, Manu Apostol), *Liturghii* (1713) și două *Ceasloave* (1714, 1715). Dar apar și genuri noi de literatură: romanul popular *Alexandria* (1713); antologii de cugetări ale filozofilor antici: *Maxime filozofești* (1713, ediție romînească și ediție grecească); lucrări cu conținut istorico-bisericesc: *Panoplia dogmatică* (1710, important izvor pentru cunoașterea doctrinei ereziilor, în special ideologia bogomililor), *Proschinitarul Sfîntului Munte Sinai* (1710) și opera lui Hrisant, *Despre oficii, clerici și ceremoniile bisericești* (1715). Observăm că se dezvoltă treptat un proces nou: Biserica, în depistarea izvoarelor de bază ale literaturii religioase de ritual și de citire, nu se mai îndreaptă spre originale slavone, ci spre cele grecești.

Importantă este mica lucrare a mitropolitului Antim Ivireanu (*Capete de poruncă*, 1714 și *Invățătură bisericească*, 1710), menită a ridica prestigiul preoțimii, impunîndu-i totodată și un stil de viață mai demnă. Preoții sînt amenințați cu pedeapsă dacă nu vor împlini «cu fapte» ce scrie mitropolitul. Iar cine va arde și va pierde cărticica, «să va da în rîndul țaranilor», adică vor plăti iar dări și bir (unul din «capete» anunțase scutirea de dări a preoților și diaconilor).

Din cele trei etape prin care a trecut viața cultural-bisericească a Tîrgoviștei între anii 1508-1830 — epoca ei de aur a fost în vremea domniei lui Matei Basarab, de la 1644-1652; această strălucire se datorește înțelepciunii active a lui Udriște Năsturel. Instituția editorial-tipografică de la Minăstirea Dealu a dat operelor ieșite în

43. Inscricțiunile publicate de V. Drăghiceanu, *Mitropolia Tîrgoviștei*, București, 1933, pg. 8-9

această perioadă mai multă prospețime, mai multă actualitate, decît a dat tipografia mitropoliei, operelor ieșite de sub teascurile ei. Tîrgoviștea, vechea capitală a țării, a jucat un rol de seamă în evoluția culturii și literaturii noastre naționale.

A N E X Ă

Lista cărților tipărite la Tîrgoviște (1508-1830).

Urmează o listă cu 46 de titluri de cărți imprimate la Tîrgoviște între anii 1508-1830, pe care am întemeiat studiul precedent. Acest număr reprezintă, în cazul cel mai fericit, totalul cărților cunoscute în stadiul actual al bibliografiei romînești vechi, ca imprimate la Tîrgoviște. Zic, în cazul cel mai fericit, pentru că unele dintre ele nu au localitatea de tipărire indicată în titlu sau epilog și Tîrgoviștea este numai o localitate ipotetică.

Cîteva lămuriri sînt necesare pentru ca cititorii să folosească mai ușor lista și pentru a înțelege mai bine tehnica înregistrării bibliografice.

Cărțile tipărite la noi în sec. XVI n-au foi speciale de titlu. Elementele obișnuite a fi trecute azi în titlu se puneau atunci în epiloguri (la sfîrșit) sau în predoslovii. Din acestea a trebuit să iau datele referitoare la genul și apariția cărții (autorul, localitatea și anul tipăririi). În cărțile din sec. XVII și XVIII apar foile de titlu, dar titlurile sînt foarte lungi. A trebuit să scurtez titlul, reținînd numai elementele esențiale. Am crezut că este folositor să adaug la descrierea bibliografică și alte elemente, precum: numele meșterilor tipografi, depozitul unde am consultat cărțile (atît de rare azi), bibliografia respectivă și rareori, scurte notații despre istoria cărții. Din motive de ordin tehnic tipografic, am reprodus titlurile în transcriere latină (în original sînt în chirilice). Titlurile cărților slave și grecești le-am dat în traducere romînă, dar am indicat limba în care sînt scrise. Am folosit următoarele abreviații: B.R.V. I și II = I. Bianu, N. Hodoș. Bibliografia romînească veche, tomul I (1508-1716), București, 1903; tomul II (1717-1808), București, 1910.

B.R.V., III = I. Bianu (+ 13 februarie 1935) și Dan Simonescu, Bibliografia romînească veche, tomul III, fasc. III-VIII, București, 1936.

B.R.V., IV = I. Bianu și Dan Simonescu, Bibliografia romînească veche, tomul IV, Adăogiri și îndreptări (1508-1830), București 1944.

St. C. B. = Dan Simonescu, Contribuții la «Bibliografia romînească veche» — în Studii și cercetări de bibliologie, I, 1955, Editura Academiei R.P.R.

C. V. = «Cartea veche» — urmate de cifre care arată cota cărții în Biblioteca Academiei R.P.R.

1. Liturghier (Tîrgoviște ?), 7016 (10 noiembrie 1508). Slavonește, Tipograf: ieromonahul Macarie.

17 caiete, dintre care 2-15 de cîte 8 foi și caietele 1 și 17 de cîte 4 foi, în total 256 p.

București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 1

B.R.V., I, 1-8, 513.

2. Osmoglasnic sau Octoih. (Tîrgoviște ?), 7018 (26 august 1510). Slavonește. Tipograf: ieromonahul Macarie.

25 caiete de câte 8 foi, în total 400 p.

București: Biblioteca Academiei R.P.R. C.V. 2. (fragment în copii fotografice). B.R.V., I, 9, 513; IV, 165-167. P. P. Panaitescu, Octoiul lui Macarie (1510) și originile tipografiei în Țara-Românească, București, 1939.

3. Tetravevanghelle (Tîrgoviște?), 7020 (25 iunie 1512). Slavonește. Tipograf: ieromonahul Macarie.

37 caiete, dintre care caietul 1 are 4 foi, iar caietele 2-37 au câte 8 foi, în total 580 p.

B.R.V., I, 9-21; IV, 167. Alexandru Grecu, Contribuții la începuturile tipografiei slave în Țara Românească, St.C.B., I (1955), 233-238.

4. Moltvenc (Tîrgoviște, sec. XVI?). Slavonește. Tipografi, probabil, călugărul Moisi și Dim. Liubavici.

19 14 cm., 35 caiete de câte 8 foi (exemplarul văzut are lipsuri), în total 560 p. În caietul 20, ff. IV și 6V, inițiala P (R chirilic) are deasupra o coroaniță domnească cu 5 raze, care ar putea însemna numele unui domn Radu, probabil Radu Paisie (1535-1545), în timpul domniei căruia s-ar fi tipărit cartea.

Literele F O Ж (prescurtarea lui Bojidar, cunoscutul sîrb, care a tipărit cărți slave la Veneția), imprimat în unele frontispicii ale cărții de Dimitrie Liubavici, nepotul lui Bojidar (care a tipărit la Tîrgoviște 3 cărți), este un fel de omagiu adus amintirii lui Bojidar Vucovici.

București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 4 A.

Analele Academiei Române. Dezbateri, 44 (1923-1924). p. 34-35. B.R.V., IV, 1-2.

5. Moltvenc. Tîrgoviște, 7053 (10 ianuarie 1545). Slavonește. Tipograf: călugărul Moisi, cu matricele lui Dimitrie Liubavici.

2 foi + 37 caiete de câte 8 foi, în total 596 p.

București, Biblioteca Academiei R.P.R.. C.V. 6

B.R.V., I, 23-29, 513.

6. Apostol. Tîrgoviște, 7055 (18 august 1546-13 martie 1547). Slavonește. Tipografi: Dimitrie Liubavici ucenicii Oprea și Petre.

S-au tras și exemplare pentru Moldova; în aceste exemplare, numele domnului muntean Mircea Ciobanu este înlocuit cu numele «domnului Io Iliășcu voievod și a mamei sale, doamna Elena» (Iliăș Rareș, domnul Moldovei).

B.R.V., I, 31; IV, 167.

7. Triod-Penticostar. Tîrgoviște, 7066 (8 iulie 1557-30 iulie 1558). Slavonește.

Tipografi: «eu diaconul Coresi... și cu 10 ucenici ai mei».

46 caiete: caietele 1 (6 foi), 2 și 3 (cîte 9 foi), 4 (7 foi), celelalte de câte 8 foi, în total 726 p.

Aurel Filimon în Dacoromania. V (1927-1928), p. 601-604 a semnalat, primul, exemplarul complet al acestei cărți.

București: Biblioteca Academiei R. P. R., C.V. 9. B.R.V., I, 31-43 (datat greșit 1550); IV, 167-169.

8. Sbornic, partea II, sau Minei de praznice, (Tîrgoviște?) 7077 (12 iulie — 6 decembrie 1569). Slavonește. Tipograf: diaconul Coresi.

27 caiete de câte 8 foi și caietul 28 de 6 foi, în total 444 p.

Din epilog: «s-a scris această carte în zilele... de Hristos iubitorului Io Alexandru voievod, mitropolit fiind ...chir Evtimie».

B.R.V., I, 53-54 (greșit datat 1568); IV, 171.

9. Psaltire, (Tîrgoviște? 1574). Slavonește. Tipograf: probabil Coresi.

Peste 69 caiete, de câte 4 foi, în total peste 552 p.

Pe ultima p. a caietului 35, la dreapta unei cununi de aur, în slavonește, este imprimat: «Vlașca zemle».

B.R.V., I, 526-529.

10. Octoih (glasurile 1-5), (Tîrgoviște?), 7082 (12 mai 20-octombrie 1574). Slavonește. Tipografi: Coresi cu 8 ucenici.

27 caiete de câte 8 foi, în total 432 p.

Din epilog: «eu Io Alexandru, voievodul întregii țări a Ungrovlahiei... m-am sfătuit cu părintele... Mitropolit chir Evtimie al întregii Țări-Românești și am tipărit această carte...»

B.R.V., I, 56-60.

11. Octoih (glasurile 5-8), Tîrgoviște?, 7083 (26 ianuarie - 23 august 1575). Slavonește. Tipografi: Coresi cu 8 ucenici.

24 caiete a câte 8 foi și caietul 13 din 6 foi, în total 396 p.

Epilogul asemănător, cu excepția datelor de apariție, cu cel din partea I a Octoihului (vezi nr. precedent).

Bibl. Acad. R.P.R., C.V. 18

B.R.V., I, 60-63.

12. Psaltire, (Tîrgoviște ? 1576). Slavonește. Tipograf : probabil Coresi. Exemplar defectuos (caietele 4-37, a cîte 4 foi). Caracterela tipografice sea-mână cele folosite în Psaltirea care urmează sub nr. 13. .
Bibl. Acad. R.P.R., C.V. 18. A.
B.R.V., I, 529.
13. Psaltire, (Tîrgoviște ?), 7085 (1577) Slavonește. Tipograf : diaconul Coresi. 20 caiete a cîte 8 foi, caietele 4 și 12 a cîte 4 foi + 2 foi liminare, în total 340 p.
Din epilog : «Cu voia... domnului Io Alexandru voievod... și a prea-sfințitului mitropolit Serafim... am scris această sfință carte...».
Bibl. Acad. R.P.R., C.V. 19.
B.R.V., I, 68.
14. Triod, (Tîrgoviște ?), 7086 (24 august 1577-26 martie 1578). Slavonește. Tipografi : Coresi cu 5 ucenici.
36 caiete a cîte 8 foi + 3 foi, în total 482 p.
Din epilog : «Din porunca domnului Io Alexandru voievodul întregii țări a Ungrovlahiei... am scris aceste cărți...»
București, Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 21
B.R.V., I, 68 ; IV, 172.
15. Tetraevangheliar, (Tîrgoviște ?) 7091 (1583). Slavonește. Tipografi : probabil diaconul Coresi și Măndăilă.
Caietul 1 (4 foi) + caietele 2-26 de cîte 8 foi + 1 f. cu epilogul, în total 410 p.
Din foaia stricată a epilogului : «Din porunca... prea luminatului Domn Io Petru (Cercel) voievod al întregii țări Ungrovlahia..., în primul an al domniei...»
Bibl. Acad. R.P.R., fragment de 27 foi, din ev. lui Luca
B.R.V., I, 99
16. Evanghelie învățătoare duminecelor preste tot anul și la praznice domnești și la sfinți mari aleși... Tipăritu-s-au întru dumnezeiasca Lavra... Monastirea Deal, 7153 (2 septembrie 1644).
Tipografi : Ioan Cunotovici cu ucenicii, Proca Stanciovici, Tudor Dumitrovici, Lupin Dumitrovici, 4 foi, 788 p., peste 109 foi.
Din epilog : «Și s-a început a se tipări această carte. în Mănăstirea Govorii și s-a sfîrșit în Mănăstirea Deal».
București : Biblioteca Academiei R.P.R. C.V. 46
B.R.V., I, 144-147.
17. Varlaam, mitropolitul Moldovei, Răspunsul împotriva catihismului calvinesc. (Mănăstirea Deal ?), 7153 (1645).
10 × 16 cm., 6 foi + peste 32 foi. Exemplarul Academiei R.P.R. n-are sfîrșit, se termină cu a 9-a mărturisire a credinței ortodoxe : «A noa. Cinstim prea svînta și prea curata Fecioară».
București : Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 48
B.R.V., I, 150-151 ; IV, 190-194 (aici am anunțat apariția ediției acestei cărți sub îngrijirea prof. acad. N. Cartoian. Acesta a murit (decembrie 1944) lăsînd lucrarea corectată în pagini, în arhiva fostei Casa Școalelor).
18. Liturghier (Slujebnic). Mănăstirea Deal, 7154 (1646). Slavonește. Tipograf : arhimandritul Ioan «al Lavrei din Deal» 6 foi, 264 foi.
București, Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 49
B.R.V., I, 152-155 ; B.R.V., I, 158, nr. 51 înregistrează, după bibliograful rus Karataev, un alt Liturghier slav, tipărit la Tîrgoviște, tot în 1646, de tipografii Procop Stanciovici și Radu Staicovici. M. Kogălniceanu, Arhiva romînească, I (ed. II), p. 15, arată că Slujebnicul de la Deal (C.V. 49) are portretul lui Grigore Teologul, ca și cel cu nr. 51 din B.R.V. Deci, nu poate fi decît unul și același Slujebnic, iar nr. 51 trebuie omis din B.R.V., I, 158.
19. Thomas a Kempis, Imitarea lui Christos... Fu scoasă la lumină din tipografia lor domnească, care se află în Mănăstirea Dealului, 7155 (15 aprilie 1647). Slavonește.
8 + 216 + 10 p.
București, Biblioteca Academiei R.P.R. (numai 8 pagini în legătura C.V. 55).
B.R.V., I, 159-160 ; IV, 194-200
20. Triod și Penticostar. Tîrgoviște, 7157 (27 martie 1648-7 iunie 1649). Slavonește. Tipografi : ieromonah Ioan din Bos nia, Proca și «cu toți ceilalți ai săi tovarăși de muncă».
4 foi + 404 foi + 1 foaie
București : Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 55

B.R.V., I, 171-175 înregistrează greșit la două numere bibliografice (nr. 55-56), una și aceeași carte. B.R.V., IV, 200-201. N. Iorga, Doamna Ellna a Țării-Românești ca patroană literară. (Acad. Rom., ist., s. III, t. XIII (1932), p. 57-67).

21. Pogribania preoților mireani și a diaconilor. *Tîrgoviște 7159 (25 noiembrie 1650). Slavonește (rugăciunile) și românește (explicațiile slujbei).*

2 foi + 52 foi

B.R.V., I, 175-177

22. *Mystirio sau Sacrament sau Taine 2 de în ceale 7, Botezul și s. Mir. Tîrgoviște, 7159 (3 iunie 1651).*

8 foi + 53 foi

București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 59

B.R.V., I, 178-183

23. *Îndreptarea legii cu Dumnezeu, carea are toată judecata arhierescă și împărătească de toate vinil(i) preoțest(i) și mirenești. Tîrgoviște, 7160 (1652). Traducere din grecește de Daniil Andrian din Panonia. Gravor: «Petru Theodor 7159».*

25 foi + 796 p.

București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 61

B.R.V., I, 190-203; IV, 201

24. *Tîrnosanie prepusă dă pre elinește și slavonește pre limbă proastă ruminește. Tîrgoviște, 7161 (20 sept. 1652). Slavonește (rugăciunile) și românește (indicațiile tipicului).*

35 foi

București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 62

B.R.V., I, 204-206; IV, 201

25. *Evhologhion sau Molltvenic. (Tîrgoviște, 1708-1712).*

Exemplar defectuos la biserica Domnița Bălașa (București)

Emil Virtosu și Ion Virtosu, Așezămintele brîncovenesti. O sută de ani de la înflințare. 1838-1938. București, 1938, p. 258, nr. 3

B.R.V., IV, 34

26. *Carte de peste tot anul, cuprinzînd fără lipsă tot serviciul bisericesc. Tîrgoviște, 1709. Grecește. Tipograf corector Mitrofan presviterul Gregoras.*

4 foi, 973 p.

București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 157

B.R.V., I, 480-481

27. *Învățătura besericească. (Tîrgoviște), 1710.*

Mitropolitul Antim Ivireanu a dat-o în dar tuturor preoților, ca «să împlinească și cu fapte aceale ce scriu într-înso, că apoi de nu vor face, să vor pedepsi». O ediție nouă, București, 1741.

București: Bibl. Acad. R.P.R., C.V. 158.

B.R.V., I, 481 și 548-550.

28. *Slujba Sf. Ecaterina și Proschinitariul sf. Munte Sinai, cu a celor dinprejur și a toate cele din el și despre el. Tîrgoviște, sept. 1710. Grecește. Tipograf corector: ieromonah Mitrofan Gregoras.*

4 foi liminare, 45 foi

București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 159

B.R.V., I, 481; IV, 222-223

29. *Evtimie Zigaben, Panoplia dogmatică a împăratului Alexie Comnen, cuprinzînd, în scurt, scrierile fericitilor... părinți, puse în ordine și în armonie... spre răsturnarea și sfărîmarea dogmelor celor necredincioși și a învățăturilor rătăciților atei. Tîrgoviște, mai 1710. Grecește. Tipograf corector: Mitrofan Gregoras.*

6 foi, 178 foi (pe două coloane). *Învățăturile lui E. Zigabenos sînt îndreptate mai ales împotriva bogomililor.*

București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 160

B.R.V., I, 482-483; IV, 223

30. *Psaltire, Tîrgoviște 7218 (1710).*

Tipograf: Gheorghe Radovici.

29 caiete, de cite 8 foi fiecare, în total 464 p.

Moscova: Biblioteca de stat «V. I. Lenin». București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 161 B (copie fotografică).

B.R.V., IV, 37-38.

31. *Octoih. Tîrgoviște, 1712. Tipograf: Gheorghie Radovici.*

4 foi, 464 p.

București: Biblioteca Academiei R.P.R. C.V. 162

B.R.V., I, 485-486; IV, 223.

32. Rugăciuni în toate zilele săptămânii tâlmăcite de pe grece. *Tîrgoviște, 7220 (1712). Tipograf: Gheorghie Radovici.*
 9 × 13,5 cm., 26 foi
 București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 162 A
 St.C.B. I (1955), 248
33. Alexandria. (*Tîrgoviște, 1713 ?*)
N-am văzut exemplare. Citată în 1718 de Anton-Maria Del Chiaro, Revoluțiile Valahiei. În romînește de S. Cris-Cristian. Iași, 1929 p. 27.
34. Catavasier. (*Tîrgoviște*) 1713. Slavonește, romînește și grecește (textul grecesc este în litere chirilice). Tipograf: «Gheorghie» (Radovici)
 14 × 10 cm., 2 foi liminare + 17 caiete de cîte 8 foi, în total 276 p.
 București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 163 A.
 B.R.V., IV, 40-41
35. Evhologhion adecă Molitvenic. *Tîrgoviște, 1713. Tipograf: Gheorghie Radovici. Exemplar defectuos: Din epilog: «...noi am urmat Molitvenicului grecesc, carele l-au tipărit Nicolae Glychi, la anul de la Hr. 1691», la Veneția.*
 Evhologhionul descris în B.R.V., IV, 41 nu poate fi altul decît acesta descris în B.R.V., I, 551.
 București: Bibl. Acad. R.P.R., C.V. 164 A
36. Dumnezeuștile liturghii. *Tîrgoviște, 1713, Tipograf: Gheorghie Radovici.*
 2 foi, 210 p.
 București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 164
 B.R.V., I, 487
37. Sentințe ale unor vechi filozofi, traduse din italienește în limba noastră apla. *Tîrgoviște, 1713. Grecește. Cu cheltuiala și îngrijirea lui Manu Apostol.*
 4 foi, 53 foi. Pentru ed. romînească, vezi nr. următor.
 București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 166
 B.R.V., I, 489-492; IV, 223.
38. Pilde filosofești de pe limba grecească tâlmăcite rumînește... *Tîrgoviște, 7221 (1713). Tipograf: Gheorghie Radovici.*
 6 foi, 108 foi
 Cu cheltuiala lui Manu Apostol («Manul al lui Apostol»).
- Del Chiaro serie (1718) despre aceste cărți: «Pildele orientallor, traduse din franceză în italiană de mine și dedicată Principelui Constantin Brîncoveanu, care însărcină pe părintele Ioan Abramie, predicator în serviciul domnitorului, a le traduce în grecește. Mitropolitul Antim le traduse din grecește în valahă, cu însemnate schimbări și tipări apoi ultimele două traduceri pe cheltuiala lui Apostol Mano, în București, în anul 1713». (Autorul greșește: nu au fost tipărite în București, ci în *Tîrgoviște*. Anton Maria Del Chiaro, *Revoluțiile Valahiei. În romînește de S. Cris-Cristian. Iași, 1929, p. 27*). Cartea a avut numeroase ediții.
 București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 165.
 B.R.V., I, 487-489.
39. *Antim Ivireanu, mîtropolitul Țării Romînești, Capete de poruncă la toată ceata besericească. Pentru ca să păzească fieștecarele din preoți și din diaconi, deplin și cu cinste datoriile hotarului său. Tîrgoviște, 7222 (1714). Tipograf: Gheorghie Radovici.*
 17 foi nenumerate.
 București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 168
 B.R.V., I, 492-493.
40. Catavasier. *Tîrgoviște, august 1714. Tipograf: ieromonah Filothei și Gheorghie Radovici.*
N-am văzut exemplare.
 B.R.V., IV, 41-42.
41. Ceasoslov. *Tîrgoviște, 7222 (1714). Slavonește și romînește (în romînește, indicațiile tipiconale, Paraclisul și Sinaxarul). Tipograf: Gheorghie Radovici.*
 13 × 9 cm., din coale de cîte 8 foi (exemplar defectuos).
 București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 169 A.
 B.R.V., IV, 42
42. Ceaslov, tradus de mitropolitul Antim Ivireanul. *Tîrgoviște, 7223 (1715), Tipograf: Gheorghie Radovici.*
 4 foi, 531 p.
 București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 170
 B.R.V., I, 495-497; IV, 223.
43. *Hrisant, patriarhul Ierusalimului, Despre oficiile, demnitățile și boierile sfintei Biserici a lui Christos și însemnarea lor.*
 Gavriil al Filadelfiei și Iob păcătosul, Manuale despre cele șapte taine.

Ghenadie, patriarhul Constantinopolului, Omilie despre trupul misterios al Domnului. *Tîrgoviște, martie 1715. Grecește. Tipografi: Mitrofan Gregoras și Gheorghie Radovici.*

7 foi, 144 p.

București: Biblioteca Academiei R.P.R., C.V. 173

B.R.V., I, 499-500; IV, 224.

44. *Taina sf. Botez, Tîrgoviște, 1725. Citată de cunoscutul învățător revoluționar (1848), care a profesat în Tîrgoviște, I. D. Petrescu, Mitropoliele Țării, București, 1870, p. 113.*

Nu cred că mai exista tipografie la Tîrgoviște, în acest an.

B.R.V., II, 23

45. *Ceaslov (Tîrgoviște, 1786 ?)*

25 × 15,3 cm., exemplar defectuos: p. 7-582.

Iași: Biblioteca centrală universitară «M. Eminescu».

St C B, I (1955), 250-251, (Reluînd acum problema în ansamblu, cred că am greșit atribuind localitatea de imprimare a acestui Ceaslov, la Tîrgoviște; aici, la acest an, nu mai exista tipografie).

46. *Alexandru Ipsilante, Proclamație. Cartierul general din Tîrgoviște, 6 mai 1821. Grecește.*

1 foaie volantă. Incepe (traduc): «Fraților conaționali care vă aflați în Iași și în toată Moldova după plecarea mea de acolo...»

Probabil a fost o tipografie ambulantă, de campanie.

București: Acad. R.P.R., Foi volante, pach. I, nr. 17.

B.R.V., III, p. 388.

DAN SIMONESCU

DIN TRECUTUL BISERICII DOMNEȘTI A CURȚII-VECHI

ACTUALA BISERICĂ «SF. ANTON» CURTEA-VECHE

I. BISERICA

Situată pe str. 30 Decembrie, lângă Piața de Flori, este cea mai veche biserică din București și totdeodată și cel mai vechi monument istoric al Capitalei.

Pe vremea când reședința domnească se afla pe acest loc, ea era cuprinsă în patruleterul Curții Domnești, care se întindea între apa Dîmboviței, str. 30 Decembrie de astăzi¹ și străzile Șelari, Șepcari, Lipscani, Bărăția și Moșilor, pînă aproape de Podul Șerban Vodă.

Acest patruleter forma, în vechime, o colină destul de ridicată pe malul stîng al Dîmboviței. După o tradiție biserica a fost zidită, inițial, de Mircea cel Bătrîn, ca biserică domnească. Nu sînt însă dovezi suficiente, care să adeverească faptul acesta. Dar în sprijinul acestei tradiții ar putea fi citate totuși următoarele date:

a) În pisania bisericii se spune: «Din temelia ei iaste zidită de bătrînul Mircea Vodă».

b) Ionescu-Gion² arată că, după izvoarele citate de Șincai, în anul 1553 se aflau zugrăviți pe zidurile bisericii domnești *trei* Mircea. Doi dintre acești domni au putut fi: *Mircea cel Bătrîn* și *Mircea Ciobanul*, iar cel de al treilea ar fi putut fi vreun frate de Domn, din care mulți s-au numit Mircea în sec. XV și XVI. Acest lucru întărește și afirmația celor ce susțin că Mircea cel Bătrîn a făcut la București Curtea Domnească între anii 1400-1418 și că ar fi putut construi tot atunci și biserica.

c) Într-o plîngere, pe care Arhimandritul Visarion o face către Domn la 1847, arătînd starea de murdărie din jurul bisericii, spune: «Că nicăieri nu s-a văzut atîta spurcăciune împrejurul acestui sfînt locaș, pe care l-a respectat atîtea inimi domnitoare în curs de 500 ani».³

Visarion face, prin urmare, aluzie la vechimea de 500 ani a bisericii, deci la *Mircea cel Bătrîn*.

d) Tot așa, despre aceeași tradiție, se face amintire și într-un document de mai tîrziu al bisericii. Astfel, în 1869,⁴ superiorul Cate-

1. Strada 30 Decembrie de astăzi, a purtat, rînd pe rînd, următoarele numiri: a) «Mahalaua bisericii de jurămînt»; b) «Mahalaua Bălăceanului»; c) «Ulița spre poarta de sus a Curții Domnești»; d) «Ulița Ișlicarilor»; e) «Ulița franțuzească» (cf. Ionescu Gion: *Istoria Bucureștilui* pag. 338), iar, după instaurarea Republicii noastre — strada 30 Decembrie.

2. Ionescu-Gion op. cit. pag. 98.

3. Arhivele Statului București, Bis. C. V. Pachetul I Dos. 66.

4. Dos. 1 1869 Doc. 5.

dralei Curții-Vechi cere Departamentului Credinței să aprobe fondurile necesare reparației bisericii și odăilor ei — pe care de trei ani le cere fără rezultat — măcar «din considerația memoriei prea bunului domnitor român *Mircea cel Bătrîn, fondatorul acestui sfânt locaș*».

Documentar și prin urmare sigur, este că biserica a fost zidită sau rezidită de *Mircea Ciobanul* în 1546. Forma ei inițială a fost cea actuală — formă de cruce — dar în curgerea vremilor i s-au făcut unele transformări și adaosuri. Astfel, dintr-un document din 1752 aflăm că, într-una din domniile sale, Constantin Mavrocordat⁵ a construit cele două paraclise anexe ale bisericii, mărindu-se și zidurile proscomidiei și diaconiconului cu acel prilej.⁶

În paraclis, se crede, că-și făceau rugăciunile intime membrii familiei domnitoare. Aceste două paraclise laterale măreau aproape la îndoit lărgimea bisericii. După focul din 1847 paraclisele nu s-au mai refăcut însă. Urmele lor s-au păstrat, în parte, pînă la ultima restaurare ce s-a făcut bisericii între anii 1928-1935. După restaurare, peste perimetrul temeliei fostelor paraclise, s-au așezat dale de piatră, iar pe spațiul rămas liber s-a făcut grădiniță de flori.

Cea mai de seamă reparație cunoscută, ce s-a făcut bisericii pînă în secolul XIX, a fost cea făcută de *Ștefan Cantacuzino*, la 1715, cînd i s-a adăogit portalul de la intrare și perețele despărțitor al bisericii femeilor de al bărbaților.

Două coloane de piatră, frumos sculptate, se văd și astăzi în laturile de nord și sud ale pronaosului bisericii, iar alte două au fost scoase cu prilejul ultimei reparații, marcîndu-se locul lor cu două cercuri de mozaic alb.

Inițial, biserica a fost acoperită cu țiglă smălțuită de culoare verde, după cum s-a putut constata din resturile găsite cu prilejul săpăturilor arheologice, făcute în curtea bisericii în anul 1954.⁷ Această învelitoare sclipitoare dădea bisericii un aspect policrom deosebit de bogat.

Arhitectura bisericii cît și structura zidurilor — în panouri și cărămizi aparente — precum și cornișa triplu dințată arată influența tipului arhitecturii sîrbești din epoca lui *Mircea Ciobanul*, iar friza de ocnițe de sub cornișe, firidele turlei, soclul, precum și contrafortul decorativ dovedesc că s-au împrumutat și unele detalii din arhitectura Moldovei, venite, poate, prin soția lui *Mircea Ciobanul*, vestita Doamnă *Chiajna*, fiica lui *Petru Rareș*.⁸

Învelitoarea de țiglă a bisericii a fost, probabil, înlăturată în vremea lui *Ștefan Cantacuzino* cu prilejul reparației făcute locașului, cînd pe lîngă lucrări interioare s-au făcut și lucrări exterioare, care au schimbat cu totul fațada întregii biserici.⁹ Lucrul acesta se confirmă și din mențiunea făcută în inventarul bisericii din 1844, unde se spune că la acea dată «biserica este învelită peste tot cu tinichea».

Tot din acest inventar (catagrafie), mai aflăm că la 1844 biserica era pardosită cu *lespezi de piatră*, ușa de la intrare era în două

5. *Constantin Mavrocordat*, a domnit în Țara Romînească în șase rînduri, între anii 1730-1763, cu diferite întreruperi, cînd a fost domn în Moldova.

6. Academia R.P.R. Studii și referate, privind istoria Romîniei. P. I, pag. 480.

7. Academia R.P.R. — op. cit. pag. 481.

8. Grigore Ionescu: București. Orașul și monumentele sale, 1956, pag. 30.

9. Academia R.P.R., op. cit., pag. 481.

canaturi și îmbrăcată cu fier, în interior biserica era jumătate zugrăvită și jumătate, spre ușă, numai spoită.¹⁰

În ceea ce privește cele două paraclise (capele), anexe ale bisericii, s-a putut constata, din săpăturile arheologice făcute în 1954, că ele erau acoperite cu olane. De asemenea, e interesant de știut că zidurile dintre biserică și capelă (paraclise), nu erau pline și nu aveau numai mici deschideri obișnuite ca celelalte ziduri, ci erau întrerupte prin două mari arcade, pe unde se comunica cu ușurință între pronaosul bisericii mari și paraclisele anexe.¹

Pardoseala bisericii a fost făcută, inițial, din cărămizi bine arse, așezate în diferite forme și figuri, care, desigur, îi dădea de asemeni un aspect foarte plăcut.

Timpla frumos sculptată, amintește, ca formă și simboale, catapetesmele bisericilor din Orient, ceea ce însemnează că au putut lucra aici maeștri aduși de Domn din Orientul creștin.

A doua reparație radicală a bisericii s-a făcut după arderea Bucureștiului în 1847. În ziua de Paști a acelui an (23 martie 1847), au ars 14 biserici din capitală, printre care și Curtea-Veche. Dintre acestea, două biserici nu s-au mai refăcut: «Sfântul Anton» din Piața de Flori și biserica «Stelea».

Biserica domnească de la Curtea-Veche a fost restaurată numai în parte, față de forma ei de pînă la ardere, și anume, s-a refăcut numai partea centrală a bisericii, iar cele două paraclise laterale nu s-au mai refăcut. Restaurarea bisericii, după focul din 1847, se datorește Arhimandritului Visarion.¹² Lucrarea a durat cinci ani (1847-1852), în timpul domnilor *Gheorghe Bibescu* și *Barbu Știrbei*, sub supravegherea tehnică a arhitecților *I. Schlater*, iuncărul Belz și antreprenorul polcovnic Banov. Pentru finanțarea lucrării de refacere a bisericii Arhimandritul Visarion a fost nevoit să vîndă embaticurile bisericii dîndu-le «în stăpînirea ohabnică» embaticarilor.

Pardoseala bisericii a fost făcută din scînduri de stejar care, probabil s-au suprapus pardoselei inițiale din cărămidă, după ce s-au scos lespezile de piatră existente în 1844, despre care s-a vorbit.

I s-a făcut bisericii o ușă la Sfîntul Altar, un cafas de cor — la care se urca pe 30 trepte — și o verandă în fața ușilor de la intrare. Pe dinafară zidurile au fost îmbrăcate cu o tencuială albă, așa cum fuseseră și după reparația din 1715. Biserica s-a restaurat în stil neogotic.

Pictura a fost executată, în stilul Renașterii, de *Mișu Pop* și *Luca*, cu ucenicii lor.

Hramul vechii biserici a fost «Buna Vestire», ca și primul patron al Bucureștiului. Hramul «*Sfîntul Anton*» i s-a adăugat după focul cel mare din 1847, cînd a ars vechea biserică «Sfîntul Anton» din Piața de Flori. În loc să se zidească alta, s-a reparat biserica Curtea-Veche de vizavi, care era ruinată și părăsită — costa mai puțin

10. Academia R. P. R. Ms. rom. 718 f. 387-388 «Catagrafia de toată zestrea ce are biserica Domnească ot Curtea-Veche din București aflată în ființă la leat 1844, cînd au venit eclesiarh sfinția sa părintele Arhimandrit Visarion».

11. Academia R. P. R. op. cit. pag. 482, 484.

12. cf. *Preot I. Dărvărescu*, Arhimandritul Visarion. Capitolul: Refacerea bisericii după focul din 1847. Rev. «Glasul Bisericii» nr. 10-11/1957.

o reparație decît o construcție nouă — și s-a prăznuit de atunci la Curtea-Veche și hramul «Sfîntul Anton» al bisericii arse.

A treia și ultima restaurare a bisericii, s-a făcut între anii 1928-1933, după planurile Comisiei monumentelor istorice șub conducerea arhitectului Horia Teodoru. Cu acel prilej s-a rezidit turla, s-au făcut însemnate modificări interioare, desființîndu-se zidul despărțitor al femeilor de bărbați din pronaos, și s-a readus întreaga arhitectură a bisericii la forma ei inițială. S-au curățit zidurile, în partea lor exterioară, de stratul gros de țenciuială ce le acoperea, readucîndu-se structura zidurilor la forma de la început, cu panouri și cărămizi

Biserica Sfîntul Anton Curtea-Veche, în urma restaurării făcute după focul din 1847.

aparente. Soclul, cornișa, friza de ocnițe de sub cornișe, firidile turlei, au căpătat proștețimea și frumusețea lor, ca pe vremea construirii bisericii de către ctitorul ei.

Cu prilejul acestei ultime restaurări, s-a dărîmat pridvorul din 1852, ce era în fața ușilor bisericii și s-au scos vechile uși de la intrarea bisericii. De asemenea, s-a suprimat ușa de la altar — ceea ce, din punct de vedere practic, dăunează bisericii — și s-a dărîmat cafasul de cor al lui Visarion. La început se hotărîse ca acest cafas, din lemn de stejar, să fie dărîuit bisericii din parohia Stoenеști-Muscel, ce era atunci în construcție, dar s-a renunțat apoi — nevenind să-l ridice la timp — și s-a vîndut. În locul cafasului dărîmat s-a făcut o platformă — estradă pentru cor, la intrarea bisericii. Tot atunci s-au ridicat și grilajele de fier ce erau pe mormintele din curtea bisericii.

Lucrările de restaurare ale bisericii s-au început :

a) *Cele exterioare* în anul 1928 și s-au terminat în 1933.

b) *Cele interioare*, s-au început în 1933 și s-au terminat la 22 iunie 1935, când s-a făcut recepția.

Cheltuielile de restaurare ale bisericii au fost suportate de parohie și numai o mică parte și anume lei 300.000, au fost plătiți de Comisia monumentelor istorice, pentru lucrările exterioare.

Restaurarea interiorului s-a făcut, însă, cu cheltuiala exclusivă a parohiei.

Întreaga lucrare de restaurare a bisericii, fără pictură și calorifer, a costat 2.070.000 lei.

Pictura a fost restaurată de pictorul I. Mihail de la Comisia monumentelor istorice, pentru suma de lei 370.000. S-a pictat din nou turla, refăcută cu prilejul restaurării, s-a spălat și renovat vechea pictură de la 1852.

Două tablouri mai importante au fost mutate, pe planșetă, din mijlocul bisericii, pe pereții din dreapta și stînga de la intrare.

La *Proscomidie* s-au păstrat fragmente din pictura originală de pe vremea lui Mircea Ciobanul. Fragmente din pictura de pe vremea lui Ștefan Cantacuzino și poate și mai veche (frescă în ulei), s-au încrustat în nișele din dreapta și din stînga de la intrarea în biserică.

Caloriferul bisericii s-a făcut, tot cu prilejul restaurării, în anul 1934, de către inginerul F. Wyss sub supravegherea inginerului Minoni și a costat 369.000 lei.

Tot așa *ventilatoarele* din turla bisericii, executate de tehnicianul P. Măcărăscu, au costat 6.736 lei.

Pardoseala. În locul vechei pardoseli de la 1852, cu prilejul restaurării, s-a făcut o pardoseală nouă din dale de *marmoră* și *travertin* în diferite nuanțe și figuri, așa ca să corespundă cărămizilor cu care biserica fusese pardosită inițial. Astfel, la intrarea în pronaos, se găsește o pardoseală din dale de travertin cenușiu. Locul unde fusese zidul despărțitor dintre naos și pronaos, făcut de Ștefan Cantacuzino, este indicat prin dale de marmoră albă, iar locul fostelor coloane (două), ce s-au scos cu prilejul restaurării, sînt marcate prin două cercuri de marmoră gălbuie și cu o dală circulară de granit negru-albastru. În partea din dreapta pronaosului s-au găsit, cu prilejul restaurării, două morminte golite — se crede din timpul reparației făcute de Ștefan Cantacuzino. Sicriile fuseseră puse în niște grătare de fier. Pe podea, la locul respectiv, s-a făcut din dale de marmoră albă un dreptunghi în carelaj negru, care să simbolizeze vechile grătare de fier ale mormintelor. Tot așa în partea stîngă a pronaosului s-a găsit un mormînt mai mic, care s-a însemnat cu dale de marmoră albă, cu fășii negre.

La începutul naosului pardoseala s-a făcut din dale neregulate de marmoră albă cu vine negre, travertin gălbui și granit negru.

Restul naosului este pardosit cu dale de travertin, ce imită pardoseala inițială de cărămidă.

Pardoseala din absidele stranelor este făcută din dale mari de travertin gălbui. În fața catapetesmei se găsește o treaptă mare, tot din travertin.

Altarul este pardosit cu parchet. Aspectul general al pardoselei este foarte plăcut.

Tot în legătură cu ultima restaurare a bisericii, în anul 1929, s-a făcut clopotul cel mare, în greutate de 728 kg. A costat 111.360 lei și s-a sfințit la 7 martie 1931.

În anul 1936 s-a mutat și refăcut grilajul de fier care împrejmuește curtea bisericii, iar în anul 1938 s-a pictat de către pictorul Mihail și s-a lucrat cu fire de aur, un frumos epitaf. Epitaful s-a lucrat la Mînăstirea Zamfira, iar materialul de aur a fost adus din Franța de profesorul Valerian Lăzărescu, în dar. Costul lucrului acestui epitaf a fost de 17.000 lei.

II. PISANIA BISERICII

(Săpată în piatră deasupra ușilor de la intrare).

«Această sfîntă și d(u)mn(e)zeiască besearcă unde să cinsteaște hramul blagoveștenia Prea Slăvitei Născătoarei de D(u)mn(e)zeu și pururea Fecioarei Mariei din temelia ei iaste zidită de bătrînul Mircea Vodă și în urmă de fiul său Pătrașco Vodă cu frații săi Radul și Mircea cel Tînăr o au înfrum(u)șețat și o au zugrăvit iară cînd au fost acum în zilele blagocestivului și creștinului Domn Io Ștefan Cantacuzino Voievod, Domnia Sa pentru podoaba acestii sfinte besearici au deschis(u) ușa fiind fost foarte strîmtă făcîndu-o de piatră precum se vede și o au înfrumusețat atît pe dinlăuntru cu frumoase icoane și podoabe cît și pe dinafară precum se vede întru slava marelui și atot Țiitorului Dumnezeu pentru pomenirea lui a părinților și a moșilor lui săvîrșindu-se de lucrul ei la leat 7223 August 20 (1715)».

III. ACTE CULTICE ȘI FESTIVITAȚI DOMNEȘTI LA BISERICA CURȚII-VECHI

Cum era și firesc, Biserica Domnească a Curții-Vechi a fost martoră tuturor actelor cultice, a ceremoniilor și festivităților legate de viața spirituală a Domnilor și a familiilor celor aproape 50 de Domni, cîți au domnit și au locuit palatul domnesc din curtea bisericii, începînd cu *Mircea Ciobanul* (1545-1558), ctitorul bisericii, și sfîrșind cu *Alexandru Ipsilante* (1774-1782), ultimul domn ce a mai locuit în vechiul palat domnesc.

Cel mai de seamă act cultic ce se săvîrșea în biserica domnească a Curții-Vechi era ceremonia *Ungerii* domnului țării.

Intr-adevăr, tradiția spune, că în secolele XVI și XVII în această biserică se ungeau domnii țării și că la scara acestei biserici se tăiau doi berbeci și în singele lor călcau, ieșind din biserică după ungere, domnii, ca să fie viteji și războinici.

Ultimul domn, care a primit această *ungere*, în biserica Curții-Vechi, a fost *Gheorghe Bibescu*, în 1843.

Cunoaștem ritualul și ceremonia *ungerii* făcută domnului *Alexandru Ghica*, fiul lui *Scarlat Ghica*, în anul 1766 :

«1767 dichembrie duminică dimineața, înaintea sfîntei Liturghii, fiind adunați toți arhieriei, și boierimea, mari și ai doilea, decl pogorîndu-se Măria Sa Alexandru Ghica-Vodă (1766-1768), i-au ieșit înaintea Măriei Sale Mitropolitul Grigore (fost al Mirelor 1760-1787 n. n.) cu Sfînta Evanghelie și patru diaconi cu trichelile și cu sfeșnicile, și l-au luat de mînă și l-au dus în sfîntul oltar și l-a hiro-

tonit după obiceiul Domnilor, cîntînd «*Isaia horeve*» și sărutînd sfîntul prestol la *patru cornuri* și apoi l-au ingenunchiat înaltea sfiatului preastol și i-au cetit molifta apoi *i-au dat dar de domnie creștinească* și i-au cîntat «*aghios*» după obicei și l-au pus în *scaunul Măriei Sale* în sînta biserică domnească». ¹³

După cum se vede ritualul *ungerii domnești* avea multă asemănare cu slujba ce se face la *hirotonia preoților*.

Grigore Ghica Vodă (al IV-lea - 1822-1828) a fost *uns*, în noiembrie 1822, tot la biserica Curtea-Veche. ¹⁴

Ultima ungere de domn, a fost cea făcută domnitorului *Gheorghe Bibescu*.

În legătură cu aceasta, Departamentul Crediței trimite «la 30 Ghenarie 1843» *ecleziarhului* bisericii Curții-Vechi adresa cu nr. 319, avînd următorul cuprins:

«Fiindcă *vineri la 12 ale viitorului Februarie* de dimineață la 11 ceasuri evro-penești este a se săvîrși *parada suirii în scaun* a Prea Înălțatului nostru Domn, Logofeția iată alătură pe lîngă aceasta, *programa* ca pentru aceea ce se atinge de *împodobirea bisericii* după toată orînduiala cu *argintăria* luminări albe, *odăjdiile cele mai curate* și *covoare* așternute precum și *scaunul domnesc* și *arhieresc curate* și *împodobite* și *curtea bisericii curățată* și *poarta împodobită cu verdețe*. Să îngrijiți mai din vreme a se pregăti toate ca la arătata zi să nu să întîmple *cel mai mic cusur*». ¹⁵

La 1 februarie 1843 Departamentul Crediței «dă voie *ecleziarhului* bisericii Curtea-Veche de a grăbi *meremeturile* trebuincioase spre a fi gata pentru *șeremonia încoronării Domnului Gh. Bibescu*». ¹⁶

La 8 februarie 1843, cu adresa nr. 454, Departamentul Crediței comunică *ecleziarhului* Curții-Vechi următoarele: «Findcă *parada suirii pe scaun* a Măriei Sale Prea Înălțatului nostru Domn a rămas a se face *la 14 ale următoarei*, iar nu *la 12* precum s-a vestit prin porunca de sub nr. 319 din trecuta lună Ghenarie, Departamentul vă face cunoscut de aceasta spre cea de *cuvîință* punere la cale». ¹⁷

Înainte însă de a se face «*parada suirii în scaun*», Mitropolitul Neofit trimite tuturor organelor bisericești subalterne ordinul cu nr. 332 din 27 Ghenarie 1843, avînd următorul cuprins:

«Fiindcă în locul fostului Domn *Alexandru Ghica* ce de la *14 ale trecutului Octombrie* au încetat de a mai domni precum prin *șirculara* poruncii de atunci s-au vestit *protopopilor* spre a nu se mai *pomeni prin Biserici* și după *legiuirile* întocmite s-au ales și s-a orînduit a fi Domn și *oblăduitor* al Țării iarăși dintre *boierii pămînteni* Măria Sa *Gheorghe Bibescu-Voievod*, carele prin *prea înalt berat* întărîndu-se, astăzi *la 27 ale acestei luni* au și primit după *orînduială* asuprași *oblăduirea țării*... și că de acuma înainte la *verice slujbă bisericească* după *orînduiala* din vechime, *urmată la această țară, să se pomenească* următoare domnești nume:

Gheorghe Dimitrie Bibescu-voievod

Joița Doamna și cu fiii lor.

iar de primire și urmare să avem răspuns». ¹⁸

După toate aceste măsuri și directive preliminare, *ungerea* domnitorului *Gheorghe Bibescu* a avut loc la *14 februarie 1843*, în biserica Domnească a Curții-Vechi, cu *ceremonialul tradițional*. La

13. Documente bucureștene pp. 42-43 nr. 26 apud: N. Iorga, *Istoria Bucureștiului*, pag. 152.

14. N. Iorga. *Istoria Bucureștiului*, pag. 231-232.

15. Arhivele Statului, București, Biserica C. V. Pachet I, Document 59.

16. Ibidem. Pachet I, Document 60.

17. Ibidem. Pachet I, Document 61.

18. Arhivele Statului București. Bis. C. V. Pachet I Doc. 58.

această solemnitate Gheorghe Bibescu era îmbrăcat în *costumul* lui *Mihai Viteazul*.¹⁹

În ceea ce privește «*meremeturile trebuincioase*», pentru această înscăunare rituală, găsim că la Biserica Domnească a Curții-Vechi s-au făcut următoarele cheltuieli:²⁰

1. «S-au dat pã 25 coți catifea pentru îmbrăcarea scaunului domnesc după porunca cinstiului Departament pentru ziua încoronării Măriei Sale cu leat 1843 — lei 600.»

2. «S-au dat pã 45 dramuri ciucuri dă fir bun și 36 coți ciucuri de beteală și patru zeci cinci dramuri ciucuri dă mătase pentru scaunul Mitropolitului — lei 202.»

3. «S-au dat pã 10 coți postav stacojiu pentru *temelia scaunului domnesc* — lei 245.»

4. «S-au dat pã 63 coți postav iarăși stacojiu încă pentru așternut de la ușile cele împărătești pînă la poarta bisericii de la pod — lei 664.»

5. «S-au dat pentru spălarea tîmplii, a icoanelor și argintului de la icoane și așezarea lor la loc, precum și poleirea lor a 4 stîlpi a scaunului Domnesc și zugrăvirea a 13 făclii de lemn — lei 346.»

6. «S-au dat pentru văruierea bisericii pã dinafară cu *meremetul trebuincios și a două altare pe dinlăuntru* ce sunt alăturate (probabil proscomidiarul și diaconiconul n. n.) precum și vopsirea bisericii pã unde a fost albă pã dinlăuntru — lei 370.»

7. «S-au dat pe două pături una pentru *scaunul domnesc* și alta pentru cel arhieresc — 128 lei.»

8. «S-au dat pã 50 pături și *rogojini* atit pentru toată biserica cît și prin curte — 260 lei.»²¹

Pe lîngă alte multe cheltueli mărunte, ca facerea unor lăviți înaintea bisericii, îmbrăcarea pragului bisericii cu tablă de fier și altele, mai găsim că s-a plătit 74 lei lui Stoica Dulgheru «*pentru mutarea scaunului domnesc în mijlocul bisericii și pe urmă iarăși așezarea lui la locul său* unde a fost mai înainte». Lucrul acesta însemnează, că după «*ungere*» Domnul era condus din altar de către Mitropolit și așezat pe scaunul domnesc, adus pentru această solemnitate, în mijlocul bisericii.

Mai găsim, că tot cu acest prilej, s-au cumpărat și două miruitoare de argint, «*din care unul s-a poleit cu aur*» pentru ungerea Domnului.

Dar, în afară de ceremonia oficială a înscăunării, biserica de la Curtea-Vechi a cunoscut atîtea bucurii și atîtea lacrimi: botezuri de vîrstare domnești, nunți de beizadele și domnițe, ori lacrimi de des-nădejde în maziliri, în surghiunuri, sau la moarte.

Documentele ne-au păstrat însăilări detaliate pentru toate acestea, dar ele au fost firești să se întîmple și pentru capetele încoronate.

19. N. Șerbănescu, Mînăstirea Dealul, B. O. R. nr. 2-3/1954 p. 297.

20. Condica de cheltueli a bisericii Curtea-Vechi pe 1843 ff. 30-33.

21. Din catagrafia (inventarul) bisericii întocmită de Arhimandritul Visarion în 1814, aflăm că biserica era parîosită cu *lespezi de piatră*. Încoronarea lui Gheorghe Bibescu, fiind făcută iarna (februarie), se vor fi cumpărat rogojinile pentru a se așterne pe lespezi, iar pe deasupra lor se vor fi pus *păturile*; tot așa și în curte. n. n.

Nicolae Vodă Mavrocordat (1719-1730) și-a cununat fata aci cu *cămărașul Ianake* «iar horele de boieri și giupînese se fac în curtea Curții Domnești, unde se arată și niște jucători pe funii de la Istambul».²²

Tot aci a făcut *nuntă mare* domnească fiul lui *Nicolae Mavrocordat*, *Constantin Voievod*, cînd la 1733, domn în scaun fiind, luă de soție pe *Ecaterina*, fata lui *Constantin Ruset*, vel vornic din Moldova, pe care i-o alesese vărul său *Grigore Vodă Ghica*.²³

Dar legăturile domnești cu biserica Curții-Vechi n-au încetat nici după ce reședința domnească s-a mutat din vechiul palat aflat lîngă biserica.

Dovada o fac odoarele dăruite bisericii de către voievozii *Alexandru Moruzi* și *Constantin Ipsilante* în anii 1800 și 1806, odoare despre care se va vorbi la capitolul «obiecte sacre».

O altă dovadă o constituie faptul că în noiembrie 1822, *Grigore Ghica Vodă* a fost uns tot în biserica de la Curtea Veche, așa cum s-a arătat mai sus, deși reședința domnească nu mai era în vechiul palat. Ca urmare, actele cultice și ceremoniile domnești mai de seamă au putut avea loc mai departe în biserica Curții-Vechi.

Poate că tot aci s-au cununat și *domnița Ruxandra*, fiica lui *Alexandru Suțu* (1818-1821) cu *Manoîl Arghiropol*, precum și beizadea *Nicolae* (fiul lui *Alexandru Suțu*) cu *Ecaterina Cantacuzino* din Moldova, iar mai tîrziu, *Domnița Ralu Suțu* cu baronul *Meitani*.²⁴

În legătura cu aceasta cunoaștem orînduiala a două *alaiuri* întocmite de «*Alexandru Suțu Voievod și Domn al Țării Romînești*».

Unul poartă data de 3 iulie 1820 și e intitulat: «Orînduiala *alaiului* la ducerea spre cununie a prea iubitei noastre *nore*», iar altul din 29 octombrie 1820, intitulat: «Orînduiala *alaiului* spre aducerea în domneasca noastră Curte a prea iubitului domniei mele *ginere*».²⁵ Nu se menționează locul unde s-a făcut cununia. Dar, ținînd seama că actele de mai sus sînt încadrate în pachetele cu scriptele privitoare la biserica Curții-Vechi, iar despre ele se face mențiune și în catagrafia (inventarul) bisericii din 1844, întocmită de *Arhimandritul Visarion*, unde este trecut ca existînd la biserică «un plic cu izvoade pentru întocmirea a feluri de *alaiuri* de pe vremi ale domnilor *Caragea, Alexandru Suțu și Grigore Ghica*», putem deduce că *alaiurile* mergeau la biserica de la Curtea-Veche, unde vor fi putut avea loc ceremoniile religioase.

Alexandru Suțu locuia în casa lui *Costache Ghica* din Calea Victoriei de astăzi, cu intrarea în Pasajul Majestic²⁶ și nu este exclus ca aceste *alaiuri*, orînduite cu atîta grije și cu participanți așa de numeroși, să fi fost menite să parcurgă o distanță mai lungă, așa cum putea fi pînă la biserica vechii Curți-Domnești.

Ambele «orînduiri de *alaiuri*», arătate mai sus, se încheiau astfel: «Io *Alexandru Nicolae Suțu Voievod și Domn al Țării Romînești*.

Dumneata vel Logofete de obiceiuri cu așezarea arătăturii *alai* să orînduiești pe Iuzbașa al Divanului a-l întocmi întocmai după cum mai sus se cuprinde fără de a se face cîtuși de puțin cusur și mîine

22. Ionescu Gion, op. cit. pag. 124.

23. Ibidem.

24. C. Gane, *Trecute vieți de Doamne și Domnițe*, Vol II, 1935, pag. 437, 447, 450.

25. Arhivele Statului — București. Biserica C. V. Pachet I Doc. 11 și 26.

26. C. Gane, Op. cit. pag. 446.

Duminecă la o jumătata ceasuri din zi să se afle toți strînși la Curtea Domnească spre aducerea prea iubitei domniei mele *noră*», iar pentru a doua *«orînduire de alai»*, pentru aducerea prea iubitului domniei mele ginere, astfel poruncește domnia mea».

Orînduirea acestor alaiuri, despre care Domnul zice *«ca să fie întocmite întocmai»* este foarte ingenios alcătuită, iar demnitarii care formează alaiul — așezați în trei grupe, avînd în mijloc pe miri — poartă nume foarte pitorești și arhaice, p̄cum :

«Polcovnic de vînători agesc cu capot călare, zapcii gătiți cu capote și călări, zapcii hătmănești, vel agă gătit, împrejurat cu buluc bașii săi, portar bașa, vel armaș împrejurat cu zapcii și lăutari cîn-

Biserica Sfintul Anton Curtea-Veche acum 50 de ani

tînd, polcovnic de cioclii, *ceauși* hătmănești cu *capoate roșii* pe jos, vornicul haremului, *Iuzbașa* al haremului Ipac», etc.

Mireasa e încadrată de cîhodari cu *«chehaiava»* lor și e purtată în carăta domnească cu șase telegari, «Inlăuntrul băneasa Brîncoveanca și băneasa Văcăreasca cu *mireasa»*. La orînduirea celui de al doilea alai toți demnitarii, din convoi, merg călări pe cai domnești.

Ginerile, călare pe cal domnesc, e înconjurat tot de cîhodari.

E foarte interesant că ordinea în care vor merge participanții la «alai» nu e indicată în vre-o schiță de plan, ci numele participanților sînt înscrise acolo unde le vine locul și cum vor fi plasați: în rînduri drepte sau oblice, pe grupe, mijloc, sau pe margini, scriindu-se numele lor în linii drepte, oblice, sau pe laturi.

E interesantă apoi *«orînduirea obișnuitului alai la ieșirea de la domneasca Curte a Prea Sfinției Sale Părintelui Mitropolit al Țării, întocmită la 1 mai 1819, tot de «Io Alexandru Nicolae Suțu Voievod și Domn al Țării Românești»*.²⁷

27. Arh. Stat. Buc. Bis. C. V. I/15 original.

Alaiul acesta cuprinde un număr mai mic de participanți decît la alaiurile arătate mai sus, iar la mijlocul convoiului sînt încadrați: «toți diaconii și arhidiaconii cu paterița. Toți protopopii». Pe ambele laturi: «toți popii» apoi, îndată în urma lor: *Prea Sfinția Sa Părintele Mitropolit cu vel Logofăt* dă țara de sus în carătă domnească cu șase telegari împreună cu vel Logofăt dă țara dă jos. Toți Logofetii în capodu cărăței. În dreapta și stînga cărătii cîte patru cîhodari».

Ne-a rămas apoi «orînduiala alaiului la *Bobotează*», întocmit de «*Io Ioan Gheorghe Caragea Voievod*» la 5 Ghenar 1818.²⁸

Procesiunea de *Bobotează* se făcea, obișnuit, la *Kioskul Crucilor* de pe malul stîng al gîrlei (Dîmbovița) pe porțiunea de astăzi a Căii Victoria, care coboară spre sud de la casa de vizavi de Poșta Centrală, construită și locuită, inițial, de Enăchița Văcărescu, apoi de Belu și de Prager.

Componența acestui alai este însă diferită de a alaiurilor obișnuite. Sînt nume noi de demnitari, casnice, pitorești și arhaice: «cafegibaș, narghelegibaș, peșchirgibaș, ibrictarbaș, tutungibaș, sufragibaș și alte nume domestice, precum și comișei purtători de cai domnești.

Ioan Vodă Caragea dă poruncă strașnică «dumnealui vel Logofătul», ca să ia următoarele măsuri: «toți (cei ce formează alaiul n. n.) să meargă călări unul după altul încet, încet și cu bună rînduială pînă unde va fi *Prea Sfinția Sa Părintele Mitropolit*. Fiecare să fie (îmbrăcați) numai în caftane cu poalele slobozite în jos, numai cu fesurile în cap și în picioare numai cu meși cu rizi, nefiind nimeni pe lîngă dînșii din slugi, fără numai cîte un comișel îmbrăcat curat cu *lepcan* roșu și fiecare să ție cu mina dreaptă în șoldu *ploconindu-se*, unde va fi *Prea Sfinția Sa Părintele Mitropolit* botezînd».

La *Bobotează*, erau alergările ostășești și se stropeau caii domnești cu sf. aghiasmă.

Tot «*grajdul*» defila. Calul favorit al Domnului era obiectul de admirație al tuturor.²⁹

Caii erau purtați de comișei și erau scoși de la *Ceair* cu un anumit *alai* (muzici, trompete, harnașament special, etc.)

Ioan Gheorghe Caragea întocmește la 14 mai 1812: «*alaiul* ce este să se facă la scoaterea domneștilor cai de la *Ceair*».³⁰ Fiindcă nu interesează lucrarea de față, nu-l mai reproducem.

Dăm acum *slujba Bobotezei*, așa cum se făcea la biserica domnească a *Curții-Vechi* sub *Constantin Brîncoveanu*:³¹

«La curtea cea mare a palatului, în fața bisericii, era improvizat un altar cu sfeșnice, cruce și cele necesare botezului apei. În fața acestui altar, la 20 pași, pe o estradă exagonală cu *trei trepte*, acoperită cu postav roș, se afla tronul *princepului* (Domnitorului), îmbrăcat în catifea roșie, cu franjuri de aur, bătute cu ținte mari de argint aurit. La stînga acestui tron stau alte patru, mai mici, destinate celor patru prinți *Brîncoveni*: *Constantin*, *Ștefan*, *Radu* și *Mateiaș*. După aceste patru, urma al *Arhiepiscopului*, care slujea și era numai cu *două trepte*. Apoi urmau preiații străini, egumenii principalelor minăstiri din țară, apoi preoții, călugării și psaltii, toți în odăjdii.

28. Ibidem 1/10.

29. *Ionescu Gion*, op. cit. pag. 560-561.

30. *Arh. Stat.*, Buc. Bis. C. V. Pachet I Doc. 3.

31. *Anton Maria Del Chiaro Florentino*: «*Revoluțiunile Valahiei*». Ed. S. Cris-Cristian. Cap. VIII pag. 58-60.

Mitropolitul, în odăjdii, după ce corul psalților a intonat antifoanele, *botează* apa cu o cruce mică, după care pornește în procesiune spre riul Ialomița,³² nu departe de Curte, precedat de praporele minăstirilor și ale bisericilor și urmat de cler. *Mitropolitul cufundă crucea în apă*, se cufundă apoi și praporele și drapelele militare.

Apoiată la Curte, procesiunea, *Mitropolitul* (cu acel prilej, deci *Mitropolitul* s-a dus din București la Tîrgoviște n. n.) se îndreaptă de la altar către Domnitor, care se grăbește a-i ieși în cale. *Mitropolitul îi atinge fruntea cu aghiazmatarul*, iar *Domnitorul îi sărută mîna*, și apoi crucea.

Apoi urmează botezul tuturor după rang. Fiii boierilor trec *căləri*, pe cai *Domnești*, în șir unul cite unul cu capul descoperit și după ce se pleacă reverențios în fața Domnului, sint binecuvințați de *Mitropolit* și stropiți cu aghiasmă.

După defilare și botezarea întregului cortegiu, *Principele* (Domnitorul) *intră în biserică* pentru slujba solemnă (așa dar sfințirea apei și procesiunea avea loc înaintea oficerii sfintei Liturghii, nu cum se face astăzi, n. n.)

După terminarea slujbei, la ora dejunului, începea banchetul.

Același secretar al Brîncoveanului, Del Chiaro,³³ ne redă slujbele ce se făceau la biserica Domnească a Curții Vechi în *Joia Mare* și *la Paști*.

Pentru specificul și noutatea lor — mai ales, că unele din ele, cum e «spălarea picioarelor», nu se mai face astăzi — le redăm în cele ce urmează :

În *Joia Mare*, pe la amiază, în curtea palatului domnesc, se aduna aceeași asistență, despre care s-a arătat la slujba Bobotezei și în aceeași ordine.

Pe *Apostoli* îi reprezentau *stareții* celor mai însemnate minăstiri din țară și, dacă erau de față, unul dintre cei doi episcopi sufragani ai «*Rîbnicului*» (Rîmnicului) și Buzăului. Acesta (Episcopul) reprezenta pe *Sf. Petru*. În schimb locul lui *Iuda* era ocupat de un preot, care nu slujea. Corul cînta antifoanele și versetele necesare, după care primul capelan (probabil ecleziarhul n. n.) al bisericii Curții-Domnești citea din *Evangelie*. Apoi Patriarhul (dacă era) sau *Mitropolitul* Țării, care slujea, începea să se desbrace de sfințele *odăjdii* pînă la *stihar*, așa cum, după *Evangelie*, ar fi făcut *Hristos* cu acea ocaziune și încins cu un ștergar, vîrșa apă într-un lighean de argint și, începînd cu *Iuda*, urma spălarea *Apostolilor* pînă ce ajungea la *Sf. Petru*, care zicea: Doamne, tu îmi speli mie picioarele?, la care *Mitropolitul* sau Patriarhul, care reprezenta pe *Crist*, răspundea cum e scris în *Evangelie* pentru acea solemnitate. După spălare, prelatul își punea odăjdiile și reocupîndu-și locul, ținea o mică predică pentru discipoli. Apoi *clerul* prezent își ungea fruntea cu apă din lighean, făcînd semnul Crucii. Același lucru îl făcea și *Domnitorul* și boierii, apoi se *intra în biserică* pentru *serviciul solemn*.

Sărbătoarea Paștelui. În dimineața Paștelui, în zorii zilei, se făcea aceeași pregătire în *curtea palatului* cu aceeași asistență ca la Bobotează, cu mai mult fast însă, mai ales că, foarte deseori, participa și cite un patriarh venit din Orient.

Pe altar se așeza o icoană a *Invierii* și *Evangelia*.

Logofătul împărțea asistenții luminări de ceară, *oferite de Domnitor*, Prelatul care slujea, apropiindu-se de Altar își făcea cruce și spunea cu voce tare: «Pre Tatăl, Pre Fiul și Treimea cea de o ființă și nedespărțită... după care se cînta «*Hristos a Inviat*», urmat de replica Corului, iar prelatul, cu cădelnița în mîna, *tămîia pe Domnitor*, apoi întreaga asistență. După aceea *Mitropolitul* ridica cu ambele mîini *Evangelia* și o ducea către *Domn*, care o întîmpina, o săruta și primea binecuvîntarea, în timp ce se slobozeau 12 tunuri, iar muzicile începeau să cînte. Fiecare își reocupa apoi locul.

Cămărașul, închinîndu-se adînc și sărutînd mîna Domnitorului, îi oferea o *cruce mică bătută în diamante* cu o naframă atîrnată la capătul de jos. Arhiepiscopii și Episcopii, cu cite o cruce în mîna se îndreptau spre Altar să sărute *Evangelia* și se întorceau apoi cu *Mitropolitul* spre *Domnitor*, care, în picioare, întîndea crucea, pe care o săruta fiecare. *Domnitorul* săruta și el crucea și apoi *mîna Mitro-*

32. Se descrie slujba Bobotezei la palatul domnesc din Tîrgoviște, unde, probabil, s-a dus Brîncoveanu în anul cînd o descrie Del Chiaro, dar slujba Bobotezei se făcea, desigur, în același chip și la biserica Curții-Domnești din București, cu singura deosebire că, în loc să se meargă la apa Ialomiței, se mergea la Dîmbovița.

33. Del Chiaro op. cit. pp. 60-65.

politului, care îi întorcea *sărutul pe frunte*. Aceeași frumoasă ceremonie se făcea și cu fiii Domnitorului. Urmau apoi stăreții minăstirilor pentru același schimb de sărutări, cu diferența că Domnitorul nu le săruta mîna, ci numai crucea. După stăreți urma rîndul boierimii și slujba se termina. După aceea Domnitorul se urca în palat și în sala de ședințe, pe tron, primea sărutul mîinii de la persoanele cu vază, în special de la străinii, care nu luaseră parte jos în *curtea palatului*.

După aceste datine, două ore mai tîrziu, *începea liturghia*. În sunetul clopotelor Patriarhul sau Mitropolitul, urmat de cler, intrau în biserică, în vreme ce Domnitorul cobora din palat, urmat de boierime și se așeza pe tronul său din fața Altarului, la dreapta spre strană, și se începea slujba Sf. Liturghii.

După slujbă, Domnitorul, clerul și demnitarii se urcau în palat. Li se servea *cafeaua* pînă la ora mesei, la care luau parte 70-80 invitați.

După masă, *coborau din nou în biserică*, unde se citea Liturghia Invierii. (E vorba, desigur, de slujba vecerniei din ziua de Paști, care se cheamă «a doua înviere», n. n.).

Terminîndu-se slujba se salutau toți cu: «Hristos a înviat» și plecau spre case. Patriarhul (dacă era) sau Mitropolitul se înapoia în *rădvan* de curte cu *șase cai*, încadrat, în părți, de un lung șir de selmeni *îmbrăcați în uniformă roșie*. Ceilalți prelați se înapoiau în alte trăsuri.³⁴

Dar pe lângă aceste acte cultice și festivități domnești, aducătoare de bucurii, biserica Domnească de la Curtea-Veche a cunoscut și multe clipe de sbucium, de dureri și de lacrimi, care au tălăzuit sufletele atîtor Domni și Domnițe. Pe lespezile de piatră ale bisericii Domnești au curs deseori lacrimile desnădejdei ale atîtor Doamne sau vlăstare domnești, care își pierduseră soții sau părinții pe cîmpul de luptă, în surghiun, sau sfîrtecați de iataganele turcești.

În această biserică s-au făcut, apoi, slujba înmormîntării atîtor domni, doamne, domnițe, sau feciori de domni răpoșați în palatul domnesc din vecinătatea ei.

După unele documente³⁵ în biserica Domnească a Curții-Vechi a fost înmormîntat, la 24 decembrie 1557, *Pătrașcu-Vodă*, iar la 25 septembrie 1559 Mircea Ciobanul,³⁶ mort în Ardeal, sau pe drum, cînd se întorcea din Ardeal.³⁷

Intr-o frumoasă schiță literară *Alexandru Odobescu* înfățișează o legendă, după care în jurul sicriului lui Mircea Ciobanul s-a dat o adevărată luptă între Doamna Chiajna și cîțiva boieri fugăriți în Ardeal de domnul decedat și veniți anume în București, cu prilejul înmormîntării lui.³⁸

În prezent, însă, nu se găsesc în biserică morminte domnești și nici pietre de mormînt. Vor fi fost, poate, distruse ori golite pe vremea atîtor năvălitori, care n-au cruțat nici locașul bisericii Curții Domnești. Se crede a fi fost așezate în locurile din dreapta

34. *Del Chiaro* op. cit. pag. 62-65

35. Șincai: *Cronica*, sub anul 1557. Apud: Ionescu Gion Ist. Buc. pag. 39.

36. Șincai: *Cronica*, la anul 1559, apud: Ionescu Gion op. cit. pag. 40.

37. *Constantin Căpitanul*, citat după Al. I. Odobescu. Opere Vol. I Editura de Stat pag. 121 «Doamna Chiajna».

38. Al. I. Odobescu. op. cit. «*Mormîntul*», pag. 123: «Năsălia fu așezată jos, chiar lângă strana domnească. Se zice prohodul și slujba pe urmă toate după rînduiala sa. Dar cînd pe la sfîrșit începură *Arhierii*, apoi slujbașii cei mari și cei mici să se apropie de moart și să-i sărute mîna dreaptă și crucea dintr-însa, cîțiva boieri tineri, noi poposiți în biserică, ai căror cai și arme se auzise tropăind și zornăind pe afară în vremea slujbei, înaintară cu semeție drept în fața sicriului...»

Se descriu apoi insultele aduse decedatului de numiții boieri și lupta purtată cu el de Doamna Chiajna, care: «Turbată de mînie, smulge cu o mîna virtuoasă de de pliopa sicriului *buzduganul* și *sabia domnească* și dîndu-le în mîna fiului său..., strigă către lefegii: pe ei copii!» (pag. 124).

pronaosului bisericii, unde, cu prilejul ultimei restaurări a bisericii, s-au găsit niște morminte, înlăuntrul cărora erau grătare de fier, locuri ce au fost marcate, după restaurare, cu dreptunghiuri în ca-relaj negru, așa cum s-a arătat mai sus.

IV. OBIECTE SACRE VECHI

Desigur, ca fostă biserică a Curții Domnești, sfântul locaș va fi fost împodobit cu prețioase odoare de cult, dăruite de domni sau lucrute de mîinile pioase ale doamnelor și domnițelor. Vicisitudinile vremii — năvălirile, focurile, care în secolele trecute ardeau endemic Bucureștiul, băjeniile domnești, au făcut ca ele să dispară. Poate unele să fi fost anume ridicate, pentru valoarea lor, și apoi pierdute. Și în această privință aflăm, dintr-o desvinovățire îndreptată către Mitropolie de către ecleziarhul Luca de la biserica Curții-Vechi, în anul 1833, că acesta cerea ca mahalagii reclamați «să nu se mai amestece în treaba bisericii domnești, ci să sloboază mai bine de sub *zaptul lor* toate odoarele i argintăria sfintei biserici Domnești, care sunt mie încredințate de către stăpînire și eu nu le știu în ce rînduală se află dîndu-le ei din mîină în mîină în păstrare».³⁹

Așa dar multe odoare de preț ale bisericii erau luate în păstrare de către credincioși, probabil în vreme de invazie, spre a fi în mai multă siguranță și cu prilejul acesta multe dintre ele se vor fi pierdut. Așa se explică, poate, și faptul că la 1844, cînd a venit ca ecleziarh al bisericii Curții-Domnești arhimandritul Visarion, nu se găsesc în inventarul întocmit pe atunci⁴⁰ obiecte de cult de valoare deosebită, deși — după cum se va vedea la locul său — există astăzi în biserică odoare de preț, datînd din anii 1694, 1800 și 1806 și care, în chip firesc, ar fi trebuit să fie însemnate în acel inventar.

Intr-adevăr, din punct de vedere numeric, inventarul întocmit de Visarion și contrasemnat de delegatul Mitropoliei și al «Cinsti-tului Departament al Credinței», cuprinde foarte multe odoare, care din punct de vedere al calității nu prezintă însă nicio însemnătate. Astfel, se vorbește în inventar despre 27 sfite (descrise detaliat), 17 stihare, 14 epitrafire, 11 perechi rucavițe, 5 perechi pafale, 7 aere, 3 antimise etc., dar se spune, aproape despre toate, că sînt vechi, iar despre unele că sînt rupte sau inutilizabile.

La capitolul *Icoane*, din inventar, se vorbește despre o icoană mare de argint «*Buna Vestire*», suflată cu aur și de jur împrejur cu pietre, 24, albe și roșii și o coroană de argint suflată cu aur și 5 pietre. Această icoană nu mai este astăzi în biserică. În ceea ce privește *argintăria* se vorbește despre «o cutie pentru sfînta precestanie, în fașon de chivot» — care se găsește și astăzi pe sfînta masă — și apoi despre diverse sfeșnice și candelice mici, încheindu-se cu constatarea, că «toate acestea și altele, cîntărindu-se au ieșit ocale 15 și dramuri una sută».

Tot așa se descrie amănunțit: perdelele, fețele de mese, acoperămintele sfîntului Prestol, policandre, etc. menționîndu-se, la toate, că sînt de materiale obișnuite.

39. Arh. Stat. Buc. Bis. C.V. pac. I Doc. 45

40. Academia R.P.R. Ms. 718 f. 387 și urm.

Din inventar mai aflăm, că în biserică mai era și un *amvon* pentru citirea Evangheliei. Acest amvon nu s-a mai refăcut la ultima restaurare a bisericii.

Actualmente, dintre obiectele sacre mai vechi și de o oarecare valoare artistică, se mai găsesc următoarele:

1. Un potir cu picior de bronz. Caliciul cupei foarte frumos cizelat. Cupa a fost aurită (fără dată).

2. Un potir de metal cu caliciul cupei frumos cizelat. Cupa a fost aurită. Pe baza potirului este imprimată stema țării (cap de bou și vulturul cu crucea în cioc) și gravate literile Al. Ks. Mrz. BB. (Alexandru Constantin Moruzi Voievod), iar dedesubt anul 1800.

3. *Două ripide de argint*, avînd imprimat în partea de jos, lîngă mîner, literile: Al. Ks. Mrz. BB. stema țării și anul 1800.

4. *O tavă rotundă de argint* avînd pe margini, în basso-relief, proorcii: Isaia, Ieremia, David, Moise, Aron, Solomon, Ghedeon, Iezechil, iar în fundul tăvii chipul Maicii Domnului.

Pe verso, de jur împrejurul bombeului icoanei Maicii Domnului, inscripția: «Acest sfînt vas anaforniță iaste făcută de Io Constantin Basarab Voievoda și închinat svîntelor besearici domnești den București den Tîrgoviște la leat 7203» (1695). Această tavă este deci dăruită bisericii de Constantin Brîncoveanu.

5. *O tavă rotundă de argint* pentru anafură. Frumos cizelată, pe margine cu ornamente de flori, avînd, în basso-relief, pe cei patru evangheliști. Pe fundul interior al tăvii este imprimată stema țării (cap de bou și vultur), iar în stemă literile Io Ks Ips. BB. (Constantin Ipsilante Voievod) 1806

6. *Un hartofor de argint*, formă de biserică, avînd imprimat pe capacul din față al primei cutii (hartoforul are două cutii) stema țării (cap de bou și vulturul cu cruce pe două ramuri de măslini) foarte frumos cizelată, iar deasupra stemei: Alks. Mrz. BB (Alexandru Moruzi Voievod) 1800.

Așa dar din daniile de odoare făcute de domni, nu s-au păstrat decît: un potir, două ripide, două tăvi și un hartofor, toate (afară de tava lui Brîncoveanu) de la începutul secolului trecut.

Se poate oare, ca la biserica Domnească a Curți-Vechi, să nu fi dăruit odoare sacre (candele, sfeșnice, sfînte vase, cruci, Evanghelii, etc.) ceilalți pioși voievozi ca: Mircea Ciobanul — ctitorul bisericii, Matei Basarab, Șerban Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu, Ștefan Cantacuzino — prenoitorul bisericii de la 1715, Constantin Mavrocordat — ctitorul celor două paraclise anexe ale bisericii și toți ceilalți domni, care au locuit în palatul domnesc de la Curtea-Vechi?

Negreșit, ei vor fi împodobit biserica domnească cu odoare de preț, pe care însă vicisitudinile vremii le-au irosit, așa cum am arătat.

V. ODOARE SACRE MAI NOI

1. *Un hartofor de argint aurit*, în formă de turn, foarte frumos cizelat, avînd pe cutia din față «Cîna cea de Taină», lucrăat în email. Deasupra turnului o stea cu raze aurite, în mijlocul căreia este cioana Invierii, lucrată tot în email. Are pe laturile din dreapta și stînga

doi îngeri auriți, în basso-relief, care țin între ei un sicriș de argint aurit, în care se păstrează Sfânta împărtășanie. N-are nicio inscripție, nici dată.⁴¹

2. O tiplotă de argint aurit cu o inscripție slavonă în jur. Nu are dată.⁴²

Biserica Sfântul Anton Curtea-Veche după restaurare

3. O Evanghelie cu coperte masive de argint aurit, avînd în față, lucrate în email, chipurile sfinților evangheliști, iar la mijloc icoana Învierii. Pe verso copertei, în basso-relief e o minunată compoziție a icoanei Bunei Vestiri. N-are dată, nici inscripție.⁴³ Evanghelia

41. Toate odoarele menționate în această grupă au fost lucrate și procurate din Rusia de Arhimandritul Visarion între anii 1846-1849. Cf. Preot I. Dărvărescu: Arhimandritul Visarion, «Glasul Bisericii» Nr. 10-11-1957.

42. Ibidem.

43. Ibidem.

(textul) legată este tipărită în București la 1856, cu litere chirilice și are următoarea copertă (inscripție): «Dumnezeiasca Evanghelie, tipărită în acest chip cu cheltuiala și osîrdia Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei D. D. Nifon la al șaselea an al arhipăstoriei Prea Sfinției Sale în cea din nou înființată tipografia sa. Sub direcția Diaconului Dionisie».

Dedesubt e scris de mînă: «Această sfîntă Evanghelie s-a reparat prin stăruința preotului Constantin Stănescu la anul 1897».

4. *O cruce de argint aurit*, mare, pentru sînta masă, fără picior, avînd în față lucrat în email: la mijloc, «Răstignirea» (capul Domnului, pînă la gît, este rupt), sus, chipul lui Dumnezeu Tatăl, jos, țigva cu oase încrucișate, în părți, (dreapta) chipul Maicii Domnului și Sf. Ioan Evanghelistul (stînga). Nu are dată.⁴⁴

5. *O trusă pentru botez*, cu iconițe frumos lucrate în email, pe pereții trusei. Aceste iconițe înfățișează: «botezul Domnului», «Buna Vestire», «Iisus dus la Templu la 40 de zile». N-are inscripție nici dată.⁴⁵

Icoane vechi, de valoare artistică deosebită, nu sînt, afară de unele icoane mici de la tîmplă, care se presupune a fi fost pictate cu prilejul refacerii bisericii după focul de la 1847, precum și 12 icoane praznicare, pictate pe plăci de aramă, tot cu acest prilej.

Icoanele împărătești de la catapeteasmă sînt îmbrăcate în argint și datează tot din secolul XIX-lea.

Pe unele din ele sînt săpate diverse însemnări și anume.

a) *Pe icoana Mîntuitorului Hristos*:

«Prin stăruința Pr. Constantin S. Sachelarie» (Stănescu n. n.), fără dată.

b) *Pe icoana Maicii Domnului*:

«Prin stăruința Pr. C. S. Sachelarie», fără dată.

c) *Pe o icoană a «Bunei Vestiri»* (hramul)

«Această sfîntă icoană s-a făcut din argintul bisericii, iară costul lucrului și argintului ce nu s-a ajuns s-a dat de domnul Teodorache Dobrovici soția Zamfira și fiii prin stăruința Pr. superior Spiridon Bădescu (fost ecleziarh al bisericii n.n.). Anul 1868 Aprilie 20».

d) *Pe icoana Sf. Arhangheli*:

«Daru a lui Mihail Galaparov executată de fratele său Nicolae și Teodor Rus, 1870 Martie».

Celelalte însemnări sînt recente, astfel:

e) *Pe icoana Sf. Ioan Botezătorul* (îmbrăcată în argint) de la catapeteasmă:

«Dăruită Bisericii Curtea-Veche de Ioan cu Zoe Băicoianu prin stăruința Pr. Constantin Stănescu — Sachelarie. 1915.

f) *Pe icoana Sf. Nicolae* (îmbrăcată în argint) de la catapeteasmă:

«Ecaterina Constantin prin stăruința Pr. Sachelarie 8 Martie 1914».

g) *Pe icoana «Buna Vestire»* (îmbrăcată în argint) de la catapeteasmă:

«Donată de Maria Dumitrescu Delateșani. Septembrie 1916.

44. Ibidem.

45. Ibidem.

h) Pe o icoană a «Sf. Anton» (argintată):

«Dăruită bisericii Sf. Anton de Ioan și Teodora Stoicescu cu fiii lor Nicolae și Lucia 1923».

i) Pe icoana Sf. Gheorghe (îmbrăcată în argint):

«Prin stăruința preotesei Maria și a preotului Constantin Sache-larie. Această icoană s-a dăruit bisericii Curtea-Veche. 1925 Martie».

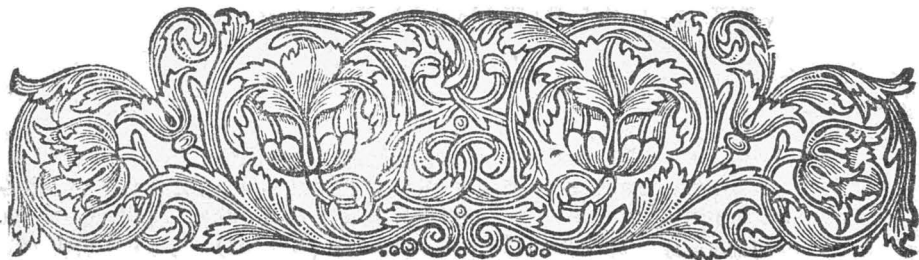
j) Pe icoana «Sf. Anton» (îmbrăcată în argint) de la catape-teasmă:

«Această icoană s-a îmbrăcat în argint prin stăruința Pr. I. Dărvărescu 1939».

Tot în anul 1939, prin stăruința Pr. I. Dărvărescu, s-a cumpărat de la Viena un *sfeșnic* cu 7 *lumînări*, de argint aurit (pentru Sf. Masă) artistic cizelat.

In ultimul timp (1952-1957), biserica a mai fost împodobită cu un policandru și cinci candelare mari de argint electrice, lucrate după modelul candelelor brîncovenesti. În anul 1953-1954, s-a spălat și renovat pictura bisericii de către pictorii Gh. Teodorescu-Romanași și Nicolae Stoica și s-a înzestrat sfântul locaș cu mobilier și odoare noi, prin stăruința preoților slujitori: I. Dărvărescu și Victor Popescu.

Preotul IOAN N. DĂRVĂRESCU

ANIVERSĂRI

SANCTITATEA SA PATRIARHUL ALEXEI AL MOSCOVEI ȘI AL ÎNTREGII RUSII, LA 80 DE ANI

De curînd, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii a împlinit vârsta venerabilă de 80 de ani. Cu acest prilej, Arhiepiscopul Bisericii Ortodoxe Ruse, reprezentanții guvernului precum și delegații Bisericii Autocefale Ortodoxe-surori, și ai cultelor ne-ortodoxe au adus calde felicitări și urări de sănătate și spor la muncă în via Domnului, alesului sărbătorit. Sute de telegrame de felicitare s-au primit în aceea zi, din toate colțurile lumii, pe numele căpeteniei Bisericii Ortodoxe Ruse, a cărui activitate bisericească și patriotică este bine cunoscută și prețuită pretutindeni.

Figura acestui înțelept ierarh se înalță ca un far, care-și revarsă lumina, nu numai peste marea Biserică Ortodoxă Rusă, dar și peste întreaga ortodoxie de pretutindeni. Viața și ostenele sale apostolice sînt și vor rămîne deapaururi pildă vie în istoria Bisericii.

Născut la Moscova, în ziua de 27 octombrie (stil vechi) 1877, Serghie Simanschi — numele mirenesc al Prea Fericitului Patriarh Alexei — deși, dintr-un început a făcut studii secundare și universitare la școli laice, absolvind liceul și apoi facultatea de drept, totuși, fiind crescut din fragedă copilărie în spiritul evlaviei creștine și al dragostei de Biserică, după ce și-a luat licența în drept, în anul 1899 s-a înscris la Academia Teologică din Moscova, pe care a absolvit-o în primăvara anului 1904.

Încă student fiind la Academia Teologică, tînărul Serghie Simanschi, viitorul Patriarh al Rusiei, sub imboldul tainic al sufletului său, se călugărește, primind numele Sfîntului Alexei, mitropolit al Moscovei, un mare ierarh și patriot înflăcărat, care a păstorit în timpul stăpînirii tătarilor asupra Rusiei și a fost canonizat și slăvit de Biserica Rusă.

În timpul studiilor teologice, și mai tîrziu, în activitatea sa pe tărîmul pedagogic și administrativ-bisericesc, viitorul patriarh a avut ca dascăl, îndrumător și adevărat părinte duhovnicesc, pe unul din cei mai vrednici și luminați ierarhi ruși din primul pătrar al secolului XX, Arhiepiscopul Arsenie Sîdnitichi, originar din Basarabia, cel care a vizitat de mai multe ori România și fiind un bun cunoscător al limbii romînești și al istoriei

românilor, a întocmit și a publicat o serie de lucrări valoroase din domeniul istoriei Bisericii Române.

Grație pregătirii sale temeinice și calităților sale excepționale sufletești, fiind apreciat în același timp și de forurile conducătoare bisericești, tânărul ieromonah Alexei Simanschi îmbrățișează cariera pedagogică, în calitate de profesor de Exegeza Noului Testament, la Seminarul Teologic din Pscov (1904-1906), iar peste doi ani i se încredințează conducerea Seminarului din Tula (1905-1911) cu înălțare la rangul de arhimandrit, unde el a continuat predarea cursurilor de Exegeză a Noului Testament, câștigând dragostea elevilor săi și deosebit respect din partea colegilor și colaboratorilor.

În acești ani s-a dezvoltat și talentul de mare predicator al tânărului arhimandrit Alexei. Predicile sale iau forma unor cuvântări scurte și clare, fiind pătrunse de adâncă convingere religioasă și de căldură sufletească, adresându-se deopotrivă minții ascultătorilor și inimilor lor. Către sfârșitul anului 1911, arhimandritul Alexei a fost transferat în postul de Rector al Seminarului Teologic din Novgorod, străvechi oraș rusesc, cu celebre biserici și minăstiri, unde păstora bunul său îndrumător și părinte sufletesc, Mitropolitul Arsenie, iar peste un an și jumătate, în martie 1913, tânărul arhimandrit, în vîrstă de 35 ani, a fost hirotonit episcop, Vicar al Arhiepiscopiei istorice a Novgorodului...

Providența divină a hotărît ca hirotonia viitorului patriarh al Rusiei să fie săvîrșită la 28 aprilie 1913, de un mare ierarh al Bisericii Ortodoxe, Patriarhul Grigorie IV al Antiohiei, care, în primăvara anului 1913 a vizitat Rusia și, chiar în aceeași zi a avut loc și solemnitatea bisericească a canonizării marelui ierarh-martir și înflăcărat patriot Hermoghen, Patriarh al Moscovei, care a păstorit Biserica Rusă la începutul secolului XVII, în vremuri de grele încercări și frământări, cunoscute în istorie sub denumirea de «anii de restriște».

Intrucît Arhiepiscopul Arsenie, în calitate de membru în Sinodul Permanent și senator, lipsea deseori din eparhia sa, fiind reținut în Capitală, tânărul său Vicar a devenit de fapt conducătorul acestei eparhii întinse, dînd dovadă dintru început de mare talent și tact administrativ și câștigînd în scurt timp dragostea clerului și credincioșilor. În curînd veni groaznicul an 1914, cînd a început primul război mondial și, după scurt timp, a izbucnit și revoluția din 1917, care a dărîmat vechiul regim și a înlocuit vechea orînduire socială, printr-o orînduire socială nouă. Din primele zile ale revoluției socialiste, Episcopul Alexei a ocupat o poziție loială și cu desăvîrșire sinceră față de puterea sovietică, lucrînd cu mult tact și pricepere la reorganizarea vieții administrative-bisericești și la rezolvarea numeroaselor și serioaselor probleme puse la ordinea zilei în cadrul vieții noi. Rămînînd vacant scaunul mitropolitan din Petrograd, în anul 1921, prin decretul Patriarhului Tihon, s-a încredințat Episcopului Alexei ocîrmuirea Eparhiei Petrogradului. Erau ani de grele încercări pentru Biserica Ortodoxă Rusă, din cauza apariției numeroaselor dezbinări provocate de grupări anti-canonice, schismatice, cunoscute sub denumirea de «biserica vie», «biserica reînnoită», etc., care s-au răzvrătit împotriva conducerii canonice bisericești și au pus stăpînire pe multe biserici, la orașe și la sate.

Episcopul Alexei, sprijinindu-se pe cele mai disciplinate elemente din cler și pe reprezentanții mirenilor devotați Bisericii, a știut să păstreze

unitatea și ordinea canonică și respectul față de tradițiile ortodoxe în eparhia încredințată conducerii sale, rămânând fidel autorității patriarhale și sinodale, singura legală. Episcopul Alexei a mers cu pași hotărâți pe drumul cel drept, drumul canonicității riguroase și a loialității sincere față de statul sovietic, care a fost trasat de înțeleptul ocîrmuitor de atunci al Bisericii Ruse, Mitropolitul Serghie (Stragorodski), loçiiitor al scaunului patriarhal, după moartea patriarhului Tihon.

În anul 1926, Vlădica Alexei s-a reîntors la Novgorod, avînd acum rangul de mitropolit și a fost primit aici cu mare entuziasm de către cler și poporul credincios. Totodată, el nu încetează să colaboreze în mod activ cu loçiiitorul scaunului patriarhal, mitropolitul Serghie, pentru lichidarea curentelor anti-canonicе, care bîntuiau în acea perioadă Biserica Rusă, și pentru stabilirea raporturilor normale cu autoritatea de stat și legalizarea organelor centrale și locale bisericеști. În octombrie 1933, Vlădica Alexei ia conducerea Eparhiei Leningradului, cu rangul de mitropolit titular, avînd ca cel mai apropiat ajutor și colaborator, pe vechiul său prieten devotat, pe Prea Sfințitul Nicolae, actualul mitropolit al Krutiților și mare luptător pentru apărarea păcii la congresele și organizațiile mondiale, cunoscut astăzi lumii întregi.

Procedînd cu multă înțelepciune și tact, dînd tuturor pildă de răbdare și modestie, de adevărată dragoste de păstor, și rîvnă pentru săvîrșirea înălțătoarelor slujbe bisericеști, noul mitropolit al Leningradului a reușit în scurt timp, să lichideze definitiv rămășițele schismelor, să canalizeze viața bisericеască pe linia disciplinei și a respectării tradițiilor ortodoxe și să cîștige simpatiile tuturor clericilor, credincioșilor mireni și chiar a numeroasei populații neortodoxe din Leningrad și din întreaga sa eparhie.

La 22 iunie 1941, pe neașteptate, s-a dezlănțuit cel de al doilea război mondial. În seara aceleiași zile, Mitropolitul Alexei a săvîrșit un Te-Deum, rugîndu-se pentru izbăvirea patriei sale de grozăviile războiului și pentru biruința ostașilor ruși asupra dușmanului, care — fără a declara războiul — în mod perfid s-a năpustit asupra pămîntului rusesc. Iar în ziua de 10 august, la Moscova, în fața mulțimii de credincioși, a rostit o înflăcărată cuvîntare patriotică, chemînd întreg poporul sovietic la apărarea Patriei scumpe, pînă la ultima picătură de sînge.

La 2 septembrie, în același an, în jurul Leningradului s-a închis cercul de fier al blocadei, și în aceste zile de grele suferințe, și de eroică rezistență, Mitropolitul Alexei a rămas în mijlocul păstoriiților săi, îmbărbătîndu-i prin cuvînt și pildă proprie, slujind aproape zilnic Sfînta Liturghie, înălțînd rugăciuni arhieresti în fața altarului, pentru poporul greu încercat, citînd personal nenumărate pomelnice și împărtășînd sute și sute de credincioși. În această perioadă, la apelul venerabilului loçiiitor al scaunului patriarhal, Mitropolitul Serghie al Moscovei, evacuat în orașul Ulianovsk, pe Volga, clerul ortodox din U.R.S.S. a desfășurat o activitate patriotică vrednică de toată admirația. S-au pronunțat înflăcărate predici patriotice, s-au adunat fonduri în scopul apărării patriei, s-au acordat însemante ajutoare orfanilor și văduvelor de război.

Luna septembrie a anului 1943 va rămîne neștearsă în analele Bisericii Ruse: după ce delegația ierarhilor ruși, compusă din loçiiitorul scaunului patriarhal, Mitropolitul Serghie al Moscovei și cei doi colaboratori ai săi devotați, Mitropoliții Alexei al Leningradului și Nicolae al Kievului, a fost primită în audiență de către șeful guvernului, s-a hotărît

alegerea noului patriarh al Bisericii Ruse, și la 12 septembrie 1943, a fost ales ca patriarh al Moscovei și a toată Rusia, neobositul și înțeleptul Mitropolit Serghie, după propunerea făcută de Patriarhul Alexei, care, în cuvîntarea ce a pronunțat atunci, a spus: «Eu cred, și sînt convins că toți vlădicii sînt de acord, că noi nu avem alt candidat în afară de cel care a depus atîtea osteneli pentru Biserică, în calitate de locțiitor al scaunului patriarhal, pe venerabilul Mitropolit Serghie».

Alegerea și înscăunarea noului patriarh a fost un eveniment de mare însemnătate patriotică și morală. Avînd în vedere vîrsta și suferințele fizice ale noului Patriarh Serghie, Mitropolitul Alexei devine cel mai activ și devotat colaborator al acestuia.

La 14 mai 1944, venerabilul Patriarh Serghie, împreună cu prietenul și colaboratorul său credincios, Mitropolitul Alexei, a oficiat sînta Liturghie, săvîrșind hirotonia Episcopului Macarie al Mojaiskului, iar a doua zi, Prea Fericitul Patriarh a trecut în veșnicie, lăsînd prin testament, conducerea provizorie a Bisericii Ruse, Mitropolitului Alexei.

Una din primele griji ale noului locțiitor patriarhal a fost întocmirea «Proiectului de statut pentru conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse», apoi deschiderea Institutului Teologic și a cursurilor pastorale la Moscova și, în fine, pregătirea lucrărilor și convocarea unui sobor pentru alegerea noului patriarh. Acest sobor s-a ținut la Moscova, sub președinția Mitropolitului Alexei al Leningradului, în zilele de 31 ianuarie—2 februarie 1945, cu participarea a trei patriarhi ortodocși: Hristofor al Alexandriei, Alexandru III al Antiohiei și Calistrat al Georgiei, precum și a reprezentanților altor patru Biserici Ortodoxe, din partea Bisericii Ortodoxe Romîne fiind de față P. S. Episcop Iosif Gafton. Cu unanimitate de voturi a fost ales în scaunul vacant patriarhal al Moscovei și a toată Rusia, Mitropolitul Alexei al Leningradului, iar la 4 februarie, același an, a avut loc solemnitatea instalării noului patriarh.

Au trecut 12 ani și mai bine de cînd Prea Fericitul Patriarh Alexei a preluat cîrma conducerii Bisericii Ortodoxe Ruse; în acest timp s-au produs multe evenimente de importanță istorică în viața Bisericii Ruse și, sub înțeleapta conducere a Sanctității Sale, s-au împlinit, cu ajutorul lui Dumnezeu, realizări mărețe. În primul rînd, au fost lichidate toate curentele schismatice, care — timp de un sfert de veac, începînd de la 1917 încoace — au zguduit Biserica Rusă. S-au restabilit apoi legăturile canonice cu multe eparhii și parohii ortodoxe ruse, situate dincolo de granițele U.R.S.S. Credincioșii greco-catolici din Ucraina, de vest și din Rusia subcarpatică au revenit la Biserica-Mamă. Iau ființă două academii teologice — la Moscova și la Leningrad — și opt seminarii teologice; s-au reluat legăturile de colaborare cu alte Biserici ortodoxe surori. În acest scop, Prea Fericitul, curînd după alegerea Sa a făcut, în anul 1954, o călătorie lungă în Orientul Apropiat, vizitînd Ierusalimul și Antiohia.

Cu un entuziasm de nedescris, grecii și arabii ortodocși, clericii și mireni au primit pe Înaltul Oaspe.

De asemenea, el a vizitat treptat și alte țări ortodoxe: România, Bulgaria, Jugoslavia.

Imaginea Marelui Ierarh Alexei a rămas vie în amintirea clerului și a credincioșilor Bisericii noastre Ortodoxe din vara anului 1947, cînd Sanctitatea Sa a vizitat țara noastră.

Cel ce scrie aceste rînduri închinat personalității Patriarhului Alexei, a avut fericitul prilej să-L cunoască personal, servindu-i ca traducător oficial, cu prilejul vizitei Sale în România. Acest Mare Ierarh posedă o vastă cultură și este un păstor plin de o adîncă bunătate sufletească. El a vizitat atunci multe orașe, mînăstiri și locuri istorice din țara noastră. El a admirat frumusețile țării noastre, tradițiile alese ale poporului nostru și evlavia credincioșilor. A oficiat slujbe solemne, care au impresionat profund pe credincioșii și clericii noștri. A rostit cuvîntări și predici admirabile, evocînd legăturile istorice și bisericești dintre poporul nostru și cel rus. El a făcut urări pentru consolidarea acestor bune legături și pentru întărirea colaborării și solidarității între Bisericile ortodoxe.

O importanță deosebită a avut consfătuirea Intîistătătorilor Bisericii Ortodoxe, convocată din inițiativa Prea Fericitului Patriarh Alexei la Moscova, în vara anului 1948, consfătuire la care au participat Prea Fericitul Patriarh Justinian al Romîniei, precum și alți patriarhi ortodocși.

Prin mijlocirea Prea Fericitului Patriarh Alexei s-a aplanat vechiul conflict între Biserica Bulgară și Patriarhia din Constantinople, punîndu-se capăt așa zisei «schisme bulgare».

În anul 1948, Prea Fericitul Patriarh Alexei a acordat, pe baze canonice, autocefalia Bisericii Ortodoxe din Polonia, iar în 1951, Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia, după ce, în prealabil, a ajutat acestor Biserici să-și reorganizeze și să-și consolideze viața lor internă, în condițiile noi create după cel de al doilea război mondial.

Este bine cunoscută participarea Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Alexei, la lupta pentru salvagardarea păcii în toată lumea. Din inițiativa Sa, la 5 august 1950, s-a semnat «Apelul Intîistătătorilor Bisericilor rusă, georgiană și armeană», către toți creștinii din lume, cu îndemnul înflăcărat de a lupta împotriva primejdiei unui nou război care amenință omenirea.

La 29 august 1951, el s-a adresat întregului cler și tuturor credincioșilor Bisericii Ruse să semneze Apelul Conferinței pentru pace de la Stockholm, iar la 11 aprilie 1955 a adresat un apel tuturor popoarelor lumii, cerînd interzicerea armelor atomice și cu hidrogen.

De mai multe ori Conducătorul Bisericii Ortodoxe Ruse a participat și a luat cuvîntul la conferințele unionale ale partizanilor păcii.

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Ruse este astăzi o personalitate remarcabilă în lumea creștină de pretutîndeni. El se bucură de multă prețuire și în lumea necreștină care apreciază rolul său de propovăduitor activ al păcii și înțelegerii între oameni. Împărtășind bucuria poporului frate rus, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea Prea Fericitului Patriarh Alexei, clerul și poporul dreptcredincios din Romînia își exprimă admirația față de ostenele sale apostolice și rîvna sa pentru propășirea sfîntei ortodoxii, așteptînd cu nădejde de la acest Mare Ierarh încă multe realizări frumoase în via Domnului.

*Preot ALEXANDRU SEVERIN
Prof. la Seminarul Teologic din București*

COMEMORĂRI

250 DE ANI DE LA PĂSTORIREA EPISCOPULUI DAMASCHIN LA BUZĂU

(3 octombrie 1703—16 aprilie 1708)

«De vreme ce prea sfânta episcopie de la Buzău au rămas fără de al ei adevărat episcop, plătindu-și dar obșteasca datorie fericitul chir Mitrofan — grăiește Conдика Sfântă —, ca să nu fie această episcopie a Buzăului fără de păstor», — s-a ales la 3 octombrie 1703, «dascălul chir Damaschin carele s-au arătat a fi mai de folos la această episcopie».

Dascălul Damaschin nu era un necunoscut egumen, protosinghel sau iconom al Mitropoliei, ci un nume care circula în lumea cărțurilor vremii, încă din timpul lui Șerban Cantacuzino, când tălmăcea «după adevărat izvod grecesc, întru pravila bisericii pre amănuntul iscodită», Apostolul românesc semnînd: «smeritul întru ieromonahi Damaschin Gherbest, Ty-parnicul». Și mai era cunoscut acest dascăl de cînd săpa frumoase gravuri în lemn pentru Evangheliarul românesc, tipărit la București, în anul 1682 și pentru Apostolul din 1683, tot românesc, unde îi și găsim iscălitura: «Damaschin zugraf», sau de cînd era dascăl priceput de slavonească, după lauda pe care i-o aducea mitropolitul Teodosie, cînd arăta că Octo-ihul din 1700, tipărit la Buzău, a fost «făcut aproape din nou cu multă muncă de dascălul Damaschin al nostru».

Dar mai fusese «smeritul întru ieromonahi Damaschin» și în ceata acelorași dascăli «știuți foarte den limba elinească și pedepsiți întru a noastră limbă», care au ostenit la tălmăcirea Bibliei lui Șerban Cantacuzino, în anul 1688.

Așadar, acestea fiindu-i vredniciile, drumul către episcopat i-a fost mult ușurat după moartea dascălului său, episcopul cărțurar și tipograf, Mitrofan. Numele «Gherbest», neobișnuit în Țara Românească, a făcut pe unii cercetători să-i atribuie origină ardeleană, iar alții să-l socotească chiar ucrainean. După documente mai de curînd descoperite, el n-a avut însă nici una din obârșiile ce i s-au atribuit, ci a fost român neaoș. Această nedumerire o lămurește un document din 3 septembrie 1731, care amintește de «Eftimie căpitanul Voinescu, fratele răposatului și de Dumnezeu cinstitului și iubitorului și cuvîntărețului părintelui nostru Damaschin, episcopul Rîmnicului» și de Radul, feciorul lui Eftimie căpitanul Voinescu.

Un alt document din 13 ianuarie 1741 arată chiar locul de naștere, pomenind de un Ștefan Voinescu, logofăt la scaunul Craiovei, fiu al răposatului logofăt Stan Voinescu, văr cu Radu, pomenit în documentul mai vechi. Acest Radu — arată documentul — avea, împreună cu frații și verii, — de la părinți — moșie și vaduri de moară la Voinești, în Dîmbovița. Deci, episcopul Damaschin se numea Voinescu și se trăgea dintr-o familie de moșneni din Voinești-Dîmbovița, iar numele de «Gherbest» — după cum era obiceiul — l-a luat din prea multă smerenie, spre a-și ascunde adevăratul nume. Că era smerit, ne-o arată formula semnăturii: «smeritul Damaschin»; o vedem din închinarea pe care o face către domnitorul Constantin Brîncoveanu, în Apostolul din 1704, unde spunea că: «osteneala noastră la această carte slabă și mică au fost», dar, mai ales, o citim și astăzi pe chipul lui veșnicit pe pereții mănăstirilor Govora, Sărăcinești și Dobrușa, unde și-a vărsat cu prisosință agonisita. Ca unul ce fusese dascăl — deci cărturar —, nu s-a ocupat să dreagă sau să înalțe ziduri, ci și-a înscris în programul lui de toată viața, talmăcirea cărților de slujbă și de învățătură în limba românească, pentru că toate cărțile, fiind slavonești, romîni — spunea el cu amărăciune —, din cauză că nu le înțeleg, «stau în biserică ca niște boi, neînțelegînd ce se citește și ce se cîntă și ies din biserică fără de nici un folos».

Dar, pentru că lucrarea aceasta era grea, neînțeleasă de toți, dar patriotică, el avusese grijă să-și facă ucenicii, care îl ajutau însă numai la transcriere. Și spuneau aceștia că talmăcirile le făcea «socotind, de vreme ce au avut turmă cuvîntătoare în seama sfinției sale, să o ducă bine păzită și învățată și luminată, înaintea Mîntuitorului Hristos, ca să rămîie veacinică pomenire sfinției sale și besearicii lui Hristos lumină, cu aceste izvoade».

Pătruns dar de răspunderea pe care o avea de mîntuirea păstoriiților lui și adept hotărît al slujirii și cinstirii lui Dumnezeu în limba țării, într-o vreme cînd aceasta se făcea cu mare sfială și cînd chiar mitropolitul Țării Romînești, Teodosie, susținea ca aceasta să se facă pe îndelete, din cauza «prostimei limbei romînești», n-a putut să-și îndeplinească voința, și — de aceea, în cei aproape cinci ani de zile cît a stat la Buzău, n-a tipărit în tipografia domnească de aici, decît Apostolul, și aceasta pentru că mai fusese odată tipărit la București în 1683.

Dîndu-i binecuvîntarea pentru tipărire, mitropolitul Teodosie, răs-punzînd la scrisoarea lui Damaschin la 25 septembrie 1703, îl sfătuia și cum să tipărească noua ediție, din cauza lipsei de hîrtie, dar mai ales a cheltuielilor prea mari: «...Alta ne scrii de zici că, de ar fi pace, te-ai apuca de apostole, de-a-ț tipări», — zice mitropolitul. «Cu mila și cu paza milostivului Dumnezeu, avem pace despre toate părțile și nici o temere, numai atîta e grija noastră să gătești frăția ta și eu banii haraciului să-i dăm și de aceia nu ai nici o grijă, ci numai cu ajutorul lui Dumnezeu, vă apucaț de tipărit». Și cum atunci cheltuiala tipăririi era mare și lipsa hîrtiei la fel, mitropolitul adăuga: «Iată că și noi am cumpărat 2 tocuri de hîrtie, ci ne vei pune frăția ta vreo 25 de cărți, și să nu le tipăriț și aceștia cum sînt celelalte apostole, de iaste tablă îngustă, de au rămas atîta cîmp fără de treabă, ci cît țin liniile ceale depe de margine să fie tot slovă și să mai adăogaț și din jos vreun rînd, ca să vă mai sporească și pentru hărtie, că vezi frăția ta că să face cheltuială multă».

Intr-adevăr, ascultînd sfatul, Apostolul apărea în 1704, «prin osteneala a singur episcopul de Buzău chir Damaschin», care va fi ostenit și ei, ca înaintașul său, la teasc, noaptea făcînd-o zi, destul de strîns tipărit, cu negru și roșu, fără spații albe, cu 34 rînduri pe pagină, cu titlul: «Apostol cu mila lui Dumnezeu sfîntul carele acum a doua oară precum mai înainte au fost așazat după cel grecesc s-au tipărit în zilele prea înălțatului dom și oblăduitoriu a toată Țara Romînească Io Constantin Basarab Voevod cu blagoslovenia prea sfințitului părinte chir Teodosie mitropolitul a toată Ungrovlahia și s-au tipărit în sfința Episcopie din Buzău prin osteneala a singur Episcopului de Buzău chir Damaschin în anul dela zidirea lumii 7212 iară dela Hristos 1704». Apostolul are și o dedicație către domnitorul Constantin Brîncoveanu, unde se arată că a fost dat la lumină «spre lauda lui Dumnezeu în Troiță și spre folosul rugătorilor Măriei tale preoților și a tot pravoslavnicului norod și întru nemuritoarea pomenirea numelui Măriei Tale...».

Dacă n-a tipărit decît această carte romînească, în schimb, episcopul Damaschin a ostenit toată viața la tălmăciri, scoțînd «pre rumînie», mai toate cărțile noastre bisericești, în «stil și grai luminat».

Din timpul scurtei sale păstoriri la Buzău ni s-a păstrat tălmăcirea romînească a tîlcuirii Apocalipsei, făcută de Andrei, arhiepiscopul Cezareei Capadochiei, cu titlul: «A sfîntului părintelui nostru Andrei arhiepiscopul Kesariei Kappadokiei tălcuire la Apocalipsis a sfîntului apostolul și evanghelistul lui Hristos Ioann Bogoslovul de pe ellinie pre slovensk dialekt scoasă și bine alcătuită de cuviosul preot Lavrentie Lizaniie. Iar acum în zilele prea luminatului domn Io Costandin Basarab-Voevoda, cu voia și cu porunca prea sfințitului Kir Teodosie mitropolitul Ungrovlahiei de pe slovenie pre rumînie așezată în anul dela zidirea lumii 7213, iar iar dela Hristos 1704».

Numele celui ce a așezat-o «pre rumînie» nu-l găsim însă decît la foaia 10, unde o însemnare a lui Damaschin zice: «Al blagocestiei tale pohtitoriu de veacînicile bunătăți ieromonah Tarasie carele au făcut această predoslovie slovenească, iar de mine smeritul Damaschin Kir episcopul Buzăului s-au scos pre rumănie».

Dintre cele trei predoslovii care însoțesc această tîlcuire, una este a episcopului Damaschin, în care se arată cititorului că «cu multă lumină de învățături te vei lumina și cu mari daruri duhovnicești te vei îmbogăți, de vei citi cu înțelegere și de vei păzi ceale scrise în cartea aceasta, că scris iaste în cartea aceasta: fericit este acela ce citește și acela ce ascultă cuvintele proorociei aceștia și păzesc ceale ce sînt scrise într-însa...».

«Pentru aceasta, primește această carte cu drag, cuprinde-o cu osîrdie și o prociteaște cu înțelegere și ia aminte cu deadinsul ceale ce să scriu într-însa și pre sfîntul bărbat, părintele nostru Andrei, ce s-au ostenit cu înaltă lucrare îl laudă cu cinnste și te spășește în Domnul și pentru noi te roagă».

Episcopul Damaschin știa, cu mult meșteșug, a face și stihuri, și era și «cuvîntăreț». Și șocotim că știa grăi frumos, avînd comoară de știință elinească, slavonească, latinească și romînească, de unde să scoată graiurile sale de învățătură; așa cum da cuvînt că Psaltirea «singură vrednicia ei o laudă, o înalță și o vestește, că iaste cea pe deplină lucrare a Duhului lui Dumnezeu suflată în alesul său organ prorocul David, de vreme ce tot felul de doftorie sufletească în psalmi să înscrie, ca într-o

vistierie prea bogată, pentru carele mare cinste și laudă în besearica lui are Psaltirea.

«De unde și Patriarhul, stăpînul besearicii legii noao, marele Vasilie, zice în lauda ei: mai bine soarele să stea din curgerea sa, decît Psaltirea din besearică să lipsească». Și iarăși în alt loc zice: cîntările psaltirii sufletul și cugetul luminează, turburarea, trîndăvia și grija gonesc și să mîngîie cu dinsele lăcuitorii în pustie. Cu un cuvînt zicînd: Psaltirea iaste oglînda a dreptei credințe întru Dumnezeu, carea pentru păcate iartă, la calea dreptății aduce, spre laudele lui Dumnezeu deșteaptă credința și nădejdea și dragoste a avea întru Dumnezeu învață. Frăția a iubi îndrumează. Și ce nu zice de îngrozirile judecătorului, de amărăciunea morții, de pieirea păcătoșilor și de neîncetarea muncii. Binele veșnic și plata dreptilor, pre deplin arată. Dar adîncurile Dumnezeirii în Troiță și tainele întrupării cuvîntul lui Dumnezeu cine le poate grăi, carele Psaltirea urmează.

Încă și de patimile Mîntuitorului, de punerea în groapă, de înviare și de înălțarea la ceru spune și cu a dooa venire la judecată îngrozește. Pentru care taine se îngrozesc dracii și de puterea cuvintelor Psaltirii fug boalele.

Așa se depărta Duhul cel viclean dela Saul și-și venea în fire cînd zicea David înaintea lui lovind în strunele aceștii laute poleite cu Duhul Sfînt. Așa și acum, tot cel ce se depărtează de valorile lumii și citește psalmii cu înțelegere și cu umilință și sănătate trupului și ertare de păcate dobîndește precum zice iarăși Marele Vasile că Psaltirea iaste vindecare boalelor și mîngîierea scîrbiților».

Această laudă a Psaltirii, făcută cu mult meșteșug, ni-l arată într-adevăr pe episcopul Damaschin ca un bun «cuvîntăreț», dar și adînc cunoscător al cărților noastre de slujbă, dar, mai ales, al învățăturilor ce ele cuprind pentru temeluirea credinței noastre.

Și iscusit săpător în lemn s-a dovedit, prin stampele tipărite în Apostolul din 1683; dar tot atît de iscusit și original s-a arătat prin Antimisul sfințit la 15 decembrie 1704. Imprimat pe pînză de in, cu un clișeu de lemn, Antimisul înfățișează pe Mîntuitorul stînd în picioare în mormînt, gol, numai coapsele înfășurate, în fața sfîntei Cruci, care de o parte are sulița, iar de alta trestia cu buretele. Din coasta dreaptă pleacă o coardă groasă de viță, încărcată cu ciorchini, se înfășoară după cruce și se lasă în jos, avînd la capăt un ciorchine ce alîrnă deasupra sfîntului potir, lămurind și tilcuind prin această icoană pe înțelesul tuturor, obîrșia și natura sfîntei împărțășanii.

Dar păstoria lui la Buzău a fost numai pînă la 16 aprilie 1708, cînd a trecut pe scaunul de la Rîmnic, urmînd altui cărturar episcop, Antim Ivireanul, continuîndu-și acolo munca de talmăcitor al cărților bisericești, rămînînd prin aceasta omul care a rupt-o cu trecutul, făcînd drum larg limbii romînești, în cinstirea lui Dumnezeu în biserică. Cu aceasta însă, a dovedit tuturor împotrivorilor și șovăielnicilor că și limba noastră poate reda toate ideile dogmatice, fără împuținare, fără amestecare și fără schimbare. Nici la Rîmnic n-a tipărit decît o carte romînească, poate din lipsă de mijloace, poate că n-avea binecuvîntarea, lucrarea lui fiind privită prea îndrăzneată pentru vremea aceea, dar, mai vîrtos, datorită opreliștei austriace ce ocupa Oltenia pe vremea aceea.

S-a dovedit însă sub cotropitori, omul care nu știe ce e lașitatea și nici tovarăș prudenței exagerate n-a fost. Când își începea episcopul Damaschin, în condițiile și timpul cunoscut, marea sa operă de tălmăcire, n-aveam în graiul nostru decît Evanghelia, Apostolul și Liturghia. El tălmăcește atunci toate celelalte cărți trebuitoare serviciului divin, ce se tipăresc însă de către urmași, pomenindu-i-se cu cinste și cu laudă numele. Astfel, Molitvelnicul de la Rîmnic din 1747, mărturisește că « a urmat ustavului celui moschicesc, iar în tălmăcirea cuvintelor și așezarea vorbelor rumînești tălmăciturilor părintelui Damaschin Episcop și Dascălul».

La fel, Orologiul de Rîmnic din 1745, urmează izvodul tălmăcit tot de Damaschin, iar Octoihul, tot de Rîmnic, în 1750, grăiește: «fost-au tălmăcită această carte mai întii după slovenie de chir Damaschin Episcopul».

Și Triodul apărea în 1731 la Rîmnic, «acum întii pe limba romînească... după cum au tălmăcit întru Dumnezeu răposatul chir Damaschin Episcopul... nimica schimbînd cuvintele».

Luminata slujbă a Invierii Domnului se tipărea la Rîmnic în 1743: «din cuvînt în cuvînt, nimica schimbînd, izvodului tălmăcit de pe limba elinească, slovenească și latinească deplin pe limba noastră rumînească, prin osteneala și toată osîrdia și nevoința celui întru Dumnezeu răposat părinte Episcop și Dascăl și al nostru întru Duhul Sfînt frate chir Damaschin».

Dar opera lui cea mai mare a fost tălmăcirea Mineielor, al căror manuscris îl folosea Lavrentie ieromonahul la tipărirea Antologhionului de Rîmnic — 1737 —, arătînd că «nu doară cu vreo procopseală de învățătură care nu o am, numai atingîndu-mă și eu de un deaget din ceale mici al picioarelor măritului Episcopul Damaschin, am fost diorthositor, nimica schimbînd».

Și a mai tălmăcit, ca unul ce era dascăl, și cărți de învățătură, ca «Tălcuirea Evangheliilor» a lui Teofilact al Bulgariei, «Catihsul și învățătura despre șapte taine».

Așadar, cine rostește și astăzi «umilincioasele» rugăcuni din Ceaslov, sau ascultă zguduitorile și impresionantele cîntări ale Triodului, ori cele pline de lină veselie ale canonului Sfințelor Paști, în aleasa tălmăcire a episcopului Damaschin, mărturisește pururea prețuirea aceluia ce a ostentat la făurirea limbii noastre literare.

De aceea, opera lui de tălmăcire, făcută «cu plan bine hotărît, cu îndelungată muncă, cu bogate cunoștinți, cu aleasă destoinicie și, mai ales, cu deplină conștiință a necesității ei, a rămas... cea dintii, cea mai bună și cea mai întinsă».

Și acum cînd pe crugul vremii s-au înscris 250 de ani de la păstoriarea lui la Buzău, se cuvine să facem o pioasă aducere aminte, unită cu smerit omagiu, pentru cel ce a fost priceputul și rîvnitorul traducător al cărților de slujbă, dascălul învățat, destoinicului tipograf, gravorul iscusit și smeritul episcop Damaschin, ce odihnește în pace, pentru că a rămas «veacinică pomenire sfinției sale și besearicii lui Hristos lumină, cu aceste izvoade».

Pr. GABRIEL COCORA

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ASPECTE NOI IN LUPTA PENTRU APĂRAREA PĂCII

«CARAVANA PĂCII» — CROAZIERA PĂCII ȘI PRIETENIEI «DUNĂREA-MAREA NEAGRĂ»

Amintindu-și de dezastrul provocat în lume de ultimul război mondial și conștienți de incalculabilele distrugerii și nenorociri pe care le-ar provoca un nou război, în condițiile actuale, oamenii pașnici de pretutindeni se străduiesc din răsputeri să creeze un climat al păcii, folosind mijloacele și metodele potrivite, în vederea atingerii acestui nobil scop. În afară de acțiunile îndeobște cunoscute, partizanii păcii găsesc neconținut alte modalități de luptă, destul de impresionante și cu mulți sorți de izbândă.

Astfel, în afară de «Marșul păcii» — despre care am amintit într-unul din numerile anterioare ale revistei noastre —, desfășurat în Anglia, între Londra și centrul de înarmări nucleare de la Aldermaston, sînt de menționat alte două manifestații, unice pînă acum în felul lor: «Caravana Păcii», înfăptuită de un grup de femei britanice, și Croaziera păcii și prieteniei «Dunărea-Marea Neagră», organizată din inițiativa comitetelor naționale pentru apărarea păcii din Austria, Bulgaria și Ungaria.

Femeile engleze au avut nenumărate inițiative pentru a-și manifesta atitudinea de condamnare a celor ce pregătesc un nou război și hotărîrea de apărare a viitorului omenirii: au defilat în coloane nesfîrșite pe străzi, în fața parlamentului, în fața sediului guvernului, cu hainele cernite amintind soarta tristă a văduvelor, a mamelor rămase fără feciori, soarta pe care ar avea-o mii și mii de mame în cazul unui război, au parcurs străzile Londrei purtînd macheta bombelor H ca un protest împotriva înarmării atomice, s-au aliniat, cu copiii de mîna, în frontul celor 5000 de englezi care au participat la «marșul păcii», străbătînd prin ploii și zăpadă cei 80 de km. dintre Londra și Aldermaston.

«Caravana păcii» este însă o acțiune cu totul deosebită. Ideea acestei «caravane» s-a născut la Sofia, în timpul discuțiilor desfășurate în Comitetul Permanent Internațional al Mamelor. D-na Dora Russell, președînta acestui Comitet, după înapoierea în Anglia, a popularizat această idee, care, datorită dîrzeniei bine cunoscute a femeilor engleze, a devenit faptă.

Și astfel, la 26 mai a. c., după un mare miting de protest împotriva armelor atomice, organizat la Londra, «Caravana Păcii» a pornit pe drumurile Europei, într-un camion Ford, avînd un mic steag — steagul Caravanei mamelor — și lozinci sugestive, în limbile engleză și franceză: «Mamele cer să fie interzise armele atomice», «Femeile din toate țările cer pacea»...

Înainte de a pleca din Londra, d-na Dora Russell a declarat, printre altele, într-un interviu: «Primejdia unui război atomic cere din partea noastră, a femeilor, eforturi deosebite pentru prevenirea unei astfel de catastrofe».

Din caravană au făcut parte 14 femei de toate vîrstele, de ocupații diferite, venite din toate provinciile Angliei, avînd convingerea că eforturile lor vor contribui la zădărnicierea planurilor celor ce uneltesc împotriva păcii.

Caravana a străbătut drumurile a 10 țări: Franța, Belgia, R. F. Germană, Elveția, Italia, Albania, Iugoslavia, Bulgaria, România și Ungaria. «Pretutindenii povestește d-na Dora Russell — am purtat flamura noastră: «Femeile din toate țările cer pacea», «Femeile cer interzicerea armelor atomice», ca simboluri ale misiunii noastre de pace către femeile și mamele de pretutindenii. Noi femeile din această Caravană nu ne socotim oameni importanți, dar credem că scopul Caravanei noastre — datorită sprijinului pe care l-am primit peste tot, în Apus și în Răsărit, — este de mare importanță. Am străbătut drumurile ducînd un trai simplu deoarece doream să arătăm — trecînd frontierele — că noi, femei și mame, vrem ca în lume să se instaureze o prietenie deplină între toate popoarele Europei și ale lumii întregi».

Trecînd prin Boulogne, Paris, Bruxelles, Liège, «Caravana mamelor pentru pace a ajuns la Duisburg, primul oraș în Germania occidentală, apoi la Dortmund, la Düsseldorf, unde în fața a 500 de oameni, mamele engleze au vorbit despre lupta pentru pace a femeilor din toată lumea. La Wiesbaden, Caravana a fost condusă pe străzi de un impresionant cortegiu, iar seara a avut loc o mare adunare de protest împotriva înarmării atomice. Mitinguri asemănătoare, la care au participat nu numai femei, mame, ci și bărbați, au avut loc, de asemenea, și la Heidelberg, Frankfurt și Lövrach. La sfîrșitul adunărilor, membrele Caravanei împărțeau o broșurică, în care, printre altele, se spunea: «Noi avem o misiune de pace și prietenie către femeile și mamele tuturor națiunilor. Noi cerem încetarea experiențelor cu armele nucleare și totala desființare a acestor arme de către guvernele care le posedă. Noi cerem să nu se instaleze baze de lansarea rachetelor și deasupra țărilor noastre să nu zboare avioane încărcate cu bombe».

La Basel, în Elveția, Caravana a fost întîmpinată de femeile elvețiene, adunate într-un miting, care nu s-a putut ține însă, fiind interzis de poliție, pentru că în această țară «neutrală», o adunare pentru pace este considerată ca periculoasă, iar un autobuz care poartă banderola cu lozinca «Femeile cer interzicerea armei atomice» nu poate circula pe șoselele acestei țări. La fel s-au petrecut lucrurile la Lausanne și la Geneva, unde femeile engleze au fost împiedicate să vorbească și doar pe ascuns au putut lua contact cu femeile elvețiene.

În Italia, femeile engleze au fost primite cu entuziasmante manifestații de prietenie de către femeile italiene. Cu atât mai mult în Albania și Bulgaria, de unde «Caravana mamelor pentru pace s-a îndreptat spre țara noastră».

«Întîlnirea pe «Podul prieteniei» — scrie Tania Lovinescu într-un articol publicat în revista «Pentru apărarea păcii», nr. 9, septembrie 1958, din care am desprins multe din amănuntele redate aci — a fost emoționantă. Despre ea vor vorbi multă vreme surorile noastre din Anglia».

La 22 iulie, membrele Caravanei au participat la uriașa manifestare pentru pace a femeilor romîne, la «Arenele Libertății» din București, prilejuită de darea de seamă a delegației Consiliului Național al Femeilor din R. P. Romînă la lucrările celui de al IV-lea Congres al Federației Democrate Internaționale a Femeilor ce a avut loc la Viena între 1 și 5 iunie, precum și de agresiunea imperialiștilor americani și englezi îndreptată împotriva popoarelor arabe.

Indelung ovaționate de către participantele la miting, au luat cuvîntul D-na Dora Russell, președinta Comitetului Internațional permanent al mamelor și Josephine Waren, membre ale «Caravanei mamelor pentru pace», aducînd mesajul de pace și prietenie internațională al femeilor engleze, și exprimîndu-și totodată îngrijorarea față de evenimentele din țările arabe, care periclitează pacea întregii lumi și subliniind necesitatea și importanța unei întîlniri la nivel înalt a conducătorilor marilor puteri pentru înlăturarea încordării internaționale. Reprezentantele femeilor engleze au condamnat cu tărie și au cerut interzicerea imediată a experiențelor cu arme nucleare, care periclitează sănătatea întregii lumi. «În numele Comitetului permanent Internațional al Mamelor — a spus printre altele D-na Dora Russell — apelez la toate guvernele să se întîlnească acum pentru a soluționa criza actuală».

În drum spre Ungaria, femeile engleze au avut prilejul să vadă și să admire pitorescul și bogăția patriei noastre, precum și numeroasele grupuri de oameni care lucrau de zor pe ogoare, și care, văzînd cum din ciudatul camion împodobit cu lozinci în limbi străine li se aruncă garoafe, trandafiri și gladiole, au înțeles fără cuvinte, marele adevăr al zilelor noastre: pacea și prietenia între oameni, indiferent de naționalitatea, credința și concepțiile lor politice, poate și trebuie să învingă.

«Caravana mamelor», care timp de 60 de zile a dus mesaj de pace popoarelor a zece țări din Europa, se înscrie în istorie ca unul din cele mai semnificative episoade din marea luptă pentru apărarea omenirii împotriva marilor pericole ce o amenință.

Despre Croazierea păcii și prieteniei «Dunăre-Marea Neagră» desfășurată între 18 august și 8 septembrie din inițiativa comitetelor naționale pentru apărarea păcii din Austria, Bulgaria și Ungaria, găsim amănunte interesante în însemnările de călătorie publicate de scriitoarea Maria Banuș, în revista «Pentru apărarea păcii» nr. 9 din septembrie curent.

Avînd un itinerariu bine gîndit — Viena-Bratislava-Budapesta-Belgrad-București-Odesa-Varna-Sofia-Viena — această croazieră a atras numeroși participanți, atât din țările riverane ale Dunării, cît și din cele apusene; au participat aproape 500 persoane, din 13 țări: Austria, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia, România, Bulgaria, Uniunea Sovietică, R. D. Germană, Olanda, Danemarca, Anglia și Italia.

În cursul călătoriei, participanții la Croaziera păcii și prieteniei au fost mult impresionanți de frumusețea și noutatea ținuturilor pe care le străbăteau, au cunoscut viața și realizările popoarelor din țările riverane ale Dunării, și, mai ales, s-au cunoscut reciproc, fapt care a dus la încheierea unor sincere legături de prietenie care vor contribui la întărirea păcii și buneii înțelegeri dintre popoare. Aceasta a fost de altfel — după cum subliniază și Maria Banuș în însemnările sale — «unul din principalele obiective pe care le-au avut în vedere Comitetele pentru pace, care au inițiat această minunată Croazieră: cunoașterea reciprocă, contactul viu de la om la om, între persoane de cele mai variate profesii și convingeri politice aparținând unor state cu regim politic deosebit. Acest contact nu poate decît să contribuie la destrămarea pînzei de minciuni urzită de anumite cercuri agresive din Occident și la lărgirea și consolidarea mișcării mondiale pentru pace».

De la Viena pînă la Ismail s-a călătorit cu două vase maghiare, în care participanții la croazieră s-au simțit ca într-o mare familie. «Cînd oamenii se întîlnesc de dimineață, cu prosopul pe umăr și savoniera în mînă, în drum spre spălător, apoi se regăsesc pe punte, fiecare înarmat cu aparatul său fotografic și iarăși se văd de trei ori pe zi la cele trei mese și la reuniunile cu discuții prietenești sau program artistic și seara se întîlnesc la proră, în bătaia vîntului sau în lumina unui amurg liniștit care transfigurează figurile bine cunoscute — amicitțiile se leagă ușor, convorbirile se iscă spontan, firesc, fără protocol», — scrie Maria Banuș. Așa s-au cunoscut zeci de oameni din diferite țări ale Europei, așa s-au legat strînse prietenii între cetățeni aparținînd unor state cu regimuri politice diferite.

Privind în ochii oamenilor veniți din Vest, ascultîndu-i cum vorbesc — notează mai departe scriitoarea Maria Banuș — mi-am dat mai bine seama cîtă oroare au de război, ce profundă dorință îi animă — pe cei mai mulți dintre ei — să trăiască în pace cu «Răsăritul» — cum ne numesc ei cu un termen global și impropriu — dar în același timp cît sînt de dezinformați asupra stărilor de lucruri de la noi, cît de mult ne rămîne de făcut pentru a combate propaganda dușmănoasă și tenace ce se exercită minut cu minut asupra lor prin presă, radio, discursuri, teatru și filme».

Participanții din țările cu regim capitalist au rămas adesea contrariați de realitatea constatată în țările socialiste, care le fuseseră înfățișate de propaganda dușmănoasă sub aspectul unor țări din cele mai înapoiate. Croaziera Dunăre-Marea Neagră le-a dat prilejul să se convingă de falsitatea informațiilor pe care le dețineau din sursele calomnioase ale propagandei desfășurate de cercurile imperialiste apusene. «Ia te uită! și nouă ni se spune că la dvs. oamenii umblă îmbrăcați în zdrențe», — mărturisește scriitoarei Maria Banuș un funcționar de stat dintr-un mare oraș al Germaniei de Vest, privind trecătorii, pe cînd străbătea în autobuz una din străzile Bucureștilor. Asemenea exclamații de uimire și bucurie surpriză, au rostit cetățenii din statele apusene în diferite momente și împrejurări ale călătoriei: la teatrul din Odesa, la intrarea în portul Varna, la instalarea în luxoasele cabine ale vasului sovietic ultramodern «Lensoviet», cu care au străbătut distanța Ismail-Odesa-Varna, sau într-unul din apetisantele «Gastronomuri» ale Sofiei.

«Dar, — mai spune Maria Banuș, — dezinformarea nu se aplică numai aspectelor materiale ale vieții noastre. Ea sapă neobosit galerii subtile, adânci, în spiritul oamenilor, mai ales în ceea ce privește domeniul delicat al pieții sufletești și spirituale, al relațiilor dintre oameni».

Și, ca să illustreze acest nefast adevăr, Maria Banuș povestește cum, cu prilejul unui program românesc executat în seara zilei de 23 August pe unul din cele două vase ale Croazierei, a citit unul din poemele sale tradus în limba germană (limbă vorbită de cea mai mare parte a excursionsiștilor). «Din acea seară am simțit că ceva s-a schimbat în atitudinea multora dintre călători față de mine — spune poeta româncă. Era altceva însă — în felul cum îmi adresau cuvântul, cum îmi zîmbeau — de obicei interes sau de curiozitatea pe care o trezește prezența unui scriitor. La început nu mi-am dat seama ce e. Mai târziu, aproape de despărțire, am aflat din gura a doi oameni, foarte deosebiți între ei, și ca posibilități de informare și ca pregătire intelectuală, pricina acelei schimbări de atitudine. Deși ziaristul burghez din Hamburg, perspicace și rafinat și învățătorul naiv și cuminte din Colonia nu se cunoșteau între ei, deși convorbirile respective avură loc la interval de câteva zile, ei exprimară aceleași idei în termeni halucinați de identici: «Știți poezia d-voastră mi-a făcut o deosebită impresie... Era atât de personală, de proprie... Nouă ni se spune că la dvs. oamenii gîndesc toți la fel, că totul e uniform.

În cursul zilei de 25 august, participanții la croaziera păcii au fost oaspeții Capitalei patriei noastre, unde au vizitat numeroase monumente și construcții. Deși timpul vizitei a fost destul de scurt, oaspeții au putut să-și dea seama de starea înfloritoare în care ne aflăm, de avîntul muncitorilor în construirea unei vieți noi, bucurîndu-se de toate libertățile și binefacerile regimului de democrație populară, instaurat în urma victoriei împotriva fascismului, împotriva asupritorilor și a exploatatorilor din vremea regimului burghezo-moșieresc. Vor fi văzut, desigur, chiar numai în treacăt, și multe biserici, în care credincioșii își exersau nestingheriți practicile religioase, datorită libertății de conștiință, acordată și garantată de Constituția țării.

«120 de germani din Germania de Vest și 86 de austrieci (ca și un număr de cetățeni din Anglia, Olanda, Danemarca) au putut să se convingă prin propriile lor simțuri în această croazieră că nu numai locuitorii Budapestei sau Bucureștiului, ai Odesei și ai Sofiei, dar și zecile de mii de locuitori ai orașelor mai mărunte înșirate de-a lungul Dunării sau de-a lungul liniei ferate Varna-Sofia, au un aspect luminos și prosper și mai ales s-au putut convinge din privirile lor, din strîngerile fierbinți de mîni din micile daruri care le-au fost oferite spontan, cît de primitivi și de pașnici sînt oamenii din această parte a lumii».

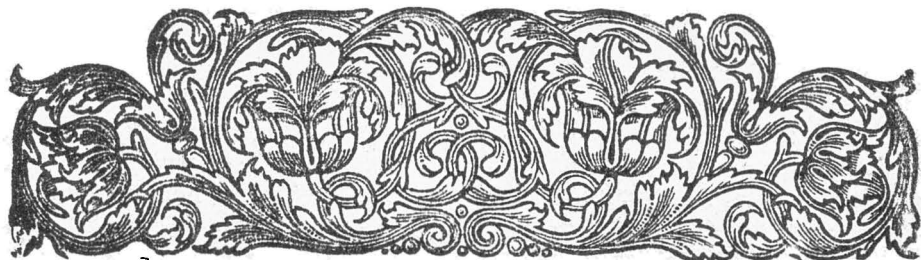
Întorși în patriile lor, participanții la Croaziera păcii și prietenii Dunăre-Mareă Neagră vor povesti adevărul despre cele văzute, și nu vor mai da crezare falselor și tendențioaselor informații și calomniile difuzate de propaganda cercurilor agresive și așiftătoare la război din țările imperialiste. În cursul călătoriei prin țările socialiste, ei au văzut peisaje pitorești, încadrînd minunate realizări ale muncii, au trecut prin magazine

și piețe, prin hoteluri și teatre de vară, au privit mulțimea miilor de oameni ce-i întâmpinau în porturi și gări, cu fețe zîmbitoare cu brațele încărcate cu flori, au putut constata, de pildă, puternicul sentiment de sinceră prietenie ce se degaja din cîntecele și dansurile executate în cinstea lor de Ansamblul Sfatului Popular al Capitalei țării noastre. Cum ar mai putea crede ei minciunile ce li se spun despre țările noastre?

Vor putea uita ei, oare, căldura și sinceritatea cu care au fost primiți în țările socialiste? «Am convingerea — subliniază poeta Maria Banuș în încheierea însemnărilor sale — că după această călătorie mulți dintre prietenii noștri vor participa cu mai mare însuflețire la lupta pentru pace și bună înțelegere între popoare».

Timp de trei săptămîni, un grup de oameni din țări cu regimuri politice deosebite s-au bucurat laolaltă într-o călătorie făcută în scopul păcii și prieteniei; s-au cunoscut îndeaproape și s-au despărțit prieteni. Și, prin aceasta, scopul urmărit de comitetele naționale pentru apărarea păcii din Austria, Bulgaria și Ungaria, a fost atîns. La marele front al partizanilor păcii s-au alăturat noi luptători, care, cîștigați pentru ideea conviețuirii pașnice a popoarelor cu regimuri politice deosebite, se vor strădui pentru biruința acestei idei. Și noi creștinii ne străduim în acest sens pentru ca, potrivit învățăturii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, «lumea pace să aibă și mai mult să aibă».

TEODOR N. MANOLACHE

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

PRĂZNUIREA HRAMULUI SCHITULUI SF. MARIA DIN TECHIRGHIOI

În viața sfințelor locașuri bisericești ortodoxe, prăznuirea hramului înseamnă totdeauna pentru credincioși, prilej de adevărată și rară bucurie duhovnicească. Hramul este — în ordine spirituală — ceea ce este pentru fiecare dintre noi, sărbătorirea zilei onomastice. Sînt cunoscute și intrate în tradiția Bisericii noastre străbune vestitele hramuri ale marilor mînăstiri, ale marilor catedrale sau ale bisericilor care adăpostesc moaște de sfinți.

Și, așa cum familia se bucură de onomastica unui membru drag al ei, tot așa și familia duhovnicească, obștea dreptmăritoare a credincioșilor se bucură de sărbătorirea hramului, adică de onomastica bisericii parohiei respective. Dar, dacă la o onomastică obișnuită cadrul festiv îl formează familia, sărbătorirea hramului cuprinde toată obștea, familia cea mare a credincioșilor. Și nu numai obștea celor vii. O trăsătură duiosă a sărbătoririi hramului o formează pomenirea celor dragi ai noștri, a celor adormiți întru Domnul. Hramul este — în acest sens — și o manifestare a comuniunii sfinților, adică a legăturii de dragoste între noi, cei vii și cei mutați în cealaltă viață, în corturile cele veșnice. Pomenicele care se citesc la slujba hramului încep cu citorii bisericii respective și se termină cu ultimii chemați la Domnul, în zarea cea neînserată a vieții celei de-a pururea. De aceea, hramul se bucură de o cinstită deosebită și de o prăznuire aleasă în Biserica Ortodoxă.

Despre acest adevăr, ne-am convins, odată mai mult, participînd la sărbătorirea hramului schitului Sf. Maria, așezat «La marginea mării», la Techirghioi.

Așezat într-o renumită stațiune balneară, schitul este o stavropighie a Sfintei Patriarhii, tot aici aflîndu-se și Sanatoriul preoțesc, unde, în timpul verii, își îngrijesc sănătatea preoții din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor și din toată țara.

Istoricul actualului schit de maici de la Techirghioi este probabil cunoscut de către toți cei care — în decursul timpului — au fost în Sanatoriul preoțesc de aici, venind bolnavi, obosiți și plecînd întremați, căpătînd puteri noi pentru un alt an de muncă. Nu scotim însă de prisos a reaminti cum a luat ființă paraclisul, devenit mai apoi actualul schit:

În 1937, pe lângă Sanatoriul preoțesc — înființat de curînd — s-au pus bazele unei așezări monahale, pentru ale cărei nevoi de cult s-a rînduit un paraclis, unde slujeau Sfînta Liturghie clericii veniți pentru căutarea sănătății, — și care a fost sfințit de către P.S. Veniamin Pocitan Ploesteanul, dîndu-i-se hramul Sfîntului Mucenic Pantelimon. În 1950, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian s-a înte-

resat personal de acest paraclis și — în înalta viziune de reorganizator al vieții mănăstirești — a dispus transportarea și reclădirea aici a bisericiuței de lemn de la stina Sfânta Ana din Sinaia, cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Prea Fericea Sa, cu ochiul sigur al unora din aleșii Domnului, înzestrați cu toate calitățile, a avut viziunea încadrării acestei mici bisericiuțe care — la aspectul rustic — adaugă un farmec în plus, prin vechimea de aproape 300 de ani, ea fiind clădită prin sec. XVI-XVII, de către niște credincioși din Maramureș, ai căror urmași din Vișeu de Sus o donaseră Sinaiei.

Pășind în curtea Sanatoriului preotesc, — venind din larma unui oraș plin de activități și preocupări diverse, — prima imagine ce te întâmpină este mica bisericiuță de la intrare: alb crud de ziduri, în lumina soarelui, birne vechi, vechi de lemn și, — parcă presărate — pîlpîieli de luminări dinlăuntru. În jur, o bogăție de culori, ale tuturor florilor ce înconjoară atît schitul cu stăreția, cît și clădirea Sanatoriului. Din tot ce cuprinzi într-o ochire, se desprinde ceva impalpabil, ce te învăluie cu un suflu de înfiorare, smerenie și o dorință de a deveni mai bun.

Am văzut credincioși care vin să viziteze schitul și — nedezmințit — am constatat aceeași reculegere la toți, manifestată prin tăcerea și respectul cu care asistau la slujbele ce se țin după pravila monahală, mereu fiind câte o călugăriță de serviciu, al cărei glas cristalin, atitudinea de smerenie curată, îți dau impresia unui lujer de floare care se înclină pios la picioarele Prea Curatei, aducînd cel mai curat omagiu de credință: ruga!

În seara zilei de 14 august s-a început slujba Prohodului, făcută după toată rînduiala, oficierea slujbei fiind făcută de către P.S. Emilian Antal și în prezența P.S. Antim Nica, Vicar Patriarhal, — cei doi Ierarhi aflîndu-se pentru căutarea sănătății în acel timp, la Căminul Arhieresc, Soborul de preoți veniți la cură, împreună cu P. C. Maică Stareță Josefina Chiril și maicile din schit, într-un cor impresionant, au mers în întâmpinarea celor doi chirlarhi, pentru a-i conduce în fața Sanatoriului, unde a avut loc sfînta slujbă.

Din sobor au făcut parte: P.C. Pr. Simion Neaga — Biserica Rusă; P.C. Consilier Andronic — Mitropolia Moldovei și Sucevei; P.C. Arhim. Ghenadie Nițoiu — Seminarul din Buzău, și preoții: V. Cîrciumăreasa-Vitănești; Gh. Sachelarescu-Nefliu; I. Marin-Frăsinet; Popescu Vasile-Hulubești; C. Predeleanu-Dămăroaia; Al. Bușilă-Sf. Maria-Herăstrău I; Solomon Eugen-Delea Nouă, împreună cu C. Diaconi: Gheorghe Ionescu-Sf. Gheorghe Vechi și Gh. Vărzaru-Sf. Spiridon Nou.

Prîdvorul Sanatoriului, curtea și treptele schitului erau pline de credincioși, mulți veniți din satele învecinate, alții, atrași de frumusețea slujbei și a corului, intrînd pe porțile larg deschise și mărînd numărul celor deja aflați să se închine. În lumina descrescîndă a amurgului, sutele de luminări de afară și din schit păreau ca niște mici stelufe.

După oficierea slujbei de Prohod, P.S. Emilian Antal, adresîndu-se tuturor celor de față, a străruit asupra fericitei așezări a schitului în acel loc, înlesnind astfel credincioșilor veniți la băi să-și vadă în același timp și de ale sufletului, vorbind de trăsăturile principale ale chipului sufletesc ale adevăratului creștin, care — după cum a spus P.S. Sa — «cu cît e mai luminat, cu atît e mai de folos vieții obștești în care trăim, familiei, neamului și patriei, desăvîrșirea lui fiind deci nu numai un ideal creștin, ci și unul cetățenesc-social», care sînt: iubirea de Dumnezeu, iubirea de aproapele, mila creștină, blîndețea, dreptatea, bunătatea, sinceritatea, moralitatea, arată însemnătatea fiecăruia în orice împrejurare a vieții, pentru folosul tuturor și mîntuirea sufletească. P.S. Sa stăruie asupra rugăciunilor pe care le putem adresa Maicii Domnului, ca să reverse peste noi darurile Mîntuitorului, bogate în milă, pace și sănătate, încheînd cu îndemnul ca fiecare să-și împodobească chipul său sufletesc cu cît mai multe fapte ale acestor virtuți, ca oricine să cunoască pe adevăratul creștin, că «prin aceasta, noi, creștinii, vom promova cei dintîi pacea și bunăvoirea între oameni, ideal pentru care lucrează nu numai Biserica de veacuri, ci toată lumea, de la un capăt la altul al globului».

A doua zi, la 7 dimineața a început slujba de hram. Mesele erau pline de mulțimea ofrandelor aduse de credincioși, ca la Sfintele Paști. Slujba hramului a fost oficiată de același sobor, în frunte cu P.S. Emilian Antal, asistînd ca și în ajun, P.S. Dr. Antim Nica, Vicar Patriarhal. Pe fețele tuturor celor veniți vedeai că nici arșița soarelui, nici oboseala nu se făceau simțite, în dorința de a asista și a participa la sfînta slujbă, rugîndu-se fierbinte.

După ce toți cei de față au fost miruiți, P. S. Emilian Antal a rosit un cuvînt despre Maica Domnului, despre vrednicile ei ca Fecioară Născătoare de Dumnezeu,

pentru care Biserica noastră îi dă toată cinstirea, prin slujbe, cântări și mai ales prin rugăciunile ce i se adresează, ca slăvită și plină de iubire de mamă mijlocitoare către Fiul său, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

«Adevărata ei cinstire o putem face prin post și rugăciuni; prin post suflesc în primul rînd și apoi, prin rugăciune plină de smerenie; post de inimă curată și rugăciune de inimă zdrobită».

Ca încheiere, P.S. Sa urează mulți ani celor de față, care și serbează ziua onomastică, mulțumind tuturor pentru ostenele depuse pentru reușita sărbătoririi hramului.

Cu același alai din ajun, cei doi Înalți Ierarhi au fost conduși la Căminul Arhieresc, unde apoi, toți ostenitorii acestor două zile, la tradiționala agapă, în mijlocul celor doi Înalți Ierarhi, și-au îndreptat gândurile către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, căruia i se datorează întemeierea schitului și a Sanatoriului preoțesc de la Techirghiol, într-o unanimă pornire, au hotărît să se trimită Înaltului Chiriarh o telegramă de omagiu și recunoștință.

ASISTENT

HRAM ȘI SPOR DE LUCRU LA BISERICA SFINTA MARIA DIN BUCUREȘTI

În ziua de 8 sept. a.c. s-a sărbătorit cu deosebită solemnitate hramul bisericii Sf. Maria, din parcul cu același nume, parohia Patriarhul Miron din Capitală, raionul Grivița Roșie. Pe lângă însemnătatea bisericească a zilei, ca praznic important, a contribuit la frumusețea și interesul festivității și faptul că în acea zi s-a făcut sfințirea clopotniței noi, de către P.S. Episcop Teoctist Botoșaneanul, Vicar patriarhal, delegat al Sf. Arhiepiscopiei a Bucureștilor, care a săvîrșit, cu acest prilej și hirotonia întru diacon a unui tînăr licențiat al Institutului teologic din București. Coincidența acestor fapte a mărit interesul și plăcerea slujitorilor și credincioșilor și a dat sărbătorii o notă festivă excepțională. Prezența unui ierarh, slujba frumoasă în sobor de preoți și de diaconi, între care și cîțiva consilieri ai Arhiepiscopiei, corul bisericii, bucuria inaugurării ce se făcea și vremea frumoasă au umplut biserica de credincioși și au creat o atmosferă înălțătoare și edificatoare.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, soborul de slujitori, în frunte cu P.S. Episcop vicar Teoctist, a ieșit în fața sfîntului altar. Erau de față Prea Cucernicii Părinți Consilieri Alexandru Zamfirescu, Petre Alexandru, Stan Dimancea și Marcel Mihaescu, care e și slujitor la această biserică, preoții bisericii Sf. Maria: Uliu Petrescu, paroh, Nicolae Iordănescu și Haralambie Cojocar, Prea Cucernicul diacon profesor N. Nicolaescu, prorectorul Institutului teologic și diaconii Iordan Niculescu și Evghenie Dascălu, de la catedrala Sfintei Patriarhii, care au și slujit.

Părintele paroh a făcut o lămuritoare și instructivă dare de seamă asupra sărbătorii, subliniind importanța zilei, a festivității și a lucrărilor săvîrșite. Cucernicia Sa a exprimat bucuria preoților și a credincioșilor parohiei pentru inaugurarea ce se făcea în acea zi, după patru ani de muncă și grijă, cit a cerut construirea clopotniței, și după o așteptare de douăzeci și patru de ani, de cînd s-a terminat și sfințit biserica (1934). S-a ridicat atunci o clopotniță de lemn, provizorie, pe care timpul o strica și amenința să cadă și care nu era potrivită nici cu stilul și cu nevoile bisericii, nici cu parcul în care se află biserica. Biserica este o clădire mare și frumoasă, de aspect monumental, de stilul onora din bisericile noastre de cult istorice (ca Biserica Domnească din Țirgoviște). O clopotniță zidită era o necesitate, cu atît mai mare, cu cît ea împlineste mai multe nevoi ale bisericii, fiind amenajată în ea și o sală de ședințe pentru consiliul parohial.

Construirea ei n-a fost o sarcină ușoară, dar ea a fost dusă cu bine la sfîrșit, datorită ajutoarelor obținute și contribuției credincioșilor. Lucrările au costat în total 109 mii lei. O parte din această sumă a fost acordată ca ajutor de Arhiepiscopia Bucureștilor, prin bunăvoința Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, iar alta de către Departamentul Cultelor. Partea cea mai mare a fost contribuția credincioșilor. Exemplul și îndemnul l-au dat preoții bisericii, care au contribuit cu sumele necesare pentru începerea lucrărilor, înainte de a se realiza

alt fond. Credincioșii au răspuns la apelul bisericii și, cu ajutorul primit din afară, a fost cu puțință terminarea lucrărilor în cei patru ani de efort.

Pentru ajutorul și încurajarea acordate spre ducerea la bun sfârșit a operei realizate, părintele paroh Ulpiu Petrescu a exprimat respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a rugat pe P.S. Episcop vicar Teoctist să asigure pe Prea Fericirea Sa de recunoștința, dragostea și devotamentul preoților și credincioșilor bisericii. Părintele paroh a mulțumit, de asemenea, călduros, conducerii Departamentului Cultelor, pentru înțelegerea și ajutorul ce a acordat bisericii Sf. Maria și a rugat pe delegatul Departamentului să transmită conducerii Departamentului, odată cu aceste mulțumiri, încredințarea că preoții și credincioșii sint recunoscători și rămân îndatorați Statului, pentru sprijinul ce acordă astfel Bisericii.

Părintele paroh a mulțumit și Consiliului parohial pentru partea lui de grijă și de merit la construirea clopotniței, și a asociat consiliu la mulțumirile ce a adus apoi credincioșilor, pentru participarea lor la sarcinile împlinite.

Cu aceasta — a zis părintele paroh — credincioșii și-au împlinit o datorie față de Dumnezeu și de Biserică. Dar datoriile lor, de creștini, sint continui și între cele ce avem este și aceea de a fi, prin viața noastră, pildă de buni fii ai Bisericii și buni cetățeni ai Patriei noastre, Republica Populară Română. Părintele paroh a încheiat cu un îndemn călduros la împlinirea datoriilor de credincioși și de cetățeni, la îmbunătățirea vieții morale și la ridicarea nivelului stării sufletești, spre binele Bisericii și al Statului.

P.S. Episcop vicar Teoctist a rostit o cuvîntare însuflețită, în legătură cu faptele zilei sărbătorite. Prea Sfinția Sa a vorbit întâi despre rostul și importanța bisericească a sărbătorii Nașterii Măicii Domnului, arătînd locul și rolul ei principal și providențial în opera mîntuirii neamului omenesc, ca premergătoare și necesară nașterii Mîntuitorului. P.S. Sa a stăruit asupra evlaviei părinților Sfintei Fecioare, Ioachim și Ana, ale căror stăruitoare rugăciuni au fost împlinite prin dobîndirea unei fiice, precum și asupra virtuților Sfintei Fecioare, aleasă și învrednicită de Dumnezeu să nască pe Mîntuitorul lumii, Vlădica Teoctist a făcut foarte interesante considerații asupra exemplului ce ne dau ca oameni credincioși și virtuoși Sfînta Fecioară Maria și sfinții ei părinți, pe care Biserica ortodoxă îi serbează în ziua următoare nașterii ei. Prea Sfinția Sa a dat ascultătorilor îndemnuri calde și potrivite cu rostul zilei.

În continuare, P.S. Sa a vorbit despre rolul și datoria Bisericii în viața noastră de cetățeni ai Statului, de a contribui prin propovăduirea și pilduirea învățaturii creștine, la ridicarea și consolidarea unor mai bune stări sociale și la asigurarea păcii între oameni și între popoare. În cuvînte frumoase și calde, Prea Sfințitul Părinte Episcop Teoctist a învățat pe credincioși o bună lecție de purtare creștină și cetățenească, legată pe firul cuvîntării sale de faptele care au format obiectul solemnității zilei.

Prea Sfinția Sa a menționat cu cuvenita prețuire sprijinul ce are Biserica din partea Statului, exemplificîndu-l și cu opera realizată la biserica Sf. Maria, și a accentuat în general străduința continuă a Statului de a ridica nivelul vieții și culturii poporului, prin mari lucrări și lăudabile măsuri, care au schimbat stările dinainte și au creat noi condițiuni de viață socială.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist a adus preoților și credincioșilor bisericii Sf. Maria binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, i-a elogiat munca depusă, încredințîndu-i că va aduce la cunoștința Prea Fericirii Sale cele ce a văzut și a auzit și a urât spor la lucru și noi bucurii în activitatea și în viața pastorală. Cuvîntarea Prea Sfințitului Părinte vicar patriarhal a fost ascultată cu mult interes și folos. Prezența și slujba sa nu vor fi uitate la biserica Sfînta Maria.

După terminarea cuvîntării, Prea Sfințitul Episcop, însoțit de ceilalți slujitori și de credincioși, a ieșit din biserică și a mers la clopotnița nouă, unde s-a oficiat slujba sfințirii. La această slujbă a fost prezent, pe lângă ceilalți părinți consilieri, și P.C. Pr. Alexandru Petcu, consilier la Secția administrativă a Sfintei

Arhiepiscopii. Slujba a fost interesantă prin noutatea ei pentru credincioși, care au ascultat-o cu evlavie și în reculegere ca și pe cea din biserică. Parohia Patriarhul Miron a avut la 8 septembrie 1958 o zi memorabilă, aducătoare de înălțare și mulțumire sufletească și de bune învățături și îndemnuri pentru preoți și credincioși.

După sfințirea clopotniței, soborul de slujitori și credincioși au venit iarăși în biserică, unde s-a săvârșit slujba parastasului pentru odihna ctitorilor bisericii. Servciul a fost evocator pentru amintirea celor care, înaintea noastră, au iubit rivna casei Domnului. Înaintașii au binemeritat această pomenire.

Prof. TEODOR M. POPESCU

O PIOASĂ COMEMORARE

Duminică 24 august a.c., la biserica «Izvorul Tămăduirii» din Capitală a avut loc o pioasă și înălțătoare pomenire, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la trecerea către cele veșnice a preotului Gheorghe Popescu, fost păstor sufletesc și paroh al bisericii «Izvorul Tămăduirii» între anii 1888 și 1938, adică vreme de 50 de ani, o jumătate de veac.

În prezența membrilor familiei defunctului preot, precum și a enoriașilor, care după ce au prins de veste, au făcut ca biserica să fie neîncăpătoare, s-a săvârșit sfânta și dumnezeiasca Liturghie și slujba parastasului de sobor de preoți, după care s-a purces la cimitirul Ghencea civil, unde se află mormîntul sus amintitului preot.

La biserică, din fața sf. altar a vorbit Preotul Dr. Traian Costea, parohul locului, care a spus:

«Cine trecea prin cartierul Izvor-GIB acum vreo 20 și mai bine de ani în urmă, vedea în biserică sau în curtea casei parohiale un chip plăcut de preot, care te primea bucuros ca pe un frate iubit și te învăluia în vorbă caldă, prietenoasă.

Potrivit la statură, mai mult înalt decât mărunț, puțin adus de spate, plăcut la înfățișare, cu barba și părul alb, cu fruntea brăzdată de dungi orizontale, cu ochii negri mari, vioi și plini de bunătate, era un preot frumos părintele Gh. Popescu. Pe stradă când îl întâlneai, mergea domol, cu pașii mărunți, tremurați și nesiguri, pătruns pînă la os de reumatism din cauza gerului și frigului din biserică.

Fecior de preot din Lomotești-Gălbinași, ținutul Ilfovului, cale de o poștă spre Ottenița și Dunăre, mergea adeseori pe jos de la școală pînă acasă, nefiind pe atunci mijloacele de locomoție pe care le avem astăzi.

După ce a terminat Seminarul Central din București, biserica Scaune și apoi biserica Sf. Apostoli îl dobîndiră preot.

De aici, în anul 1888, însușirile lui întrecură pe ale altor mulți candidați, pentru biserica «Izvorul Tămăduirii».

După 50 de ani de slujbă în servirea Domnului și a oamenilor, în anul 1938, plîns de familie, de frații în Domnul preoți și de păstoriții săi, se sălășlui la vârsta de 76 ani în pămîntul din care a fost luat înainte de vreme și de îndeplinirea multora din gîndurile lui bune.

La scutarea vieții au contribuit, desigur, și necazurile timpurii, ce s-au abătut asupra «părintelui Ghiță», căci soția, preoteasa Vasilichia, se prăpădi în vîrstă de 55 de ani, și din cei șase copii, cîți erau în viață, cele două fiice, Lucreția și Eugenia, s-au prăpădit și ele în floarea vîrstei, în plină tinerețe.

Nu știa carte multă, ci atîta cît se putea învăța în școlile bisericesti din vremea aceea. Avea însă deosebite însușiri sufletești. Iubea podoaba Casei Domnului, era bun gospodar, era un desăvîrșit slujitor.

Venit aici la Izvor, prietenii știau că și aici preotul Gheorghe Popescu își va învedera simțul lui de gospodar. Biserica n-avea nici frumusețe, nici tărie. Aco-perișul era învelit cu șindriliă sau draniță, turlele cădeau și zidurile se dezghiocau, iar vremurile erau aspre. Mult s-a zbătut părintele să înceapă mijloace de refacere. Chemări către banul și obolul enoriașilor, cereri la autorități, îndemnuri stăruitoare îi dădură puțința să înceapă lucrul. Cu vorba lui blajină, cu stăruința lui cucernică, găsi mijloacele necesare și oameni pricepuți să facă restaurarea bisericii, care era ruinată.

Dimineața slujea Liturghia sau numai Utrenia. Oricum, rar să fi trecut vreo zi, în care să nu intre în biserică. Citea măcar Sinaxarul, troparul și condacul zilei. Ai lui de acasă îl fereau de neplăceri. Umblau liniștiți, vorbeau pe șoptite, părintele trebuia să se împărtășească. Mincare puțină, canon de seară, sub candelă de deasupra patului. Se făceau mătăanii și se strecurau cuvinte din rugăciuni.

Dis de dimineață, înainte de luceafăr, se zărea lumină în odaia părintelui. Iși citea canonul Sf. Împărtășiri. Nu se lăsa la o parte nimic. Apoi de cu seară se pregătea totul pentru spălătul și primentul părintelui, căci curați întru totul trebuie să fie cei ce se apropie de cele curate și sfinte.

Dimineața intra în biserică și începea slujba, fără să fi gustat vreun pic de mâncare sau de băutură. Ajunarea începea de cu seara și ținea până după Sfânta Liturghie. Era tot așa de sfânt ținută, ca și împlinirea canonului. Nu frunzărea regulile liturgice, nu încălca rânduiala Tipicului. Evangheliile erau toate citite. Cazania nu era intreruptă de clopoțel. Din biserică nu ieșea preotul până nu-și citea rugăciunile de mulțumire în întregime. Așa am văzut și cunoscut eu pe părintele Ghiță, cu care împreună am slujit doi ani și jumătate.

Noi, slujitorii bisericii, precum până acum tot așa și în viitor ne vom ruga pentru sufletul lui, la sfintele slujbe și dumnezeiești Liturghii și-l vom pomeni alături de ctitorii și donatorii bisericii.

Și acum să zicem cu toții: «Dumnezeu să-l ierte și pomenirea să-i fie veșnică».

Tot în biserică a mai luat cuvântul și episcopul Vasile C. Popescu, care vădit emoționat, a vorbit în numele consiliului parohial și a celor botezați, cununați și păstoriți de defunct, scoțând în relief atașamentul spiritual și însușirile sufletești de bun și ideal părinte și păstor al aceluia care a fost preotul Gh. Popescu.

CRONICAR

LICENȚIAȚII INSTITUTULUI TEOLGIC UNIVERSITAR, SESIUNEA IUNIE 1958, DIN CUPRINSUL SFINTEI ARHIEPISCOPII A BUCUREȘTILOR

După ce s-au pregătit, timp de patru ani, în condițiunile optime oferite de Institutul Teologic Universitar din București, sub continua purtare de grijă și îndrumare duhovnicească a Prea Fericitului Patriarh Justinian, o nouă serie de absolvenți au candidat și au obținut titlul de licențiat în teologie, în sesiunea iunie din acest an.

Decernarea acestui titlu universitar a constituit pentru fiecare candidat în parte, pentru toți colegii de promoție, momente de aleasă bucurie duhovnicească și de recunoștință nețărmurită față de Prea Fericitul Patriarh, față de toți membrii Sfântului Sinod al Bisericii noastre, față de conducerea populară a țării noastre față de Corpul didactic al Institutului și față de toți cei care, într-un fel sau altul, i-au sprijinit de-a lungul frumoșilor ani de studenție.

În cele ce urmează, dăm lista, în ordine alfabetică, a noilor licențiați în teologie. Paranteza din dreptul fiecărui nume arată calificativul obținut. Astfel: 1. Alexandru Tereza (bine); 2. Avramescu Ioan (foarte bine); 3. Bria I. Vasile (foarte bine); 4. Pr. Ciocodeică Aurel (bine); 5. Dima Dimitrie (bine); 6. Dumitrașcu Mihai (bine); 7. Pr. Alionte Mihai (bine); 8. Negrea Ioan (suficient); 9. Popescu Gheorghe (suficient); 10. Pr. Rădulescu Victor (suficient); 11. Monahia Sirbu Eufrasia (foarte bine); 12. Stănculescu Constantin (bine); 13. Pr. Stoicescu Atanasie (bine); 14. Pr. Vasilescu Gheorghe (bine); 15. Vlad Dumitru (suficient).

OBSERVATOR

EXAMENUL DE CAPACITATE PREOȚEASCA

În zilele de 3 și 4 iulie a.c., s-a ținut examenul de capacitate preoțească, la care s-au prezentat licențiații în teologie și absolvenții de seminar teologic, din cuprinsul Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei. Din Arhiepiscopia Bucureștilor s-au înscris 15 candidați (9 licențiați în teologie și 6 absolvenți de seminar), dintre care doi nu s-au prezentat. Din Eparhia Dunării de Jos s-au înscris trei candidați, absolvenți de seminar teologic.

Examenul a constat din probe scrise (care au fost susținute la Institutul Teologic) și orale (în Cabinetul Vicarial al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor). Comisia de examinare a fost alcătuită din P.S. Episcop Dr. Antim Angelescu al Buzăului, P.S. Episcop Chesarie Păunescu al Dunării de Jos, P.S. Episcop Theotist Botoșăneanul, Vicar Patriarhal și P.C. Preot Stan C. Dimancea, Consilier al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor și secretarul Comisiei.

În urma examenului au fost declarați promovați următorii candidați: I. Din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor A) Licențiați în teologie: 1. Avramescu M. Ioan; 2. Bria I. Vasile; 3. Ciocan M. Gheorghe; 4. Lupulescu P. Grigore; 5. Negrea V. Ioan; 6. Stănculescu Gh. Constantin; 7. Tomescu I. Constantin; 8. Vlad I. Dumitru. B) Absolvenți de seminar teologic: 1. Năstăsou Nicolae; 2. Neaga Ilarion; 3. Popescu D. Mihail; 4. Prunoiu Dumitru; 5. Rădulescu Cornel. II. Din cuprinsul Eparhiei Dunării de Jos: absolvenți de seminar: 1. Onofrei Moise; 2. Tuluceanu Nicolae; 3. Oancea R. Serghie.

În total 16 candidați admiși.

OBSERVATOR

EPISCOPIA BUZĂULUI

SFINȚIRI ȘI ÎNOIRI DE BISERICI

La Parohia Sf. Nicolae-R. Sărat. Duminică 6 iulie 1958 s-a desfășurat la R. Sărat o solemnitate religioasă în cadrul căreia a fost redată cultului biserica parohiei Sf. Nicolae, căreia i s-au făcut însemnate reparații și înoiri. Astfel, s-a construit din nou acoperișul punându-se tablă nouă, s-a vopsit turla mare cu miniu de plumb și ulei, s-au renovat pictura întregii biserici, s-au construit garduri noi în jurul bisericii. Toate aceste lucrări care însumează peste 60.000 lei s-au făcut în cursul anului 1958, prin sîrguința c. pr. paroh Ion Chivu, ajutat de preotul slujitor Traian Frangu și de consiliul parohial.

Solemnitatea redeschiderii bisericii a fost prezidată de P. C. Protopop Gh. Popescu al raionului R. Sărat, ca delegat al P. S. Episcop. După oficierea slujbei de dimineață s-a făcut sfințirea apei, iar la «Sfinte Dumnezeule» toți cei prezenți au făcut înconjorul sfântului lăcaș, stropind biserica cu aghiazmă. S-au citit apoi molitfele convenite și s-a intonat un Polihronion pentru sănătatea mai marilor biserici, ai statului și pentru bunul spor și îndreptatea dreptcredincioșilor creștini.

După oficierea Sfintei Liturghii la care au luat parte P. C. Protopop Gh. Popescu, și preoții Tr. Frangu, I. Platon, N. Milea, Maxim Iluță, T. Spoială și diaconii D. Stoica și I. Moldoveanu, a vorbit c. pr. paroh Ion Chivu care în cuvinte alese a înfățișat mersul lucrărilor și și-a exprimat bucuria ce o încearcă pentru această împlinire. A adus mulțumiri P. S. Episcop pentru încrederea acordată și îndrumarea dată, și-a arătat recumaterial și moral și a rostit cuvinte de prețuire față de conducerea de pr. paroh și-a luat angajamentul de a-și spori rîvna preotească în zidirea unei case parohiale și în ridicarea duhovnicească a enoriașilor.

A luat apoi cuvîntul P. C. Protopop Gh. Popescu care de la început a transmis tuturor celor de față — preoți și credincioși — părinteasca și

arhierasca binecuvântare a P. S. Episcop și recomandarea ca să sporească în virtuțile creștine și cetățenești, să-și îmbunătățească viața prin muncă cinstită și pașnică, să lupte pentru liniștita conviețuire între oameni și popoare. Apoi P. C. Protopop a evidențiat vrednicia preoților și a credincioșilor parohiei Sf. Nicolae și a cerut preoților să predice cu zel învățătura Domnului, iar credincioșilor să urmeze acestei învățături, care hrănește sufletele oamenilor cu adevăruri care trebuie să stea la temelie vieții pământești.

Solemnitatea s-a terminat la ora 12. Au participat circa 350 persoane, care au asistat la desfășurarea acestei solemnități în ordine și cu evlavie, satisfăcuți duhovnicește de frumusețea sfintei slujbe și de sfaturile creștinești primite. Pentru toate realizările gospodărești de la această parohie. P. C. Protopop a propus Sfintei Episcopii ca vrednicul paroh Ion Chivu să fie răsplătit cu rangul de iconom stavrofor, iar colegul său împreună slujitorul Tr. Frangu cu rangul de iconom.

*

La Parohia Pîsăști com. Movilița-raionul Panciu. În parohia Pîsăști, se afla de multă vreme o biserică veche, din lemn. Data construirii și ctitoria nu erau cunoscute, atît doar se știe că la 1850 ea exista împlinind nevoile religioase ale podgorenilor din Movilița. Din cauza vremii și mai ales din pricina primului război mondial, a fost greu avariata. Războiul i-a lăsat urme de schije de obuze în icoanele de la catapeteasmă, iar în peretele dinspre apus avem o mare spărtură cauzată de explozia unei bombe. Fiind astfel deteriorată și nemaiputînd primi într-însa numărul mereu sporit al populației de credincioși, enoriașii parohiei s-au hotărît să construiască alături o biserică de zid, nouă, cu trei turle. După mulți ani de lucru biserica s-a terminat și la 28 iulie 1957 a fost sfințită de P. Sf. Sa Episcopul Buzăului Dr. Antim Angelescu, însoțit de P. C. Vicar M. Bogoi, consilier Ardeleanu, protopop Sc. Dumitriu și alți numeroși preoți din satele vecine. A luat parte popor dreptcredincios, dornic de a vedea o sfințire de biserică, lucru care de mult timp nu mai fusese prin aceste părți.

Slujba arhierască a fost adînc impresionantă. Răspunsurile la Sf. liturghie au fost date de credincioși conduși de cîntăreți. Biserica era bogat împodobită cu darurile credincioșilor.

La sfîrșitul sfintei liturghii a vorbit c. preot paroh Petre Gavrilescu care a dat raport Prea Sfințitului, arătînd pe scurt istoricul construirii acestui sfînt lăcaș făcut din contribuția enoriașilor, pe o durată de 30 ani. Lucrarea s-a început în anul 1928 cînd era paroh preotul Nic. Diaconescu — acum decedat — și care a lucrat pînă în 1938. De atunci, timp de 20 ani a lucrat actualul paroh Petre Gavrilescu. În cuvîntarea sa c. pr. paroh a mulțumit enoriașilor și tuturor celor ce l-au ajutat la terminarea acestei biserici și în special episcopului Simion Damian. A mulțumit deasemeni pictorului Ion Dogărescu din București care a împodobit sf. lăcaș cu o frumoasă pictură în frescă. A mulțumit deasemeni P. S. Episcop cerîndu-i binecuvîntare arhierască pentru lucrarea înfăptuită.

În continuare a vorbit P. C. Protopop al raionului Panciu Pr. Scarlat Dimitriu laudînd rîvna preotului paroh și raportînd P. S. Episcop că preoțimea raionului Panciu lucrează cu spor și cu însușețire pentru binele credincioșilor și al Patriei.

La urmă a luat cuvîntul P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu arătînd bucuria ce o simte în această sărbătoare cînd se dă slujirii preoțești un

nou sfânt altar și binecuvântînd pe enoriașii parohiei că s-au ostenit de au ridicat acest frumos lăcaș Domnului. Apoi P. Sf. Sa a dat îndemnuri credincioșilor ca să fie buni creștini și devotați fii ai Patriei. I-a povățuit să-și facă datoriile față de Biserică și față de scumpa noastră Patrie Republica Populară Romînă. În continuare P. S. Episcop a spus credincioșilor că răsplătește pe vrednicul paroh Petre Gavrilescu cu rangul de iconom și l-a laudat spunînd că prin rîvna și prin munca lui s-a făcut vrednic de a fi întii stătător între preoții Domnului Hristos. P. S. Episcop a dat apoi anafură credincioșilor și a binecuvîntat masa frățească a dragostei creștine, întinsă pe pajiștea din jurul bisericii.

*

La Parohia Meteleu com. Scutelnici, raionul Pogoane. În ziua de Duminică 17 august 1958, prin oficierea sfintei liturghii arhieresti de către P. S. Episcop Antim al Buzăului, a fost redată slujirii biserica din parohia Meteleu, com. Scutelnici, căreia i s-au făcut însemnate lucrări de înnoire de către c. preot paroh Eremia Petre, ajutat de vrednicul cîntăreț Ion Mocanu și de consiliul parohial. Astfel, în anul 1956 s-au făcut noi construcții, dîndu-se bisericii înfățișarea de cruce, s-a construit din nou turla mare, așezîndu-se pe naos. În 1957 s-a pictat din nou întreaga biserică în tehnica «tempera» de către pictorul Anatolie Cudinov din București, care a efectuat aci o foarte frumoasă și artistică lucrare de pictură. Lucrarea a continuat și în 1958 și după ce s-au mai făcut și alte îmbunătățiri sfîntului lăcaș, a fost redat cultului înnoit și împodobit, în ziua de 17 august 1958.

Solemnitatea religioasă ce s-a desfășurat cu acest prilej a fost prezidată de P. S. Sa Episcopul Antim Angelescu, alături de P. S. Sa stînd în sobor și următorii preoți: P. C. Vicar Marin Bogoi, P. C. Consilieri R. Ardeleanu și Teodor Rotaru, P. C. Inspector bisericesc Marin Negulescu fiu al satului Meteleu, P. C. Protopop Eftimie Popescu al raionului Pogoane, c. pr. Gh. Negulescu Padina fiu al satului, Ilie Sandu-Tămădău fiu al satului, Gh. Bișan-Cotorca, N. Parapancea-Padina, Radu Stanciu-Siliștea, Al. Bișan-Smîrdan, Mircea Bratu-Mitropolia, Tr. Petrescu-Brăgăreasa, Pantaze Popescu-Lipănescu, Sofronie Trocea Arcanu, cum și diaconii Sfintei Episcopii D. Stoica și Ion Urse, care și el este fiu al satului Meteleu. Soborul preoților în odăjdii a făcut înconjurul bisericii, stropindu-se sf. lăcaș cu aghiazmă. La intrarea în sf. lăcaș s-a făcut strigarea rituală «Ridicați voi porțile voastre și vă ridicați porțile cele veșnice, ca să intre Împăratul slavei» ... Această strigare s-a auzit acum pentru a doua oară la pragul acestei biserici, prima strigare fiind făcută acum o sută de ani, cînd s-a sfințit această biserică zidită de starețul Eftimie de la Căldărușani. Apoi clerul și poporul au intrat în biserică și s-a făcut ungera cu sf. mir a lăcașului înnoit, după care s-a intonat un Polihronion pentru conducătorii Bisericii, al Patriei și pentru obștea dreptcredincioasă.

Tot poporul din biserică a dat răspunsurile la sf. liturghie, sub îndrumarea vrednicului și talentatului cîntăreț Ion Mocanu.

După terminarea serviciului religios a vorbit parohul Petre Eremia arătînd în cuvîntarea sa ce lucrări a înfăptuit și ce greutăți a întîmpinat. Și-a exprimat bucuria că învingînd toate piedicile, a ajuns să vadă ziua cea mare de praznic, cînd biserica satului Meteleu este redată slujbei după trei ani de așteptare. Și-a arătat recunoștința față de enoriașii care l-au ajutat și față de P. S. Episcop, care a ajutat parohia cu o sumă însemnată

de bani și a acordat apoi un împrumut parohiei, pentru lichidarea ultimelor socoteli. În încheierea raportului său, pr. paroh a dat asigurări P. S. Episcop că va îmbunătăți gospodăria parohială și va păstra turma credincioșilor pe făgașul credinții străbune.

A vorbit apoi P. C. Protopop Eftimie Popescu arătând că parohul de la Meteleu este un vrednic păstor și bun administrator al așezământului bisericesc, care a construit o casă parohială la Proșca și a înzestrat biserica de acolo cu o pictură nouă. A rugat pe P. S. Episcop să aprecieze osîrdia acestui preot și a relevat că în cuprinsul Protopopiatului Pogoane mai sînt și alți preoți care îmbunătățesc pe zi ce trece, atît viața duhovnicească a parohienilor, cît și gospodăria parohială, dînd ca exemplu parohiile Padina, Udați, Siliștea, Florica, etc. Apoi P. C. Protopop a făcut o expunere asupra activității c. preoți din raion pe plan social și a evidențiat mai ales participarea clerului și a credincioșilor în lupta pentru apărarea păcii.

În încheiere a luat cuvîntul P. S. Episcop Antim. P. Sf. Sa și-a exprimat satisfacția pentru reușita lucrărilor de la parohia Meteleu și a declarat că a urmărit cu atenție munca preotului Eremia pe care P. S. Sa l-a transferat preot aci, ca urmaș al vrednicului de pomenire pr. Const. Vlădescu. A lăudat rîvna enoriașilor din Meteteu și evlavia credincioșilor **cojani** care au venit să ia parte la sfințire. Ca încheiere adat credincioșilor îndemnul de a cerceta biserica, de a fi buni creștini și devotați cetățeni ai Patriei.

Pr. M. NEGULESCU

BUCURII DUHOVNEȘTI

Am revăzut mînăstirea Ciolanu anul acesta, în luna lui august, cu un grup de prieteni dornici de liniște și de recreație duhovnicească.

Gîndul de a petrece cîteva zile departe de freamătul voioasei noastre Capitale, odrăslise în sufletele noastre în chip neașteptat și el a devenit realitate, grație generoasei binecuvîntări a Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Angelescu, al Sfintei Eparhii a Buzăului.

Nimic nu e mai reconfortant pentru un teolog decît mînăstirea, adevărată vatră de lumină și de liniște duhovnicească. Cu gîndul la odihna binemeritată a vacanței noastre am plecat din București, cuprinși de emoție și de frumoase presimțiri, și ne-am îndreptat, cu trenul, spre Buzău, în ziua de 2 august. Vremea era frumoasă. De la Buzău, trenul șerpuește pe valea Buzăului, printre livezi bogate de pruni. La Măgura coborîm. Mînăstirea, atentă la sosirea noastră, ne trimisese în întîmpinare un car voluminos pentru bagaje. Drumul de la Măgura la mînăstirea Ciolanu, 6 km., l-am făcut pe jos, cu mers încetinel de orășeni, care nu se mai satură admirînd frumoasele priveliști de munte și de deal. Am făcut o mică haltă la fostul schit Nifon, astăzi sanatoriu, unde medicii de acolo, gazde binevoitoare, ne-au primit cu bucurie. Cînd am ajuns la mînăstire soarele da în asfințit. Mișcarea din mînăstire se ostoise. Liniștea adîncă izvora din împrejurimi, din pămînt și din aer, învăluindu-ne cu adieri prietenoase. Seninul cerului strălucea fermecător în bătaia lunii.

Părintele stareț Evghenie Dascălu ne-a primit cu nemărginită și discretă bunăvoință. Respiram cu nesaț aerul tare, odată cu liniștea. După cina frugală și călugărească, am stat pe treptele casei, unde am fost găzduiți, să ascultăm tăcerea solemnă și imaterializată în văzduh. Ne priveghea, din depărtare, singură, doar luna.

Zilele petrecute la Ciolanu vor stăruii multă vreme în amintirea noastră. Pravila călugărească, observată cu atîta strictețe aici, după canoanele și rînduielile Sfintului Vasile cel Mare, ne-a impresionat profund. Vechiu așezămînt mînăstiresc (datează din a II-a jumătate a sec. XVI), cu bătrîne hrisoave voevodale, cu bogată bibliotecă de manuscrise, mînăstirea Ciolanu strălucește ca o nestemată printre celelalte mînăstiri din Eparhia Buzăului și din Biserica noastră strămoșească.

Aici, zugrăveala din biserici amintește de Nicolae Teodorescu și de Gh. Tattarescu.

Aici a viețuit vestitul protopsalt și compozitor Varlaam Protosinghelul, Părintele Ghervasie Georgescu, cel cu viață îmbunătățită, Eftimie Obrocea, renumit pictor bisericesc și bun cunoscător de psaltichie.

De aici, din această sfîntă mînăstire, s-a ridicat și Părintele Teofil Mocăniță, exarhul, și tot aici a ucenicit, în anii copilăriei, I.P.S. Sa Mitropolitul Firmilian al Olteniei.

Spun părinții bătrîni, cu aducere aminte de la alți părinți bătrîni adormiți în Domnul, că pururea pomenitul episcop Chesarie al Buzăului a vrut să dăruiască sfînta mînăstire Ciolanu și i-a întreat pe părinți ce vor: icoana făcătoare de minuni de la Dălhăuți sau sfînte moaște?

Și s-au chibzuit părinții de atunci că de vor primi icoana făcătoare de minuni va veni lumea de afară peste ei să se închine la icoană, și va strica rugăciunea și liniștea cuvioșilor. Și au trimis răspuns părintelui episcop că nu primesc icoana făcătoare de minuni și că sînt bucurăși de sfîntele moaște.

Mai spun bătrîni, că acum cîteva zeci de veleturi în urmă, s-au apucat părinții să sape lîngă zidul bisericii celei mici, unde este și gropnița. Și săpînd ei, deodată au simțit în nările lor adiînd din pămîntul săpat, mireasma sfînțeniei. Și s-au smerit părinții, au lăsat lucrul lor și au alergat la părinții bătrîni să se sfătuiască. Și minunîndu-se toți, dînd slavă lui Dumnezeu, au socotit că sînt prea nevrednici să sape mai departe spre a găsi și moaștele, și, cu rugăciuni și cu cîntece a tot soborul, au astupat groapa la loc.

Aceste istorisiri dau în vileag trăsăturile sufletești care împodobesc chipul duhovnicesc al călugărului ciolănean. Cu o tradiție de aproape patru ori seculară, viețuitorii au adîncit, aici, predaniile sfinților Părinți prin manuscrise, prin rugăciuni, și prin lecturi evlavioase, prin slujbe de zi și de noapte. De aceea astăzi vizitatorul străin de partea locului va rămîne surprins de îmbinarea atît de fericită de aici între vechi și nou. Vechi sînt muuții, vechi sînt bisericile, vechi sînt clopotele, veche este toaca — numai sufletul omului este Țveșnic tînăr. Peste trupul străvechi al Ciolanului odrăștește tinerețea. Mai sînt în mînăstire călugări bătrîni, dar sînt și frați și părinți tineri care muncesc. Unii sînt la școlile monahale, alții elevi la seminar, sau studenți la Institutul Teologic din București și la Academia spirituală din Moscova.

În ultima vreme mînăstirea Ciolanu a cunoscut o etapă nouă de înflorire a vieții gospodărești și duhovnicești, datorită unor stareți vrednici ca Părintele Ioasaș Popa, absolvent al cursurilor de magistru în teologie, Macarie Bucur și Evghenie Dascălu.

Spicuiesc, la întîmplare, cîteva din înfăptuirile îndeplinite în timpul stăreției celor amintiți mai sus, în special în timpul stăreției Părintelui Macarie Bucur (în perioada 1952-1957). În acest timp s-a precizat un program rațional de rugăciune și de muncă, respectat cu sfințenie în frunte cu starețul; s-a organizat o evidență a mărturisirii și împărtășitului în conformitate cu sfintele canoane; s-a dat o atenție deosebită înfrumusețării cultului și pregătirii muzicale; s-a organizat biblioteca; s-au organizat ședințe duhovnicești de lămurire a rînduielilor Sf. Vasile cel Mare și a vieții de obște; frații și monahii mai tineri au fost îndrumați și sprijiniți să pregătească ciclul II elementar. Au fost susținuți elevii de seminar și studenții în teologie; s-au înființat ateliere de croitorie, legătorie de cărți, lemnărie și strung, de olărie și chiar unul de cismărie. În toate atelierele s-a lucrat și se lucrează planificat pentru întreaga obște gratuit; s-a înființat căminul pentru bătrîni și s-a asigurat asistența socială a acestora; s-au reparat unele clădiri și s-au construit altele pentru ateliere; s-au împrejmuțat cu gard grădinile și s-a dat o deosebită îngrijire livezilor, s-a amenajat un eleșteu și s-a dezvoltat stupina existentă; s-a instalat apoi un motor, moară de măcinat, circular pentru lemne, dinam, baie de aburi și lumină electrică.

Faptele acestea sînt astăzi o realitate în mînăstirea Ciolanu. Ele nu au nevoie de niciun comentariu.

Am petrecut zece zile la mînăstirea Ciolanu. Cine va putea uita liniștea adîncă, odihnitoare, de aici? Atenția delicată a părinților monahi? Frumoasele slujbe de zi și toaca de la miezul nopții?

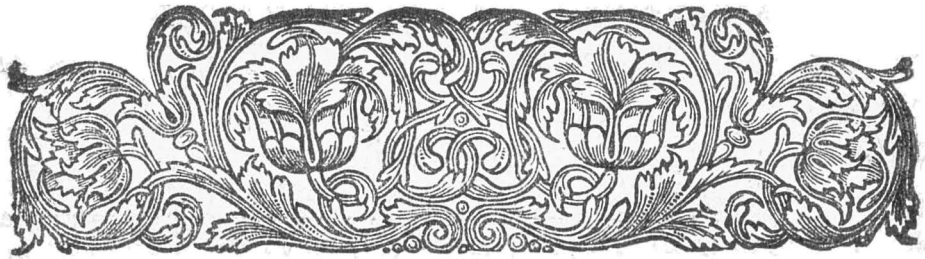
Am revăzut mînăstirea Ciolanu după ani și ani de zile. Mînăstirea a rămas aceeași, dar simți că înăuntrul ei pulsează o viață nouă, că un duh nou de trezvie stăpînește pe viețuitori, și-i îndeamnă cu stăruință la muncă și la rugăciune.

Am părăsit mînăstirea într-o zi de duminică, după ce am cîntat la Sfînta Liturghie și ne-am luat rămas bun și binecuvîntare de la părinți. Părintele stareț ne privea melancolic și gînditor. Fire energică și neastîmpărată, părintele Ioasaș îngrijea de plecarea noastră. Părintele Macarie părea duios și trist de despărțirea noastră. Părintele Benedict ne-a condus pînă la poarta mînăstirii. Părintele Nifon pînă la crucea din pădure, Părintele Ioasaș pînă la Buzău.

Un prieten mărturisea că părăsind mînăstirea a simțit un nod de duioșie în gît...

Noi ne îndreptăm repede spre gară, dînd de vale. Mînăstirea rămînea tot mai mult în urmă, ascunsă privirilor, tînuț de munții Buzăului, ca o vatră de lumină duhovnicească, o oază a liniștei și un paradis neîntrecut al desfătărilor noastre spirituale.

GHEORGHE ALEXE

CRONICĂ

FESTIVALUL ȘI CONCURSUL INTERNAȚIONAL «GEORGE ENESCU»

În Capitala țării, a avut loc timp de două săptămîni și jumătate (4-22 sept.) sărbătorirea genialului George Enescu. Evenimentul acesta sporește prestigiul internațional al muzicii românești, atrăgînd atenția asupra înaltului nivel artistic la care au ajuns colectivele noastre orchestrale, cît și virtuozitatea soliștilor noștri.

Acum 22 de ani, un critic francez scria: «Datorită lui George Enescu, România nu mai are nimic de invidiat, chiar din punctul de vedere al spiritului celor mai înalte popoare. Se înalță la demnitatea celor mai înzestrate popoare civilizatoare».

Numai în condițiile favorabile dezvoltării artei și culturii, create de noul regim democratic, putea avea loc o astfel de manifestare, de omagiu, față, de cel care, cu arcușul său fermecat a vestit peste mări și țări, întregii lumi, frumusețea cîntecului și sufletului românesc.

La 4 septembrie, în sala Ateneului R.P.R., a avut loc deschiderea festivă a primului Concurs și Festival internațional «George Enescu». Au asistat tov. Chivu Stoica, Președintele Guvernului R.P.R., Emil Bodnăraș, Petre Borilă, Alexandru Drăghici, Constantin Pîrvulescu, Leonte Răutu, general colonel Leontin Sălăjean, Ștefan Voitec, Ion Gheorghe Maurer, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, acad. P. Constantinescu-Iași, acad. N. Gh. Lupu, membri ai Prezidiului Marii Adunări Naționale, și reprezentanți de frunte ai culturii și artei.

Concertul Filarmonicii de Stat «George Enescu» ne-a oferit Simfonia I în mi bemol major și Rapsodia I-a în la major de George Enescu. Colectivul artistic emerit, dirijat de artistul poporului, George Georgescu a interpretat strălucit clasicele compoziții ale marelui muzician român.

La 5 septembrie, Orchestra simfonică Radio, dirijată de artistul poporului, Constantin Silvestri a dat un concert simfonic extraordinar, cu concursul violonistului sovietic David Oistrach. Orchestra a executat Uvertura de concert opus 32, Suita a III-a pentru orchestră (Săteasca), de George Enescu, și Concertul pentru vioară și orchestră în re major de Beethoven. Muzica din cele două bucăți de Enescu evocă lumea copilăriei, peisajul natal, cu minunate motive din tezaurul folcloric al poporului nostru.

Tehnica și căldura cu care David Oistrach a interpretat, au confirmat și de data aceasta talentul și rafinamentul violonistului sovietic.

La 6 septembrie, un concert de muzică de cameră ne-a oferit o interpretare aleasă, prin cei mai buni reprezentanți ai școlii românești. Cele 4 cîntece de Pascal Bentoiu, pe versuri de Șt. O. Iosif (Mi-e dor, April, Doină, Veselie), scrise pentru maestrul Nicolae Secăreanu, au găsit în interpretarea acestuia, accente veridice, prin care a reușit să ne transmită căldura și forța dramatică a temperamentului său.

Emilia Petrescu a interpretat cu finețe, lieduri de atmosferă «Pastel» și «Minia» de Zeno Vancea, după versuri de Bacovia și Mihai Beniuc.

Valentin Teodorian a interpretat «O zi», pe versuri de Argezi, «Pasăre natală», pe versuri de Mariana Dumitrescu, «La cramă», după Al. O. Teodoreanu. Resursele sale lirice, rafinamentul și subtilitatea cu care a redat coloritul iedurilor — afirmă un artist în plină ascensiune.

Arta Florescu (lieduri pe versuri de Eminescu, Argezi), ne-a delectat cu nobilul ei timbru muzical.

La 7 septembrie s-a cîntat simfonia III-a în do major, de George Enescu. Dirijorul Constantin Bugeanu a redat cu prosepțime și profundă înțelegere lucrarea marelui Enescu. Concepută în epoca de tinerețe și definitivată în perioada primului război mondial, această simfonie se apropie, ca factură, de Trilogia lui Dante. În ea domină monumentalul și o abundentă tratare orchestrală.

Simfonia a III-a în do major pentru orchestră cu pian, orgă și coruri, prezentată în 1919 la București și peste doi ani la Paris, constituie un triptic simfonic de mari proporții. Dela allegro-ul tumultos, la finalul cu o cantabilitate încântătoare, cu participarea orgii și vocilor umane, simfonia redă triumful forțelor binelui asupra răului. Monumentalitatea arhitecturii simfoniei, mijloacele sonore folosite, intonațiile românești, fac din ea o realizare de prestigiu internațional.

André Gertler (Belgia) a interpretat, ca solist, în concertul de Bartok, Pianista poloneză Halina Czeny Stefanska, a excelat în interpretarea pieselor lirice de Chopin, reafirmînd calitățile ei deosebite.

La 8 septembrie, dirijorul Carlo Felice Cillario (Italia) a condus orchestra Radio, avînd în program pe Haendel (Concerto grosso nr. 10), Ceaikovski, Ion Dumitrescu, Respighi. Dirijorul afirmă o mare vitalitate și o spontană montare a textului muzical. Ion Voicu a interpretat ca solist Concertul în re major de Ceaikovski.

În concertul Orchestrei simfonice a Cinematografiei, Monique Haas, pianistă de reputație mondială, care a cunoscut îndeaproape pe George Enescu, ne-a redat cu remarcabilă sensibilitate cel de al treilea concert pentru pian, de Bella Bartok, una din ultimele lucrări ale acestuia.

Edgar Cosma a dirijat cele patru dansuri de Leon Klepper, compoziții simfonice românești, care arată o ingenioasă tratare orchestrală. Un moment de mare frumusețe poetică a constituit-o «Serenada pentru tenor, corn și orchestră de coarde» de muzicianul englez contemporan Benjamin Britten. Nocturna în șase părți, compusă din tema evocării farmecului nopții pe versuri din epoci diferite, muzica ei sublimă, creatoare de stări aproape de extaz, — a găsit în Valentin Teodorian un interpret excelent.

La 11 și 12 septembrie, Mircea Pop și Carlo Zecchi la pupitrul Filarmonicii de Stat «Banatul» ne-a redat muzica lui Bach și Schubert.

Din Bach, s-a cîntat concertul brandenburgic nr. 3, cu un accent viril, de o mare expresivitate a sentimentului religios.

Preludiul la unison din Suita I-a a lui Enescu a răsunit cu o vibrantă forță, arătînd cită simțire și bogăție de sensibilitate poate conține melopeea românească. Concertul pentru coarde de Sigismund Toduță construit pe material de doină, arată posibilitățile muzicienilor de a fructifica melosul folcloric.

Carlo Zecchi a interpretat Marea simfonie a lui Schubert, cu un tact deosebit, subliniind trăsăturile optimiste din creația marelui vienez. Temperamentul și simțul dramatic al dirijorului Carlo Zecchi au imprimat uverturii fanteziei «Romeo și Julieta» de Ceaikovski, un ritm și un colorit muzical remarcabil.

Reputatul dirijor englez John Barbirolli a condus Filarmonica, dirijînd celebra uvertură la opera wagneriană «Maeștrii cîntăreți din Nürenberg». De asemenea în cele trei schițe simfonice de Debussy: «Marea», dirijorul englez ne dă o execuție strălucitoare cu nuanțe suave de duioasă sonoritate. Concertul a fost încornat cu Simfonia a VII-a de Beethoven.

La 16 septembrie, primul Concurs Internațional George Enescu s-a închis. Concursul, care s-a desfășurat timp de 10 zile, simultan pentru violoniști și pianiști, a prilejuit afirmarea unor indiscutabile valori muzicale.

Juriul Concursului Internațional de vioară «George Enescu», sub președinția dirijorului George Georgescu, a hotărît decernarea următoarelor premii și mențiuni: Premiul I: Ștefan Ruha (Republica Populară Romîna) și Solomon Snitkovski (U.R.S.S.); Premiul II: Evgheni Smirnov (U.R.S.S.), Daniil Podlovski (R.P.R.) și Ralph Holmes (Anglia); mențiuni: Charles Libove (S.U.A.), Lilia Beretti (Franța).

La pian, juriul, sub președinția dirijorului Constantin Silvestri a acordat următoarele premii: Premiul I: Li-Min-cean (R. P. Chineză); Premiul II: Mihail Voskresenski (U.R.S.S.), Michèle Boegner (Franța); Premiul III: Dimitri Paperno (U.R.S.S.); Mențiuni: Alexandrina Zorleanu (R.P. Română), Vladimir Topinka (R. Cehoslovacă) și Ioszeif Stomapel (R.P. Polonă).

Pentru interpretarea Sonatei a III-a de George Enescu, juriul sub președinția compozitorului Ion Dumitrescu a acordat următoarele premii: Premiul I: cuplul Valentin și Ștefan Gheorghiu (R. P. Română); Premiul II: cuplurilor Solomon Snitovski—Olga Stupakova (U.R.S.S.) și Serge Blanc—Pierre Vozlinsky (Franța); Premiul III: cuplurilor Varujan Cozighian—Nicolae Brînduș (R.P. Română) și Josef Sepei—Edith Hambalko (R. P. Ungară). Exigențele programului obligator al Concursului, calitățile deosebite ce se cereau concurenților, au impus un înalt nivel artistic fiecărei etape.

Pianistul Li Min-cean a constituit una din cele mai plăcute surprize ale Concursului. Interpretările sale (Suita a doua de Enescu, muzică din Liszt, Paul Constantinescu, Lin-Ți-um) ne-au dezvăluit o sensibilitate profundă și o matură concepție a artei pianistice. În ultima etapă, Li Min-cean a cântat Rapsodia de Rahmaninov pe o temă de Paganini. El a dovedit o mare capacitate de concentrare, o concepție superioară despre montarea și cursivitatea fluidă a unei partituri dificile. Gradul de montare, de subliniere catifelată a notelor, stăpânirea de sine învăluite de un discret lirism — fac din pianistul Li Min-cean o speranță de valoare internațională.

De asemenea, pianiștii sovietici au arătat calități de sobrietate și tehnică, remarcabile.

Atît Ștefan Ruha cit și Solomon Snitovski au arătat că posedă într-un mod egal tehnica violonistă, dublată de o sensibilitate aleasă și de o matură săpînire a muzicii enesciene.

Sonata III-a pentru vioară și pian de George Enescu, capodoperă a muzicii românești și universale — a format piatra de încercare a celei de a treia secții a Concursului.

Frații Valentin și Ștefan Gheorghiu au dat o interpretare fără egal, a acestei Sonate. În ea se concentrează geniul profund popular, vibrația intensă a melosului românesc. Simți atmosfera cîmpiei românești de noapte, vioașă, hazul, starea de calm spiritual din spațiul cîmpiilor noastre. Cîntecul din fluiet, imitat de vioară, stilizarea pe care vioara o aduce, prin cascade de triluri, arată farmecul și densa poezie, care e atît de prezentă în creațiile anonime, ce circulă în fluviul cîntecelor populare.

Solomon Snitovski și Olga Stupakova au declarat: Tălmăcirea acestei sonate este o reală desfătare artistică; cu cît o cînti mai mult, cu atît o iubești mai mult, întrucît este una din cele mai interesante și complexe compoziții ale literaturii muzicale pentru vioară și pian».

Pianistul sovietic Iakov Zak, (Profesor la Conservatorul de Stat din Moscova), — care a concertat și el în această perioadă, interpretînd cu o apreciabilă sensibilitate pe Chopin, a spus: «Numele genialului muzician român, George Enescu, este extrem de popular în Uniunea Sovietică. Noi păstrăm memoria lui, considerîndu-l unul din cei mai de seamă muzicieni ai lumii, a cărui multilaterală activitate a fost în întregime consacrată nobilei cauze a artei».

La festivitatea închiderii primului Concurs internațional, Ion Pas, Vice-președintele Comitetului de organizare a acestui concurs, a spus: «Sîntem convinși că primul Concurs internațional «George Enescu» se va înscrie cu litere de aur în istoria muzicii românești, ca începutul unor competiții artistice internaționale de mare prestigiu. Împreună cu celelalte manifestări muzicale din cadrul festivalului, închinat memoriei lui George Enescu, acest concurs reprezintă expresia prețurii pe care poporul român, guvernul țării și Partidul Muncitoresc Român o acordă celui mai mare muzician român, una dintre cele mai remarcabile personalități muzicale ale secolului al XX-lea».

La 18 septembrie, Filarmonica «George Enescu» a executat Simfonia II-a în mi minor de Hacıaturian și Preludiul la Toccată pentru orchestră, de Constantin Silvestri. În partea doua s-a cîntat Concertul în re major pentru vioară și orchestră de Brahms, executat cu concursul lui Yehudi Menuhin.

După ce Yehudi Menuhin a sfîrșit Concertul de Brahms și Preludiul de Bach, oferit în supliment, a apărut pe estrada Ateneului și violonistul David Oistrach. Ca un suprem omagiu adus memoriei lui George Enescu, ei au cîntat

împreună Dublul concert pentru două vioi și orchestră de Johann Sebastian Bach. Menuhin cântase alături de George Enescu la București în 1946, iar Oistrach în același an cântase din Bach, cu Enescu, la Moscova.

Ce alt omagiu putea fi adus aceluia care spunea: «De un sfert de veac, Bach este pâinea mea zilnică», marelui Enescu, unul din marii interpreți de renume mondial, ai muzicii lui Bach?

Yehudi Menuhin, alături de David Oistrach arată triumful artei, legată de idealurile înalte ale umanității și constituie un vibrant mesaj, care cheamă la imperativul prieteniei între popoare, înflăcărind inimile pentru cauza nobilă a păcii.

Yehudi Menuhin, cel mai strălucit elev al marelui Enescu, ne-a dat un recital de o înaltă valoare artistică. Programul său, alcătuit din lucrări pentru vioară șolo, a ținut două ore fără sprijinul acompaniamentului pianistic, sau al orchestrei. Interpretarea «Partitelor» lui Bach, mai ales Partita în mi major, a relevat înaltele calități ale lui Yehudi Menuhin. Într-o sinteză fermecătoare, el a reușit să unească inspirația melodică, expresivitatea textului cu o anumită ingenuitate. Nuanțările de mișcare, de subtilă vibrație, sint redade de timbrul vioarei, care amintește de inflexiunile și mișcările infinitesimale ale arcușului marelui său profesor, George Enescu. În Partita în re minor, Menuhin s-a apropiat cel mai mult de viziunea pe care Enescu o avea despre muzica lui Bach. Variațiile Ciaconei constituie un imn închinat înțelepciunii și nobleței umane.

În Sonata de Bartok, Menuhin a reușit să învingă dificultățile partituri, redându-ne trăsăturile unor involburări de aspru tragism. Tehnica perfectă a artei lui Yehudi Menuhin, stăpânirea de sine, sunetul vioarei sale plin de o fină muzicalitate, au exprimat omagiul nelimitat, adus de elev, maestrului.

El se reflectă și în interviul acordat presei române și străine: «Maestrul George Enescu a lăsat țării sale tot ce a avut mai prețios. Întreaga sa viață a fost o expresie a modestiei deosebite care îl caracteriza. Enescu se gădea în primul rînd la patria pe care o iubea mai presus de orice. El și-a iubit țara prin tot ce reprezenta ea mai autentic și mai expresiv. De aceea desigur, a prețuit el atît de mult folclorul românesc, care este și rămîne supremul său tezaur artistic. Cred că e fericit poporul, căruia îi aparține un om și un artist ca Enescu...»

N-am cunoscut un om care să merite mai mult iubirea celorlalți semeni ai săi, ca Enescu. Putea să dirijeze mai bine ca Toscanini și ca ceilalți titani, numai prin dragoste, prin dragoste și respect reciproc, prin pasiunea pentru arta pe care o slujea. A fost poate cel mai bun ambasador al țării sale, prin patriotismul, dragostea de țară pe care o manifesta».

Un alt concert, care a redat într-un stil strălucitor opera enesciană a fost suita «Impresii din copilărie», în care maestrul Constantin Silvestri, Valentin și Ștefan Gheorghiu, împreună cu un grup de remarcabili instrumentiști au realizat o omogenitate artistică de înaltă factură.

Imaginile copilăriei, petrecute în Livenii de altădată, depuse în straturile afunde ale sufletului, au creat acorduri, melodii și fragmente, leit-motive care s-au topit într-o expresie muzicală de dulce și suavă visare. Ștefan Gheorghiu a intuit — cu un evoluat simț al nuanțelor — linia originală a melodiei enesciene din această Suită.

Simfonia de cameră (1954) pentru 12 instrumente soliste, e o meditație spiritală și a fost terminată cu puțin timp înainte de boala care avea să-l doboare pe Enescu. Expresia tragică a omului în luptă cu greutățile vieții, reluările continue pentru a găsi un drum luminos, pentru a face din viață o bucurie pentru tine și alții — sint exprimate în imagini muzicale de profundă sonoritate și semnificație etică».

La 20 septembrie, David Oistrach ne-a dat un recital, compus din Sonata în sol minor de Giuseppe Tartini și Sonata de César Franck.

Sinuozitățile de rafinament și rezonanțele specifice veacului XVIII din sonata lui Tartini — au fost redade cu naturaleză și deplină stăpânire.

Interpretarea Sonatei de César Franck, de către David Oistrach, i-a prilejuit o desfășurare de tonuri lirice, dezvăluindu-ne un profund și interiorizat artist.

La 21 septembrie, Concertul orchestrei simfonice a Filarmonicii de Stat din București, condusă de Mircea Basarab, avînd la pian pe Iakov Zak, ne-a oferit Concertul pentru orchestră de coarde de Paul Constantinescu. În încheiere s-a cîntat Simfonia a III-a «Liturgică» de Arthur Honegger, una din cele mai impunătoare creații moderne, în care suflul religios s-a cristalizat într-o muzică de

intensă vibrație. Creatorul Liturgicii e unul din cei mai mari admiratori ai muzicii enesciene.

La 22 septembrie a avut loc la Teatrul de operă și balet al R.P. Romine, cu prilejul încheierii primului Festival Internațional «George Enescu», premiera de gală a operii «Oedip» de George Enescu. Au asistat conducătorii Partidului, membrii Guvernului, conducătorii organizațiilor culturale și obștești, numeroși muzicieni români și de peste hotare, oaspeți ai Festivalului și un numeros public.

Rolurile principale au fost interpretate de David Ohanesian, Zenaide Palli, Valentina Crețoiu și Maria Săndulescu. Nicolae Secăreanu, Ionel Tudoran, Elena Cernei, de asemenea au completat rolurile în ansamblul impozant al Oedipului, condus cu uimitoare artă și măiestrie de Constantin Silvestri.

«Oedipul» lui George Enescu nu e copleșit de soartă, de destinul inexorabil ca în tragedia lui Sofocle, ci e omul care afirmă superioritatea și victoria sa asupra timpului, asupra elementelor adverse. Sfinxul, acest simbol al misterului, al lumii vechi, legată în chingile miturilor —, pentru Oedip nu mai e obstacol de netrecut. Oedip în luptă cu destinul, exclamă: «Omul e mai tare decât ursita!».

Însuși Enescu spune despre Oedip: «Hotărisem să nu iau în seamă vechile moduri grecești, nimic nefiind, după mine, mai plictisitor decât pasișarea epocii și reconstituirea istorică. Oedip este un personaj al tuturor timpurilor, universal, și există deci posibilitatea de a-l traduce drama într-un grai modern».

Prin Festivalul și Concursul Internațional «George Enescu», cultura și muzica noastră arată lumii întregi originalitatea, potențialul său creator, cu adânci rădăcini în istoria neamului.

Cu prespicace intuiție muzicologul sovietic Ivan Martinov a afirmat: «Trăsătura esențială a artei lui Enescu... e ideea că un artist trebuie să se simtă totdeauna un fiu al poporului său, să perpetueze și să dezvolte cele mai bune tradiții ale artei naționale. În al doilea rând, un adevărat artist trebuie să-și împărtășească arta tuturor popoarelor. Tocmai în această trăsătură stă semnificația adâncă a Concursului și Festivalului din București. Visul lui Enescu de înflorire a muzicii românești a devenit o realitate».

Enescu e una din gloriile nepieritoare ale țării, iar muzica lui e un monument de prim rang în Panteonul artei mondiale.

Creția enesciană e un mesaj pentru înfrățirea popoarelor, prin valorile luminoase ale cîntecului, generator și inspirator de inefabilă încântare și frumusețe spirituală.

CRONICAR MUZICAL

CRONICA CINEMATOGRAFICĂ

Biserica Ortodoxă Română posedă o filmotecă documentară de mare valoare, cuprinzând filme cu aspecte din viața Bisericii noastre și a Bisericii Ortodoxe Ruse. Aceste filme sînt prezentate spre vizionare elevilor seminariști, studenților teologi, preoților ce urmează cursurile de îndrumare misionară, precum și monahilor și monahiilor din sfințele mănăstiri, care au prilejul de a se documenta astfel asupra evenimentelor mai însemnate din activitatea bisericească. Astfel, o parte din aceste filme au fost vizionate, pînă anul trecut, în 13 mănăstiri, și anume: Pasărea, Cernica, Căldărușani, Țigănești, Ciorogîrla, Curtea de Argeș, Văleni-Argeș, Mînăstirea Ditr-un Lemn, Cozia, Sărăcinești, Bistrita și Hurezi. Anul acesta, între 5-15 septembrie, s-a prezentat la mînăstirile Viforita, Ghighiu, Zamfira, Suzana, Cheia, o parte din aceste filme, și anume: Intronizarea I.P.S. Justinian în scaunul de Patriarh al Romîniei; Alegerea I.P.S. Alexei, Mitropolitul Leningradului și Novgorodului, ca Patriarh al Moscovei și al întregii Rusii; Hirotonia P.C. Andrei Moldovanu ca Episcop al romînilor ortodocși din America; Congresul Cultelor din R.P.R. din anul 1952, ținut la Institutul Teologic din București; Două aniversări: cea de a cincina aniversare a Prea Fericitului Patriarh Justinian și 5 ani de la revenirea greco-catolicilor din Ardeal la Biserica Ortodoxă Romînă; Aspecte din viața Bisericii Ortodoxe Romine în 1954; Marile solemnități religioase din octombrie 1955; O întîlnire de neuitat; Aspecte din viața Bisericii Ortodoxe Romine în 1956.

Filmele au totalizat două spectacole a două ore și jumătate fiecare. Itinerariul a fost următorul: 5-6 septembrie, caravana cinematografică a prezentat fil-

mele la Mănăstirea Viforâta; 7-8 septembrie la Mănăstirea Ghighiu; 9-10 septembrie, Mănăstirea Zamfira; 11-12 septembrie, Mănăstirea Suzana și la 13-14 septembrie, la Mănăstirea Cheia.

Pretutindenii, vizionarea s-a făcut în aer liber, în curțile mănăstirilor, în două serii consecutive. La spectacole au asistat întreg soborul mănăstiresc. Deși a fost pentru prima dată în istoria acestor mănăstiri când soborul face cunoștință cu cinematograful, filmele fiind bine realizate și prezentate din punct de vedere tehnic, acțiunea a fost perfect înțeleasă.

Monahii și monahiile au luat cunoștință — prin filmele prezentate — de evenimentele mai de seamă din viața bisericească, au văzut desfășurarea slujbelor de canonizarea sfinților, procesiuni, munca și rugăciunea în diferite mănăstiri și ateliere mănăstirești, noile construcții de la Ghighiu, Dealu, etc., ședințele Sfântului Sinod, ședințele Adunării Naționale Bisericești, felul de viață în școli, etc. Monahii și monahiile au cunoscut astfel felul de slujbă al Ierarhilor străini, bunele relații dintre Stat și Biserică, relațiile dintre cultele din țara noastră și efortul comun pentru cauza sfântă a păcii în lume.

După spectacole, a doua zi, în atelierele mănăstirești, în chilii sau în curte, filmele erau comentate cu viu interes.

Unele maici care participaseră la evenimentele înscrise în filmele vizionate, dădeau explicații suplimentare, altele erau fericite că au putut vedea viața din alte mănăstiri.

La Mănăstirea Zamfira, unde marele nostru pictor Grigorescu își are semnătura pe pictura bisericii, maicile au trăit momente înălțătoare, văzând în film construcțiile de la Ghighiu sau Dealu.

Acțiunea acestor filme a avut un puternic răsunet în rândurile viețuitorilor din mănăstirile respective.

Toți monahii și monahiile și-au exprimat recunoștința față de Prea Fericitul Părinte Patriarh pentru grija ce o poartă cinului monahal în opera de culturalizare și au stăruit ca filmele documentare, cu aspecte din viața Bisericii Ortodoxe Române și a Bisericilor ortodoxe surori, să fie vizionate cât mai des.

Diac. M. CHIRIȚA

† PREOTUL VASILE HADARAG

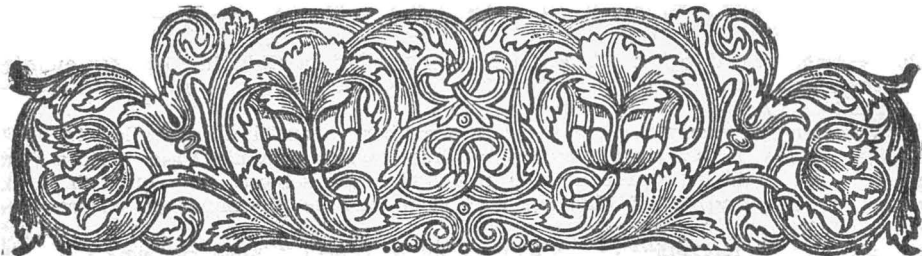
În ziua de 10 iunie a. c. s-a stins din viață, la vârsta de 84 de ani după o scurtă suferință, venerabilul preot Vasile Hadarag, slujitor-pensionar la parohia Delea Nouă-Calist din Capitală.

Născut în anul 1874, în satul Trabăluștii din fostul județ Fălciu, a urmat cursurile școlii primare în comuna natală, apoi a absolvit seminarul «Veniamin Costachi» din Iași, după care în anul 1902 a luat licența în teologie la Facultatea de Teologie din București. A fost dascăl suplinitor, mai întâi, — ca nu după multă vreme să fie numit arhivar la Episcopia din Rîmnicul Vilcii și hirotonit diacon, funcționând pînă în anul 1909, când mitropolitul Atanasie Mironescu îl aduce la Arhiepiscopia Bucureștilor, tot ca arhivar la Cancelarie și diacon la biserica Slobozia din Capitală, funcție în care a stat pînă în 1921, când este hirotonit preot pe seama bisericii Delea Nouă-Calist, la care a funcționat ca slujitor, paroh și pensionar, pînă la moarte.

Prohodul înmormîntării a fost săvîrșit în ziua de 13 iunie 1958, de către I.P.S. Mitropolit Nifon Criveanul, împreună cu un sobor de 20 de preoți. După slujbă au luat cuvîntul C. Pr. I. Sachelarie, în calitate de paroh al Bisericii Delea Nouă și împreună-slujitor cu preotul Hadarag, și C. Pr. Eugen Bărbulescu, aducînd un ultim omagiu, în numele slujitorilor și credincioșilor. Apoi, a luat cuvîntul epitropul bisericii, d-l Gh. Vasileșcu.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

ASISTENT

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

PREZENTARE DE CĂRȚI ȘI REVISTE

PAUL PEETERS: Orient et Byzance. Le Tréfonds oriental de l'hagiographie byzantine. Bruxelles, 1950, 236 p.

Lucrarea lui Peeters contribuie la cunoașterea unui sector puțin cercetat din tezaurul creștinismului oriental. Aici, în marele creuzot al legendelor, al miturilor, doctrina creștină cu ideea sa centrală de mîntuire prin Revelația Fiului dumnezeiesc — a trebuit să dea o luptă continuă împotriva încercărilor de a denatura, de a păgîniza fondul sublim evanghelic.

Predica primilor creștini în afară de Palestina se răspîndește în lumea romană și păgînă, îndeosebi prin cercurile evreilor elenizați, atît la Alexandria, «capitala intelectuală a lumii mediteranee» din acea vreme, cît și la Roma. Limba greacă, aceea în care se exprimaseră Platon, Aristotel, tragicii dramaturgi, în care geniul lui Homer cîntase epopeia sufletului grecesc, devine instrumentul fericit al transmiterii cuvîntului mîntuitor, nu ca un privilegiu, ci confirmînd universalismul noii doctrine, care se adresează tuturor popoarelor și se poate exprima în toate graiurile.

În secolul X, în urma campaniilor lui Nichifor Foca și Ioan Țimișeș, imperiul bizantin, învingător pe coasta siriană, restăpînind teritorii bogate și popoare cu creații folclorice remarcabile, anexează și legendele care înfloreau aici. Ele sînt transpuse în limba greacă. Legenda lui Abgar, legenda despre chipul lui Hristos, actele apocrifice ale Sfințului Toma sînt grecești prin originea lor.

La Edessa, după greci, armenii sînt stăpîni pînă la Cruciade. Trecutul creștin al Edessei se reflectă în legenda regelui Tigvan cel Mare. Armenii vor utiliza un sistem de scriere armeană, imitînd alfabetul grec. Ei vor da o largă circulație legendei regelui Abgar, vor traduce Istoria bisericească a lui Eusebiu după o versiune siriană și traduc o mare parte din operele Sfințului Ioan Hrisostom.

Prin schisma nestoriană, Biserica Persiei va avea legături mai puțin fructuoase cu Bizanțul. Episcopatul armean se înfeudează sectei monofizite.

Copta apare ca limbă scrisă către mijlocul secolului III, în Egipt. Aceasta dă hagiografiei bizantine nu numai ceea ce e mai poetic, mai atrăgător, original, ci ne dă și originea instituției minăstirești.

Apoftegmele Sfinților Părinți, Vitae Patrum — sînt documente ce exprimă o culoare specifică realității egiptene.

Un orientalist francez, Dom Villecourt, a recunoscut și a identificat fragmente din Apoftegme chiar și în cartea indiană Kalila și Dimna. Versiuni arabe, siriene, răspîndite în folclorul egiptean, iranian, arată cît de adînc a pătruns curentul creștin în străfundurile conștiinței acestor popoare.

Peeters afirmă că instituția minăstirească în ea însăși, ca fapt religios și istoric, e un produs original al sufletului și rasei egiptene. În Egipt, monahismul s-a generalizat cu o amploare și un elan colectiv, care au decis viitorul său.

Floarea înțelepciunii copte, care s-a răspîndit în toată Biserica Ortodoxă, a răsărit în Egipt. Aici, monahismul a luat forma sub care a devenit în Evul

Mediu una din forțele constructive ale civilizației europene. Regula pahomiană s-a redactat în limba coptă și se traduce ulterior în limba greacă.

Eusebiu de Cezareia avea cărți siriene în biblioteca sa. Citind scrisoarea lui Abgar și legendele apocrife în Istoria bisericească a lui Eusebiu de Cezareia, se constată că se referă expres la originalele păstrate în arhivele din Edessa. Textele cuprinse în cartea sa sînt traduse din siriană. Un manuscris din 462, copiat la Edessa arată cum versiunea armeană derivă din cea siriană.

Istoria aflării moaștelor Sfîntului Ștefan și Sfîntului Ioan Botezătorul sînt expresii ale pietății populare, captate direct de la sursa armeană, de către hagiografia bizantină. De asemenea viața celor doi doctori fără de arginți, Cosma și Damian.

Infiltrațiile elementelor orientale în hagiografia bizantină nu sînt rezultatul unei munci de bibliotecă, sau aparținînd unei școli, ci sînt o consecință a simbiozei, care reunește pe același teritoriu două, trei sau mai multe rase diferite. Viața Sfîntului Grigore Luminătorul e răspîndită mult în Armenia.

Maruta, episcop de Maifergat, trece ca autor al Actelor Martirilor.

Teodoret de Cir, prin scrierile sale se arată a nu fi un grec pur (cum crede N. Glubokoskij), ci aparține Siriei, e născut în Antiohia.

Viața Sfîntului Simeon Stîlnicul, cel Vechi († 459) e un produs al spiritului siriac și mai puțin al celui grecesc.

Siria va fi antrenată în schisma monofizită. Mînăstirea unde fusese Sfîntul Simeon, fu considerată ca un loc al sectei monofiziților. S-au contrafăcut scrisori, episoade, istorii, în care sfîntul apare ca adversar al sinodului de la Calcedon.

Peeters constată că odată romanizarea Balcanilor făcută la sfîrșitul secolului VI, fondul tragic al limbii lor e înlocuit prin dialectul latin de jos, din care a ieșit cel romîn de astăzi (p. 140).

La Constantinopol, puternica mînăstire a Neadormiților contribuie în mod substanțial la hagiografia bizantină. Martirii din Persia sînt inserați în sinaxarul Constantinopolului. La Sozomen, în Pătimirile martirilor persani, în sinaxarul lui Sismond, în sinaxarul Constantinopolului, mențiunea Sfîntului Dositei — constatăm influențe orientale.

Georgienii, de asemenea, au îmbogățit fondul pe care grecii l-au transmis hagiografiei universale. Impăratul Vasile I din vremea lui Hilarim era de origină armeană. Se păstrează un frumos exemplar manuscris georgian de la 1074.

Viața Sfintei Marta, mama Sfîntului Simeon Stîlnicul cel tînăr e o redactare georgiană din sec. XI. Armenii, georgienii sînt des întîlniți chiar la muntele Athos.

Sfîntul Eutimie Haghioritul a transformat în roman creștin legenda budică, istoria ziditoare a lui Varlaam și Ioasaf, nucleul hagiografiei bizantine, pe care toate literaturile europene, orientale, începînd cu vechea poezie franceză, au utilizat-o. Dacă numai aceasta ar fi fost contribuția la fondul hagiografic, pe care elenismul l-a transmis Europei, hagiografia georgiană a contribuit îndeajuns.

Ni se prezintă un tablou schematic al curentelor, care în timpul perioadei bizantine străbăteau frontierele lingvistice ale lumii orientale.

Literatura egipteană de limbă arabă s-a îmbogățit cu numeroase traduceri din siriană. Hagiografia coptă n-a dovedit forțe de expansiune, ea nu posedă decît un grad de asimilare redusă și aproape pasivă. Fondul original al Apoftegmelor e grec. Dovadă rapiditatea cu care aceste colecții ajung la cunoștința lui Rufin și mai tirziu a lui Cassian.

Sozomen povestește persecuțiile lui Sapor și Iazkert după surse orientale. Teodoret de asemenea. Elocventul episcop de Circa avea cărți grecești în biblioteca sa.

El a citit viața Sfîntului Efrem în redactare siriacă.

Opera autentică a Sfîntului Efrem a fost imediat tradusă în limba greacă. Sfîntul Grigore de Nisa a citit această traducere ca și Roman Melodul, care s-a servit de ea.

Ciril de Scitopolis ne dă Viețile monahilor palestinieni. Ele au trecut direct din limba greacă în arabă. Așa se explică faptul că n-au fost găsite niciodată în limba siriană.

Literatura armeană e aceea a interpreților și traducătorilor. De patru ori, armenii ajung pe tronul bazileilor. E prea cunoscută dragostea lor pentru haghio-

grafie. Unul din episcopi merge pînă la Roma pentru a căuta o pretinsă carte pierdută a Sfîntului Ciril. Episcopi și prinți încurajează și stimulează acest zel. Grigore II Pahlavuni poartă numele de martirofilul, subliniindu-se prin aceasta dragostea sa pentru actele martirilor.

Cu cinci secole înaintea lui Sipomano și Surius, el concepe și realizează în parte traducerea Vieții Sfinților.

Ca Metafrast la greci, el devine la armeni, personaj reprezentativ al hagiografiei oficiale (p. 193). Cu un fond și resurse ce i-ar fi asigurat un loc onorabil în literatura universală, armeană a rămas un idiom local.

Actele grecești ale Sfîntului Grigore Luminătorul derivă din Agathanghe armenesc. În Georgia, cît și în Armenia s-a dezvoltat o cultură hagiografică. Se păstrează o istorie a Sfîntului Grigore Partal într-un exemplar din secolul XI.

O altă latură interesantă a acestor două literaturi e dezvoltarea lor în emigrație. Încă din secolul V, pelerini georgieni vin în Palestina. Bucur făcea hagiografie la Ierusalim cu colegul său Rufin.

Ascetismul atrage în mod deosebit pe georgieni. Gabriel Stîlpticul, despre care scrie Neofit Zăvoritul în sec. XIII, e georgian. Celebra minăstire a Sinaului posedă în bibliotecile sale manuscrise georgiene.

La sfîrșitul secolului IX, muntele Olimp din Bitinia are nu mai puțin de 3 minăstiri georgiene. În 978, cîțiva călugări georgieni recopiază o traducere a omiliilor Sfîntului Ioan Hrisostom.

Sfîntul Ioan Haghioritul, fiul său Sfîntul Eutimie sînt adevărați creatori ai literaturii religioase, gloria limbii georgiene. (p. 205).

În anul 1038, lângă Ierusalim se fondează minăstirea Cmuui, care devine o școală de traducători și caligrafi de manuscrise georgiene.

Minăstirea Pétritzos, la Backoro în Bulgaria actuală, e întemeiată în 1083 de Grigore Pacurianos, armean de rasă. Tipiconul pe care-l dictă în limba greacă pentru minăstirea sa, stipulează expres că numai tinerii care vorbesc georgiana, vor putea fi admiși în comunitate. Minăstirea devine o înfloritoare școală de traducători și de scriitori, dintre care Ioan de Pétritzos e cel mai însemnat (sec. XII).

Impunându-se raselor noi, prin puterea sa politică și prestigiul intelectual, elenismul a cucerit o parte a vechii lumi orientale, însă națiunile supuse au păstrat mult timp, iar altele totdeauna, — legăturile vitale cu teritoriul lor etnic. S-a stabilit o comuniune latentă și subterană între cuvîntul grecesc și gîndirea barbară.

Ioan Damaschinul, «una din gloriile teologiei bizantine», descinde dintr-o familie de sirieni arabizați, atașați serviciului califilor din Damasc.

Atît Faust de Bizanț, cît și Paul Persul folosesc material hagiografic în operele lor.

Contribuția lui Peeters are o valoare apreciabilă, interpretînd fapte de cultură religioasă într-un spirit ponderat și obiectiv. Ea dovedește cît de imens e tezaurul hagiografic oriental îndeosebi în primul mileniu al erei noastre, cu privire la popoarele Asiei Mici.

GHEORGHE ALEXE

ПОДБРАНИ ИЗВОРИ ЗА ИСТОРИЈАТА НА ВИЗАНТИЈА, превели Г. Батаклиев и Д-р. Ст. Маслев, под общата редакция на проф. Д. Ангелов, София, 1956 г. Издание на д. и. „Наука и изкуство“, стр. 361

«IZVOARE CULESE PENTRU ISTORIA BIZANȚULUI», în traducerea lui Gh. Batakiev și a Dr. St. Maslev, redactor prof. D. Anghelov, Sofia, 1956, 361 p. Editura Știință și Artă.

Culegerea lui Batakiev și Maslev cuprinde patru articole mari, însumînd texte, ce caracterizează relațiile economico-sociale din orașele bizantine, descompunerea societății sclavagiste, sistemul administrativ al provinciilor din imperiul roman de Răsărit din sec. VI-XIV. Periodizarea e făcută conform concepției marxiste a istoriei Bizanțului.

În prima parte avem codul lui Justinian, fragmente din opera lui Procopii Kesariiski.

Partea doua dezvoltă formarea relațiilor feudale în imperiul bizantin între secolele VII-IX și colonizarea slavilor. S-au tradus texte caracteristice din «Minunea Sfîntului Dimitrie Solunski, din Strategiconul lui Pseudomavrikii», «Legea pă-mînturilor», fragmente din «Eklog».

Partea treia prezintă imperiul bizantin în perioada feudalismului (sec. X-XII). Aici sînt cuprinse materiale ce se referă la creșterea moșiilor, situația țărănimii, meseriile, tîrgoveții și texte din legislația împăraților din dinastia macedoneană.

«Cartea eparhiei» e tradusă integral. De asemenea multe hrisoave, romane, fragmente din Skilifa-Kedrin, Ana Komneana, Eftimie Zigabenu.

Partea patra descrie mișcările sociale din sec. XIII-XIV.

Sînt traduse texte din Vilarguen, Gh. Pahimer, Ioan Cantacuzin, Duca, dîndu-ne o imagine completă a căderii Țarigradului. Un indice de vocabular completează volumul cu cele mai importante expresii, întîlnite în textele prezentate.

Notițe biografice ale autorilor fragmentelor însoțesc cea mai mare parte din material. Ele sînt foarte utile deoarece reușesc să ne dea imediat o imagine a mediului social-politic, în care a apărut opera respectivă.

În alcătuirea volumului a fost folosită parțial lucrarea «Culegere de documente pentru istoria social-economică a Bizanțului», 1951, Editura Academiei de Științe a U.R.S.S.

DANIELA BRATU

*

JACK LINDSAY: *Byzantium into Europe. The Story of Byzantium as the First Europe (326-1024 A.D. and its further contribution till 1435 A.D.)*, The Bodley head, London, 485 p., 1952.

Jack Lindsay încearcă să dea nu numai o istorie a Bizanțului și culturii sale, ci să arate și rolul jucat de acest imperiu în întemeierea culturii europene. Imperiul bizantin, care a durat vreme de o mie de ani, a furnizat toate formele de tranziție între statul antic și cel medieval. Autorul a vizitat Uniunea Sovietică în 1949, documentîndu-se vast asupra temei sale, utilizînd și lucrări sovietice de bizantinologie.

Punctul de plecare al cărții e Constantin cel Mare, care în dorința de a consolida statul, pune temelile unei noi capitale în Bizanț — Constantinopol. Poziția strategică a orașului a fost de o mare importanță.

Țimp de un mileniu, un singur dușman, cruciații trădători din 1204 au încercat să sfărme unitatea acestui imperiu.

În Constantinopol, tendința spre absolutism putea să atingă în curînd punctul maxim, într-o capitală nouă fără tradiții republicane, cum era Roma. O birocrație centralizată se putea dezvolta mai ușor aici decît la Roma.

Factorii politici și economici sînt cei ce au făcut din Bizanț o capitală mai potrivită decît putea să fie Roma în acea vreme.

Bizanțul, cu apărarea sa dinspre mare era o cetate cu mult mai puternică decît Roma și a rezistat mai multor atacuri.

Încă din vremurile cele mai înfloritoare ale Imperiului, gînditorii, arhitecții, inginerii, marii oameni ai legilor, erau din Răsărit, din Siria, Egipt, Grecia.

Religiile mondiale au fost de asemenea un produs al Răsăritului. Decizia și orientarea lui Constantin cel Mare au fost îndreptățite și confirmate de istorie. Noua Romă a fost împărțită în 7 coline și 14 regiuni în amintirea celei vechi. Limba latină a fost mult timp limba oficială. Inscriptiile de pe monezi sînt de asemenea latine, pînă în secolul VIII.

Numele popular al noului imperiu era Romania. Cînd în 968, legații papali au îndrăznit să transmită scrisori în care Otto era numit împărat al romanilor iar Nikeforos al grecilor, — au fost închiși.

În Bizanț, termenul de greci era o insultă. Chiar și sub turci, creștinii din imperiu se numeau romani, iar patriarhul din Constantinopol n.a renunțat niciodată la acest titlu.

Bizanțul a transmis tradițiile antichității și a creat o minunată cultură proprie.

Istoria sa de un mileniu este una din fazele fundamentale ale dezvoltării omenirii.

Lindsay vede în creștinism un mare curent sincretist de spiritualitate, care a absorbit tot ceea ce avea antichitatea mai de preț.

În aprecierea monahismului, autorul subliniază superioritatea sistemului chionovitic, stabilit de Sfîntul Vasile cel Mare, considerîndu-l fundamentul monahismului ortodox. Vasile cel Mare are un pronunțat elan social. El crează orfelinate

pentru educarea copiilor și dă o direcție fertilă monahismului. Monahismul apusean derivă din cel răsăritean și tot ce are el mai deosebit (monahismul benedictin) conține elemente luate de la Cassian.

Sfântul Vasile cel Mare insistă asupra rugăciunilor făcute în comun, asupra mesei comune, iar munca e preferabilă austerității și asprelor asceze.

Analizând originile culturii și artei bizantine, Lindsay constată o sinteză profundă, în care au fuzionat arta romană, grecească și cele orientale.

În procesul de formare a artei bizantine au intrat elemente din întregul imperiu. Mozaicul bizantin exprimă desenul monumental unind hieratismul cu bogăția de culori. El dă o plasticitate și o semnificație pe care pictura nu ar fi putut să le atingă.

Artă siriană a adus conflictul aspru, dramatic, iar Mesopotamia, hieratismul. Ochii mari, spirituali ai portretelor egiptene întănesc ochii gânditori ai mesopotamiilor.

Narațiunea alegorică și realistă se amestecă, iar motivele păgine și viziunile apocaliptice se cristalizează în forme variate.

Forța vie a artei bizantine provine de la aceste popoare orientale în convulsione și în continuă prefacere.

Imperiul bizantin a fecundat deopotrivă Răsăritul și Apusul.

Un studiu amănunțit al influențelor ne arată preponderența lui asupra culturilor georgiană, armeană, siriană, islamică, rusă, scită, galică, anglo-saxonă, germanică.

Săpăturile recente dau la iveală mozaicuri, în care întâlnim încorporarea artei scitice din sec. V înaintea erei noastre pînă în secolul IX al erei noastre, cînd arta gotică, bulgară apar ca tipuri de creații pontice. Ele apar în fluxul de schimb și vizitare ce se încadrează în viața economic-socială a popoarelor de pe coastele Mării Negre. Aceste mozaicuri arată că cei mai buni artiști din Bizanț, foloseau subiecte barbare. Centrul artistic care predomină piața pontică era Bizanțul.

Elementele fundamentale ale artei germanice au derivat din formele pe care influența greco-orientală le-au plămădit pînă la venirea goților și hunilor. Numele localități din Galia ne arată larga răspîndire a colonizării sarmatiene.

Artă germană, așa cum s-a dezvoltat în Apus, a fost rezultatul a două curenți de influență din Răsărit, cel greco-iranian din stepe și cel greco-sirian dinspre Mediterană.

În Italia, la Roma și Ravenna — Bizanțul are o influență precumpănitoare. Mozaicurile și frescele de aici arată că renașterea justiniană a afectat profund Occidentul creștin.

Elementele componente ale statului prebizantin pot fi găsite în Occident. Arcul lobat apare în Siria și Persia și e transmis de musulmani în sudul Franței.

Sub vizigoți în Franța și Spania, școlii de constructori, atacă problema bisericilor boltite.

Carol cel Mare și-a clădit cupola palatului, în care bolta interioară, acoperită cu mozaicuri, era desigur lucrată de artiști din școala bizantină de la Roma sau Ravenna.

În secolul XII, o mare expansiune a artei bizantine atinge maxime distanțe în Italia, Germania, Rusia, Georgia, Armenia. Acum apare o notă umană nouă în frescele bizantine, o notă de patos și tragic.

În secolul XIII se adaugă o aprofundare a realismului în lucrările din Peninsula Balcanică, apărînd interesul pentru peisaj și fundalul arhitectural. De acum înainte pînă la căderea Constantinopolului, din 1453 și chiar mai tîrziu, artiștii vor arăta o dispoziție pentru realism.

Manuel Panselinos din Tesalonica și Teofan din Creta sînt cei doi mari reprezentanți ai acestei tendințe din faza finală.

În Rusia Kievană, arhitectura a primit un impuls fundamental din Bizanț, deși formele s-au absorbit și redefinit.

Formele siriene și anatoliene nu s-au răspîndit numai prin Bizanț, ele au venit și prin Caucaz. Biserica lui I. Polski (sec. XIII) are un exterior bogat sculptat. Pictori de icoane greci au venit în Rusia împreună cu preoți și călugări. Unii din ei au devenit călugări la mînăstirea Pecerski. Kievul în sec. XI-XII a devenit un centru de icoane pentru Rusia, Galția, Rostov. Culoarea locală influențează stilul. Sfinții capătă trăsături rusești.

Motive ale picturii caucaziene de tip sirian, cu elemente de desen iranian sau sarmatic, se amestecă cu influențe directe bizantine. Minunatul mozaic al Fecioarei din catedrala din Kiev e pur bizantin.

Arta rusă e deja afirmată, definită, iar influențele bizantine o improspătează.

În secolul XIV, grecul Teofan aduce în Rusia tehnica nouă bizantină, dar ea a fost repede absorbită.

În Balcani, influența bizantină e mai accentuată.

În Dalmația, formele bizantine sînt preponderente în arhitectură.

Bizanțul exercită o puternică influență asupra artei italiene. Dispersarea călugărilor prin persecuția iconoclastă a stimulat lucrările de artă din sudul Italiei.

Mănăstirea benedictină de la Monte Cassino a devenit un fel de protectorat bizantin în sec. IX. Ultimul far al artei bizantine e Dominicos Theotocopulis, cunoscut sub numele de El Greco. El vine pe calea Veneției să desăvîrșească o artă care părea profund spaniolă pînă acum, cînd ne dăm seama că ea e artă bizantină din ultima perioadă, artă în egală măsură spaniolă și bizantină, prin genialitatea ei.

În ceea ce privește muzica și drama liturgică, Lindsay arată că în Orient forma liturgică nu a ieșit în afara bisericii, pe cînd în Apus, ea iese.

Comerțul Bizanțului e analizat cu toate arterele traficului său, maritim și pe uscat.

În legătură cu rețeaua puternică de comerț cu Răsăritul, trebuie să apreciem și misionarismul lui Metodie și Ciril printre slavii din Moravia în sec. IX, ciocnirea între Biserica papală și ortodoxă, de-a lungul liniei de întîlnire a populațiilor germanice și slave.

În această ciocnire, Bizanțul după cum arată scrierile glagolitice și cirilice, a adus o mare contribuție la formarea literaturii slavone. Bizanțul a avut puternice legături comerciale cu orașele rusești Kiev, Novgorod, cu o viață meșteșugărească înfloritoare.

Legăturile comerciale între scandinavi, Bizanț, prin Marea Neagră pînă în stepele Niprului, contribuie la dezvoltarea Rusiei Kieviene.

Sub titlul de Renașterea răsăriteană, Lindsay prezintă cultura Armeniei, Georgiei, Rusiei.

În Răsărit, în secolul XII are loc o mișcare asemănătoare Renașterii din Apus.

E vorba de o cultură literară de un înalt nivel artistic, însă fără elementul puternic urban.

În Armenia apare o scriere pe baze grecești, iar din secolul XV se dezvoltă o literatură interesantă. Se înființează o școală de traducători, care își perfecționează studiile la Edessa, Alexandria, Atena, Antiohia și Bizanț.

Poezia populară armeană ia o amploare deosebită odată cu creșterea rezistenței naționale împotriva arabilor.

În secolul XII, în Georgia se creează universități. Sînt traduși Aristotel, Pseudo-Dionisie Areopagitul, opere retorice din Grecia, marea enciclopedie medicală arabă. Se dezvoltă epicul romantic georgian și romanul cavaleresc.

În cîntecul despre oastea lui Igor, în elementele folclorice rusești și în alte poeme epice (Vladimir din Kiev, luptele din Novgorod) se pot constata multe afinități cu ciclul de balade ale Greciei bizantine.

Renașterea apuseană, cu studiile sale științifice, cu instituțiile medicale, pe drept, au fost numai un aspect al procesului de difuzare a culturii bizantino-arabe. O dezvoltare similară a avut loc în Persia, Bulgaria, Rusia, Armenia, Georgia.

Prin contribuția sa competentă la cunoașterea izvoarelor culturii europene, prin analizele literaturii și culturii lumii bizantine, Lindsay ne înlesnește o apropiere fecundă de valorile creștine.

C. BĂRBULESCU

*

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК (JURNAL BISERICESC), Organul Patriarhiei Ortodoxe Bulgare, an. 59 (1958), nr. 1-13.

Revista oficială a Patriarhiei Bulgare își începe un nou an de existență cu Epistola de Nașterea Domnului a Sf. Sinod al Bisericii Bulgare, cuprinzînd îndemnuri creștine de frăție și pace, prilejuite de praznicul Nașterii Mîntuitorului Hristos.

În același număr, Tв. Koțev publică articolul Despre vremelnicie și veșnicie, menit a improspăta în fața creștinilor gînduri pentru anul nou, popas de trecere în revistă a faptelor din trecut și de înnoire spirituală. «Fiecare an este pentru noi

un prag nou și o treaptă prin care ne ridicăm în viață avind în fața ochilor nemărginită eternitate». Anul Nou să fie «motiv de gândire profundă și serioasă a folosirii vremelnicului și trecătorului pentru redobândirea veșniciei, căci timpurile și anii au fost puși de Tatăl în puterea Sa». Dr. Ivan G. Panciovski închină gânduri de anul nou sub titlul: **In pragul noului an**, iar prof. Iv. Marcovschi dă la lumină un studiu restrâns asupra **Stelei Vitlemului**.

În continuarea primului număr au mai apărut diferite articole prilejuite de Nașterea Mântuitorului Hristos, ca acelea ale prof. G. Pașev, **Taină mare**, Todor Săbevc, **Originea și dezvoltarea praznicului Nașterii Domnului** — scurtă schiță istorică, Dr. V. Pandurski, **Privire asupra iconografiei Nașterii Domnului**, precum și numeroase versuri și povestiri de Crăciun.

În numărul 3 a apărut **Cuvîntarea** rostită de Prea Fericitul Patriarh Chiril în catedrala Alexandru Nevski din Sofia, de praznicul anului nou. Înaltul Ierarh îndeamnă clerul și credincioșii bulgari să strângă rindurile și să înalțe rugăciuni pentru viețuirea într-un an pașnic, îmbelșugat în roade duhovnicești și materiale și îndeplinirea dorinței divine proclamată la ieslea Fiului lui Dumnezeu: «Pace pe pământ și bunăvoie între oameni».

Mitropolitul Sofronie de Tirnovo prezintă succint **Marile idei creștine**, introduse în lume prin întruparea Mântuitorului: «... Marile idei de libertate, frăție și egalitate între oameni, de pace, iubire, muncă și progres în viața sînt idei creștine fundamentate pe comoara Bisericii».

Dr. Iv. Panciovski închină citeva rinduri **Înainte Mergătorului și Botezătorului lui Hristos** (privit) în lumina istoriei.

O **Scrisoare** a Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, prilejuită de sărbătorirea anului nou este publicată în numărul 4 al revistei «Tîrcoven vestnic». În continuare este tipărită **Cuvîntarea rostită** de P. F. Patriarh Chiril în fața elevilor seminarului teologic din Sofia la 12 dec. 1957, cu ocazia unei vizite a membrilor Sf. Sinod bulgar la acest institut de cultură teologică.

P. Pamucov publică o dare de seamă asupra situației **Bisericii Ortodoxe bulgare în anul 1957**. Printre unele realizări interne sînt menționate noi renovări și construirea de biserici, cele 200 de burse acordate de Patriarhie copiilor de preoți ce studiază în școlile superioare, organizarea unor case de odihnă bisericești în stațiuni climatice și balneare, etc. La loc de frunte este consemnat rodnicul început al schimbului de profesori dintre Academia duhovnicească din Sofia și Institutele teologice ortodoxe românești, menit a face cunoscute peste hotar preocupările și realizările teologilor din cele două țări, consolidînd astfel prietenia dintre popoarele și Bisericile română și bulgară.

În același număr al revistei P. Dinev, muzicolog, dă citeva **Informații istorice asupra muzicii bisericești răsăritene, în legătură cu noua transcriere liniară**. Autorul amintește pe scurt încercările făcute la începutul veacului pentru a transcrie pe notație liniară melodiile psaltice în Bulgaria, România și Grecia. În 1945, Sinodul Bisericii bulgare a luat hotărîrea să transcrie pe notație liniară toată muzica psaltică folosită în bisericile bulgare, iar din 1951 această notație este singura care se predă în școlile teologice bulgare.

În numărul 5 al revistei, prof. ex-egret B. Piperov începe publicarea unui studiu privind **Mărturiile vechi testamentare despre Egipt**. Sub semnătura lui G. C. apare aici nota asupra **Consiliului Mondial al Bisericilor și problemele mondiale**, în care autorul, folosind material englez, face considerații pe marginea conferinței anglicane din New Haven (statul Conecticut, S.U.A.) din toamna anului trecut.

Mitropolitul Nicolae Crutișki i se publică în traducere bulgară un gînd din «Jurnal Moscovskoi Patriarhii» nr. 8/1957, intitulat **Regula vieții**, în cel de al 8-lea număr al revistei «Tîrcoven Vestnic» din anul acesta. Înaltul ierarh făcînd apologia iubirii care trebuie să domnească în relațiile dintre oameni, scrie: «Cu ce putem noi răsplăti după măsura putînței noastre pe Mîntuitorul pentru tot ce a făcut pentru noi, dacă nu cu urmarea iubirii Sale?... Acel ce îndeplinește această poruncă... poate ajunge la desăvîrșirea de a fi socotit «fiul Celui prea înalt».

Dr. V. Pandurski publică gînduri asupra marelui efort în scurtul articol **Înainte Sf. Păresimi**.

V. Kiselcov, cunoscutul teolog și lingvist bulgar sărbătorit de curînd de Biserica Ortodoxă bulgară vine cu noi precizări și păreri personale în problema atît de discutată a alfabetelor slave (glagolitic și chirilic). În concentratul său studiu intitulat: **Ce alfabet a creat Constantin Filozoful**, autorul clasifică la început diferitele teorii, asupra vechimii unuia sau a altuia dintre alfabete. Dintre aceste teorii noi amintim: a) Chiril a creat alfabetul care-i poartă numele, iar alfabetul

glagolitic este opera urmașilor săi din Bosnia și Croația, folosit în scrieri bogomilice. b) Glagoliticul este mai vechi, iar chirilicul a fost conceput de Constantin (Chiril) Filozoful, în 855 sau 862-863. c) Alfabetul chirilic a existat desăvârșit sau nu în sudul Rusiei sau în Bulgaria încă înainte de 855. Constantin a creat glagoliticul, care nu s-a impus, din pricina greutății scrierii sale. Slavii au preferat vechiul alfabet greco-slav, care a luat însă numele lui Chiril, fără nici o justificare. d) Chiril este autorul ambelor alfabet: alfabetul chirilic pentru slavii din Bizanț, Bulgaria și Serbia, și cel glagolitic pentru credincioșii din Moravia Mare și Panonia, cu un alfabet tainic, din cauza insistențelor misionarismului apusean.

V. Kiselev, care pînă mai anii trecuți susținea, că frații din Tesalonic sînt autorii alfabetului glagolitic, iar alfabetul chirilic este opera succesoriilor lor, afirmă în continuare că se vede silit să renunțe la această susținere. «După ultimele cercetări, scrie eruditul lingvist bulgar, noi am fost convinși că trebuie să părăsim vechea noastră părere. Fără a ne adinci în amănunte și discuții nepotrivite, sintem profund convinși că lumea slavă posedă alfabetul său încă înainte de transferarea slavilor de sud în teritoriile balcanice. Ei au adoptat forma glagolitică. Cu această scriere «scriau» slavii pe un material dur cu un vîrf ascuțit sau cu un cuțit, așa cum scriau și alte popoare înainte de creația literaturii în sensul ei de astăzi. De cele mai multe ori, slavii păgâni «desenau» sau săpau literele în scîndură de fag. Pentru aceasta, căl. Hrabăr vorbește batjocoritor de literele glagolitice, pe care le numește «scrijelituri și semne», în vreme ce scriitorii glagolitici le denumeau «bukari» (de la buc = fag)». Prin veac. XIII-IX, această scriere a fost folosită de comunitățile creștine din Bulgaria, de la care ne-au rămas cîteva monumente glagolitice, ca: evangheliile de la Zograf, Mariinsk, evanghelia dalmatică din biblioteca Vaticană, fragmentele de la Praga și foile Kieviene. Însă, în veacul IX, cînd crește contradicția între Roma și Bizanț, aceasta din urmă îndeamnă pe Constantin Filozoful să întocmească un alfabet format din semne grecești și glagolitice. Cu acest alfabet se creează literatura creștină a popoarelor slave. Ca dovadă, în sprijinul paternității lui Constantin Filozoful asupra alfabetului chirilic, autorul aduce sbornicul pergament de la Raigraf (Moravia), scris în latinește, spre sfîrșitul veacului IX, în care apar cîteva cuvinte scrise în caractere chirilice, avînd pe margini însemnări în același alfabet. De aci, autorul se crede îndreptățit să afirme că cei doi misionari din Tesalonic au adus în Moravia, alfabetul lor, pe care vor să-l impună glagoliticului atît de cunoscut în această țară. După alungarea ortodocșilor, clerul roman va impune folosirea alfabetului latin. Numai în Dalmația își va mai putea duce existența alfabetul glagolitic pînă la începutul veacului XIX.

În Bulgaria, alfabetul chirilic este recunoscut în anul 893, de cînd începe înlocuirea străvechiului glagolitic. Mai tîrziu, acest alfabet va fi adoptat de sîrbi și de ruși.

Am prezentat pe larg această teorie a profesorului bulgar, care ar părea să îndemne la revizuirea teoriilor privind primul alfabet folosit de slavi. Așteptăm noi dovezi pe care va trebui să le aducă lingvistul bulgar, căci, în ciuda erudiției sale, unele din afirmațiile sale, ca cea folosire a alfabetului glagolitic înainte de veacul VI, par oarecum hazardate.

În nr. 9, prețul Gh. Popcrăstev evocă figura luptătorului revoluționar bulgar **Diaconul Vasile Levski**. Călugăr într-o minăstire bulgară, diaconul Ignatie (Vasile), poreclit Levski, desfășoară o largă activitate, organizînd comitete revoluționare, în Bulgaria. Prins în cele din urmă de turci, diaconul patriot este spînzurat în primăvara anului 1873.

Eliberarea Bulgariei este titlul articolului redacțional care deschide nr. 10 al revistei. Aici sînt rememorate faptele de vitejie ale bulgarilor, care au luptat pentru eliberarea țării în vremea războiului dintre 1877-1878.

Asist. Todor Săbev publică în continuare note **Din viața vechilor creștini**, folosind cu predilecție material patristic.

În numărul 11 al revistei, I. Popov amintește pe scurt eroismul armatelor ruse eliberatoare în ani sîngeroshi 1877-1878. În articolul **Iubirea jertfelnică închinat acelorași ani**, este și scurtul articol al arhim. Clement Rileț, **Minăstirea Rila și eliberarea Bulgariei**, bazat pe unele documente din veacul XIX.

P. Zavoiev publică reportajul: **Prof. Torvirt și arh. VI. Feodorov despre biserica Sf. Paraschiva Samarginska**.

În piața Lenin din centrul Sofiei se află o străveche biserică bulgară, închinată Sf. Paraschiva. Din pricina poziției ei, oarecum incomode, s-a produs dărîmarea

sau coborirea ei sub nivelul pavajului străzii, Comisia de specialiști, invitați să-și spună părerea printre care prof. polonez Torvirt și arhitectul sovietic V. I. Teodorov au opinat pentru conservarea acestui monument arhitectonic, care constituie una din podoabele capitalei bulgare, atât prin arhitectură, cât și prin pictura ce-i împodobește pereții. Monumentul în discuție este o construcție de la sfârșitul veacului XIV, epocă în care țaratul bulgar cade sub ocupație otomană.

În nr. 12 este publicată **Epistola Sf. Sinod** către preoții bulgari (15 martie 1958), luând în discuție îndatoririle preoților. Din restul materialului menționăm scurtele studii ale asist. T. Săbev, **Femeia înainte de era creștină**, precum și recenzia amplă a lui Dr. Todor Teodorov la noul volum de predici și cuvântări a P.F. Chiril, intitulat **Calea Domnului**.

Din nr. 13 al revistei «Tărcoven Vestnic», amintim cuvântarea Mitrop. Iosif de Varna și Preslov, ținută în catedrala Alexandru Nevski din Sofia în Duminica Ortodoxiei.

În același număr, prof. B. Piperov prezintă pe scurt pe **Esenieni și jertfele lor la templu**.

Toate numerele cuprind un bogat material literar, versuri, povestiri, originale sau traduceri, precum și recenzii sau știri din cuprinsul eparhiilor, care nu au mai fost amintite în recenzia de față.

Magistrand V. HRISTOV—magistrand I. GEORGESCU

*

DESPRE VECHEA LITERATURĂ CREȘTINĂ

În colecția «Encyclopédie de la Pléiade», *Histoire des littératures, I. Littératures anciennes, orientales et orales*, N.R.F., librairie Gallimard, 1955, Paris, 1768 p., ni se prezintă o vastă sinteză de studii, eseuri asupra literaturilor vechi: egipteană, asiro-babiloniană, feniciană, elamită, grecească, ebraică, latină, păgînă, creștină, etc.

André Mirambel (*Littérature byzantine*, p. 697-746) manifestă o cunoaștere competentă a spiritualității bizantine. El spune: «Interesul și pasiunea pe care bizantinii au arătat-o problemelor de credință, manifestările variate ale spiritului religios, totodată rațional și mistic, locul însuși al religiei în imperiu și formele multiple ale evlaviei, mergînd de la pietatea cea mai aprinsă, pînă la credințele populare cele mai naive, au avut drept consecință, întînderea pe care a luat-o în literatură, producția inspirată a credinței, alături de producția profană.

Poziția imperiului, unind două continente, ducea din punct de vedere cultural la un rol dublu: să răspîndească propriile creații și principal să transmită cadrele sale de gîndire, apoi: să asimileze, pentru a le recrea, curentele venite din exterior, îndeosebi în opera de imaginație. Bizanțul a făcut posibil schimbul între Asia și Europa în domeniul ideilor și artei.

Producția bizantină e în ansamblu mai puțin uniformă sau convențională, după cum ar putea cineva să creadă. Desigur, se observă un conformism de gîndire și de artă, care răspunde dorinței de a menține în integritatea sa specificul intelectualității bizantine. A gîndi după un model, a se elibera prin sentiment, aceasta se pare că e problema literară pe care o pune Bizanțul».

Apreciînd aportul Sfinților Părinți la patrimoniul spiritualității universale creștine, spune că **Sfîntul Maxim Mărturisitorul**, prin dragostea față de oameni și față de Dumnezeu, a căutat în filozofia creștină și în neoplatonism rațiuni de optimism. E ceea ce a făcut succesul doctrinei sale.

Sfîntul Ioan Damaschin e considerat «cea mai mare figură a epocii, în care teologia bizantină găsește cea mai completă expresie a sa».

În opera Sfîntului **Simion Noul Teolog** remarcă opoziția clarității divine față de obscuritatea rațiunii umane. Această temă revine constant, arătînd că omul e destinat unei forme superioare de existență

Poezia sa e o aspirație continuă spre lumină.

În sec. XIV, isihasmul, ultima din mișcările religioase, pe care le-a cunoscut imperiul bizantin, accentuează primatul teologiei și universalizarea filozofiei. Formulată la Constantinopol, prin **Grigore Sinaitul**, care, pătruns de ideile lui Simeon Noul Teolog, proclamă că «sentimentul harului e cunoașterea adevărului», isihasmul e apărut de mai mulți mari teologi.

Sfîntul **Grigore Palama** expune o doctrină a vieții contemplative opusă oricărui raționalism: adevărata teologie nu e decît tainică.

Henri Charles Puech (*Littérature juive*, p. 647—657) se întreabă: «Ce ar fi rămas din cărțile evreiești ale Evului Mediu, dacă erudiții creștini ai Renașterii ca Jean Reuchlin de Bâle, nu le-ar fi salvat, în timpul în care închizitorii din Colonia voiau să le ardă?».

André Dupont-Sommer (*Littérature hébraïque*, p. 292-323) prezintă descoperirile recente de pe malul Mării Moarte. Identificarea sectei eseniene e o problemă foarte obscură asupra căreia istoria își exprimă opiniile cele mai divergente. Distrugerea templului în anul 70 al erei noastre aduse dispariția saducheilor. Fariseii organizează spiritualmente și material Mișna și Talmudul. Incepînd din al doilea secol al erei noastre, acestea sînt esențial opera lor, opera rabinilor. Însă anterior lor, sînt esenienii care înainte de a se dispersa și dispăre, inspiră nolle scrieri descoperite la Marea Moartă, un vast ansamblu literar, de un imens interes, care face într-un oarecare fel legătura între ultimele cărți ale Bibliei ebraice și Noul Testament.

Antoine Guillaumont (*Littérature Syriaque*, p. 751-767) subliniază limba siriacă, deoarece ea «aduce din ce în ce mai mult servicii studiilor patristice, făcînd să cunoaștem opere, care astăzi sînt pierdute în textul grec original.

Sirienii ca și coptii au avut un gust deosebit pentru cărțile apocrife ale Vechiului și Noului Testament și un mare număr din aceste scrieri importante pentru cunoașterea pietății populare sau doctrine eretice din primele secole creștine, pierdute, în limba greacă, s-au păstrat în siriacă.

Astfel, Odele lui Solomon, această primă capodoperă a literaturii mistice răsăritene, probabil scrisă în limba greacă, sînt cunoscute astăzi dintr-o versiune siriacă. Printre apologiile creștine ale secolului II, aceea a lui Aristide a fost cunoscută mai întîi în versiunea siriacă.

O mare parte a operei lui Evagrie Ponticul, primul teoretician al ascezei creștine, s-a păstrat numai în traduceri siriace.

Cele mai vechi comentarii siriace ale Sfintei Scripturi sînt ale Sfîntului Efreem Sirul. Teologia monofizită s-a exprimat îndeosebi în siriacă la sfîrșitul secolului V în operele lui Filoxene, episcop de Mabboug, unul din marii scriitori siriaci. Una din părțile teologiei, special cultivată de sirieni, e teologia ascetică.

Babaî cel mare, superiorul unei minăstiri, a lăsat un comentariu copios asupra Centuriilor lui Evagrie Ponticul și un comentariu asupra lui Marcu Pustnicul. Un alt grec, devenit egal la sirieni ca și la greci, unul din clasicii ascezei, monahul Isala, a fost comentat de un scriitor nestorian al aceluiași secol, Dadjésus al Katarului.

Cel mai mare autor ascetic e Isaac de Ninive, originar din Beit-Katar, a fost puțin timp episcop de Ninive, în a doua jumătate a secolului VII. Fugînd de scaunul episcopal, trăi ca solitar, apoi ca monah în minăstirea Rabban Schabor.

Opera sa a exercitat o mare influență chiar și asupra grecilor, care l-au tradus și i-au spus Isaac Sirianul.

Unele din tratatele sale sub o formă remaniată, au trecut în Occident.

Această literatură ascetică, provenind din mediile minăstirești ale secolului VII, precede cu puțin înflorirea misticei musulmane persane și fără îndoială n-a fost fără influență asupra elaborării marilor sinteze din Islam.

Jean Doresse (*Littérature copte*, p. 769-779) consideră valoroasă contribuția coptei literare, care apare în secolul II al erei noastre și rămîne productivă pînă în secolul XIV. Epoca de aur (sec. III, IV) a literelor copte ne dă traducerea Noului Testament.

Descoperirea unei biblioteci sacre, complete, care în secolul IV fusese acoperită, la Cénoboskion, la distanță de o sută kilometri mai jos de Teba, ne pune în posesia a 43 scrieri, ermetice, apocaliptice. Ele se plasează sub numele lui Zoroastru, cuprînzînd o serie de tratate, fictiv compuse de un profet mistic, marele Seth.

Din apocrifele pretinse biblice sau creștine cunoaștem: Revelația lui Adam. Parafraza lui Sem, Cartea secretă a lui Ioan, Evanghelia egiptenilor.

De asemenea posedăm papirusuri maniheene găsite la Fayum în 1931, psalmi, colecții de capitol didactice, omilii.

Traducerea Vechiului Testament e o operă savantă, atestînd o cunoaștere de calitate a limbii ebraice. Traducătorul, fără îndoială era un evreu. Ea echivalează cu ceea ce e Septuaginta pentru iudaismul alexandrin. În coptă sînt traduse de asemenea Păstorul lui Herma, Înălțarea lui Pavel.

Multe din ele, desfășoară o eșatologie fantastică, inspirată din reprezentările faraonice.

În ultimele decenii ale secolului III, eremiții, cenobiiții vin să însuflească scrierile de limbă egipteană, spiritul geniului lor național.

Epoca lor e dominată de numele Sfântului **Atanasie**, care se pare că a scris în limba coptă ca și în greacă, unele din scrierile sale. Pitoreasca Viață a Sfântului Antonie, e una din primele opere literare ale hagiografiei creștine.

Sfinții **Antonie**, **Macarie**, austeri și tăcuți, trăind într-un univers pe jumătate fantastic, scriu ei înșiși unele învățături, iar discipolii le transcriu.

Forma primordială e aceea a Apoftegmelor. Adeseori, ele raportează un cuvânt de speranță, concis, de o spontană înțelepciune.

Însă cel mai mare din călugării Egiptului e fără îndoială **Pahomie**, fondatorul vieții cenobitice. Aportul său literar se limitează la învățături și exemple, transmise indirect în biografia sa.

Aceasta și cu Apoftegmele formează cel mai frumos monument al literaturii copte. Din ele emană o spiritualitate adâncă, posedând tot atât de bine simțul practic al naturii umane.

Începând cu secolul V, prin schisma monofizită, care separă Biserica egipteană de Bizanț, minăstrile vor multiplica scrierile recopiindu-le, pînă la venirea arabilor, în secolele XI și XII.

Prin literatura coptă ni se descoperă în cărțile necreștine spaima religioasă a lumii necreștine. Tot prin limba coptă cunoaștem exemplele admirabile ale nenumăraților martiri și pustnici.

Celelalte materiale despre literaturile vechi necreștine sînt studiate cu competență și analizate cu minuțiozitate.

Ele aduc din ce în ce mai multă lumină în cunoașterea religiilor antecreștine și ne arată politeismul lor indefinit.

Prin publicarea unei astfel de cărți, colecția «Encyclopédie de la Pléiade» sporește prestigiul religiei revelate, arătînd contribuția diferitelor popoare și culturi la patrimoniul spiritualității universale, creștine.

D. B.

INSEMNĂRI DIN TEOLOGIA BULGARĂ CONTEMPORANĂ

CREȘTINISMUL ȘI VIAȚA PĂMÎNTEASCĂ

Una din problemele importante care au preocupat în ultimul timp teologia ortodoxă bulgară a fost problema raportului dintre creștinism și viața actuală. Această problemă și-a găsit rezolvare științifică în studiile serioase și competente ale docentului dr. Ivan Panciovski, de la Academia Teologică din Sofia, publicate în Anuarul aceleiași Academii. Luînd poziție critică față de filozofia modernă, care a înțeles greșit acest raport, d-sa va căuta să dea formula teologică veritabilă a acestui raport, folosind o terminologie expresivă.

Problema a fost abordată direct, începînd cu articolul: «Antinomia dintre religie și morală», publicat în Anuarul Universității din Sofia, Facultatea de Teologie, vol. XXVI, 1948-1949, apoi reluată și dezvoltată în studiile: «Autonomie morală și theonomie religioasă» (vezi Anuarul Academiei Teologice din Sofia, t. I (XXVII), 1950-1951, pg. 5-43), «Antropocentrism moral și teocentrism religios» (același anuar, t. III (XXIX), 1953-1954, pg. 111-147), «Creștinismul nu desconsideră lumea și viața pămîntească» (idem, t. IV (XXX), 2, 1954-1955, p. 19-68).

I. Autonomia etică și theonomia religioasă.

N. Hartmann, în «Ethik» (Berlin, 1935), își expune filozofia sa morală, stabilind că între religie și etică există anumite antinomii care nu se pot împăca. Hartmann a formulat aceste contradicții fundamentale, în virtutea cărora religia și etica se exclud prin tendința lor esențială și le-a dat o rezolvare unilaterală sub influența imanentismului moral practic. Dr. I. Panciovski expune pe rînd unei cercetări critice aceste antinomii, căutînd să încadreze cercetările sale într-o concepție generală despre religie ca echilibru dintre actualitate și veșnicie, dintre om și Dumnezeu.

După ce a stabilit principal că între religie și morală nu există o atitudine antinomică, revine să cerceteze în primul rînd antiteza: autonomia morală — theonomia religioasă. Hartmann susține teza autonomiei valorilor morale, ceea

ce înseamnă că fundamentul valorilor morale stă în conținutul lor propriu, adică se justifică prin ele înseși. Dimpotrivă, religia — după el — nu apreciază aceste valori în sine, ci le consideră ca expresie a voinței lui Dumnezeu; nu le socotește autonome, ci heteronome sau mai precis, theonome. În acest fel, religia impune theonomia valorilor morale, pe cînd etica, autonomia. Această contradicție este nerezolvabilă, nu se supune niciunui compromis. Autorul socotește că fundamentul pe care Hartmann își construiește formulile acestei antinomii este greșit. Greșeala lui constă în aceea că el desparte în mod radical și neîntemeiat valorile morale de realitatea religioasă. Filozofia valorilor, în cercetările sale recente, a demonstrat că valorile morale au o referință la realitatea și conștiința omenească. Numai în acest fel valorile pot deveni obiectul unei analize științifice și pot genera procesul de conștiință. Nu există o împărțire ideală a valorilor morale, un domeniu abstract, fiindcă nu există valoare morală închisă în sine, izolată într-o sferă ideală. Valorile morale au deci un suport, un fundament ontic, pe Dumnezeu, Existența și Valoarea supremă. Legătura dintre Existență și valorile morale nu este imposibilă, cită vreme concepem această Existență suprapersonală și Valoare absolută fiind suficientă sieși și cuprinzînd toate celelalte valori. Desigur că această Existență plină de valori nu poate fi decît Dumnezeu religiei creștine, a cărui existență este o valoare în mod absolut realizată și a cărei valoare este absolut ontică: Dumnezeu este binele. De aceea, judecînd pe linia filozofiei actuale a valorilor, respectiv a ontologiei valorilor, valorile morale nu pot fi concepute în afară de realitatea valorii dumnezeiești. Fără această legătură, valorile își pierd temelia existenței lor și nu-și justifică manifestările practice ce le produc în conștiința creștină.

Intemeiate de Dumnezeu, valorile au un caracter theonom. Cine este raportul între theonomie, pe care o susține religia creștină, autonomie și heteronomie?

N. Hartmann, în Etica sa, a despărțit valorile morale de orice legătură cu sfera divinului, accentuînd independența lor față de orice realitate din afară, cu scopul de a salva caracterul lor autonom care s-ar distruge dacă li s-ar recunoaște un fundament divin necesar. În realitate, theonomia nu distruge autonomia valorilor etice. Valorile morale sînt considerate ca atare, prin propriul lor conținut valoric independent. Însă o independență absolută este imposibilă, fiindcă ele au legătură cu lumea reală. O asemenea independență e fictivă și distruge chiar autonomia pe care vrea s-o salveze. Autonomia lor se păstrează tocmai prin theonomie, care nu înseamnă heteronomie, deoarece valorile morale sînt raze ale ființei lui Dumnezeu, Valoarea absolută. Ele nu se impun ca dogme sau porunci din afară, ci ca străluciri ale ființei realizate în chip suprem din punct de vedere al valorii. Astfel că, autonomia nu se acoperă cu theonomia. De aceea morala religioasă creștină accentuează ideea că autonomia se păstrează prin theonomie, deoarece Dumnezeu nu impune omului o lege străină, heterogenă și nu silește pe om să împlinească datoritiile morale fără convingere și voia sa liberă. Pentru subiectul moral, theonomia este heteronomie. Faptul că omul e creat după asemănarea divină, înseamnă că în natura lui, poartă reflexul Valorii absolute. Ființa lui spirituală tinde astfel spre realizarea valorilor sădite în firea lui. În acest fel, poruncile divine nu-i sînt străine sau impuse împotriva firii sale, ci conținînd voia lui Dumnezeu, sînt o expresie a naturii sale în care s-a imprimat voia divină de la creație. Creștinul, ascultînd de porunca divină, împlinește o lege a propriei sale firi. În acest chip el recunoaște în voia divină, nu o poruncă sau un imperativ heterogen, ci un regim organic pe care-l acceptă în mod conștient și voluntar, iar poziția lui față de Dumnezeu nu este aceea a unui sclav, ci a unui fiu care vede în voia divină singura cale de desăvîrșire a personalității lui, cores-punzătoare naturii și voinței lui. În acest fel, jugul lui Hristos devine blînd și povara lui, ușoară.

Dumnezeu nu distruge libertatea și autonomia subiectului moral. El recunoaște demnitatea naturii sale, caracterul ei liber și creștin. În acest fel, religia creștină susținînd theonomia morală, nu se află în antinomie cu autonomia valorilor morale. Ea nu face moralitatea heteronomă și nu dizolvă autonomia morală a omului. Ea apără, dimpotrivă, libertatea morală a omului. Din această cauză, între religie și morală nu poate exista un antagonism, după cum între theonomie și autonomie nu există o antinomie reală. Theonomia religioasă recunoaște și promovează autonomia morală, iar autonomia morală își găsește întemeierea suficientă și permanentă, din punct de vedere al existenței sale, în theonomia religioasă.

II. Antropocentrism, etic — teocentrism religios

Între antinomile dintre etică și religie pe care N. Hartmann le-a formulat în *Etico valorilor*, al doilea loc îl ocupă antiteza, teocentrism religios — antropocentrism etic.

Imanentismul etic a dus, cum era și firesc, la antropocentrism. Îndreptat împotriva ideii de transcendență și a caracterului teonom al moralei, imanentismul a pus bazele unui sistem antic, al cărui punct central este omul. Acest sistem antropocentric a căpătat o formă ascuțită la Fr. Nietzsche, care neagă orice religie, din cauza caracterului ei teocentric.

Conform acestui sistem, religia este teocentrică; etica, dimpotrivă, este antropocentrică. Religia consideră realitatea dumnezeiască avînd un caracter absolut, din punct de vedere al valorii morale. Dimpotrivă, etica consideră pe om o entitate absolută, substratul valorii cel mai înalt. Religia pune pe om în relație cu Dumnezeu — conținutul de valori absolut și scopul suprem al omului. Etica îl pune în relație cu sine însuși valorificat și independent și necondiționat. În acest fel, după tendință și conținut, religia și etica se găsesc pe poziții antinomice, de neînduplecat.

Dar antropocentrismul etic nu poate fi judecat și apreciat decît în lumina antropologiei, care — după cum dovedește autorul — îl respinge. Înainte de aceasta, el arată că se poate vorbi de un antropocentrism al eticei, dar nu în sensul pe care l-a acceptat imanentismul. Etica este antropocentrică, deoarece ea se referă la acțiunea conștientă și voluntară umană. Eticul, ca orice valoare morală, după conținut este totdeauna uman; adică se referă la om. Dar de aici și pînă la a recunoaște pe om ca cea mai înaltă formă de existență și cel mai înalt substrat valoric, este departe. După autorul nostru, antropocentrismul etic nu frînge, nu face să conveargă totul spre om, ci lasă și posibilitatea relațiilor teocentrice. De altfel, antropologia ne dă date suficiente în acest sens. Omul are un caracter problematic enigmatic din cauza esenței lui spirituale. Această ființă spirituală și personală nu poate avea originea într-o realitate materială și impersonală. Însăși natura lui ne impune să admitem o ființă divină personală, care a creat-o după chipul său. Omul este o personalitate morală cu năzuințe superioare. El nu se mulțumește cu starea sa empirică, ci tinde să se învingă, să se depășească. Există în om un imbold spre desăvîrșire, o străduință de a se transcende pe sine însuși, de a se măsura cu ceva superior lui. Ori, impulsul spre desăvîrșire, activitatea lui creatoare și, mai ales, conștiința morală și religioasă, sînt urme ale chipului lui Dumnezeu pe care vrea să le refacă. Este aspirația de a recăpăta imaginea sa originară și de a reface comuniunea primordială cu Dumnezeu. Așadar, după ființa și funcțiile existenței sale spirituale, omul se raportează la Dumnezeu, iar realizarea lui ca personalitate morală e posibilă doar prin comuniunea cu Dumnezeu. Fără această raportare, omul ar trăi într-o lume cu valori condiționate, într-o sferă mărginită, iar chipul lui n-ar avea un ideal supraomnesc. (Fr. Nietzsche vorbește despre un supraom, dar cu acesta nu merge decît la un omenesc — prea omenesc). Astfel, umanismul antropocentric, socotind omul ca cel mai înalt substrat valoric, distruge năzuința după dumnezeiesc și posibilitatea dezvoltării lui spirituale la infinit. Umanismul teocentric, accentuînd raporturile omului cu Dumnezeu și capacitățile lui ființiale, presupune progresul moral nemărginit, desăvîrșirea după modul divin. Dumnezeu devine ființa valorică absolută spre care caută celelalte ființe. În actul religios, Dumnezeu e centrul de gravitate și nu omul. Cu toate acestea, creștinismul, susținînd teocentrismul religios, nu tăgăduiește valoarea necondiționată a personalității umane și deci, nu intră în contradicție cu morala, a cărei tendință e antropocentrică.

Antropologia creștină învață că omul este chipul lui Dumnezeu. Prin aceasta, ea îl recunoaște demnitatea lui de persoană liberă și chemarea lui la perfecțiunea divină. Hristos recunoaște omului calitatea de fiu al lui Dumnezeu și vrea să-l ridice la un nivel divin, numai printr-o activitate liberă, morală și creatoare. Astfel, teocentrismul religiei creștine nu răpește omului demnitatea și valoarea. Chiar în actul ascultării, omul nu dispare, fiindcă — împlinind voia lui Dumnezeu — el rămîne credincios propriei lui naturi. Aceasta se fundamentează pe faptul că Dumnezeu și omul nu sînt niște entități ființiale și valorice polare, opuse, antitetice. Voința lui Dumnezeu cuprinde ceva ce e firesc naturii și voinței omului. Conținutul voinței lui Dumnezeu e Binele suprem, dar și binele omului, de aceea, acceptînd voia lui Dumnezeu, cuprinsă în porunci, accepți să împlinești o datorie

față de propria natură. În acest fel se justifică și datoriile morale față de semenii, — respectiv iubirea față de oameni, care nu stă în contradicție cu iubirea lui Dumnezeu, Dumnezeu, ca creator și Mântuitor, are raporturi filiale cu omul. El nu poate fi separat de om. Din această cauză iubirea de oameni este o condiție și a iubirii lui Dumnezeu, înțeles din punct de vedere creștin, iubirea față de Dumnezeu este imposibilă fără iubirea de oameni. Rezultă că între datorită religioasă și cea morală — respectiv între iubirea lui Dumnezeu și iubirea de oameni — nu poate exista un conflict. Prin iubirea de Dumnezeu este iubit în realitate omul, fiindcă între Dumnezeu, ca existență și substrat valoric absolut și om, ca valoare morală superioară, există o unitate. Așadar, din punct de vedere al existenței și valorii, Dumnezeu și omul nu sînt realități antinomice. Prin chipul său dumnezeiesc, omul e cuprins în Dumnezeu ca demnitate și valoare superioară și e chemat să înfăptuiască în chip voluntar, asemănarea divină. De aceea, între teocentrismul religios și antropocentrismul etic nu există o antinomie reală.

III. Transcendentism religios — imanentism etic.

Prima dintre antinomiile pe care Hartmann le găsește între religie și etică, se referă la tendința lor fundamentală practică, sau mai bine zis, la orientarea pe care o dă vieții. Această antinomie poate fi exprimată în antiteaz: transcendentism religios — imanentism etic.

După Hartmann, religia îndreaptă pe om spre lumea transcendentă, spre viața de dincolo. Religia scoate pe om din realitatea spațiului, temporală, și-l angajează în mod firesc spre preocupări ce depășesc tot ce e pămîntesc și omenesc. Din cauza acestei tendințe spre viața cerească, omul religios desconsideră pe cea de aici și urmărește continuu să scape de lume. Dimpotrivă, etica îndreaptă pe om spre viața de aici, îl orientează practic spre lumea pămîntescă. Astfel, religia și morala au în esența lor tendințe contradictorii. Religia, promovînd transcendentismul religios, se opune moralei, care preconizează imanentismul etic. Această contradicție a fost susținută de Fr. Nietzsche, în «Also sprach Zarathustra» și reluată de N. Hartmann.

Autorul nostru, după ce expune concepția lui Hartmann, lămurește problema în lumina gândirii creștine, subliniind că, creștinismul nu desconsideră viața și lumea de aici, așa cum s-ar impune teoretic și practic din antinomiile filozofului amintit.

Hartmann susține că, în raport cu viața pămîntescă, religia și etica s-ar găsi pe poziții diferite. Anume, religia nu apreciază total viața de aici, fiindcă ea este numai o pregătire pentru o altă viață. Mai mult, ea o disprețuiește, fiindcă devine o piedică pentru realizarea celei cerești. Sensul vieții creștine constă în tendința spre lumea de dincolo și în grija pentru dobîndirea fericirii veșnice. Tot ce formează această tendință este lipsit de valoare. Din această pricină, viața de aici, socotită ca «vâlce a plîngerii», n-are un conținut valoros. Tendința spre transcendentă a nimicirii preocupărilor și datoriile de ordin imanent. Creștinul devine un cetățean al cerului, al patriei cerești, rupt de realitate, fiindcă nimeni nu poate sluji la doi domni. Concluzia practică ce se impune este: lumea de aici trebuie să fie jertfită în folosul vieții de dincolo. Etica ocupă față de problema vieții actuale, o poziție diametral opusă. Ea îndreaptă pe om spre viața reală, imanentă. Valorile morale au sens în măsura în care se referă la moralitatea concretă a omului din această lume. Idealul moral vizează lumea de aici și se realizează în ea, încît el angajează voința morală în chip practic, ceea ce nu face religia, care frînge elanul moral. În acest chip, religia este lipsită de orice valoare morală, iar etica n-are nici o valoare din punct de vedere religios. Între valoarea etică și cea religioasă nu există punte de legătură. Religia ar duce la negația a tot ce este imanent, inclusiv moralitatea, și invers, Dumnezeu e împotriva lumii, iar lumea e împotriva lui Dumnezeu.

Tendința religiei creștine spre viața viitoare a fost formulată incorect prin expresia transcendentismul mărginit, care se opune imanentismului mărginit etic. Dr. Panciovski, după ce recunoaște că anumite religii istorice au avut atitudine negativă față de realitatea actuală și că chiar în sinul creștinismului s-au ivit anumite curente care exagerau într-un indiferentism față de viața pămîntescă, precizează concepția creștină în această problemă.

După autorul nostru, religia și etica au un fundament care le unește și nu le opune. Religia nu susține numai realitățile transcendente, ci recunoaște și valo-

rifică și pe cele pămîntești. Realitatea imanentă capătă o justificare religioasă. Ea este o creație a lui Dumnezeu, deci poartă în ea atributele divinității. Ea îi este dată omului nu ca s-o distrugă, ci ca să înmulțească energiile creatoare sădite în ea și s-o folosească spre binele și progresul său moral. Creștinul nu neagă viața și lumea de aici, ci o afirmă, o prețuiește și o dezvoltă printr-o activitate morală constructivă. Viața pămîntească are deci un conținut moral și un sens religios, fiindcă de ea este condiționată vrednicia noastră pentru viața de dincolo. Importanța și valoarea vieții de aici se vede tocmai în această concepție a teologiei creștine, care îi atribuie un rol suprem în mîntuirea sufletului. Astfel că, deși religia, prin esența ei, consideră realitatea dumnezeiască drept ideal absolut, totuși ia o poziție afirmativă față de activitatea morală din această viață, recunoscîndu-i valoarea ei soteriologică. Despărțirea religiei de morală ar fi un act forțat și n-ar ține seama de natura internă a religiei, ca relație între om și Dumnezeu, relație cu caracter religios-moral. Religia deci nu poate să nu se refere la etică.

Pe de altă parte, etica nu poate să stea independent de religie. Imanentismul, deși susține existența doar a realității sensibile, a trebuit să recunoască o putere dumnezeiască recunoscută ca necesară acesteia. Fără transcendent, imanentul își pierde propria sa realitate. (Goethe a dramatizat negația realităților de dincolo și adorarea celei de aici în chipul lui Faust).

Mai recent, prin analiza fenomenologică a valorilor morale s-a ajuns la concluzia că, valorile au o tendință religioasă ascunsă și că însăși existența lor ca atare are nevoie de un fundament religios. Ele se leagă în chip direct și organic de cea mai supremă valoare religioasă: sfințenia. În acest fel se poate vorbi de aspectul sau structura religioasă a actului moral. Orice act moral are un conținut religios, fiindcă orice moment moral e un moment religios. Moralitatea poate fi independentă de religie, adică poate fi eliberată de o legătură vizibilă cu religia, dar ea păstrează în profunzimea ei o legătură tainică cu valoarea religioasă supremă: sfințenia. Prin urmare, după cum tendința spre lumea de dincolo nu este memorală, adică lipsită de valoare și sens moral, tot așa moralitatea nu poate fi degajată de tendințele ei religioase. Religia creștină este o întreprindere de dumnezeiesc și omenesc, o comuniune a transcendentului cu imanentul, a veșniciei cu temporalul. În ea se împreună cele veșnice cu cele trecătoare. Am adăuga că esența spiritualității creștine stă în această corelație indisolubilă dintre sacramental și etic, religios și moral. De aceea, numai legătura cu realitatea dumnezeiască dă moralei forța necesară. Altfel, e neputincioasă, căci fără acest suport, conținutul ei scade și în special autoritatea și valabilitatea normelor morale decade. În acest fel, contradicția dintre religie și morală în ceea ce privește direcția lor fundamentală practică, susținută de criticii și negativiștii religiei creștine, este neîntemeiată, iluzorie.

În încheiere, Dr. Panciovski enumără cauzele care au dus pe N. Hartmann la asemenea concluzii. În primul rînd el suferă influența unor concepții din afară. Printre acestea se află mai întîi concepția autonomiei morale, care de la Kant e însușită de toți cercetătorii moralei laice. Apoi, influența lui Eduard von Hartmann și Fr. Nietzsche, care credeau că religia exclude tot ce e immanent. În al doilea rînd, el e influențat de concepția sa greșită despre contradicția religiei față de orientarea practică a moralei. El și-a format această concepție plecînd de la negativismul susținut de unele curente religioase, pe care le-a socotit ca o expresie a ființei religiei.

Poziția creștinismului față de aceste considerații nejustificate e clară. El susține o atitudine pozitivă față de tot ce e vremelnic și omenesc. El vrea să sfințească viața prin unire cu energiile divine și promovează efortul moral ca avînd valoare personală veșnică.

Magistrand V. HRISTOV și I. BRIA

REVISTA REVISTELOR

CONGRESUL INTERNAȚIONAL DE ORIENTALISTICĂ

Вопросы Истории, nr. 1, 1958, Moscova, publică sub semnătura E. A. Bellaev (Cel de al 24-lea Congres Internațional al Orientaliștilor) o dare de seamă asupra congresului ce a avut loc la München între 28 august și 4 septembrie 1957.

Au participat 1500 orientaliști, care s-au împărțit după specialități: egiptologie, scriere cuneiformă, arheologie preasiatică, Vechiul Testament, arheologia biblică și iudaică, Orientul Creștin și Bizanțul, semitologia, islamismul, turcologia, indologia, Asia Centrală, Altaistica, Asia Orientală (China, Japonia, Coreea), Asia de sud-est, Africa. În toate secțiile s-au citit 450 de referate.

Munca în secții a fost intensă. Fiecare referat s-a limitat la o jumătate de oră. Secțiile nu au avut vreo legătură între ele și nici vreo ședință comună.

Delegația sovietică a fost alcătuită din 20 de orientaliști în frunte cu B. G. Gafurov, directorul Institutului de Orientalistică al Academiei de Științe a U.R.S.S. Din desfășurarea lucrărilor au ieșit la iveală atât părțile slabe cât și cele bune ale orientalisticii contemporane.

A atras atenția în mod deosebit neputința metodologiei idealiste burgheze a orientaliștilor occidentali. Ei au arborat apolitismul. De aceea la Congres nu s-a acordat nici un interes problemelor actuale politice, a căror rezolvare e vitală pentru popoarele Orientului. Economicul a rămas de asemenea în afara sferei lor de preocupări. Majoritatea referatelor a fost consacrată temelor înguste, de specialitate. S-a prezentat un referat cu titlul: Unde se află adevăratul mormânt al Mariei, la Ierusalim sau lângă Efes?

Partea pozitivă a Orientalisticii occidentale o formează baza puternică filologică, ce se exprimă printr-o bună cunoaștere a limbilor orientale și a iz-

voarelor principale. La un înalt nivel se află arheologia și epigrafia.

Foarte interesante au fost referatele cu privire la ultimele săpături de la Ras-Samre-Ugarite și din sudul Arabiei, precum și descoperirile din regiunea Mării Moarte.

Referatele de artă și arheologie au fost însoțite de filme colorate.

Orientaliștii sovietici au prezentat 19 referate cu o bază metodologică marxist-leninistă, având un înalt nivel științific.

Atât referatele sovietice cât și expoziția publicațiilor orientalistice sovietice au stârnit interes.

Țările europene de democrație populară, au fost reprezentate de orientaliștii respectivi, cu referate interesante.

Țările arabe au fost reprezentate destul de bine. În număr mic au participat delegații Indiei și Indoneziei. Foarte interesant a fost că s-au lărgit legăturile cu orientaliștii străini. Cei mai mulți dintre ei s-au arătat dispuși să colaboreze la revistele sovietice.

În general, s-a manifestat interes și simpatie pentru reprezentanții sovietici, care au propus ca următorul congres (al 25-lea) să aibă loc în 1960, la Leningrad.

DOCUMENTELE DE LA VADI MURABBA'AT.

I. D. Amusin publică un articol cu acest titlu în ДРЕВНЕЙ ИСТОРИИ 1 (63), 1958, Moscova (p. 104-124).

În iunie 1952, o expediție formată din cercetători ai școlii franceze de arheologie din Ierusalim și ai Muzeului de Arheologie din Palestina, în frunte cu Lankester Harding și R. de Vaux au început cercetările în Vadi-Murabba'at.

S-au găsit urmele unei populații din epoca halcolitilor, din al patrulea mileniu înaintea erei noastre, până în timpul arabilor. Deosebit de bine e reprezentată perioada romană.

Dacă pentru textele de la Qumran, ceea ce le caracterizează sînt textele și

documentele biblice, referitoare la organizarea comunității, descoperirile de aici sînt caracteristice prin elementele și fragmentele operelor istorice.

Fragmentele textelor biblice de la Vadi-Murabba'at se deosebesc de cele de la Qumran printr-o mai mare apropiere de versiunea mazoretică. Pe această bază se trage concluzia că în perioada dintre anii 70 și 132 s-a făcut întocmirea canonului, mai aproape de tradiția mazoretică. Documentele sînt scrise în ebraica veche, aramaica, greaca, latina, araba.

Între ele se află un papirus palimpsest scris în ebraica arhaică (cu scris feniciano-canaanit). R. de Vaux consideră că documentul ar aparține perioadei anterioare robiei babilonice. De asemenea s-au descoperit documente care se referă la răscoala împotriva romanilor, condusă de Bar-Kohba (132-135).

De o mare importanță sînt documentele scrise chiar de Bar-Kohba către Ben Koseba, chemarea acestuia din urmă, scrisorile către Iosua ben Galgola.

În limba greacă s-au găsit două contracte de căsătorie, dintre care unul e datat în anul al șaptelea al lui Adrian (124), o poliță din 171, precum și două fragmente de texte literare dintre care unul, după opinia lui R. de Vaux, ar fi de pe timpul lui Irod cel Mare. S-a mai descoperit o parte din textul grecesc al așa zisilor Profeti mici și o serie de manuscrise, fragmente din Noul Testament.

Din documentele așa zisului ciclu Bar-Kohba, au apărut pînă acum în presă numai două scrisori în ebraică și două contracte în aramaică.

DESPRE MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTA.

În același număr al revistei ВЕСТНИК ДРЕВНЕЙ ИСТОРИИ К. В. Starkova (Cărți noi despre manuscrisele din regiunea Mării Moarte) afirmă că pînă în prezent s-a lămurit faptul că în biblioteca esenienilor, s-au păstrat toate cărțile canonului biblic, Ecclesiastul, Iov, Cîntarea Cîntărilor, Cartea lui Isaia, Psalmii, Profetiții mici. Prin comparație, s-a stabilit că manuscrisele apreciabile variabilă că manuscrisele de la Qumran n-aveau un canon textologic unitar și se făceau apreciable variante față de textul biblic.

Mare senzație a stîrnit un document de bronz găsit în 1952 în peștera K 3,

terul scrisului și materialul deși deteriorat, au dat la iveală (prin prelucrarea făcută de Allegro în Anglia), lista bunurilor secției.

Pentru istoria religiei e deosebit de important grupul de documente, care arată rolul preoților în sectă, calendarul slujbelor, papirusurile ce conțin rugăciunile de seară și dimineață.

Pe baza monetelor găsite, a informațiilor lui Iosif Flaviu, R. de Vaux a definit data cutremurului care a distrus clădirea și care a pus capăt primei perioade, anul 31 înaintea erei noastre.

Cartea profesorului M. Burrows, de la Universitatea din Yale (*The Dead Sea Scrolls*, New York, 1955), descrie în prima parte descoperirile la care autorul a luat parte. În partea a doua se pune problema dăării manuscriselor, care reiese din datele arheologice, paleografice, din conținutul și limba textelor.

După totalitatea indicilor, datarea documentelor se întinde pe o perioadă între anii 300 înainte de era noastră pînă la anul 70 după Hristos.

Pentru studierea legăturilor creștinismului cu iudaismul, materialele descoperite adaugă mărturia izvoarelor directe.

Burrows afirmă că noile descoperiri nu pot zdruncina temelile religiei creștine, deoarece ele nu contrazic textele evanghelice, ci le confirmă. El consideră că influența secței de la Qumran asupra începuturilor Bisericii creștine e mai puțin probabilă decît dezvoltarea paralelă în condiții istorice asemănătoare. După părerea sa, se pot găsi asemănări și paralelisme și cu alte culturi religioase, cum ar fi zoroastrismul sau culturile orifice păgîne.

Documentele aruncă o lumină nouă asupra istoriei Evangheliei lui Ioan, care nu mai poate fi socotită acum, drept cea mai târzie din cele patru, intrucît în ea se găsesc contingente cu cercurile eseniene și chiar cu același mediu geografic.

Documentele de la Qumran arată clar că nu e necesar să se deplaseze perioada apariției creștinismului în sec. II și III al erei noastre. În timpul lui Iisus Hristos exista deja pe pămîntul Palestinei tradiția Invățătorului dreptății, care adunase în jurul Său un grup de credincioși și care a murit ca mucenic, de minile prigonitorilor.

Deosebit de importantă mai e și cartea semitologului englez I. M. Allegro *The Dead Scrolls*, Middlesex, 1956).

G. Molin (*Die Söhne des Lichtes, Zeit und Stellung der Handschriften vom Toten Meer*, Wien-München, 1954) pri-

vește prin prisma protestantă noile descoperiri și se străduiește ca paralelismul ce se profilează între secta esseniană și creștinismul antic, să nu diminueze convingerile de natură revelațională ale credinciosului.

CATEDRALA SFINTA SOFIA DIN KIEV.

În *Byzantinostovica*, XIX, 1, Praga, 1958, V. Lazarev (Nouvelles découvertes dans la Cathédrale Sainte-Sophie de Kiev), p. 85-95, scrie despre lucrările de restaurare, începute în anii 1952 și astăzi în curs de terminare, de la catedrala Sfinta Sofia din Kiev. Se urmărește restabilirea aspectului original al ansamblului arhitectural, mozaicurile și frescele. În acest scop au fost alocate sume apreciabile. Restaurarea mozaicurilor Sfintei Sofii, construită în anii 1037-1046, e aproape terminată. Prin coloritul lor, ele sînt din cele mai frumoase exemplare ale picturii murale din sec. XI. Unesc într-un chip original arhaismul formei cu extraordinara frumusețe a culorilor.

Culoarea verde posedă 25 de nuanțe, maronul douăzeci și trei, albastrul și aurul, cîte nouăsprezece fiecare, roșul treisprezece, griul opt. În paleta mozaicurilor de aici se regăsesc pînă la o sută treizeci de nuanțe. Frescele conțin toate frumusețile teologiei Evului Mediu și mai ales ale unui simbolism complicat.

Savanții secolului XIX, care au studiat arta bizantină, considerau în general mozaicurile Siciliei, Veneției și Kievului, ca fiind prin excelență bizantine, fără a face vreo distincție de caracter local.

Astăzi, studiul aprofundat al acestor mozaicuri arată că ele posedă unele particularități, ce nu se găsesc în monumentele pur bizantine.

La aceste particularități a contribuit într-o mare parte colaborarea artiștilor veniți din Grecia, cu artiștii autohtoni.

În primul stadiu al activității lor la Kiev, artiștii greci au recurs la ajutorul lucrătorilor ruși pentru fabricarea smalțului, care se prepara pe loc.

Artiștii greci au avut concursul artiștilor ruși pentru executarea mozaicurilor și mai ales a frescelor. Astfel, la Kiev s-a născut o varietate a stilului bizantin, posedînd trăsături arhaice foarte pronunțate (figuri greoaie, masive ca proporții, statice, compuse după principiul repetării ritmice, linii unghiulare, etc.).

Aceste trăsături reflectă desfășurarea artei monumentale ruse, care în acest timp făcea primii pași. Mozaicurile și frescele catedralei posedă o forță monumentală, care arată strălucirea acestei arte magnifice, inseparabil legată de dezvoltarea culturală a Rusiei sub Iaroslav.

LECTOR

OFICIALE, ADMINISTRATIVE

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

MIȘCAREA PERSONALULUI

I. TRANSFERĂRI

1. Temei nr. 11876/958. Preotul Petre Tecucianu, de la parohia Cosmești, raionul Videle, se transferă în postul de preot paroh la parohia Tămășești, același raion, pe data de 1 iulie 1958.

2. Temei nr. 13752/958. Preotul Gaiță Gheorghe, de la parohia Otopenii de Jos, raionul Stalin din Capitală, se transferă în postul III de preot la parohia Mihai Bravu, raionul T. Vladimirescu din Capitală, pe data de 1 august 1958.

II. NUMIRI

1. Temei nr. 12719/958. C. Diacon Mihai C. Marinescu, de la biserica catedrală Sf. Gheorghe din Pitești se numește în post de diacon la Catedrala Sf. Patriarhii din Capitală, pe data de 1 iulie 1958.

2. Temei nr. 10695/958. Licentiatul în teologie Romulus Stănculescu, se numește în post de preot paroh la parohia Udeni, raionul Videle, pe data de 1 Iunie 1958.

III. SCHIMBĂRI ÎN CONDUCEREA OFICIULUI PAROHIAL

1. Temei nr. 13613/958. Oficiul parohial al parohiei Cuvioasa Paraschiva din orașul Alexandria se încredințează preotului Leon Stoica, pe data de 1 mai 1958.

2. Temei nr. 13658/958. Oficiul parohial al parohiei Măgureni, raionul Cimpina, se încredințează preotului D. Stoian, pe data de 1 iunie 1958.

3. Temei nr. 12457/958. Aristide Niculescu, se numește în post de cîntăreț la parohia Brătești, raionul Ploești, pe data de 1 aprilie 1958.

4. Temei nr. 12461/958. Zălătușcă Vasile și Elefterie Petrică, se numesc în posturile de cîntăreți la parohia Alexeni, raionul Urziceni, pe data de 1 iunie 1958.

5. Temei nr. 13149/958. Popescu A. Nicolae se numește în post de cîntăreț la parohia Singureni, raionul Vidra, pe data de 15 aprilie 1958.

6. Temei nr. 13615/958. Iuliana Breteanu se numește în post de gestionară la Cancelaria Protoieriei Slobozia, pe data de 1 ian. 1958.

IV. HIROTESII

1. Temei nr. 7069/958. Preotul Ioan Petcu, de la parohia Micșuneștii Mari, raionul Snagov, a fost hirotosit în duhovnic la data de 29 iulie 1958.

2. Temei nr. 8723/958. Preotul Andrei Gheorghe, de la parohia Lipănești, raionul Ploești, a fost hirotosit duhovnic la data de 26 iulie 1958.

PAROHII VACANTE

Se publică pentru cunoștința preoților din Arhiepiscopia Bucureștilor, spre a fi ocupate cu noi titulari, următoarele posturi de preot, cu termen pentru depunerea cererilor și actelor, 30 zile de la data apariției numărului prezent al revistei «Glasul Bisericii»:

1. Postul de preot II bugetar, de la parohia Căzănești, raionul Slobozia; parohie de categoria II-a, cu 722 familii.

2. Postul II de preot bugetar de la parohia Suhaia, raionul Zimnicea; parohie de categoria I-a, cu 1000 de familii.

3. Postul bugetar de preot paroh de la parohia Poenarii-Rali, raionul Ploești. parohie de categ. II-a, cu 550 familii.

Cererile și actele se vor depune în termen la protoieria raionului respectiv.

Cererile depuse cu acte lipsă cum și cele nedepuse în termen, nu vor fi luate în considerație.

Pe lângă actele cerute cu circulara nr. 8512/954, candidații vor depune procesul verbal tip de inspecție, pe anul 1957 și memoriul de activitate pe acest an.

A APĂRUT

NICOLAE C. LUNGU
CONFERENȚIAR LA INSTITUTUL TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI
DIRECTOR AL CORALEI SFINTEI PATRIARHII

LITURGHIA PSALTICĂ

VECHILE MELODII BISERICEȘTI TRADIȚIONALE,
TRANSCRISE PE NOTAȚIA LINIARĂ ȘI ARMONIZATE
PENTRU COR MIXT

TIPĂRITĂ CU APROBAREA SFÎNTULUI SINOD
ȘI CU BINECUVÎNTAREA PREA FERICITULUI
IUSTINIAN
PATRIARHUL ROMÎNIEI

1957
EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXA
BUCUREȘTI

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXA
1 9 5 8